

MUHAMMAD AKRAM KHAN

Muhammed Akram Khan, Pakistan (1966) ve İngiltere’de (1967) lisansüstü derecelerini aldı ve Pakistan Denetim Genel Müdürlüğü’ne katıldı. Denetim ve Kamu Maliyesi ile ilgili çeşitli konularda 15 kitap ve 46 araştırma makalesi yayınladı. İslam ekonomisinin çeşitli yönleri hakkında 20 kitap, 55 araştırma makalesi ve yaklaşık 100 kitap incelemesi yayınladı. 2013 yılında Edward Elgar yayınevi (Birleşik Krallık ve ABD) tarafından “*What is Wrong with Islamic Economics: Analysing the Present State and Future Agenda*” başlıklı kitabı yayımlandı.

İĞİAD YAYINLARI: 18
İş Ahlakı Kitaplığı: 7

© İĞİAD Ş Türkiye İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği

Hz. Peygamber'in^(sav) İktisadi Öğretileri
Muhammad Akram Khan

Çeviriye Temel Alınan Metin:
Khan, M. A. (1989). *Economic Teachings of Prophet Muhammad*,
International Institute of Islamic Economics,
İslamabad: Institute of Policy Studies, İslamabad.

İstanbul 2017
ISBN: 978-975-6303-27-6

Çeviren: Elif Beyza Demirtaş
Çeviri Editörü: Rahile Kızılkaya Yılmaz
Yayına Hazırlayan: Arife Gümüş
Katkıda Bulunan: Osman Yılmaz, Oğuz Karasu
Musahhih: Muhammed Aydın
Tasarım ve Uygulama: Fokus Ajans
Baskı ve Cilt: İmak Ofset / Sertifika No: 12531

İĞİAD Ş Türkiye İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği
Maltepe Mh. General Ali Gürcan Cd. Eski Çırpıcı Yolu Sk. No:1
Merter Meridyen İş Merkezi Kat:4 D:419 34010
Zeytinburnu/İSTANBUL
Tel: +90 (212) 544 96 00 Faks: +90 (212) 544 96 76
E-posta: info@igiad.com
Elektronik Ağ: www.igiad.com

Bu kitap İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği Araştırma
Yayın Birimi tarafından yayıma hazırlanmıştır.

Bu kitap İslamabad Institute of Policy Studies'in (IPS)
yayın organı olan IPS PRESS ile imzalanan anlaşma ile
ortak bir yayın olarak hazırlanmıştır.

HZ. PEYGAMBER'İN^(sav)
İKTİSADİ ÖĞRETİLERİ
İktisat Üzerine Bir Hadis Seçkisi

Muhammad Akram Khan

Çeviren: Elif Beyza Demirtaş

İÇİNDEKİLER

Takdim	7
Türkçe Baskıya Önsöz	11
Önsöz	15
Teşekkür	17
Giriş	19
I. Mülkiyet	25
II. Servet	33
III. Rızık Kazanma	53
IV. Toprak	63
V. Emek	89
VI. Sermaye	97
VII. Tüketici Davranışı	101
VIII. Piyasa Mekanizması	159
IX. Para ve Kredi	187
X. Kamu Maliyesi	213
XI. İktisadi Kalkınma	261
XII. İktisadi Değerler	287
Kaynakça	323
Hadislerin Tahrici	325

TAKDİM

Hz. Peygamber'in^(sav) İktisadi Öğretileri: İktisat Üzerine Bir Hadis Seçkisi adlı eser, genelde bütün Müslüman aydınların, özelde ise Müslüman ekonomistlerin İslam ekonomisine dair temel meselelerini konu edip bu meselelere kaynaklık eden hadislere yer vermesi açısından önem arz etmektedir. Hadisler müellif Muhammad Akram Khan'ın ilgili olduğunu düşündüğü ve bir kısmı da modern iktisadın konuları arasında bulunan on iki ana başlık altında toplanarak tasnif edilmiştir. Bu konular kitapta ele alındıkları sıra ile şunlardır: Mülkiyet, Servet, Rızık Kazanma, Toprak, Emek, Sermaye, Tüketici Davranışı, Piyasa Mekanizması, Para ve Kredi, Kamu Maliyesi, İktisadi Kalkınma, İktisadi Değerler. Konuların ve hadislerin tasnifinin tamamen müellife ait olduğu bu kitapta üretim, üretim unsurları, piyasa gibi modern iktisadın ele aldığı konular ve aynı zamanda İslam mülkiyet teorisi, varlık ve rızık teorileri gibi sadece İslam iktisadının ele aldığı mevzularla ilgili olduğu düşünülen hadisler yer almaktadır. Ayrıca İslam ekonomisinde ilmi yapı, tevhit şuuru, ekonominin İslamlaştırılması, iktisat bilimine tevhit anlayışının dahil edilmesi, çağdaş ekonominin eleştirel değerlendirilmesi gibi hususlara temas edilmesi kitabın kıymetini artırmaktadır. Aslında bu yönüyle elinizdeki kitabın, iktisat alanına ilgi duymayan bir okuyucuya dahi konuyla ilgili bilgiler sunabileceğini söylemek mümkündür. Özellikle İslam

ekonomisinin temel meseleleri diyebileceğimiz zekât, maliye, faiz, emek, miras, toprak kullanımı ve kalkınma gibi konuların esasını teşkil eden hadisleri merak eden okuyucular için elinizdeki eser, bir başvuru kitabı özelliğini koruyacaktır.

Her bölümün girişinde müellifin ele aldığı mesele hakkında birkaç sayfalık açıklaması, ardından konuyla ilgili olduğu düşünülen hadislerin sıralandığı görülmektedir. Hadis metinlerinin çevirisinde, Khan'ın kitabında yer alan İngilizce tercüme esas alınsa da hadisin Arapça metnindeki ifadeler de dikkate alınmak suretiyle mukayeseli bir şekilde Türkçeye tercüme yapılmıştır. Müellifin İngilizce çevirisinde karşılaşılan problemlere, eksik bıraktığı ya da yanlış tercüme edip hataya düştüğü yerlere özellikle hadis ilmi açısından önem arz eden bazı terim ve ifadelerin anlaşılmadığı hissedilen noktalara dipnotlarda çeviren notuyla işaret edildi. Ayrıca sehven verilen bazı isim ve okunuş hatalarına da tarafımızdan çeşitli kayıtlar düşüldü. Ancak günümüzde pek kullanılmayan ölçü birimleri vs. gibi hususlarda müellifin herhangi bir ilave bilgi vermeyip açıklama yapmaması ya da günümüz ölçü birimlerine atıfta bulunmaması, bizim de böyle bir ameliyeden uzak durmamıza neden olmuştur.

Müellif, bir rivayeti asli kaynağından alarak diğer hadis kitaplarındaki yerlerine atıfta bulunmakla yetinmiştir. *Kütüb-i sitte* ve ona ilaveten İmam Malik'in *Muvatta'*, *Ahmed b. Hanbel'in Müsned'i*, *Dârimî* ve *Dârekutni'nin Sünen'leri* gibi eserlerin içinde yer aldığı temel hadis kitapları müellifin en fazla müracaat ettiği çalışmalar olsa da bazen İbn Sa'd'ın *Tabakât'ı*, İbn Hişâm'ın *es-Sîre'si*, Vâkidi'nin *Kitâbü'l-megâzi'si* gibi içinde hadislerin yer aldığı başka kaynaklardan da istifade edilmiştir. Müellifin istifade ettiği bu eserler, kaynakçada alfabetik olarak sıralanmıştır.

Kitapta yer alan hadislerin tamamına ait tahrîcler, eserin en sonunda bölümler şeklinde verilmektedir. Bundan dolayı okuduğu hadisin geçtiği kaynağı merak eden okuyucunun kitabın sonunda yer alan "Hadislerin Tahrîci" başlığı altında ilgili bölüme müracaat etmesi gerekir. Her bir hadisin tahrîci sırasında verilen kaynaklardan ilki, hadisin yer aldığı asıl kaynağa işaret ederken, sonrakiler yal-

nızca ilave referanslar için verilmiştir. Söz konusu ilave referanslar, atıfta bulunulan hadise ait asıl metne işaret etmemektedir. Müellif, hadislerin tahrîcini yaparken yani ilgili rivayetlerin yer aldığı kaynakları gösterirken farklı ve aynı zamanda basit olmayan bir metod takip etmiştir. Hadislerin tahrîcini yaparken hadis kaynaklarına rumuzlarla; bu kaynaklarda bulunan kitaplara da numaralarla atıfta bulunmuştur. Söz konusu rumuz ve numaraların işaret ettiği kitap isimlerine müstakil bir listede yer veren müellifin takip ettiği bu yöntemin pratik olmaması, tercümede farklı bir metod takip etmemize neden oldu. Kitabın Türkçe tercümesinde hadislerin kaynakları, doğrudan kitap isimlerinin de görülebileceği şekilde, *Concordance'ta kullanılan usule göre yeniden düzenlenmiştir*.

Khan, konu ile ilgili olduğunu düşündüğü her bir hadisi; isnad ile birlikte tam metnini vermek suretiyle İngilizceye tercüme etmiştir. Hadisin isnadını zikretme hususunda müellifin belli bir standart gözetmediği, bazen iki raviyle bazen tek raviyle yetindiği bazen de uzun isnatlar verdiği görülmektedir. Benzer durum hadis metinlerinden sonra müellifin bazen alıntı yaptığı kitaplardaki notlara yer vermesinde de görülmektedir. Söz konusu alıntılarda yer alan ilave bilgilerin tercümesinde müellifin tasarrufunu dikkate alarak tercüme etmeye çalıştık. Elinizdeki çalışmada müellif, sadece Hz. Peygamber'e^(sav) isnat edilen merfu rivayetlere yer verirken, sıhhatine dair tenkitlerin bulunduğu hadislere yer vermemeye özen göstermiştir. Kitapta zikredilen ayetlerin tarafımızdan daha vurgulu şekilde gösterilerek hadis metinlerinden ayırt edilmesi amaçlandığı da ifade edilmelidir.

Elinizdeki kitabı siz okuyucularla buluşturan ve yayımlanma aşamasında katkı sağlayan kurum ve kişilere teşekkür etmek benim için bir mutluluk vesilesidir. Kitabın yayıma hazırlanmasını gerçekleştiren İLKE'ye ve yayımlanmasını üstlenen İGİAD'a hem destekleri hem de Türkçe literatüre kazandırdıkları önemli eserler sebebiyle teşekkür ederim. İngilizce kaleme alınan bu çalışmanın Türkçeye tercümesi hususunda ciddi emek sarfeden kıymetli meslektaşım Elif Beyza Demirtaş'a, Arapça metinlerin kontrolünün yanı sıra İslam iktisadı

ile ilgili temel kavramlar konusundaki önerileriyle bizlere yol gösteren eşim Osman Yılmaz'a, modern iktisadın temel mesele ve terimlerini doğru tercüme etme hususundaki yardımlarını esirgemeyen kıymetli dostum Oğuz Karasu'ya ve gurbetteki vaktinin büyük bir kısmını bu kitaba tahsis ederek yayıma hazır hale getiren kıymetli kardeşim Arife Gümüş'e teşekkürü ifası gerekli bir borç biliyorum. Son olarak, tercüme ve yayın aşamalarının tamamında hem kurumsal hem kişiler arası koordinasyonu sağlamanın yanı sıra ilmi birikimiyle desteğini eksik etmeyen kıymetli hocam Lütfi Sunar'a müteşekkirim. Elinizdeki kitabın emeği geçen herkes için sadaka-i câriye; okuyucular için de istifadeli olmasını niyaz ediyorum.

Rahile Kızılkaya Yılmaz

Temmuz 2017, Üsküdar

TÜRKÇE BASKIYA ÖNSÖZ

Türkiye İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği (İGİAD'ın, İKAM desteği ile *Economic Teachings of Prophet Muhammad (pbuh): A Select Anthology of Hadith Literature on Economics* adlı kitabımın Türkçeye tercüme edilip yayımlayacağını öğrenmekten memnuniyet duydum.

Aslında kitabın kısa bir hikayesi bulunmakta. Mart 1976'da Suudi Arabistan'da düzenlenen Birinci Uluslararası İslam Ekonomisi Konferansı'ndan kendimi İslam ekonomisine adanmak şevkiyle döndüm. Bir sabah, ne yapacağıma karar vermeye çalışırken kendimi Hz Peygamber'in ^(sav) meşhur bir hadisinin kaynağını bulmak için uğraşırken buldum. Hadislerin asıl metinlerine kolayca erişebildiğim halde bu hadisi bulmak günlerimi aldı. Bu bana şunu öğretti: İlgili hadisleri arayarak daha fazla vakit harcamamalıydım ve bir hatırlatıcı olmalıydı. Böylece çalışmalarında muntazaman kullandığım *Sahih-i Müslim*'de iktisat ile ilgili tüm hadislerin altını çizmeyi düşündüm. Bir kaç haftamı ayırarak *Sahih*'in tüm metnini yeniden gözden geçirdim ve İslam iktisadına dair çalışmamda kullanabileceğim bütün hadislerin altını çizdim. Bu işlemi tamamladığımda, hâlen tek bir hadis için metnin tamamına ciddi vakit ayırmam gerekliydi. Bu bana, hızlı referans için bir fihriste olan ihtiyacı gösterdi. Fihristi hazırlayıp bu kaynağı kullanmaya başladığımda, bütün bu emeği, çalışmalarında kullanışlı bir araçları olması için benim gibi diğer genç araş-

tırmacıların da istifadesine sunma fikri aklıma geldi. Böylece İmâm Müslim'in *Sahîh*'inde belirlediğim hadisleri seçme ve derleme işine başladım. Bu bana aynı zamanda hadisin Arapça metninin yanı sıra İngilizce tercümesini de eklemeyi düşündürdü. Böylece Profesör Abdulhamid Sıddıkî'nin *Sahîh* tercümesinden faydalandım.

Metinlerin yanına tercümelerini yerleştirme işlemi bitip son taslağı hazırlamak üzere iken, bende diğer kitaplardan hadisleri de dahil etmek suretiyle çalışmanın sınırlarını genişletme fikri hasıl oldu. Hadisin yalnızca tek bir metnine odaklanmak sınırlayıcı bir unsurdur. İktisadi meselelere dair *Sahîh-i Müslim* dışındaki hadisleri de neden dahil etmeyelim ki? Böylelikle *Sahîh-i Müslim* tarafından bırakılan boşlukları doldurmak üzere hadisin farklı on metinden seçilmesi ve İngilizceye tercümesi işine giriştim. Kaygılarımdan biri derlemeyi kısa tutmaktı. Bir hadisin metni ufak farklılıklarla, birden çok eserde bulunabilmektedir. Dolayısıyla hadise ait metnin bütün versiyonlarını dahil etmek külfetli olacaktı. Bu nedenle ben, asıl metni bir eserden alıp ardından hadisin diğer versiyonlarını görmek isteyecekler için ilave referanslar verdim. Bu zahmetli bir uygulama oldu ve benim de bu çalışma için bir araştırma görevlisinden yardım almam gerekti.

Bu kısa hikâye, Allah'ın dilemesiyle, çalışmayı tamamlamak uğruna çalışmanın bir aşamasından diğer bir aşamasına nasıl sevk edildiğimi göstermektedir. Aksi halde bu, göz korkutucu bir vazife olurdu. Öyle zannediyorum ki, eğer bu çalışmayı ilk planda bir proje olarak düşünseydim, bu işe girişmezdim. Bir adım beni diğer adıma yönlendirdi ve böylece yüzlerce küçük adım bana bu yolculuğu iki yıl içinde, 1978 yılında tamamlamada yardımcı oldu. Çalışmanın yayınlanması ise on yılını aldı.

Hadis seçimi zahmetli ve hassas bir görevdi. Benim iktisadi bir meseleyle irtibatlı bulduğum bir hadisin, aslında içeriği bakımından başka konularla ilgili olması imkân dahilinde idi. Böylesi kişisel bir temayüle karşı bir tedbir olarak, Pakistan, Lahor'da bulunan Eşrefiyye Üniversitesi Şeyhü'l-hadîsi Mevlânâ Muhammed Mâlik'in yönlendirmelerinden istifade ettim. Mevlânâ İngilizce bilmediğin-

den, yanına gider dizlerinin dibine oturarak bir metnini nasıl anladığımı ona saatlerce anlatırdım. O da bunu onaylar, reddeder veya tashihte bulunurdu. Bu uygulama aylarca sürdü. Kanaatimce onun rehberliği sayesinde hata payı büyük oranda azaldı.

Bu seçkide ele alınan meseleler çoğunlukla klasik iktisat eserlerinde bulunanları kapsamaktadır. Seçki üzerine tamamlayıcı bir çalışma, bu meseleleri Hz. Peygamber'in^(sav) insanların maddi ve iktisadi yaşamları üzerinde büyük etkileri olan manevi ve ahlaki bir takım ilkelerini de kapsayacak biçimde genişletecektir. Ben daha genç araştırmacıların bu vazifeyi üstlenmelerini temenni ediyorum.

Bu derlemenin hedefi, hadis metinlerinin ana kaynaklarına kolay erişim sağlayamayan İslam iktisadı ve finansı araştırmacılarının işini kolaylaştırmaktır. Umarım bu kitabı günlük çalışmalarında faydalı bir araç olarak görürler.

Muhammad Akram Khan

21 Temmuz 2017 Lahore, Pakistan

ÖNSÖZ

İslam iktisadı, kökleri şeriata dayanan bir disiplindir. İslam, vahiy en üstün bilgi kaynağı olarak telakki etmektedir. Kur'an'da ve sünnette de açıkça ifade edildiği üzere temel prensipler, çağdaş iktisadi teoriler ve İslam iktisadının ilkelerine dayanan yeni teoriler geliştirme hususunda mihenk taşı vazifesi görmektedir. Bu bağlamda bir hadis seçkisi, faydalı bir kaynak olacaktır. Çok sayıda hadis derlemeleri bulunmakla birlikte bunlar, hadislerin tasnifinde farklı tertipler kullanır. Dolayısıyla bu durum iktisadi bir meseleye dair hadis taraması yapacak iktisat araştırmacısı için zor ve vakit alıcı olmaktadır.

“Hz. Peygamber'in İktisadi Öğretileri: İktisat Üzerine Bir Hadis Seçkisi” adlı kitabında Muhammad Akram Khan, önemli iktisadi meselelere dair gelişmiş bir tasnif sistemi sunmaktadır. Bu meselelere ait başlıklar altında, sahih kaynaklardan titizlikle seçtiği hadisleri bir araya getirmiştir. Nitekim bu yöntem araştırmacılara belirli bir hadisin yerini tespit etmede kolaylık sağlayacaktır. Daha da önemlisi, belli bir iktisadi meseleye dair bütün hadisleri bir araya getirmek, o konu hakkında düşünmeyi de billurlaştıracaktır.

Eminim ki bu çalışma, İslam iktisadı alanında hoca, talebe ve araştırmacıların kaynak malzemelerine çok kıymetli bir katkı olduğunu kanıtlayacaktır.

Dr. Münevver İkbal

Uluslararası İslam İktisadı Enstitüsü

Direktör, İslamabad.

TEŞEKKÜR

Her Şeyden önce bana bu çalışmayı ũstlenip tamamlamayı nasip eden Allah Teâlâ'ya hamd ederim. Ardından, bu çalışmanın sunumunu geliŐtirmede kıymetli tavsiyelerde bulunan isimsiz hakemlere katkıları için teŐekkũrlerimi sunmak isterim. Ayrıca zarif bir Şekilde İmam Mũslim'in *el-Câmiu's Sahih*'i tercũmesinden istifade etmeme imkân tanıyan (merhum) Abdũlhamid Siddiqi'ye de minnet borçluyum. Lahor EŞrefiyye ũniversitesi ũğretim ũyesi (merhum) Muhammed Mâlik Kandehevî de kitabın Arapça taslağını okuyarak tasnifi ve baŐlıkları tasdik etmiştir. Allah Teâlâ'dan bu iki mũmtaz âlimin ruhlarına merhametini bahŐetmesini dilerim. Yine taslağın hazırlanmasında sekreterlik desteği sağlayan Tufail Zaigham Bey'e mũteŐekkirim.

Beni en başta bu çalışmayı yapmam konusunda cesaretlendiren ve taslağın hazırlanmasında ve gŕzden geçirilmesinde gerekli kaynakları tanzim eden ũğretim ũyesi HurŐid Ahmed'e minnettar olduğumu ifade etmeliyim. Kitabın mevcut haliyle basılabilmiŐ olması, esasen onun projeye ŕzel ilgisi sayesinde.

Son olarak, kitabın basımına Şahit olmak ũzere bũyũk emek veren Dr. Muhammed İkbâl'in sebatını ve ŕzverisini sayđıyla selam-

larım. Onun İslam iktisadı davasına olan bağılılığı olmasaydı bu kitap ortaya çıkamazdı.

Kitaptaki muhtemel hatalardan yalnızca kendimin sorumlu olduğunu söyleme gereği duymuyorum.

Muhammad Akram Khan

GİRİŞ

Yakın geçmiş, Müslüman entelijansiyanın İslam'ın iktisadi öğretilerine gittikçe artan ilgisine şahit olmuştur. Bu durum iktisadın baskın prensipleri ile bu prensiplerin problemlerini analiz etmedeki ve çözüme kavuşturmadaki başarısızlığından duydukları memnuniyetsizliğin bir göstergesidir. Birtakım sebeplerden ötürü böyle bir netice tabiidir. Bugün inanıldığı ve uygulandığı şekliyle ekonomi bilimi, Müslümanlara yabancı bir çevrede gelişmiş olup menşei, Antik Roma ve Yunan medeniyeti olan batı toplumunda tasarlanmıştır. Günümüz iktisadı iki asrı aşkın bir sürede gelişmiştir ve tahlili ile felsefesi; büyük oranda apriori olarak kabul ettiği Batı medeniyetine ait değerlere ve varsayımlara dayanmaktadır. Her ne kadar ekonominin değer öncülleri nadiren sarih bir şekilde ifade edilse de ekseriyetle yararcılık, hazzcılık, *laissez faire* ve bireycilik tarafından beslendiği konusunda ittifak bulunur. Muhalif akım olan sosyalist ekonomiler dahi aynı kültürel çevrenin bir ürünü ve (aynı zamanda) bu çevreye bir tepki olarak varlığını sürdürmektedir. Bu varsayımlar, neredeyse her zaman, çoğu iktisat düşünürünün ve analistin bilinçaltında bulunmuş ve sıklıkla “diğer her şey aynı kalmak koşuluyla” genel ifadesi altında kamufle edilerek sözde ekonomik yasaların ve ilkelerin temelini oluşturan gizli koşulları meydana getirmiştir.

Ekonomi yöntemleri tümevarımsal olduğu kadar çıkarımsaldır fakat son zamanlarda deneycilik yaygın bir biçimde egemenlik kazanmıştır. Batı toplumu değer öncülleri dahilinde ekonomistler, çeşitli hipotezleri öne sürme, analiz etme, tartışma ve sınama konusunda özgür olmuştur. Deneysel deliller ışığında yanlışlığı kanıtlanamayan hipotezler, geçerli ilkenin parçası haline gelmiştir. Bu tablakte ekonomistler, salt mantiki ve rasyonel kaygılar tarafından yönlendirilmiştir. Temel prensip olarak her türlü ilahi veya metafiziksel rehberlik dışlanmış böylece bilim muhtevasından çıkarılmıştır.

Ekonominin konusu, vasıta kıtlığı ile kaynakların çoklu kullanım imkânından doğan ekonomik ilişkilerin incelenmesidir. Nihai hedef ise, insanın ekonomik koşullarını incelemek ve analiz etmek, bazı durumlarda da yaşamın maddi koşullarını geliştirmek üzere yöntemler ve araçlar ortaya koymaktır.

Ekonomi bilimi oldukça yavaş gelişmiş ve ekonomistler günden güne değişen koşulların neticesinde çeşitli iktisadi fenomenleri anlama, analiz etme ve açıklama çabası içerisine girmişlerdir. Analizleri, sık sık yeniden ileri tetkiklere konu olacak yeni fenomenler meydana getirmiştir. Özetle bu durum, büyümenin “tabii” gidişatı olmuştur. Artan ihtiyaçların ve ilişkilerin karmaşıklığı ile birlikte, ekonomistler daha sofistike sorunlarla uğraşmış ve kendilerine yardımcı olacak çok daha ileri düzey araçlar planlamışlardır.

Müslüman iktisatçıların, müstakil bir ilim dalı olarak İslam iktisadına olan ilgileri, İslam iktisadının Batı ekonomisinden tamamen farklı varsayım, yöntem, kapsam ve hedeflerinden kaynaklanmıştır. İslam iktisadı, insanın bu dünyadaki mevkisi ve rolü ile dirilişi ve kaderi üzerine bir dizi temel varsayımlar ile başlar. İslam'a göre insan; yaratıcı, rızık veren ve kâinatın tek hükümdarı olan Allah'ın vekilidir. Allah, insanı iradesini yerine getirmek üzere vekili tayin etmiş, iradesini de son olarak Resûlü olan Muhammed^(sav) vasıtasıyla şeriat formunda bildirmiştir. Yüce Peygamber^(sav), Allah'ın mesajını, kendine vahyolunan ve vahyinden itibaren harfi harfine korunmuş olan Kur'an formunda tebliğ etmiştir. O^(sav), bu mesajı açıklamış, toplumda ve önderliğinde Arabistan'da kurulan devlet içerisinde

de hayata geçirmiştir. Müslümanların inancında yeryüzünde her bir birey, şeriatı bilmek ve yerine getirmek; Allah'ın iradesini Yüce Peygamber'in^(sav) ve ashâbının uyguladığı şekliyle yerine getirme sorumluluğundadır. Bu vazifeyi ve misyonu yerine getirmeleri için Allah, bir takım dünyevi araçları insanın hizmetine sunmuştur. İnsan bu araçları, misyonunu yerine getirmek üzere bir vasıta olarak görmelidir. Bu dünyevi araçlar yalnızca birer emanettir ve insan kıyamet gününde bu emanet hakkında hesap verecektir.

İslam iktisadının ikinci varsayımı ise maddi gelir ile mal varlığının, keşişlerin gördüğü gibi hakir olmadığıdır. Kendi içlerinde bir amaç olmadığı sürece bunlarda bir kötülük yoktur. Daha fazla mal varlığı kazanmak için çabalamak, şeriatın vahyolunmuş yolundan sapılmadığı takdirde asil bir davranıştır. Dolayısıyla insan davranışları ile ilgili hedonistik varsayımlar, insanın Allah'ın kulu olduğu ve dürüst bir toplum inşasında ahlaki rolü bulunduğu bilincinde olduğu sürece meşru kalır.

İslam iktisadı, insanı, şeriat çerçevesinde tasavvur eder. İnsan Takdir-i ilâhî'nin her şeyden önce gelen telakkilerinin sorumluluğunda istediği şekilde hareket etmekte özgürdür. İnsanın gerek kişisel gerekse toplumsal davranışları, şeriat tarafından ortaya konan üstün hüküm tarafından yönlendirilir ve düzenlenir. Batılı ekonomistler ise insanı bireysellik çerçevesinde tasavvur eder ve bu nedenle onu vahyolunmuş şeriatın en yüksek mertebeye sahip bulunduğu bir toplum için uygun görmez.

İslam iktisadı yöntemleri de Batılı iktisat yöntemlerinden farklıdır. İslam iktisadında temel ilke dört kaynaktan elde edilir: Kur'an, sünnet, icma ve kıyas. Kur'an, Hz. Muhammed^(sav) vasıtasıyla insanlığa lütfedilmiş vahiy kaynaklı Kitap'tır ve aslıyla muhafaza edile gelmiştir. O, Allah'ın kelamıdır. Allah'ın Kur'an'da bulunan buyrukları gelecek tüm zamanlar ve yaşayacak tüm insanlar için kati, ihlal edilemez, sonsuz ve değiştirilemezdir.

Sünnet, Kur'an'ın 'asıl müfessiri' olan Hz. Peygamber'in^(sav) uygulamaları, sözleri ve tavrı anlamına gelir. O, Kur'an'ı ilk ahzeden ve idrak etmesi için ilahi olarak yönlendirilen ilk kişidir. Hz. Peygamber^(sav),

Kur'an'ı kendi sözleri ve davranışları ile açıklamıştır. Onun eylemleri ve sözleri şifahi ve çeşitli kitaplarda yazılı rivayetler yoluyla sahih olarak muhafaza edilmiştir. Bu kitaplar hadis kitapları olarak bilinmektedir. Hz. Muhammed'e^(sav) dayandırılan hadisler, uygun bir metin ve isnat incelemesi neticesinde sahih kabul edilir. Hadisler, İslam'a göre de İslam iktisadı için ihlal edilemez ikinci bir rehberdir.

Belli bir problem hakkında fukahanın fikir birliği anlamına gelen icma, İslam iktisadının üçüncü kaynağıdır. Fukahanın icmai, hukukun bir parçası haline gelir. Kıyas ya da analogi de İslam iktisadı için dördüncü bir kaynaktır. Kur'an'dan ya da sünnetten sarıh bir hüküm ile çözümlenemeyen veya icmada bulunulmayan bir durum, bir müçtehit (içtihat konusunda ehliyet sahibi fakih) tarafından mevcut benzer bir hüküm ile kıyas yoluyla hükme bağlanabilir. İçtihat, çözümü diğer üç kaynaktan bulunamayan her türlü ekonomik problemle ilgili olarak uygulanabilir fakat mutlaka şeriat sınırları içinde ve yalnızca ehil kimseler tarafından uygulanmalıdır. İslam iktisadı ile Batı menşeli ekonomi, belli hususlarda birbirlerine yaklaşmakla birlikte ihtilaf noktaları ittifak noktalarından fazladır. Yine de iktisadi problemlerde içtihat, geçmişteki emsaller, (gayrimüslimler dahil) başkalarına ait çağdaş teorilerden ve modern analiz yöntemlerinden faydalanabilir. İslami iktisadın dört temel kaynağı olduğu gerçeği ona farklı bir odak verir. Her bir problem şeriat ışığında incelenir ve farklı görüşler arasında muvafakat mümkün hale gelir. Böylece ihtilaf alanı, üzerinde ittifak sağlanmış bir kaynak olan şeriata dayanmak suretiyle daraltılmıştır.

İslam iktisadının inceleme alanı, Batı ekonomisinden tamamen farklıdır. İslam iktisadı insanlar için yalnızca dünyevi refahtan ziyade felaha erişmek için de vasıtalar sunar. Felah, bu dünyadaki maddi yönden gelişmiş bir yaşama ilave olarak ahirette de başarılı bir hayattır. İslam iktisadı insan için felahı temin edecek olan ilişkileri incelemek için çaba harcar. Açıkça görülüyor ki bu, çok daha geniş bir çalışma alanıdır.

Yukarıda bahsedildiği üzere, Hz. Peygamber'in^(sav) sünneti, İslam'da hukukun ikinci temel kaynağıdır. Dolayısıyla hukukun bir

kaynağı olması bakımından sünnet, İslam iktisadının da dayanak noktalarından biridir. Hz. Peygamber'in^(sav) iktisadi meselelere dair öğretilerine bu bağlamda sıklıkla atıfta bulunulur. Fakat hadis kitaplarının fazla oluşu ve ilgili hadislerin bunlar dahilinde dağınık halde bulunması nedeniyle bir talebenin, konuyla alakalı rivayetleri ve bunların tam metinlerini bulma konusunda büyük zorluk çekmesi mümkündür. Benzer şekilde, tüm hadis kitaplarında önemli miktarda mükerrer rivayetler söz konusudur. Hz. Peygamber'den^(sav) nakledilen rivayetlere dair mevcut derlemeler, diğer hadis kitaplarında bulunan metinlere atıfta bulunulmasını sağlamayacak şekilde hazırlanmıştır. Fakat İslam iktisadı konusuyla alakalı bütün hadislerin bulunduğu ve ittifakla kabul edilen bir liste bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bir rivayetin konuyla ilgili olup olmadığı tamamen müellifin kanaatine bağlıdır. Bu uygulamada, başta bir başkasının konuyla alakalı bulduğu rivayetleri konuya dahil etmemek olmak üzere her türlü hata mümkündür. Yine aynı şekilde buradaki bazı rivayetlerin daha yetkin âlimler tarafından konuyla yeterince alakalı olmadığı düşünülebilir. Bununla birlikte elinizdeki bu derlemede yazar, iktisadi bir tetkiki veya tartışmayı aydınlattığını düşündüğü bütün hadisleri toplamak için elinden gelenin en iyisini yapmıştır.

Bu derlemede yöntem, bir rivayeti asli kaynağından alarak diğer hadis kitaplarındaki yerlerine atıfta bulunmak şeklinde olmuştur. Atıflar ağırlıklı olarak, yazarın editör ve mütercimine minnettar olduğu A. O. Wensinck'in *Miftâhu künûzi's-sünne*'sinden (terc. M. Fuâd Abdülbâkî, 1971, Lahor: Süheyl Akademi) elde edilmiştir. *Miftâh*'tan yapılan atıflarda transkripsiyona her ne kadar gerekli özen gösterildiyse de, bu konuda olası herhangi bir hata yazarın sorumluluğundadır. Bu şekilde seçilen rivayetler, yazar tarafından rivayet metinlerinden salimen çıkarılabilecek genel başlıklar altında tasnif edilmiştir. Konuya dair standart herhangi bir tasnif bulunmamaktadır. Rivayetler, modern iktisat öğrencileri için anlaşılır olması bakımından, iktisat kitaplarının klasik yöntemine göre düzenlenmiştir.

Örneğin; mülkiyet meselesinin bir iktisadi sistemin mahiyetini büyük oranda belirlemesi nedeniyle İslam mülkiyet teorisi ile alakalı

rivayetler, ilk sıraya alınmıştır. Sonrasında, Batılı ekonomi kitaplarında pek bulunmayan İslami varlık ve rızık teorileri tartışılmıştır. Devamında ise üretim ve üretim unsurlarının karşılığı konuları yer alır. Ardından tüketim sorunları ve piyasa mekanizması bulunur. Para ve kredi içeren mal ve hizmet alışverişi bir sonraki konudur. Sonrasında kamu finansı ile İslam'da iktisadi kalkınma gelir. Kitap, Batılı ekonomistler tarafından genellikle göz ardı edilen iktisadi değerlere dair tasvirler ile son bulur.

Kitapta sunulan tasnif tamamıyla yazarın kendi kanaatidir ve bu konuda ciddi görüş ayrılıkları bulunması mümkündür. Fakat bu tasnif Lahor'da Eşrefiyye Üniversitesi Hadis Anabilim dalı başkanı ve öğretim üyesi olan Mevlânâ Mâlik Kandehevî tarafından onaylanmıştır. Mevlânâ, asıl taslak üzerinde bazı tasniflerle ilgili bizzat tashihte bulunmuştur. Şunu memnuniyetle ifade edebilirim ki, Mevlânâ'nın önerisi ile birkaç rivayet derlemeden çıkarılıp en az 25 tanesi de eklenmiştir. Bu nazik tavsiyesi için Mevlânâ'ya minnettirim. Tabii ki tasnifle ilgili herhangi bir hata yine yazarın sorumluluğundadır.

Takdim edilen bu derleme, belirli bir konu hakkında her bir hadisin isnadı ile birlikte tam metnini ve tercümesini sunar. Metni bizzat Hz. Peygamber'e^(sav) isnat edilmeyen rivayetler, bazı sahabelelerin kendi görüşleri olması endişesi ile dahil edilmemiştir. Yine sıhhati konusunda tenkitlere rastlanılan rivayetlere de aynı şekilde bu derlemede yer verilmemiştir. *Sahîh-i Müslim* hadisleri Profesör A. H. Siddiqî'nin İngilizce tercümesinden (1972, Lahor: Şeyh Mohamad Ashraf) alınmıştır. Geriye kalan hadisler, arkadaşım Tufail Zaigham Bey'in yardımıyla yazar tarafından İngilizce'ye tercüme edilmiştir. Tercüme Uluslararası İslam Üniversitesi, İslamabad, İslami Araştırmalar Enstitüsü öğretim üyesi Dr. Ahmed Hasan tarafından kontrol edilmiştir ki kendisine minnettarlığımın sınırı bulunmamaktadır. Bununla birlikte tercümede herhangi bir hata olması halinde sorumluluk tamamen yazara aittir.

BÖLÜM I

MÜLKİYET

Bir ekonomik sistemin sınırlarını büyük oranda mülkiyet ilişkileri belirlemektedir. Çağımızın iki hâkim sistemi, bireyin kendi malını edinme özgürlüğü açısından birbirinden oldukça farklılık arz etmektedir. İslam ise üçüncü bir bakış açısı sunar: Kâinattaki her şey Allah Teâlâ'ya aittir (Bakara Sûresi, 2:284). O, mülkün gerçek sahibidir ve her tür malın kullanım şeklini belirleme hakkına sahiptir (Bakara Sûresi, 2:107; Al-i İmran Sûresi, 3:26, 189; Mâide Sûresi, 5:17, 18, 40, 120; Mülk Sûresi, 67:1). İnsan, Allah'ın belli sorumluluklar taşıyan halifesidir (Bakara Sûresi, 2:30) ve bu sorumlulukları yerine getirmek için gerekli becerilerle donatılmıştır. Bu beceriler ona verilmiş bir emanet (Ahzab Sûresi, 33:72) olup sadece bahşedilme amacına uygun kullanılmalıdır. Buradaki amaç Hz. Peygamber'e^(sav) vahyedilen şeriatla ayrıntılarıyla belirtilmiştir. Dolayısıyla Allah'ın hükmüne tabi olan insana kendi malını edinme hakkı tanınmıştır. İnsan bu malın nihai maliki olmadığı için bunun kullanımı da gerçek Malik (yani Allah Teâlâ) tarafından tanımlanmıştır. Bu dünya hayatı sona erdiğinde herkes kendisine bu dünyada verilen ve Allah'ın halifesi olarak kullanımına sunulan kaynakların hesabını vermek zorundadır (Enfal Sûresi, 8:28; Zümer Sûresi, 39:49; Tegâbün Sûresi,

64:15). Bunların hesabının verilmesi, ancak insanın bu kaynakların kullanımında kesin yetki sahibi olması halinde söz konusu olur. Bu nedenle bu kaynakların lüzumlu kullanımı şeriatla belirtilmekle beraber insanoğlu hesap günü katı bir cezaya çarptırılma riskini göze alarak aksi yönde davranma özgürlüğüne de sahiptir (A'raf Sûresi, 7:18; Enfal Sûresi, 8:36). Bu kaynakları kullanma konusunda insana kesintisiz yetki sağlamak adına şeriat, mal sahibi olma hakkını meşru ve doğru görmekte ve bu hakkı Allah'ın mülkünü genel çerçevesi içerisinde algılamaktadır.

Hz. Peygamber^(sav) özel mülkiyetin kutsal olduğunu fakat bu kutsallığın insanın halife olmasından kaynaklandığını belirtmiştir.

İslam aynı zamanda su, yeşillik ve ateş gibi belli şeylerde insanlara ortak mülkiyet hakkı tanımaktadır. Bunlar kamu yararı içindir ve devlet de dahil hiç kimse tarafından bunlara sahip olunamaz. Aksine herkes bunlardan faydalanmakta eşit hakka sahiptir.

Günümüzde halkın genelinin ihtiyaç duyduğu kaynakların, muhtemel zorluklara maruz kalan insanları rahatlatmak adına, kişilere tahsis edilemeyeceği sonucuna varılabilir. Buradan kaynakların zorunlu olarak devlete ait olacağı anlamı çıkarılmamalıdır. Aksine bu örnekte mülkiyet, tüm ümmete ait olup devlet, ümmet adına, vekâleten ve hesap vermek üzere bu kaynakların yönetimini üstelenebilir.

Mülkiyetin Kutsallığı حرمة الملكية

(1:1)

عن أبي هريرة قال جاء رجل إلى رسول الله صلى الله عليه و سلم فقال يا رسول الله أرأيت إن جاء رجل يريد أخذ مالي قال فلا تعطه مالك قال أرأيت إن قاتلني قال قاتله قال أرأيت إن قاتلني قال فأنت شهيد قال أرأيت إن قتلته قال هو في النار.

Ebû Hüreyre'den^(ra) naklen: Allah Resûlü'ne^(sav) bir adam geldi ve şöyle dedi: "Yâ Resûlallah! Bir kimse gelip benim malımı almak is-

tese ne buyurursun?” Allah Resûlü: “Ona malını verme.” buyurdu. Adam: “Ya benimle dövüşürse?” diye sordu. Allah Resûlü: “Sen de onunla dövüşürsün.” dedi. Adam “Ya beni öldürürse?” dedi. Allah Resûlü: “O halde şehit gidersin.” buyurdu. Adam bunun üzerine tekrar sordu: “Ya ben onu öldürürsem?” Allah Resûlü cevap verdi: “O cehennemde olur.”

(1:2)

عن سليمان الأحول أن ثابتاً مولى عمر بن عبد الرحمن أخبره أنه لما كان بين عبد الله بن عمرو وبين عنبسة بن أبي سفيان ما كان تيسروا للقتال فركب خالد بن العاص إلى عبد الله بن عمرو فوعظه خالد فقال عبد الله بن عمرو أما علمت أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال من قتل دون ماله فهو شهيد .

Süleyman el-Ahvel, Sâbit'ten naklen şöyle demiştir: Abdullah b. Amr^(ra) ile Anbese b. Ebû Süfyân arasında bir olay üzerine dövüşmeye hazırlandıkları sırada Hâlid b. el As, Abdullah b. Amr'a^(ra) gitmiş ve ona nasihatte bulunmuştur. Bunun üzerine Abdullah b. Amr^(ra) şöyle demiştir: “Sen Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu bilmez misin: ‘Her kim malı uğruna öldürülürse şehittir.’”

(1:3)

من خطبة حجة الوداع

عن جعفر بن محمد عن ابيه ..فأجاز رسول الله صلى الله عليه و سلم حتى أتى عرفة فوجد القبة قد ضربت له بمنرة، فنزل بها حتى إذا زاغت الشمس أمر بالقصواء فرحلت له فأتى بطن الوادي فخطب الناس وقال إن دماءكم وأموالكم حرام عليكم كحرمة يومكم هذا في شهركم هذا في بلدكم هذا ألا كل شيء من أمر الجاهلية تحت قدمي موضوع ودماء الجاهلية موضوعة وإن أول دم أضع من دمائنا دم

ابن ربیعة بن الحارث كان مسترضعا في بني سعد فقتلته هذيل وربا
الجاهلية موضوع وأول ربا أضع ربانا ربا عباس بن عبد المطلب
فإنه موضوع كله فاتقوا الله في النساء فإنكم أخذتموهن بأمان الله
واستحلتم فروجهن بكلمة الله ولكم عليهن أن لا يوطئن فرشكم أحدا
تكروهونه فإن فعلن ذلك فاضربوهن ضربا غير مبرح ولهن عليكم رزقهن
وكسوتهن بالمعروف وقد تركت فيكم ما لن تضلوا بعده إن اعتصمتم
به كتاب الله وأنتم تسألون عني فما أنتم قائلون قالوا نشهد أنك قد
بلغت وأديت ونصحت فقال بإصبعه السبابة يرفعها إلى السماء وينكتها
إلى الناس اللهم اشهد اللهم اشهد ثلاث مرات.

(Veda Haccı'ndaki Hutbe'den Özetle)

Babasından naklen Ca'fer b. Muhammed rivayet etmiştir... Fakat Allah Resûlü^(sav) o yeri geçerek Arafat'a vardı ve Nemira denilen yerde çadırının kurulduğunu gördü. Oraya inerek güneş zevale inince Kasvâ'nın hazırlanıp semer vurulmasını emir buyurdu. Daha sonra vadinin aşağısına geldi ve burada insanlara hitap etti:

“Şüphesiz ki sizin kanlarınız ve mallarınız; şu beldeniz, şu ayınız, şu gününüzün kutsal olması gibi birbirinize haramdır. Dikkat edin! Cahiliye dönemine ait her şey ayaklarımın altındadır. Cahiliye devrinin kan davaları da kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan davası Sa'd kabilesinde süt anneye verilen ve Hüzeyl kabilesi tarafından öldürülen Rebî'a b. Hâris'in kan davasıdır. Cahiliyet döneminin ribalı alışverişleri kaldırılmıştır. Kaldırılan ilk riba Abbas b. Abdülmuttalib'indir. Ribanın tamamı kaldırılmıştır. Kadınlar konusunda Allah'tan korkun. Zira siz kadınları Allah'ın emaneti olarak aldınız ve onların namusunu kendinize Allah'ın emri ile helal kıldınız. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, kadınlarında sizin üzerinizde hakkı vardır. Sizin kadınlar üzerinde ki hakkınız, yatağınıza hiç kimseye ayak bastırmamalarıdır. Eğer bunu yaparlarsa, hafifçe vurabilirsiniz. Onların sizin üzerinizdeki hakkı da, yiyeceklerini ve giyeceklerini uygun şekilde vermenizdir. Size Allah'ın kitabını bırakıyorum,

eğer ona sımsıkı tutunursanız asla doğru yoldan sapmazsınız. (Hesap gününde) beni size soracaklar, acaba ne diyeceksiniz?” (Orada bulunanlar) dediler ki: “Bize tebliğde bulunup vazifeni eda ettiğini ve nasihatte bulunduğuna şahitlik ederiz.” (Râvi dedi ki:) “(Hz. Peygamber) baş parmağını göğe doğru kaldırıp ardından insanlara doğru işaret ederek üç kez şöyle dedi: ‘Şahit ol Allah’ım...’”

(1:4)

عن أبي بكرة عن النبي صلى الله عليه و سلم أنه قال إن الزمان قد استدار كهيئته يوم خلق الله السماوات والأرض السنة اثنا عشر شهرا منها أربعة حرم ثلاثة متواليات ذو القعدة وذو الحجة والمحرم ورجب شهر مضر الذي بين جمادى وشعبان ثم قال أي شهر هذا قلنا الله ورسوله أعلم قال فسكت حتى ظننا أنه سيسميه بغير اسمه قال أليس ذا الحجة قلنا بلى قال فأبي بلد هذا قلنا الله ورسوله أعلم قال فسكت حتى ظننا أنه سيسميه بغير اسمه قال أليس البلدة قلنا بلى قال فأبي يوم هذا قلنا الله ورسوله أعلم قال فسكت حتى ظننا أنه سيسميه بغير اسمه قال أليس يوم النحر قلنا بلى يا رسول الله قال فإن دماءكم وأموالكم قال محمد وأحسبه قال وأعراضكم حرام عليكم كحرمة يومكم هذا في بلدكم هذا في شهركم هذا وستلقون ربكم فيسألكم عن أعمالكم فلا ترجعن بعدي كفارا أو ضلالا يضرب بعضكم رقاب بعض ألا ليليلغ الشاهد الغائب فلعن بعض من يبلغه يكون أوعى له من بعض من سمعه ثم قال ألا هل بلغت قال ابن حبيب في روايته ورجب مضر وفي رواية أبي بكر فلا ترجعوا بعدي.

Ebü Bekre'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) (Veda Hutbesi'nde) şöyle dedi: “Allah yerleri ve gökleri yarattığı zaman bir döngüyü tamamlamış ve gün haline gelmiştir. Bir yıl, on iki aydan oluşur. Bunlardan dördü haram aylardır ki üçü peşe peşe gelir: Zil-

kade, Zilhicce ve Muharrem. Bir de Cumada ile Şâban arasındaki Mudar ayı olan Receb bulunur.“ Sonra (Resûlullah^(sav)) şunu söyledi: “Bu hangi aydır?” Biz “Allah ve Resûlü daha iyi bilir” dedik. (Râvi) Şöyle dedi: (Hz. Peygamber^(sav)) bir süre sessiz kaldı, biz de ona (bilinenden) başka bir isim verecek diye düşündük. Sonra “Bu Zilhicce değil mi?” diye sordu. Bizler “evet” dedik. “Bu belde neresidir?” diye sordu. “Allah ve Resûlü bilir” dedik. Müteakiben yine sükût etti, biz ona adından başka bir isim verecek sandık. “Belde (Mekke şehri) değil mi?” dedi. “Evet öyle.” cevabını verdik. “Bugün hangi gündür?” buyurdu. “Allah ve Resûlü bilir” dedik. Bunun üzerine yine sükût etti, ona adından başka bir isim verecek sandık. “Kurban günü değil mi?” diye sordu. “Evet yâ Resûlallah, öyle.” dedik. Bunun üzerine şöyle dedi: “İşte sizin kanlarınız, mallarınız (râvilerden biri olan Muhammed, bunu da saydığını sanıyorum, demiştir) ve ırzlarınız, şu ayınızda, şu beldenizde, şu gününüzün hürmeti gibi birbirinize haramdır. Yakında Rabbinize kavuşacaksınız; o da sizi amelleriniz hakkında sorgulayacaktır. Sakın benden sonra birbirinizin boyunlarını vuran kâfirlere (veya sapkınlara) dönüşmeyin! Dikkat edin! Burada bulunanlar, bulunmayanlara (söylediklerimi) tebliğ etsin. Zira, kendisine tebliğde bulunulanların bazılarının, bulunandan daha iyi hafızası olabilir.” Sonra tekrar, “Dikkat edin! Size tebliğde bulundum, değil mi?” dedi.

Bu rivayet, küçük farklılıklarla başka bir isnat ile de nakledilmiştir.

(1:5)

عن رافع بن خديج قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم من زرع في أرض قوم بغير إذنهم فليس له من الزرع شيء وله نفقته.

Râfi' b. Hadîc'ten^(ra) rivayetle Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “İzni olmadan başkasının toprağını eken kimseye, ekinden bir şey yoktur, sadece yaptığı masraflar kendisine ödenir.”

(1:6)

عن سمرة بن جندب أن النبي صلى الله عليه وسلم قال إذا أتى أحدكم على ماشية فإن كان فيها صاحبها فليستأذنه فإن أذن له فليحتلب وليشرب وإن لم يكن فيها أحد فليصوت ثلاثا فإن أجابه أحد فليستأذنه فإن لم يجبه أحد فليحتلب وليشرب ولا يحمل.

Semüre b. Cündeb'den^(ra) rivayetle Nebi^(sav) şöyle buyurmuştur: “Sizden biri, sahibi bulunan bir hayvan bulursa, (sütünü sağmak için) onun iznini almalıdır. Eğer izni olursa, sütü sağıp içebilir. Fakat sahibi yoksa, üç kez sesli şekilde ilan eder. Eğer (ilanına) cevap veren olursa ondan izin istemelidir. Eğer cevap veren olmazsa, kişi hayvanı sağıp sütünü içebilir fakat onu binek olarak kullanamaz.”

Kamu Malı الأموال العامة**(1:7)**

عن ابن عباس قال قال رسول الله عليه وسلم المسلمون شركاء في الثلث في الماء والكلاء والنار وثمثة حرام قال أبو سعيد يعني الماء الجارى.

İbn Abbas'tan^(ra) rivayetle Allah Resûlü^(sav) şöyle söylemiştir: “Müslümanlar üç şeyde eşit haklara sahiptir; su, yeşillik ve ateş. Bunlardan ücret istemek helal değildir.” Suyu açıklamak üzere Ebû Saîd şöyle demiştir: “Bu akar sudur.”

BÖLÜM II

SERVET

Servet çok eski zamanlardan beri araştırma ve tartışma konusu olmuştur. Toplumsal örgütlerdeki bazı temel farklılıklar, her toplumda servete biçilen anlamdan ve konumdan kaynaklanmıştır. İslam'da servet hiçbir zaman sosyal yapı içerisinde merkezî bir konumda olmamış bilakis şeriata uygun bir hayat sürmenin bir aracı olarak görülmüştür. İnsanın bu dünyadaki esas amacı; Allah'ın emirlerine uymak ve bir halife olarak Allah'ın iradesini yerine getirmektir. Dünya hayatının kaynakları bu görevi yerine getirmeyi sağlayacak olan imkânları ve araçları sunar. Bunlar kendi içinde bir amaç değil sadece önemli bir araçtır. Bu nedenle bu dünyanın yığınla zenginlikleri için kıyasıya bir yarışa girmenin hiçbir anlamı yoktur. Dünyevi nimetlerin önemsizliği ve geçiciliği Kur'an'da ve hadislerde pek çok yerde ifade edilmiştir (Bkz. Şura Sûresi, 42:36; Zuhuruf Sûresi, 43:33). Temel fikir, mülk edinmenin bu dünyadaki fiillerin ana odağı olmasıdır. Bunun yerine mal, Allah'a kullukta daha üst bir mertebeye erişmek için kazanılmalı, korunmalı ve kullanılmalıdır. Bu, ekonomik uğraşların, bireyin ve devletin hayatında merkezî bir yer işgal ettiği Batı'nın servet kavramından çok farklıdır. Bu durum, İslam'ın ekonomik uğraşları kerih gördüğü veya bunlardan vazgeçirdiği an-

lamına gelmez. Kitabın ilerleyen bölümlerinde görüleceği üzere İslam, bu dünya hayatındaki mücadelelere ve girişimlere eşit değer vermekte ve zühdü reddetmektedir. 'Tüm fiillerin merkezî olarak servet' ve 'kaderci bir anlayışla bu dünyadan el etek çekme' arasındaki çizgide İslam ortada bir yerlerde yer almaktadır.

Servet Aktarımı

İki tür servet edinme vardır: Servet, ya toprak, emek veya sermaye ile kazanılır yahut da toplumun kurumsallaştırdığı aktarımlar yoluyla elde edilir. İlkiyle alakalı Hz. Peygamber'in^(sav) öğretileri, kitabın ilerleyen bölümlerinde ele alınacaktır. Miras, vasiyet, vakıf, hibe, kârın gönüllü paylaşımı ve lukata (buluntu mal) umrâ ile rukbâ (gayrı menkullerin hayat süresince bağışı) gibi farklı aktarım şekilleri yoluyla servet edinimi bu bölümde taksim edilmiştir. Miras ve vasiyet kurallarından Kur'an'da da bahsedilmiştir (Bkz. Nisa Suresi, 4:11, 177; Bakara Sûresi, 2:18; Maide Sûresi, 5:106).

Servet Kavramı مفهوم الثروة

(2:1)

عن مستوردا¹ قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم والله ما الدنيا في الآخرة إلا مثل ما يجعل أحدكم إصبعه هذه - وأشار يحيى بالسبابة - في اليم فلينظر بم يرجع.

Hadis, hepsi Beni Fihri'nin kardeşi Müstavridâ'dan olmak üzere beş farklı isnat ile nakledilmiştir. Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: "Allah'a yemin olsun ki ahiret yanında bu dünya (o kadar değersizdir ki) sizden biri parmağını okyanusa daldırdıktan sonra parmağında kalana baksın (Bunu söylerken Yahya şehadet parmağını işaret etmiştir)."

1. Müellif, râvinin ismini sehven مستورد şeklinde vermiştir. Doğrusu مستوردا olmalıdır (Çev.).

(2:2)

عن جابر بن عبد الله أن رسول الله صلى الله عليه وسلم مر بالسوق داخلا من بعض العالاية والناس كنفته فمر بجدي أسك ميت فتناوله فأخذ بأذنه ثم قال أيكم يحب أن هذا له بدرهم فقالوا ما نحب أنه لنا بشيء وما نصنع به قال أتحبون أنه لكم قالوا والله لو كان حيا كان عيبا فيه لأنه أسك فكيف وهو ميت فقال فوالله للدنيا أهون على الله من هذا عليكم.

Câbir b. Abdullah'dan^(ra) naklen, Resûlullah^(sav) etrafında insanlarla birlikte bazı yayla köylerinde bulunan pazara uğradı. Burada küçük kulaklı ölü bir oğlak gördü. Onu eliyle işaret etti. Sonra kulağından tutarak kaldırdı ve "Hanginiz buna bir dirheme sahip olmak ister?", Onlar: "Allah'a yemin olsun ki, o, hiçbir şekilde bizim olsun istemeyiz, onu ne yapacağız ki?" dediler. Resûlullah^(sav): "Bunun sizin olmasını (ücret ödmeden) ister misiniz?" diye sordu. "Allah'a yemin olsun ki, canlı da olsa (onu istemezdik); onda bir kusur var. Onun kulakları kısa, ki şu anda ölü de." dediler. Bunun üzerine Resûlullah^(sav) şöyle dedi: "Allah'a yemin olsun ki bu dünya, Allah nezdinde (bu oğlaktan daha) değersizdir."

(2:3)

عن عبد الله قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم على حصير فقام وقد أثر في جنبه فقلنا يا رسول الله لو اتخذنا لك وطاء فقال ما لي وما للدنيا ما أنا في الدنيا إلا كراكب استظل تحت شجرة ثم راح وتركها.

Abdullah'tan [b. Mes'ûd]^(ra) rivayetle, Allah Resûlü^(sav) bir hasır üzerinde uyumuş, kalktığında hasırın izi yan tarafına çıkmıştı. Bunun üzerine: "Yâ Resûlallah" dedik, "senin için bir yatak temin etmek." Bunun üzerine buyurdular ki: "Benim dünya rahatlığı ile işim yok. Ben dünyada (bir süreliğine) bir ağacın altında gölgelenip sonra oradan ayrıлып giden bir yolcu gibiyim."

Bu konuda Hz. Ömer ve İbn Abbas'tan^(ra) da hadis rivayet edilmiştir. Bu hadis hasen sahihtir.

(2:4)

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ليس الغنى عن كثرة العرض ولكن الغنى غنى النفس.

Ebü Hüreyre^(ra) Allah Resûlü'nün şöyle söylediğini nakletmiştir: "Zenginlik, (dünyevi) varlığın çokluğu ile alakalı değildir; zenginlik, ruh (kalp, şahsiyet) zenginliğidir."

(2:5)

عن عمر بن الخطاب قال لما اعتزل نبي الله صلى الله عليه وسلم نساءه قال دخلت المسجد فإذا الناس يكتون بالحصى ويقولون طلق رسول الله صلى الله عليه وسلم نساءه وذلك قبل أن يؤمرن بالحجاب فقال عمر فقلت لأعلمن ذلك اليوم قال فدخلت على عائشة فقلت يا بنت أبي بكر أقد بلغ من شأنك أن تؤذي رسول الله صلى الله عليه وسلم فقلت مالي ومالك يا ابن الخطاب؟ عليك بعيبك قال فدخلت على حفصة بنت عمر فقلت لها يا حفصة أقد بلغ من شأنك أن تؤذي رسول الله صلى الله عليه وسلم والله لقد علمت أن رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يحبك ولولا أنا لطلقك رسول الله صلى الله عليه وسلم فبكت أشد البكاء فقلت لها أين رسول الله صلى الله عليه وسلم قالت هو في خزانته في المشربة فدخلت فإذا أنا برباح غلام رسول الله صلى الله عليه وسلم قاعدا على أسكفة المشربة مدل رجله على نقيير من خشب وهو جذع يرقى عليه رسول الله صلى الله عليه وسلم وينحدر فناديت يا رباح استأذن لي عندك على رسول الله صلى الله عليه وسلم فنظر رباح إلى الغرفة ثم نظر إلي فلم يقل شيئا ثم قلت يا رباح

استأذن لي عندك على رسول الله صلى الله عليه وسلم فنظر رباح إلى الغرفة ثم نظر إلي فلم يقل شيئاً ثم رفعت صوتي فقلت يا رباح استأذن لي عندك على رسول الله صلى الله عليه وسلم فأني أظن أن رسول الله صلى الله عليه وسلم ظن أنني جئت من أجل حفصة والله لأن أمرني رسول الله صلى الله عليه وسلم بضرب عنقها للأضربين عنقها ورفعت صوتي فأوماً إلي أن ارقه فدخلت على رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو مضطجع على حصير فجلست فأدنى عليه إزاره وليس عليه غيره وإذا الحصير قد أثر في جنبه فنظرت ببصري في خزانة رسول الله صلى الله عليه وسلم فإذا أنا بقبضة من شعير نحو الصاع ومثلها قرظاً في ناحية الغرفة وإذا أفيق معلق قال فابتدرت عيناى قال ما يبكيك ؟ يا ابن الخطاب قلت يا نبي الله وما لي لا أبكي ؟ وهذا الحصير قد أثر في جنبك وهذه خزانتك لا أرى فيها إلا ما أرى وذاك قيصر وكسرى في الثمار والأنهار وأنت رسول الله صلى الله عليه وسلم وصفوته وهذه خزانتك فقال يا ابن الخطاب ألا ترضى أن تكون لنا الآخرة ولهم الدنيا ؟ قلت بلى .

Ömer b. el-Hattâb^(ra) şöyle rivayet etmiştir: Hz. Peygamber^(sav) kendini eşlerinden uzak tuttuğu zaman mescide girdim. İnsanlar çakıl taşları ile yerleri eşeliyor ve “Resûlullah^(sav) eşlerini boşamış” diyorlardı. Bu kadınlara tesettür emrolunmadan önceydi. Ben bu işi bugün öğrenmeliyim diyerek Âişe’ye gittim ve ona dedim ki: “Ey Ebû Bekir’in kızı, işi Resûlullah’a eziyet verecek dereceye vardırđın öyle mi” dedim. Âişe: “Ey Hattâb oğlu, seni ne ilgilendirir? Sen kendi meselenle ilgilen.” dedi. Ardından Hafsa’ya gittim ve ona “Ey Hafsa, Resûlullah’a eziyet verdiğini öğrendim. Biliyorsun ki Resûlullah seni sevmiyor. Ben olmasam seni mutlaka boşardı.” dedim. Bunun üzerine Hafsa çokça ağladı. “Allah Resûlü nerede” diye sordum. “Yatak odasındaki kilerdedir” dedi. Oraya gittim ve Allah Resûlü’nün kölesi Rebâh ile karşılaştım. Kilerin eşiğine oturmuş ayaklarını Resûlul-

lah'ın^(sav) (merdiven gibi) çıkıp indiği ağaçtan oyma kütüğün üzerine sarkıtmıştı. “Ey Rebâh, Allah Resûlü'nden benim için müsaade iste” diye seslendim. Rebâh bir odaya baktı sonra bir de bana. Fakat bir şey söylemedi. (Sonra tekrar) “Ey Rebâh, Allah Resûlü'nden benim için müsaade iste” diye seslendim. Rebâh bir odaya baktı sonra bir de bana. Fakat bir şey söylemedi. Ben sesimi yükselterek tekrar: “Ey Rebâh, Resûlullah'tan benim için müsaade iste. Sanıyorum ki Allah Resûlü Hafsa için geldiğimi sanıyor. Vallahi Resûlullah bana onun boynunu vurmamı emrederse mutlaka boynunu vururum” dedim. Sesimi de yükselttim o da bana çıkmam için işaret etti. Resûlullah'ın^(sav) yanına girdim, bir hasırın üzerine yaslanmıştı. Ben de oturdum. Örtüsünü araladı. Üzerinde bundan başka bir şey yoktu. Baktım, hasır yan tarafına iz bırakmış. Resûlullah'ın^(sav) kilerini gözden geçirdim. Baktım ki, bir sâ' miktarı bir avuç arpa, odanın bir köşesinde de bir o kadar karaz yaprağı, bir de asılı deri var. Bunu (Peygamber'in böyle son derece konforsuz yaşamını) görünce gözyaşlarımı tutamadım, bana: “Neye ağlıyorsun ey Hattâb oğlu?” diye sordu. “Ey Allah'ın Peygamberi, neden ağlamayayım? Bu hasır yan tarafında izlere sebep olmuş. Kilerinin içinde şu gördüklerimden başka bir şey görmüyorum! Diğer tarafta Kayser ile Kisrâ, meyveler ve ırmaklar içindeler. Sen ise Allah'ın Resûlü ve seçilmiş kulu olduğun halde işte kilerin!” dedim. Bunun üzerine: “Ey Hattâb oğlu! Ahiret (bollukları) bizim, dünya (bollukları) onların olmasına razı değil misin” buyurdu.

Servet Aktarımı مفهوم الثروة

الإرث Miras

(2:6)

عن أسامة بن زيد أن نبي صلى الله عليه وسلم قال لا يرث المسلم الكافر ولا يرث الكافر المسلم.

Ûsâme b. Zeyd^(ra) Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Müslüman gayrimüslime, gayrimüslim de Müslümana mirasçı olamaz.”

(2:7)

عن ابن عباس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الحقوا الفرائض بأهلها فما بقى فهو لأولى رجل ذكر.

İbn Abbas^(ra) Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle dediğini nakletmiştir: "Hakkı olanlara paylarını verdikten sonra geriye kalan, en yakın erkek varisidir."

(2:8)

جابر بن عبد الله قال مرضت فأتاني رسول الله صلى الله عليه وسلم وأبو بكر يعوداني ماشيان فأغمي علي فتوضأ ثم صب علي من وضوءه فأفقت قلت يا رسول الله كيف أقضي في مالي فلم يرد علي شيئاً حتى نزلت آية الميراث يستفتونك قل الله يفتيكم في الكلالة.

Câbir b. Abdullah^(ra) nakletmiştir: Ben hasta idim ve Resûlullah^(sav) ile Ebû Bekir sağlığıma sormak için yürüyerek bana geldiler. Ben bayıldım. (Allah Resûlü) abdest aldı ve sonra abdest suyundan üzerime serpti. Biraz rahatladım ve "Yâ Resûlallah, malım hususunda nasıl karar vereyim?" dedim. Fakat şu miras ayeti vahiy olunmadan bana bir cevap vermedi: "Senden fetva isterler. De ki: 'Allah, babası ve çocuğu olmayan kimsenin mirası hakkındaki hükmü şöyle açıklıyor.'" (Nisa Sûresi, 4:176).²

الوصية Vasiyet**(2:9)**

عن أبي أمامة الباهلي قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم في خطبته عام حجة الوداع إن الله قد أعطى لكل ذي حق حقه فلا

2. Müellif, ayet numarasını sehven 177 olarak vermiştir. Doğru ayet numarası 176 olmalıdır (Çev.).

وصية لوراث الولد للفراش وللعاهر الحجر وحسابهم على الله ومن ادعى إلى غير أبيه أو انتمى إلى غير مواليه فعليه لعنة الله التابعة إلى يوم القيامة لا تنفق امرأة من بيت زوجها إلا بإذن زوجها قيل يا رسول الله ولا الطعام؟ قال ذلك أفضل أموالنا ثم قال العارية مؤداة والمنحة مردودة والدين مقضي والزعيم غارم.

EBÜ ÜMÂME el-Bâhilî^(ra) Resûlullah'ın^(sav) Veda Haccı sırasındaki hutbesinde şöyle buyurduğunu işitmiştir: “Allah her hak sahibine hakkını vermiştir, dolayısıyla miras alana vasiyet yoktur. Çocuk (meşru sahibi olan) erkeğindir. Zina edenin hakkı taşlanmaktadır ve hesapları Allah’a aittir. Her kim babasından başka birine babam budur derse veya bir köle sahibinin dışında başka birisinin efendisi olduğunu iddia ederse, kıyamete kadar Allah’ın laneti üzerindedir. Kadının kocasına ait hiçbir şeyi izni olmadan bir başkasına veremez.” Bu esnada ‘Ey Allah’ın Resûlü! Yiyecek de mi?’ denildi. (Hz. Peygamber) “Mallarımızın en değerlisi odur” buyurdu. Sonra şöyle devam etti: “Ödünç alınan her şey ödenecektir. Sütü için ödünç olarak alınan keçi geri verilecektir. Borç ödenecek ve kefil bundan sorumlu olacaktır.”

(2:10)

عن عامر ابن سعد عن أبيه قال عادني رسول الله صلى الله عليه وسلم في حجة الوداع من وجع أشفيت منه على الموت فقلت يا رسول الله بلغني ما ترى من الوجع وأنا ذو مال ولا يرثني إلا ابنة لي واحدة أفأتصدق بثلثي مالي؟ قال لا قال قلت أفأتصدق بشطره؟ قال لا التلث والتلث كثير إنك أن تذر ورتك أغنياء خير من أن تذرهم عائلة يتكففون الناس ولست تنفق نفقة تبتغي بها وجه الله إلا أجرت بها حتى اللقمة تجعلها في في امرأتك قال قلت يا رسول الله أخلف بعد أصحابي؟ قال إنك لن تخلف فتعمل عملا تبتغي به وجه الله إلا ازددت به درجة ورفعة ولعلك تخلف حتى ينفك بك أقوام ويضر بك آخرون اللهم أمض

لأصحابي هجرتهم ولا تردهم على أعقابهم لكن البائس سعد بن خولة قال رثى له رسول الله صلى الله عليه وسلم من أن توفي بمكة.

عن حميد بن عبد الرحمن الحميري عن ثلاثة من ولد سعد كلهم يحدثه عن أبيه أن النبي صلى الله عليه وسلم دخل على سعد يعودته بمكة فبكى قال ما يبكيك فقال قد خشيت أن أموت بالأرض التي هاجرت منها كما مات سعد بن خولة فقال النبي صلى الله عليه وسلم اللهم اشف سعدا اللهم اشف سعدا ثلاث مرار قال يا رسول الله إن لي مالا كثيرا وإنما يرثني ابنتي أفأوصي بمالي كله قال لا قال فبالثنتين قال لا قال فالنصف قال لا قال فالثالث قال الثلث والثالث كثير إن صدقتك من مالك صدقة وإن نفقتك على عيالك صدقة وإن ما تأكل امرأتك من مالك صدقة وإنك أن تدع أهلك بخير أو قال بعيش خير من أن تدعهم يتكفون الناس وقال بيده.

Babasından (Sa'd b. Ebû Vakkas^(ra)) naklen Âmir b. Sa'd şöyle demiştir: “Veda Haccı yılında beni ölümle yüz yüze getiren hastalığım-dan ötürü Allah Resûlü beni ziyarete geldi. Dedim ki: “Ey Allah Resûlü, çektiğim acıyı görüyorsun, ben varlıklı bir insanım ve tek kızım-dan başka mirasçım da yok. Malımın üçte ikisini tasadduk edeyim mi?” O: “Hayır” dedi. “(Malımın) yarısını tasadduk edeyim mi?” dedim, “Hayır” dedi, “Üçte birini (sadaka) olarak ver. Bu gayet yeterlidir. Varislerini zengin bırakman, onları, insanlardan dilenen fakirler olarak bırakmandan hayırlıdır. Allah’ın rızasını umarak yaptığın her harcamanın mümükâfatını alırsın. Bu karının ağzına koyduğun lokma bile olsa böyledir.” buyurdu. “Ey Allah’ın Resûlü, arkadaşlarım (ayrıldıktan) sonra ben hayatta kalacak mıyım?” dedim. “Şayet sen hayatta kalır da Allah’ın rızasını dilediğin bir iş yaparsan, mutlaka o iş sebebiyle, (dinde) derecen ve saygınlığın artar! Belki de uzun zaman hayatta kalırsın da senden birtakım insanlar faydalanır bazıları ise de zarar görür.” dedi. (Hz. Peygamber) şöyle devam etti: “Al-

lah'ım, ashabımın hicretini tamamla ve onları topukları üzerinde geri döndürme!" Fakat zavallı Sa'd b. Havle... Allah Resûlü, o, Mekke'de öldüğünde üzüntü duymuştur.

Humejd b. Abdurrahman el-Himyerî, Sa'd'ın üç oğlundan Hz. Peygamber'in^(sav), Sa'd'ı hasta iken Mekke'de ziyaret ettiğini nakletmiştir. (Sa'd) ağlamıştı. (Hz. Peygamber^(sav)): "Neden ağlıyorsun?" diye sordu. O: "Sa'd b. Havle gibi, hicret edip ayrıldığım topraklarda ölmekten korkuyorum." dedi. Bunun üzerine Allah'ın Peygamberi üç kez "Ey Allah'ım, Sa'd'a şifa ver. Ey Allah'ım, Sa'd'a şifa ver." buyurdu. Sa'd sordu: "Ey Allah'ın Resûlü, benim çokça malım ve varisim olarak yalnızca tek kızım var. Malımın tamamını vasiyet etmem gerekmez mi?" (Hz. Peygamber): "Hayır" dedi. Sa'd: "(Malımın) üçte ikisini (vasiyet etmem gerekmez mi)?" diye sordu. (Hz. Peygamber) "Hayır" dedi. Sa'd: "Ya üçte biri?" diye sordu. Bunun üzerine (Hz. Peygamber) "(Evet) Üçte biri, üçte biri gayet yeterlidir. Malından yaptığın bağış sadakadır; karının senin malından yediği sadakadır ve varislerini varlıklı (veya refah içinde şeklinde söylemiştir) bırakman onları (fakir ve) insanlardan dilenir halde bırakmandan hayırlıdır. (Hz. Peygamber) bunu parmağıyla işaret etmiştir.

Vakıf الوقف

(2:11)

عن ابن عمر قال أصاب عمر أرضا بخيبر فأتى النبي صلى الله عليه وسلم يستأمره فيها فقال يا رسول الله إني أصبت أرضا بخيبر لم أصب مالا قط هو أنفس عندي منه فما تأمرني به قال إن شئت حبست أصلها وتصدق بها قال فتصدق بها عمر أنه لا يباع أصلها ولا يبتاع ولا يورث ولا يوهب قال فتصدق عمر في الفقراء وفي القربى وفي الرقاب وفي سبيل الله وبن السبيل والضيف لا جناح على من وليها أن يأكل منها بالمعروف أو يطعم صديقا غير متمول فيه قال فحدثت بهذا الحديث محمدا فلما بلغت هذا المكان غير متمول فيه

قال محمد غير متأثل مالا قال ابن عون وأنبأني من قرأ هذا الكتاب
أن فيه غير متأثل مالا.

İbn Ömer'den^(ra) nakledildiğine göre, Hz. Ömer^(ra) Hayber'de bir arazi elde etti ve bununla ilgili tavsiye almak için Allah Resûlü'ne^(sav) gitti. "Yâ Resûlallah, ben Hayber'de bir yer elde ettim. Daha önce bundan daha kıymetli mal elde etmemiştim. Bunun hakkında bana ne emir buyurursun?" dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü^(sav) dedi ki: "Eğer istersen aslının mülkiyeti sende kalır; kazancını tasadduk edersin" Ömer de o yeri, aynı satılmamak, miras olarak alınmamak ve bağışlanmamak şartıyla tasadduk etti. Böylece Ömer burayı; fakirlere, akrabalara, köle azadına ve Allah yolunda olanlar ile yolculara vakfetti. Bu yerde yönetici olanın (kendisi için) biriktirmediği sürece makul şekilde ondan yemesinde ya da arkadaşlarına ikramda bulunmasında bir beis yoktur. (Râvi) dedi ki: "Ben bu hadisi (râvilerden) Muhammed'e naklettim, 'o [maldan] (kendisi için) biriktirmek' kısmına geldiğimde [burayı] 'Zengin olmak maksadıyla malı biriktirmek' olarak düzeltti." İbn Avn dedi ki: "(Vakıf ile ilgili) bu bölümü okuyan kişi bana, burada (kelimelerin) 'Zengin olmak maksadıyla malı biriktirmek' şeklinde olduğunu bildirdi."

(2:12)

عن ابن عمر رضي الله عنهما أن عمر تصدق بمال له على عهد رسول
الله صلى الله عليه و سلم وكان يقال له ثمغ وكان نخلا فقال عمر يا
رسول الله إني استفتدت مالا وهو عندي نفيس فأردت أن أتصدق به
فقال النبي صلى الله عليه و سلم تصدق بأصله لا يباع ولا يوهب ولا
يورث ولكن ينفق ثمره فتصدق به عمر فصدقته ذلك في سبيل الله
وفي الرقاب والمساكين والضيف وابن السبيل ولذي القربى ولا جناح
على من وليه أن يأكل منه بالمعروف أو يوكل صديقه غير متمول به.

İbn Ömer^(ra), Hz. Peygamber^(sav) döneminde Hz. Ömer'in^(ra) mal varlığının bir kısmını tasadduk ettiğini bildirmiştir. Bu "semğ" denilen bir meyve bahçesi idi. Ömer dedi ki: "Ey Allah'ın Peygamberi, benim için çok kıymetli bir mal elde ettim." Bunun üzerine Hz. Peygamber^(sav): "Aynı satılmamak şartıyla onu tasadduk et. Böylece o satılmaz, hediye edilemez ve miras olarak alınmaz. Fakat meyvelerinden faydalanılır." Böylelikle Ömer, burayı vakfetti. Onun bu tasadduğu Allah yolunda köle azadına, ihtiyaç sahiplerine, yolculara ve yakın akrabalarına tahsis edilmiştir. Bu yerde yönetici olanın (kendisi için) biriktirmemesi kaydıyla makul şekilde ondan yemesi ya da arkadaşlarına ikramda bulunmasında bir beis yoktur.

الهبة Hibe

(2:13)

عن النعمان بن بشير أنه قال إن أباه أتى به رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال إني نحلته ابني هذا غلاما كان لي فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم أكل ولدك نحلته مثل هذا فقال لا فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم فارجعه.

النعمان بن بشير أن أمه بنت رواحة سألت أباه بعض الموهوبة من ماله لابنها فالتوى بها سنة ثم بدا له فقالت لا أرضى حتى تشهد رسول الله صلى الله عليه وسلم على ما وهبت لابني فأخذ أبي بيدي وأنا يومئذ غلام فأتى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال يا رسول الله إن أم هذا بنت رواحة أعجبها أن أشهدك على الذي وهبت لابنها فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم يا بشير ألك ولد سوى هذا قال نعم فقال أكلهم وهبت له مثل هذا قال لا قال فلا تشهدني إذا فإني لا أشهد على جور.

Nu'mân b. Beşîr, babasının^(ra) kendisini Resûlullah'a^(sav) götürerek: "Ben bu oğluma daha önce benim olan bu köleyi bağışladım." dediğini nakletmiştir. (Allah Resûlü): "Tüm oğullarına bunun gibi (bir köle) bağışladın mı?" diye sorduğunda adam "Hayır" diye cevaplamış bunun üzerine Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: "Onu geri al."

Nu'mân b. Beşîr'in^(ra) naklettiğine göre, annesi Bint Revâha (Nu'mân'ın) babasından mal varlığından oğluna bir takım hediyeler bağışlamasını istemiştir. (Babası) konuyu bir yıl ertelemiş, daha sonrasında bunu yapmaya karar vermiştir. (Nu'mân'ın annesi) "Oğluna vereceğin şey için Resûlullah'ı^(sav) şahit tutmadıkça razı olmam." demiştir. (Nu'mân şöyle demiştir:) Böylece babam ben henüz küçük bir çocukken elimden tutarak Resûlullah'a^(sav) getirmiş ve şöyle demiştir: "Ey Allah'ın Resûlü, bu oğlumun annesi, Revâha'nın kızı, oğluna bağışlayacağım şey için seni şahit tutmamı istedi." Resûlullah^(sav) da: "Ey Beşîr, (bu oğlun dışında) başka oğlun var mı?" diye sormuş, (Beşîr) "Evet" diye yanıtlamıştır. Resûlullah^(sav) "Diğerlerine de böyle hediyeler verdin mi?" diye sorduğunda (Beşîr) "Hayır" diye cevap vermiştir. Bunun üzerine Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: "O halde beni şahit tutma, zira ben adaletsizliğe şahitlik etmem."

(2:14)

عن عمر بن الخطاب قال حملت على فرس عتيق في سبيل الله فأضاعه صاحبه فظننت أنه بئعه برخص فسألت رسول الله صلى الله عليه و سلم عن ذلك فقال لا تتبعه ولا تعد في صدقتك فإن العائد في صدقته كالكلب يعود في قيئه وحدثني زهير بن حرب حدثنا عبد الرحمن يعني بن مهدي عن مالك بن أنس بهذا الإسناد وزاد لا تتبعه وإن أعطاكه بدرهم.

Ömer b. Hattâb^(ra) nakletmektedir: Ben bir atımı Allah yolunda bağışladım; fakat sahibi onu ziyan etti. Ben de onu düşük bir miktar karşılığında satar diye düşündüm. Resûlullah'a^(sav) durumu sor-

dum, o da bana şöyle dedi: “Onu satın alma, bağışını geri de alma zira sadaka olarak verdiğini geri alan, kendi kusmuğunu yutan köpek gibidir. Bu hadis aynı isnatla şu ilave ile Enes b. Mâlik tarafından da nakledilmiştir: “Sana bir dirhem verse bile onu satın alma.”

Lukata اللقطة

(2:15)

عن زيد بن خالد الجهني أنه قال جاء رجل إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فسأله عن اللقطة فقال اعرف عفاصها ووكاءها ثم عرفها سنة فإن جاء صاحبها وإلا فثأنك بها قال فضالة الغنم يا رسول الله قال هي لك أو لأخيك أو للذئب قال فضالة الإبل قال ما لك ولها معها سقاؤها وحذاؤها ترد الماء وتأكل الشجر حتى يلقاها ربها. قال يحيى احسب قرأت عفاصها.³

عن زيد بن خالد الجهني أن رجلا سأل رسول الله صلى الله عليه وسلم عن اللقطة؟ فقال عرفها سنة ثم اعرف وكاءها وعفاصها ثم استنقق بها فإن جاء ربها فأدها إليه فقال يا رسول الله فضالة الغنم؟ قال خذها فإنما هي لك أو لأخيك أو للذئب قال يا رسول الله فضالة الإبل؟ قال فغضب رسول الله صلى الله عليه وسلم حتى احترت وجنتاه أو احمر وجهه ثم قال ما لك ولها؟ معها حذاءها وسقاؤها حتى يلقاها ربها.

وفى رواية عن ربيعة بن أبي عبد الرحمن عن يزيد مولى المنبعت قال سمعت زيد بن خالد الجهني يقول أتى رسول الله صلى الله عليه وسلم

3. Müellif bu ibarenin tercümesine yer vermemiştir. İbare şu şekilde tercüme edilebilir: Yahya şöyle demiştir: “(Metinde geçen kelimeyi) عفاصها şeklinde okuduğumu zannediyorum.” (Çev.).

سلم فذكر نحو حديث إسماعيل بن جعفر غير أنه قال فاحمار وجهه
وجبينه وغضب وزاد بعد قوله ثم عرفها سنة فإن لم يجيء صاحبها
كانت وديعة عندك.

Zeyd b. Hâlid el-Cühenî'nin^(ra) naklettiğine göre, bir adam, Allah Resûlü'ne geldi ve ona buluntu malı almak konusunu sordu. (Hz. Peygamber^(sav);) "Onun kabını ve (bağlı olduğu) bağını (iyice) öğren. Sonra bir yıl boyunca onu ilan et. Eğer (bu süre içinde) sahibi gelirse (onu iade et), aksi halde senindir." dedi. (Adam tekrar:) "(Peki ya) Kayıp koyun?" diye sordu. Bunun üzerine (Hz. Peygamber^(sav);) "O ya senindir ya din kardeşinindir yahut da kurdundur." buyurdu. (Adam) "(Peki) ya kayıp deve?" diye sordu. Bunun üzerine (Hz. Peygamber^(sav);) "Onun seninle alakası yok. Devenin kendi su tulumu ve çarığı [ayakları] yanındadır; sahibi onu bulana kadar sulak alana gelip ağaç (yaprakları) yer." buyurdu.

Zeyd b. Hâlid'den^(ra) rivayetle, bir adam Resûlullah'a^(sav) buluntu malı almak konusunu sormuş (Resûlullah da) şöyle demiştir: "Bir yıl onu ilan et, (içinde bulunduğu) kabını ve bağını tanı. Onu kullan, eğer sahibi gelirse ona ücretini öde." (Adam): "Yâ Resûlallah, ya kayıp koyun?" diye sordu. "O ya senindir ya din kardeşinindir yahut da kurdundur." dedi. (Adam tekrar) sordu: "Ya kayıp deve?" Bunun üzerine Resûlullah^(sav) yanakları kızaracak kadar kızdı ve "Bu seni ilgilendirmez. Sahibi onu buluncaya kadar devenin ayakları ve (suzluğunu gidermek üzere) su tulumu bulunur."

Bu hadis, Rebî'a b. Ebû Abdurrahman tarafından aynı isnatla; fakat şu ilave ile nakledilmiştir: "Ben, Allah Resûlü^(sav) ile birlikte iken ona bir adam geldi ve buluntu malı alma konusunu sordu ve o da: 'Onu senden talep eden kimse gelmezse, harca.' dedi."

Zeyd b. Hâlid el-Cühenî'nin^(ra) aktardığına göre, Allah Resûlü'ne bir adam geldi. Hadisin kalanı (yukarıdaki ile) şu (kelimelerin) farklılığı dışında aynıdır: Yüzü kızardı, alını da öyle. Rahatsız oldu ve sözlerine şu ilavede bulundu: "Bir yıl boyunca ilan edilmeli, eğer sahibi dönüş yapmazsa bu sana bir emanettir."

(2:16)

عن سلمة بن كهيل قال سمعت سويد بن غفلة قال خرجت أنا وزيد بن صوحان وسلمان بن ربيعة غازين فوجدت سوطا فأخذته فقالا لي دعه فقلت لا ولكني أعرفه فإن جاء صاحبه وإلا استمعت به قال فأبيت عليهما فلما رجعنا من غزاتنا قضي لي أني حججت فأنتيت المدينة فلقيت أبي بن كعب فأخبرته بشأن السوط وبقولهما فقال إني وجدت صرة فيها مائة دينار على عهد رسول الله صلى الله عليه و سلم فأنتيت بها رسول الله صلى الله عليه و سلم فقال عرفها حولاً قال فعرفتني فلم أعج من يعرفها ثم أتيت فقال عرفها حولاً فعرفتني فلم أعج من يعرفها ثم أتيت فقال عرفها حولاً فعرفتني فلم أعج من يعرفها فقال احفظ لي عددها ووعاءها ووكاءها فإن جاء صاحبها وإلا فاستمتع بها فاستمعت بها.

فليقتة بعد ذلك بمكة فقال لا أدري بثلاثة أحوال أو حول واحد.

Seleme b. Küheyl, Süveyd b. Gafele'nin şöyle söylediğini nakletmiştir: Ben, Zeyd b. Sûhân ve Selmân b. Rebî'a gazaya çıktık. Ben bir kamçı buldum ve onu aldım. (Arkadaşlarım) bana: "Onu bırak" dedi. Ben de: "Hayır, fakat ben onu ilan ederim. Sahibi gelirse ne âlâ (onu iade ederim), aksi halde onu ben kullanırım." diyerek (isteklerini) reddettim. Gazadan dönünce, nasip oldu, haccettim. Medine'ye geldim, Übey b. Kâ'b ile karşılaştım ve ona kamçı olayını ve konuyla ilgili (Zeyd b. Sûhân ile Selmân b. Rebî'a'nın onu almam gerektiğine dair) kanaatlerini naklettim. Bunun üzerine şöyle dedi: "Ben Allah Resûlü'nün zamanında içinde yüz dinar bulunan bir para kesesi buldum. Onu alıp (Hz. Peygamber'e) gittim. Bana: "Bir yıl boyunca onu ilan et" buyurdu. Ben de bir yıl ilan ettim fakat (keseyi) tanıyan (ve onu talep eden) kimseyi bulamadım. Tekrar (Hz. Peygamber'e) gittim: "Bir yıl boyunca onu ilan et" buyurdu. Böylece ilan ettim ama kimseyi bulamadım. Tekrar ona gittim: "Bir yıl boyunca onu ilan et"

buyurdu. Ben de ilan ettim fakat kimseyi bulamadım. Bunun üzerine dedi ki: “Sayısını, keseyi ve bağımı (aklında) tut. Eğer sahibi gelirse ne âlâ (onu iade et), aksi halde onu kullan.” Böylece onu kullandım. Ardından onunla (Seleme b. Küheyl ile) Mekke’de karşılaştım, bana (Şu’be) “Bir yıl mı yoksa üç yıl mı dediğini bilmiyorum.” dedi.⁴

'Umrâ ve Rukbâ العمرى و الرقبى

(2:17)

عن جابر بن عبد الله أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال أيما رجل أ عمر عمرى له ولعقبه فإنها للذي أعطيتها لا ترجع إلى الذي أعطائها لأنه أعطى عطاء وقعت فيه المواريث.

عن جابر بن عبد الله أنه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول من أ عمر رجلا عمرى له ولعقبه فقد قطع قوله حقه فيها وهي

4. Lukata terimi, bir kişinin yerde bulunduğu ve koruma amacıyla emanet olarak aldığı mala denir. Normal şartlar altında eğer bir kişi böyle birşey bulursa, onu muhafaza etmesi faziletlidir. Bir kısım fukahaya göre alınmadığı takdirde zayi olabilecek kayıp eşyayı almak vaciptir. Eşyanın ne müddetle korunması gerektiğine gelince bu süre, genel olarak bir yıl olmakla beraber malın doğasına göre üç yıla kadar uzayabilmektedir. Eğer mal değerliyse ve korunması kolaysa süre uzar, aksi takdirde daha kısadır. Böyle bir durumda emanetçi, kayıp bir şey bulunduğunu ve sahibinin gelip alması gerektiğini düzenli olarak ilan etmelidir. Sürenin sonunda eğer uygun görürse, borçlu olması halinde malı kullanır, mali durumu iyiye infak eder. Eğer malı zekât veya sadaka olarak verdikten sonra mal sahibi ortaya çıkarsa, mal sahibinin önünde iki seçenek vardır; infakı onaylayıp tasdik edebilir veya bulan kişinin geri ödeme gücü varsa geri isteyebilir. Kayıp keçileri ve koyunları alıp bakmak takdire şayan olmakla beraber aynı durum öküzler, atlar ve develer için geçerli değildir. İmam Mâlik ve İmam Şâfiî'nin görüşü aslında kaybolma endişesi olması haricinde başkasının malını almanın caiz olmadığı yönündedir. Dolayısıyla bu hayvanlar söz konusu olduğunda böyle bir tehlike yoktur zira bunlar, kendilerini yırtıcı hayvanlardan koruyabilirler. Ancak keçi ve koyun için bu geçerli değildir. Bunlar kaybolduğunda muhafaza altına alınmalıdır (Ayrıntı için bkz. *Hidâye*, A. H. Siddiği, *Sahîh-i Müslim*, Lahor: M. Ashraf, 1972, s. 806, No. 2202).

لمن أ عمر ولعقبه غير أن يحيى قال في أول حديثه أيما رجل أ عمر
عمرى فهي له ولعقبه.

عن جابر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم أ مسكوا عليكم
أموالكم ولا تفسدوها فإنه من أ عمر عمرى فهي للذي أ عمرها حيا
وميتا ولعقبه.

Câbir b. Abdullah^(ra) Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Kime zürriyeti ile birlikte⁵ ömrü süresince⁶ kullanmak üzere bir şey verildiyse, bu onundur (ona ve zürriyetine aittir, zira bir şey kime verildiyse ona aittir). Veren kişiye iade edilmez çünkü onu bağışlamıştır (bağış yapılan kimsenin mülkiyetine geçmiştir ve böylece) miras kuralları geçerli olur.”

Câbir b. Abdullah'tan^(ra) rivayetle Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Kim bir kimseye ve zürriyetine bir şeyi hayat boyu bağışlar-

5. Rivayetin aslında bulunan “ولعقبه” ifadesi İngilizce tercümede eksik görünmektedir (Çev.).

6. Bu, hediye vermenin bir şeklidir ve Arapça ‘*umr*’ (ömür) kelimesine dayanır. Bu hediye verilmesi şu şekilde ilan edilir: ‘Sana bu evi hediye ediyorum ve yaşadığın müddetçe bu evi kullanma konusunda tam yetkiye sahipsin.’ Fakihlere göre umrânın şu şekilleri vardır:

- Veren kişi şöyle söyleyebilir: Sana bu evi yaşadığın müddetçe kullanman için veriyorum. Vefatından sonra da ev, varislerine geçebilir. Bu umrâ türü hibe gibidir ve umrâyı alan kişinin varislerinin malda hakkı olup mal tekrar veren kişiye geçmez.
- Malı veren kişi şöyle der: Yaşadığın sürece bu evi kullanman veya ondan istifade etmen için veriyorum. Bu durumda mal verilen kişi vefat ettiğinde veya malın kullanımını bıraktığında hediye otomatik olarak veren kişiye veya onun varislerine geçecektir.

İmam Şevkânî'ye göre: ‘Fukahanın çoğuna göre umrâ beyanı yapıldığında bağış alan kişi bağışın sahibi olur ve sarîh bir koşul gelişmediği sürece bu hak bağış sahibine geçmez’ (*Neylül-evtâr*, s. 16). *Hidâye*'de gördüğümüz üzere, Hanefî mezhebine göre bu şart geçerli değildir.

Rukbâ tüm sınırlı mirasa (türlerine) verilen genel isimdir ve umrâ (yaşadığı sürece boyunca kullanılmak üzere yapılan bağış) ile süknâyı (kullanım hakkı) da kapsar. A. H. Siddîqi, (*Sahîh-i Müslim*, Lahor: M. Ashraf, 1972, s. 860-61, No. 20577).

sa (bağışlanan şey) o kimseye ve zürriyetine aittir. Çünkü (bağışçı) hakkını bu şekilde kendi beyanı ile teslim etmiştir. (Bu mülk) artık hayat boyu bağışın yapıldığı kimseye ve zürriyetine aittir.” Bu rivayetin başında Yahyâ şunu nakletmiştir: “Her kime hayat boyu bağış yapılırsa (mülk) ona ve zürriyetine aittir.”

Câbir b. Abdullah^(ra) Resûlullah’ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Mülkünüzü kendinize saklayın ve israf etmeyin. Zira kim bir kimseye ömür boyu olmak üzere bir bağışta bulunursa ister hayatta olsun ister olmasın, bağış yapılan kimseye aittir ve (miras yoluyla) onun zürriyetine geçer.”

(2:18)

عن ابن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم لا عمرى ولا رقبى
فمن أ عمر شيئاً أو أرقبه فهو له حياته ومماته.

عن ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا عمرى ولا
رقبى فمن أ عمر شيئاً أو أرقبه فهو له حياته ومماته قال عطاء هو للآخر.

İbn Ömer^(ra), Allah Resûlü’nün^(sav) şöyle söylediğini aktarmıştır: “Ne umrâ ne de rukbâ (arzu edilen bir şeydir). Kişi, ömür boyu kullanılmak üzere bir şey (toprak) bağışında bulunursa bu, ister hayatta olsun ister olmasın, kendisine bağışın yapıldığı kimseye aittir.”⁷

İbn Ömer^(ra), Allah Resûlü’nün^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Ne umrâ ne de rukbâ (arzu edilen bir şeydir). Bir kimse, ömür boyu kullanılmak üzere (birine) bir şey bağışında bulunursa ister hayatta olsun ister olmasın, o, bu kişiye aittir.” ‘Atâ: “Bu (şey) ikinci kimseye aittir.” demiştir.

7. Bu hadis, sadece ömürlük bağışın sakıncasına işaret etmektedir çünkü kişi bunu düşünmeden yapıp daha sonra bundan pişman olabilir. Bu nedenle Hz. Peygamber^(sav) bu konuda kişinin dikkatli olmasını tavsiye etmiştir. Bir kimse bir ömürlük bağış yaparsa bundan geri dönülemez. Ancak hadis ömürlük bağışı yasaklamamaktadır.

BÖLÜM III

RIZIK KAZANMA

İslam iktisadında üretim fonksiyonu, rızık ve helal-haram kazanç kaynakları kavramlarınca belirlenmektedir. Rızık terimi, geçim kaynağı ve fazla üretime işaret etmek üzere kullanılmaktadır. Hz. Peygamber^(sav) kişinin rızıkının anne rahmindeyken belirlendiğini bildirmiştir. Rızık takdiri kavramı, onu kazanmanın helal-haram yollarına dair meşru işleyişe bağlanmıştır. Daha fazla servet kazanmak için haram yollara sapmanın faydasız olduğu vurgulanmaktadır. Zira kişinin dünya hayatında edineceği toplam rızık bellidir. Bu ayrıca Allah'ın kâinattaki tüm mahlukatın rızıkını sağlama vaadiyle de desteklenmektedir (Hud Sûresi, 11:6). Allah'ın kişinin ihtiyaçlarını karşılama vazifesini üstlendiği anlaşılınca haram işlere girme meyl de azalacaktır. Buradan şeriatın kaderciliği teşvik edip girişimi kabul etmediği anlaşılmalıdır. Daha sonra ele alınacağı üzere şeriat servet üretiminde girişime ve yaratıcılığa aynı derecede vurgu yapmaktadır. Rızık teorisi, girişim davranışıyla alakalı değildir sadece helalin ve haramın hukuki çerçevesini belirlemektedir. İslam'da hukuka riayet sadece devletin mücbir aygıtlarıyla sağlanmamış, itaat isteğini aşıl原因an bir değerler sistemine başvurulmuştur. Rızık önceden takdiri teorisi, belirtilen değerler sisteminin bir parçasıdır.

İktisatta helal ve haram kavramları da İslam'a özgüdür. Batı eko-

nomisinde faydacı haz ve acı sistemine yarayan tüm faaliyetler, birey veya toplum tarafından gerçekleştirilebilir. Bunların elde edilmesinde herhangi bir ahlaki sınır yoktur. İslam ekonomisinde ise durum farklıdır. Tüm eylemler helal ve haram şeklinde iki gruba ayrılmaktadır (Bu ikisinden başka kategoriler de vardır ancak basitleştirmek adına bunlardan bahsetmeyeceğiz.). Genel kural olarak haram olduğu belirtilmediği sürece her şey helaldir ve haramların listesi şeriatla belirtilmiştir. Benzer şekilde helal olmakla beraber konumu şüpheli olan eylemler de helal sayılmaktadır.

İktisadi fayda kriterleri arasında katı bir helal-haram kontrolünün olması ahlaki standartlar açısından çok yüksek bir değere işaret etmektedir. Dünyevi standartlar belli bir üretim faaliyetini tavsiye edebilir hâlbuki eğer helal-haram mekanizması buna izin vermiyorsa o faaliyet gerçekleştirilmez. Bu durum devlet de dahil herkes için geçerlidir. İslami ekonomide yatırım kriterleri bundan önemli ölçüde etkilenmektedir. Tekrar belirtirsek, İslami hayat anlayışında iktisadi faaliyetlerin, merkezi bir konumda olmadığı görülmektedir.

الرزق رızık

(3:1)

عن جابر بن عبد الله قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم أيها الناس اتقوا الله وأجملوا في الطلب. فإن نفسا لن تموت حتى تستوفي رزقها وإن أبطأ عنها . فاتقوا الله وأجملوا في الطلب. خذوا محمد حل ودعوا محمد حرم.

Câbir b. Abdullah'tan^(ra) rivayetle Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Ey insanlar! Allah'tan korkunuz ve dünyalık hırsınızı kırınız. Zira kişi, engellemeye çalışsa da (kendine takdir edilen) rızık tamamını almadıkça ölmeyecektir. Dolayısıyla Allah'tan korkunuz ve dünyalık hırsınızı kırınız. Helal olanı alınız ve haram olanı bırakınız.”⁸

8. Kader, Allah'ın insanın dünyada yapacağı işlerden haberdar olması anlamı-

(3:2)

عن عبد الله قال حدثنا رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو الصادق المصدوق إن أحدكم يجمع خلقه في بطن أمه أربعين يوماً ثم يكون في ذلك علة مثل ذلك ثم يكون في ذلك مضغة مثل ذلك ثم يرسل الملك فينفخ فيه الروح ويؤمر بأربع كلمات بكتب رزقه وأجله وعمله وشقي أو سعيد فوالذي لا إله غيره إن أحدكم ليعمل بعمل أهل الجنة حتى ما يكون بينه وبينها إلا ذراع فيسبق عليه الكتاب فيعمل بعمل أهل النار فيدخلها وإن أحدكم ليعمل بعمل أهل النار حتى ما يكون بينه وبينها إلا ذراع فيسبق عليه الكتاب فيعمل بعمل أهل الجنة فيدخلها.

عن حذيفة بن أسيد يبلغ به النبي صلى الله عليه وسلم قال يدخل الملك على النطفة بعد ما تستقر في الرحم بأربعين أو خمسة وأربعين ليلة فيقول يا رب أشقي أو سعيد فيكتبان فيقول أي رب أذكر أو أنثى فيكتبان ويكتب عمله وأثره وأجله ورزقه ثم تطوى الصحف فلا يزداد فيها ولا ينقص.

Abdullah (b. Mes'ūd^(ra)), (insanların) en doğrusu olup doğruluğu tasdik edilmiş olan Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Şüphesiz sizin yaratılışınızın temeli olan maddeler, anne karnında, kırk günde, bir kan şeklinde toplanır. Sonraki kırk günde ise bu kan bir pıhtı halini alır. Daha sonra bir et parçası haline gelir ve kırk gün sonra Allah ona ruh üfleyerek dört şeyi (yazmasını) emrettiği bir melek gönderir. Melek kişinin rızkını, ecelini, amelini ve mesut veya bedbaht olacağını yazar. Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki sizden biri cennetliklerin

na gelmektedir. Allah'a ait bu bilgi kişiyi, o işi gerçekleştirmeye zorlamaz. Kişi bunu kendi iradesiyle yapar ancak Allah onun hür iradesiyle yapacağı şeyi bilir. Dolayısıyla rızkın takdiri, hiçbir şekilde insanı bu dünyada elinden geleni yapmaktan alıkoymaz.

yaptığını yapar, hatta cennetle kendisi arasında yalnızca bir arşın mesafe kalır fakat yazgısı öne geçer ve cehennemliklerin yaptığını yaparak cehenneme girer. Yine sizden biri de cehennemliklerin yaptığını yapar hatta cehennemle kendisi arasında yalnızca bir arşın mesafe kalır fakat yazgısı öne geçer ve cennetliklerin yaptığını yaparak cennete girer.”

Huzeyfe b. Üseyd'e^(ra) Resûlullah'ın^(sav) şöyle söylediğine dair bir rivayet ulaşımıştır: “(Semen) damlası rahimde kırk veya kırk beş (gün) yahut kırk gece kaldıktan sonra melek gelir ve ‘Rabbim, iyi mi olacak kötü mü?’ der. Bunların ikisi de yazılır. Sonra melek tekrar sorar: ‘Rabbim, kız mı erkek mi olacak?’. Bunların ikisi yazılır. Amelleri, eceli ve rızkı da kaydedilir. Ardından kadere dair bu belge dürlür ve hiçbir ilave veya eksiltme yapılamaz.”

Helal Yollar الحلال

(3:3)

عن علي (عم) ⁹ قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول
تحت ظل العرش يوم لا ظل إلا ظله رجل خرج ضاربا في الأرض يطلب
من فضل الله يعود به علي عياله.

Ali^(as) demiştir ki: Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle söylediğini duydum: “Allah'ın arşı dışında hiçbir gölgenin olmayacağı (Ahiret) günde rızıkını kazanmak üzere yeryüzünde yolculuğa çıkıp rızıkıyla geri dönen kimse, Allah'ın arşı gölgesinde olacaktır.”

(3:4)

عن علي (عم) قال جاء رجل إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال يا
رسول الله أي الكسب أفضل فقال صلى الله عليه وسلم عمل الرجل

9. Metnin orijinalinde bulunmayan bu dua ifadesi, müellif tarafından eklenmiş olmalıdır (Çev.).

بيده وكل بيع مبرور فإن الله يحب المؤمن المحترف ومن كد على عياله
كان كالمجاهد في سبيل الله عز وجل.

Hz. Ali'den^(as) rivayetle, bir adam, Hz. Peygamber'e^(sav) geldi ve şöyle sordu: "Ey Allah'ın Resûlü, en hayırlı kazanç nedir?" Allah Resûlü şöyle buyurdu: "Kişinin kendi eli ile olan ameli ve meşru yoldan her türlü ticari muamelesidir. Zira Allah zanaatkâr mümini sever. Aile efradını geçindirmek için çabalayan kimse Yüce Allah yolunda cihat eden kimse gibidir."

Haram Yollar الحرام

(3:5)

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم أيها الناس إن الله طيب لا يقبل إلا طيبا وإن الله أمر المؤمنين بما أمر به المرسلين فقال يا أيها الرسل كلوا من الطيبات واعملوا صالحا إني بما تعملون عليم وقال يا أيها الذين آمنوا كلوا من طيبات ما رزقناك ثم ذكر الرجل يطيل السفر أشعث أغبر يمد يديه إلى السماء يا رب يا رب ومطعمه حرام ومشربه حرام وملبسه حرام وغذي بالحرام فأنى يستجاب لذلك.

Ebû Hüreyre^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle dediğini nakletmiştir: "Ey insanlar, Allah temizdir ve yalnızca temiz olanı kabul eder. Allah, Resûllerine buyurduğu gibi inananlara da şöyle buyurmuştur: 'Ey Peygamberler! Temiz olan şeylerden yeyin; güzel işler yapın. Ben sizin yaptıklarınızı hakkıyla bilmekteyim.' (Mü'minun Sûresi, 23:51). Ayrıca 'Ey iman edenler, size verdiklerimizden temiz olan şeyleri yiyin.' buyurmuştur." Daha sonra (Hz. Peygamber) [Allah yolunda] uzun seferler yapmış, saçları dağınık ve toz içinde bir adamdan bahsetmiştir. Adam ellerini semaya kaldırarak: "Ya Rabbi, ya Rabbi" diye dua ediyor, yalvarıyor. Hâlbuki yediği haram, içtiği haram, gıdası haramdır. Böyle birisinin duası nasıl kabul olur."

السرقۃ **Hırsızlık**

(3:6)

قال أبو هريرة أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال: لا يزني الزاني حين يزني وهو مؤمن ولا يسرق السارق حين يسرق وهو مؤمن ولا يشرب الخمر حين يشربها وهو مؤمن قال ابن شهاب فأخبرني عبد الملك بن أبي بكر بن عبدالرحمن أن أبا بكر كان يحدثهم هؤلاء عن أبي هريرة ثم يقول وكان أبو هريرة يلحق معهن ولا ينهب نهبة ذات شرف يرفع الناس إليه فيها أبصارهم حين ينتهبها وهو مؤمن.

Ebû Hüreyre'den^(ra) naklen Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurmuştur: “Zina eden kimse zina ederken mümin olarak zina edemez; (hırsız da) çalarken mümin olarak çalmaz; şarap içen de mümin olarak şarap içemez.” İbn Şihâb dedi ki: “Abdûlmelik b. Ebû Bekir b. Abdurrahman bana Ebû Bekir'in bunu Ebû Hüreyre'den^(ra) naklettiğini ve Ebû Hüreyre'nin^(ra) şu ilavede bulunduğunu söylemiştir: “İnsanların dikkatini çekecek şekilde kıymetli bir şeyi yağmalayan kimse de bu işi mümin olarak yapmaz.”

البغاء **Fuhuş**

(3:7)

عن جابر قال كان عبدالله بن أبي بن سلول يقول لجارية له اذهبي فابغينا شيئاً فأنزل الله عز و جل ولا تكرهوا فتياتكم على البغاء إن أردن تحصنا لتبتغوا عرض الحياة الدنيا ومن يكرههن فإن الله من بعد إكراههن (لهن) غفور رحيم.

عن جابر أن لها جارية لعبدالله بن أبي ابن سلول يقال لها مسيكة وأخرى يقال لها أميمة فكان يكرههما على الزنى فشكتا ذلك إلى النبي

صلى الله عليه وسلم فأنزل الله ولا تکرهوا فتیاتکم علی البغاء إلی قوله غفور رحیم.

Câbir^(ra), Abdullah b. Übeyy b. Selûl'ün cariyesine, git fuhuş yapıp bir şeyler getir dediğini nakletmiştir. Bunun üzerine Allah Teâlâ şu ayeti indirmiştir: “Dünya hayatının geçici menfaatlerini elde edeceksiniz diye, namuslu kalmak isteyen câriyelerinizi fuhşa zorlamayın. Kim onları zor altında bırakırsa, bilinmelidir ki zorlanmalarından sonra Allah (onlar için) çok bağışlayıcı ve merhametlidir.” (Nur Sûresi, 24:33).

Câbir^(ra), Abdullah b. Übeyy b. Selûl'ün iki cariyesi olup bunlardan birinin adının Museyke ve diğersinin de Ümeyye olduğunu ve (Abdullah'ın) onları fuhşa zorladığını haber vermiştir. Cariyeler bu durumu Allah Resûlü'ne^(sav) şikâyet etmiş, ardından “Allah çok bağışlayıcı, çok merhametlidir” kelimelerine kadar “Cariyelerinizi fuhşa zorlamayın” ayeti de bunun üzerine inmiştir (Nur Sûresi, 24:33).

(3:8)

عن أبي مسعود الأنصاري أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن ثمن الكلب و مهر البغي و حلوان الكاهن.

عن رافع بن خديج قال سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول: شر الكسب مهر البغي و ثمن الكلب و كسب الحجام.

عن رافع بن خديج عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: ثمن الكلب خبيث و مهر البغي خبيث و كسب الحجام خبيث.

عن أبي الزبير قال سألت جابرا عن ثمن الكلب والسنور قال زجر النبي صلى الله عليه وسلم عن ذلك.

Ebû Mes'ûd el-Ensârî^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav); köpeğin parası, fahişenin mehri ve kâhine sunulan tatlı şeylerden nehyettiğini nakletmiştir.

Râfi' b. Hadîc^(ra), Allah Resûlü'nü^(sav) şöyle söylerken işittim demiştir: "Kazancın en kötüsü fahişenin kazancı, köpeğin fiyatı ve hacâmın (hacamat yapan) kazancıdır."

Râfi' b. Hadîc^(ra), Allah Resûlü'nün şöyle söylediğini nakletmiştir: "Köpeğin parası kötüdür, fahişenin kazancı kötüdür ve haccamın kazancı da kötüdür."

Ebû Zübeyr, Câbir'e^(ra) köpeğin ve kedinin fiyatı hakkında sormuş, o da: "Allah Resûlü^(sav) bunu kerih görürdü" demiştir.

التصاوير Resim ve Fotoğraf

(3:9)

عن عون بن أبي جحيفة عن أبيه قال لعن النبي صلى الله عليه وسلم
الواشمة والمستوشمة وأكل الربا وموكله ونهى عن ثمن الكلب وكسب
البغي ولعن المصورين.

Avn b. Ebû Cühayfe, babasından naklen şöyle rivayette bulunmuştur: "Hz. Peygamber,^(sav) dövme yapan ve dövme yaptırana, faiz yiyen ve faiz ödeyene beddua etmiş, köpek satmaktan elde edilen parayı ve fahişenin kazancını (harcamayı) yasaklamış ve resim çizene beddua etmiştir."

(3:10)

عن عون بن أبي جحيفة قال رأيت أبي اشترى عبدا حجاما فسألته
فقال نهى النبي صلى الله عليه وسلم عن ثمن الكلب وثمان الدم ونهى
عن الواشمة والموشومة وأكل الربا وموكله ولعن المصور.

Avn b. Ebû Cühayfe şöyle anlatmaktadır: Babamı hacamat yapmayı bilen bir cariye satın alırken gördüm ve ona (bunu) sordum. (Babam) dedi ki: "Hz. Peygamber^(sav) köpek için verilen parayı, kan için ödenen ücreti yasaklamıştır. Dövme yapanı ve yaptıranı, faiz yi-

yeni ve ödeyeni bunlardan nehyetmiştir ve (canlıların) resmini yapana da lanet etmiştir.”

Rüşvet الرشوة

(3:11)

عن عبد الله بن عمرو قال: لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم
الراشى و المرتشى.

Abdullah b. Amr^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) rüşvet teklif edeni de kabul edeni de lanetlediğini nakletmiştir.

(3:12)

عن أبى أمامة عن النبى صلى الله عليه وسلم قال: من شفع لأخيه
بشفاعة فأهدى له هدية عليها فقبلها فقد أتى بابا عظيما من أبواب
الربا.

Ebû Ümâme^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Kim kardeşine bir tavsiyede bulunur (diğeri) de ona bunun karşılığında bir hediye verir ve o da bunu kabul ederse büyük bir riba geçitine girmiştir (yani riba içeren bir iş yapmıştır).”

BÖLÜM IV

TOPRAK

Toprak, çok eski çağlardan beri önemli bir üretim aracı olmuştur. Tarıma dayalı ekonomilerde nüfusun çoğu geçimini tarım, balıkçılık, mandıralar veya bunlarla ilişkili faaliyetlerden sağladığı için toprak, hâlen en önemli üretim aracı olmaya devam etmektedir. Günümüzde Müslüman ülkelerin büyük çoğunluğunun ekonomisi tarıma dayalıdır ve bunların ekonomik refahı toprağın doğru kullanımına bağlı olmaktadır.

Bir ülkenin tarımsal gelişimi, çoğunluğu geçici karaktere sahip çok sayıda faktöre dayanmaktadır. Bu yüzden, ölü toprağın canlandırılmasıyla ilgili birkaç talimat, köylü-efendi ilişkileri ve devletin kamusal tarım alanlarını bireylere bağışlaması haricinde bu konuların çoğu o dönemin halklarına bırakılmıştır.

Ölü toprakların canlandırılmasına yapılan vurgu, Hz. Peygamber'in^(sav) insanların refahı için kaynakların kullanılmasına verdiği önemin işaretidir.¹⁰ Köylü-efendi arasındaki iyi ilişkiler toprağa bağlı toplumların ekonomik refahı için elzemdir. Düzenlenmemiş bir toprak kullanım sistemi, sayısız adaletsizliklere sebep ola-

10. Konuyla ilgili ilave tartışmalar 11. Bölüm'de görülebilir.

bilir. Adaletin tesisine adanmış bir şeriat buna kayıtsız kalmaz. Hz. Peygamber^(sav) köylü-efendi ilişkilerini düzenleyen genel kurallar koymuştur ancak kanunların detayları şeriat sınırları içerisinde o dönemin şartlarına bırakılmıştır. Ayrıca Hz. Peygamber^(sav) adaletsizliklerin önüne geçmek için devletin, gayrimenkulleri bireylere bağışlama hakkını sınırlamıştır. Aynı şekilde kamusal arazilerin devlet tarafından bireylere verilme hakkı da toplumda adaletsizliklere sebep olabilir. Hz. Peygamber^(sav) buna da sınır getirmiştir.

Müzâraa

Medine'nin erken dönem ekonomisi oldukça kırsal olup zirai temele dayanıyordu. Ağırlıklı olarak yeni toprakların geliştirilmesi ile ilgilenen Hz. Peygamber^(sav) belirli değişiklikler ile birlikte mevcut tarım usulünü kabul etmiştir. Nihai hedefi ise adil toprak kullanım hakları ortaya koymaktı.

Farklı fıkıh mezhepleri arasında müzâraanın meşruiyetine dair önemli ihtilaflar bulunmaktadır. Nehy-cevaz çizgisinde çeşitli fikirler rastlarız. Genel anlamda müzâraayı açık bir şekilde yasaklayan bazı rivayetler mevcuttur. Bu rivayetleri savunanlar, müzâraanın aslında Hz. Peygamber^(sav) tarafından yasaklanıp sonraki dönemlerde, maslahat ve koşullara bağlı uygunluk sebebiyle fukahanın meşruiyetini rasyonalize ettiğini öne sürerler.

Diğer mezhepler müzâraanın bazı türlerine cevaz verirken bazılarına vermezler. Görüşlerine mesnet olarak da Hz. Peygamber'in^(sav) birtakım hadislerini iktibas ederler.

Müzâraanın lehtarları (çoğunlukla Hanefiler) ise söz konusu yasğın bağlamını izah eden diğer bir grup hadise atıfta bulunurlar. Onlara göre bu yasak, genel olmayıp yalnızca adil olmayan birtakım şartlar içeren akitler ile ilgilidir ve müzâraayı yasaklayan rivayetler, hukuki durumu göstermek yerine kişilerin ihtiyaç fazlası topraklarını ihсан prensibi gereğince diğer insanlarla paylaşmaya teşvik etmektedir. Bir diğer yorum ise bu rivayetlerin durumu bütünüyle ihtiva etmediğı şeklindedir ki râvi, Hz. Peygamber'in^(sav) talimatlarının

dan bir kısmını unutmuştur veya bağlamı tam olarak aktarmamıştır. Önceki rivayetlerin bağlamını açıklayan diğer bir grup rivayet incelendiğinde durum netlik kazanmaktadır. İkinci gruptaki rivayetlerde Hz. Peygamber^(sav) müzâraayı akitin, toprağın belirli bir kısmını (su kaynağına daha yakın olan) toprak sahibi için diğer kısımlarını ise âmil için üretim sağlması nedeniyle yasaklamıştır. Zira böyle bir akit, âmilin kendi payına düşen kısımda verim elde edememesi ihtimali nedeniyle adil olmayan bir duruma yol açabilir. Bu yüzden Hz. Peygamber^(sav) duruma müdahil olmuş ve böyle bir akitin geçersiz olduğunu bildirmiştir. Bu karara kıyasen Hanefi fakihler kiracılığın bazı çeşitlerinin gayrimeşru olduğunu beyan etmişlerdir. Mezhebin atıfta bulunduğu rivayetlerin sıhhat durumu ne olursa olsun, ileri sürdükleri fikir en azından aşağıdaki nedenlerden dolayı anlamlıdır:

İlk olarak, müzâraanın bazı türlerine cevaz vermek İslami mülkiyet hukukuyla muvafıktır zira mülkiyet hukukunda kadınlar ve küçük çocuklar, toprak sahibi olabilir ve müzâraanın bütünüyle yasaklanması, onların mülkiyet haklarını reddetmekle aynı anlama gelir.

İkincisi, müzâraa yasağı İslam miras hukuku ile çelişir. Kişinin ölümü üzerine mal varlığı, arasında kadınların, çocukların, yaşlıların ve engellilerin bulunduğu akrabaları arasında taksim edilir. Müzâraayı yasak kabul etmemiz durumunda bu kişilerin, varisi olabilecekleri herhangi bir arazinin kullanım hakkı ellerinden alınmış olur. Böylece bir kanun (yani miras hukuku), bir arazi üzerinde mülkiyet hakkı sağlarken diğeri (müzâraa yasağı) o araziye geri alabilir.

Üçüncüsü, İslam ticaret hukuku menkul olsun gayrimenkul olsun mal iktisabının miktarı konusunda bir sınırlandırma getirmemiştir. Müzâraanın yasaklanması halinde kiracılık hukuku her miktarda satın alma işine imkân tanıyan medeni kanun ile çatışır.

Dördüncüsü, İslam'ın hukuki yapısı gereklerini yerine getirdiği takdirde, kişiye herhangi bir miktar sınırlandırması olmaksızın her türlü yasal mülkü elinde tutmasına imkân tanır. Kişi mülkünün bir kısmını mecburi olarak bağışlamak zorunda olmayıp yalnızca mal varlığı nisap miktarını aştığında ve bir yıl boyunca kişide bulunmuş olması durumunda zekât verir. Hz. Peygamber'in^(sav) ihtiyaç fazlası

toprağın bağışlanmasını tavsiye etmesi nedeniyle müzâraanın yasal olmadığı iddiası İslam'ın genel hukuki yapısı ile çelişir. Bu nedenle söz konusu rivayetler, ihsan yoluyla yalnızca gönüllü ve isteğe bağlı aktarım anlamına geldiği şeklinde yorumlanır

Son olarak İslam, ticaret hukukunda emek ve sermaye ortaklığına cevaz verir. Müzâraa da bu ortaklığın bir çeşididir. Dolayısıyla müzâraa yasağı, emek ve sermaye ortaklığı konusundaki genel ruhsat ile çelişir.

Yukarıdaki durum müzâraanın İslam'da meşru olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte biz, konuyla ilgili her gruptan rivayetleri sıraladık. Okuyucunun, yukarıdaki rivayetlerin metinleri ışığında bu görüşe katılmaması mümkündür.

المزارعة Müzâraa

Yasak Olduğuna Delalet Eden Rivayetler

الأحاديث التي تدل على عدم جواز المزارعة أصار

(4:1)

عن عمرو أن مجاهدا قال لطاوس انطلق بنا إلى ابن رافع بن خديج فاسمع منه الحديث عن أبيه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال فانتهره قال إني والله لو أعلم أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عنه ما فعلته ولكن حدثني من هو أعلم به منهم يعني ابن عباس أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: لأن يمنح الرجل أخاه أرضه خير له من أن يأخذ عليها خرجا معلوما.

عن ابن عباس أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: لأن يمنح أحدكم أخاه أرضه خير له من أن يأخذ عليها كذا وكذا لشيء معلوم قال وقال ابن عباس هو الحقل وهو بلسان الأنصار المحاقلة.

عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: من كانت له أرض فإنه أن يمنحها أخاه خير.

Amr'dan naklen Mücâhid, Tâvûs'a "Haydi seninle Râfi' b. Hadîc'in oğluna gidelim de babasının Allah'ın Peygamberi'nden^(sav) naklettiği (arazi kiralama hakkındaki) hadisi kendisinden dinleyelim." demiş, Tâvûs ise onu (bundan) menetmiş ve şöyle demiştir: "Valahi ben Resûlullah'ın^(sav) bunu yasakladığını biliyor olsaydım asla böyle bir şey yapmazdım. Fakat (İbn Abbas'^(ra) kastederek) bana bu konuda onlardan daha bilgili olan bir kimse rivayet etti ki: 'Allah Resûlü^(sav), bir kimsenin toprağını din kardeşine (işlemek üzere) armağan olarak vermesi, onun karşılığında malum bir ücret almasından daha hayırlıdır' buyurmuştur."

İbn Abbas^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle söylediğini rivayet etmiştir: "Sizden biri kardeşine bir arazi hediye ederse bu, (karşılığında belirli bir şey) almasından daha hayırlıdır." İbn Abbas^(ra): "Bu, *hakk*'dır ve ensarın tabiriyle *muhâkale*'dir" demiştir.

İbn Abbas'tan^(ra) naklen Hz. Peygamber^(sav) şöyle buyurmuştur: "Kimin bir arazisi varsa, onu kardeşine hediye etmesi daha hayırlıdır."

(4:2)

عن طاوس أنه كان يخبر قال عمرو فقلت له يا أبا عبد الرحمن لو
تركت هذه المخابرة فإنهم يزعمون أن النبي صلى الله عليه وسلم نهى
عن المخابرة فقال أي عمرو أخبرني أعلمهم بذلك يعني ابن عباس أن
النبي صلى الله عليه وسلم لم ينه عنها إنما قال يمنع أحدكم أخاه
خير له من أن يأخذ عليها خرجا معلوما .

Tâvûs, arazisini kiraya verdiğini söylemiş bunun üzerine Amr şöyle demiştir: "Ben ona, Ebû Abdurrahman'a, bu araziyi kiralama işinden (muhâbereden) vazgeçsen iyi olur. Zira Resûlullah'ın^(sav) muhâbereden nehyettiğini söylüyorlar, dedim." Tâvûs ise bunun üzerine: "Ey Amr! Bana bunu onların en iyi bileni (yani İbn Abbas^(ra)) haber verdi ki, Hz. Peygamber^(sav) muhâbereyi bütünüyle yasak etmemiş fakat 'Birinizin arazisini kardeşine bağışlaması, onun karşılığında malum bir ücret almasından daha hayırlıdır.' buyurmuşlar." dedi.

(4:3)

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من كانت له أرض فليزرعها أو ليمنحها أخاه فإن أبي فليمسك أرضه.

عن جابر بن عبد الله أخبره أنه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم ينهى عن المزابنة والحقول فقال جابر بن عبد الله المزابنة الثمر بالتمر والحقول كراء الأرض.

عن أبي هريرة قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن المحاقلة والمزابنة.

أبا سعيد الخدري يقول نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن المزابنة والمحاقلة والمزابنة اشترى الثمر في رؤوس النخل والمحاقلة كراء الأرض.

Ebû Hüreyre^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Kimin bir arazisi varsa, onu eksin ya da kardeşine versin eğer bunu yapmazsa araziyi elinde tutsun.”

Câbir b. Abdullah^(ra), Resûlullah'ın^(sav) müzâbeneyi ve hukûlü yasakladığını nakletmiştir. Câbir b. Abdullah şöyle demiştir: “Müzâbene, hurmanın taze yemişini kuru hurma karşılığında satmak; hukûl ise araziyi kiraya vermektir.”

Ebû Hüreyre^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) muhâkaleyi ve müzâbeneyi yasakladığını nakletmiştir.

Ebû Saîd el-Hudrî^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) müzâbeneyi ve muhâkaleyi yasakladığını nakletmiştir. Müzâbene ağaçtaki meyveyi satın almak, muhâkale ise araziyi kiraya vermektir.

(4:4)

عن جابر بن عبد الله قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن كراء الأرض وعن بيعها السنين وعن بيع الثمر حتى يطيب.

عن جابر بن عبد الله أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن كراء الأرض.

عن جابر بن عبد الله قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من كانت له أرض فليزرعها فإن لم يزرعها فليزرعها أخاه.

عن جابر بن عبد الله قال كان لرجال فضول أرضين من أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم من كانت له فضل أرض فليزرعها أو ليمنحها أخاه فإن أبى فليمسك أرضه

عن جابر بن عبد الله قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم أن يؤخذ للأرض أجر أو حظ.

عن جابر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من كانت له أرض فليزرعها فإن لم يستطع أن يزرعها وعجز عنها فليمنحها أخاه المسلم ولا يؤاجرها إياه.

عن همام قال سأل سليمان بن موسى عطاء فقال أحدثك جابر بن عبد الله أن النبي صلى الله عليه وسلم قال من كانت له أرض فليزرعها أو ليزرعها أخاه ولا يكرها قال نعم.

عن جابر أن النبي صلى الله عليه وسلم نهى عن المخابرة.

عن سعيد بن مينا قال سمعت جابر بن عبد الله يقول إن رسول الله

صلى الله عليه وسلم قال من كان له فضل أرض فليزرعها أو ليزرعها أخاه ولا يتبعوها فقلت لسعيد ما قوله ولا يتبعوها يعني الكراء قال نعم.

عن جابر قال كنا نخبر على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم فنصيب من القصري ومن كذا فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم من كانت له أرض فليزرعها أو فليحرثها أخاه وإلا فليدعها.

عن جابر بن عبد الله يقول كنا في زمان رسول الله صلى الله عليه وسلم نأخذ الأرض بالثلث أو الربع بالمازونات فقام رسول الله صلى الله عليه وسلم في ذلك فقال من كانت له أرض فليزرعها فإن لم يزرعها فليمنحها أخاه فإن لم يمنحها أخاه فليمسكها.

عن جابر قال سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول من كانت له أرض فليهبها أو ليعرها و في رواية أنه قال فليزرعها أو فليزرعها رجلا.

عن جابر بن عبد الله أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن كراء الأرض قال بكير وحدثني نافع أنه سمع بن عمر يقول كنا نكري أرضنا ثم تركنا ذلك حين سمعنا حديث رافع بن خديج.

Câbir b. Abdullah'tan^(ra) naklen, Allah Resûlü^(sav) araziyi kiraya vermekten, birkaç yıllığına satış yapmaktan ve meyveyi olgunlaşmadan satmaktan nehyetmiştir.

Câbir b. Abdullah^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) arazi kiralamaı yasakladığını haber vermiştir.

Câbir b. Abdullah'tan^(ra) naklen Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurmuştur: "Kimin arazisi varsa onu eksin. Eğer kendisi ekmezse kardeşine ektirsin."

Câbir b. Abdullah'ın^(ra) rivayet ettiğine göre; Allah Resûlü'nün^(sav) ashabından bazılarının, fazladan arazileri bulunuyordu. Bunun üzerine Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurmuştur: "Kimin fazla arazisi var-

sa onu eksin ya da onu kardeşine versin. Eğer bunu yapmazsa onu muhafaza etsin.”

Câbir b. Abdullah^(ra), Resûlullah'ın^(sav) araziden kira veya pay alınmasını yasakladığını nakletmiştir.

Câbir b. Abdullah^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Kimin bir arazisi varsa onu eksin, eğer ekmeğe imkân bulamıyorsa, elinden bir şey gelmiyorsa onu (din) kardeşine versin fakat ondan ücret almasın.”

Süleyman b. Mûsâ, Atâ'ya^(ra) sormuştur: “Sana Câbir b. Abdullah, Nebiyyullah'ın^(sav) şöyle söylediğini mi rivayet etti: ‘Kimin bir arazisi olursa onu eksin ya da onu kardeşine versin ama ondan kira almasın.’” Atâ, “Evet”, cevabını verdi.

Câbir^(ra), Hz. Peygamber'in^(sav) muhâbereyi yasakladığını haber vermiştir.

Câbir b. Abdullah^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle söylediğini işittir: “Kimin fazladan arazisi varsa onu eksin ya da onu kardeşine ektirsin fakat satmasın.” Ben (yani râvi) Saîd'e: “Onu satmasından kasıt nedir? Kira mı?” diye sordum, “Evet” dedi.

Câbir b. Abdullah^(ra), şöyle demiştir: “Biz Resûlullah^(sav) zamanında araziye kira karşılığında eker, harmandan sonra başakta kalan tanelerden ve belirli olmayan şeylerden pay alırdık. Allah Resûlü^(sav) şöyle demiştir: ‘Kimin bir arazisi varsa onu eksin ya da işlemesi için kardeşine versin. Aksi halde onu bırakın.’”

Câbir b. Abdullah^(ra), şöyle demiştir: “Biz Resûlullah^(sav) zamanında kira karşılığında, kanallar vesilesiyle (sulanan arazinin ürününden) üçte bir veya dörtte bir pay ile birlikte arazi sahibi olurduk. Bunun üzerine Allah Resûlü ayağa kalkarak: “Kimin arazisi varsa onu eksin, ekmezse kardeşine versin. Kardeşine vermezse onu muhafaza etsin.” buyurmuştur.

Câbir^(ra), Allah Resûlü'nden^(sav) şunu işittiğini nakletmiştir: “Kimin (fazla) arazisi varsa onu (başkalarına) bağışlasın ya da ödünç versin.” Bu hadis ufak kelime farklılıklarıyla aynı isnatla A'meş'ten de nakledilmiştir.

Câbir b. Abdullah^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) arazi kiralamadan nehyettiğini rivayet etmiştir. (Râvilerden) Bükeyr dedi ki: Nâfi, İbn Ömer'i^(ra) şöyle söylerken işitmiştir: “Biz arazi kiralardık fakat Râfi‘ b. Hadîc’in hadisini duyduktan sonra bu âdeti terkettik.”

(4:5)

عن عمرو قال سمعت ابن عمر يقول كنا لا نرى بالخبر بأسا حتى كان عام أول فزعم رافع أن نبي الله صلى الله عليه وسلم نهى عنه. وحدثنا أبو بكر بن أبي شيبة عن عمرو و ابن دينار بهذا الإسناد مثله وزاد في حديث ابن عيينة فتركناه من أجله.

(Zeyd b.) Amr, İbn Ömer'in^(ra) şöyle söylediğini aktarmıştır: “Biz arazi kiralamada bir sakınca görmezdik fakat ilk yılın sonunda Râfi‘, Allah Resûlü'nün^(sav) bunu yasakladığını ileri sürmüştür.”

Bu hadis, Amr b. Dînâr aracılığıyla aynı isnat ile nakledilmiştir fakat ‘Uyeyne rivayetinde (lafız şu şekildedir): “Bundan dolayı biz, bu uygulamayı (kiralamayı) terk ettik.”

(4:6)

عن نافع أن ابن عمر كان يكره مزارعه على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم وفي إمارة أبي بكر وعمر وعثمان وصدرا من خلافة معاوية حتى بلغه في آخر خلافة معاوية أن رافع بن خديج يحدث فيها بنهي عن النبي صلى الله عليه وسلم فدخل عليه وأنا معه فسأله فقال كان رسول الله صلى الله عليه وسلم ينهى عن كراء المزارع فتركها ابن عمر بعد وكان إذا سئل عنها بعد قال زعم رافع بن خديج أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عنها.

عن نافع قال ذهب مع ابن عمر إلى رافع بن خديج حتى أتاه بالبلاط فأخبره أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن كراء المزارع.

عن نافع أن ابن عمر كان يأجر الأرض قال فنبئ حديثاً عن رافع بن خديج قال فانطلق بي معه إليه قال فذكر عن بعض عمومته ذكر فيه عن النبي صلى الله عليه و سلم أنه نهى عن كراء الأرض قال فتركه ابن عمر فلم يأجره.

عن سالم بن عبد الله أن عبد الله بن عمر كان يكري أرضيه حتى بلغه أن رافع بن خديج الأنصاري كان ينهى عن كراء الأرض فلقبه عبد الله فقال يا ابن خديج ماذا تحدث عن رسول الله صلى الله عليه و سلم في كراء الأرض قال رافع بن خديج لعبد الله سمعت عمي وكانا قد شهدا بدرًا يحدثان أهل الدار أن رسول الله صلى الله عليه و سلم نهى عن كراء الأرض قال عبد الله لقد كنت أعلم في عهد رسول الله صلى الله عليه و سلم أن الأرض تكري ثم خشني عبد الله أن يكون رسول الله صلى الله عليه و سلم أحدث في ذلك شيئاً لم يكن علمه فترك كراء الأرض.

Nâfi'den naklen, İbn Ömer^(ra), Resûlullah^(sav) zamanında, Ebû Bekir, Ömer ve Osman'ın hilafeti ve Muâviye'nin hilafetinin ilk dönemlerinde arazisini kiraya vermiştir. (İbn Ömer'e) Muâviye'nin hilafetinin sonlarında Râfi'den nakledilen Allah Resûlü'nün^(sav) bunu yasaklamasına dair (hadis) ulaştığında ona (Râfi'ye) giderek (durumu) sormuş bunun üzerine Râfi' şöyle demiştir: "Allah Resûlü^(sav) arazi kiralamayı yasaklamıştır." Bunun üzerine İbn Ömer, bu uygulamayı terketmiş sonrasında kendisine bu konu sorulduğunda şöyle demiştir: "Râfi', Allah Resûlü'nün^(sav) bunu yasakladığını söylemiştir."

Nâfi' şöyle demiştir: "İbn Ömer^(ra) ile birlikte Râfi' b. Hadîc'e^(ra) gittim. Râfi' Balat'ta (Medine'de Mescid-i Nebvî'ye yakın bir yer) İbn Ömer'in yanına gelerek ona Resûlullah'ın^(sav) arazi kiralamayı yasakladığını haber vermiştir."

Nâfi'nin naklettiğine göre, İbn Ömer^(ra) arazisini kiraya verirdi. Nâfi' ona Râfi' b. Hadîc^(ra) aracılığıyla nakledilen hadisi rivayet etti. (Râvi) dedi ki: "O beni de alarak (Râfi'ye) gitti." Râfi' amcalarının ba-

zısından Allah Resûlü'nün^(sav) arazi kiralamayı yasakladığı rivayetleri nakletti. Sonrasında İbn Ömer arazi kiralama uygulamasını terk etti. Bu hadis başka bir tarikten de nakledilmiştir.

Sâlim b. Abdullah, Abdullah b. Ömer'in Râfi' b. Hadîc el-Ensârî'nin^(ra) arazi kiralamanın yasaklandığına dair rivayeti kendisine ulaşıncaya kadar, arazi kiraladığını nakletmiştir. Abdullah onunla görüşmüş ve "Ey İbn Hadîc, sen yerin kiraya verilmesi hususunda Resûlullah'tan^(sav) ne rivayet ediyorsun?" diye sorduğunda Râfi', Abdullah'a şöyle demiştir: "Bedir'e katılmış iki amcamı, aile üyelerine Resûlullah'ın^(sav) araziyi kiraya vermekten nehyettiğine dair hadis naklederken duydum." Bunun üzerine Abdullah: "Ben Resûlullah^(sav) zamanında arazinin kiraya verildiğini biliyordum fakat o bu bağlamda benim bilmediğim başka bir şey söylemiş olabilir" demiş ve arazi kiralamayı bırakmıştır.

(4:7)

عن جابر قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن بيع الأرض البيضاء سنتين أو ثلاثا .

Câbir'den^(ra) rivayetle, Allah Resûlü^(sav) işlenmemiş arazinin iki ya da üç yıllığına kiraya verilmesini yasaklamıştır."

Belli Durumlarda Müzâraanın Yasak Olduğuna Delalet Eden Rivayetler

الأحاديث التي تدل على عدم جواز المزارعة في بعض الصور

(4:8)

عن رافع بن خديج قال كنا نحاول الأرض على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم فنكريها بالثلاث والربيع والطعام المسمى فجاءنا ذات يوم رجل من عمومتي فقال نهانا رسول الله صلى الله عليه وسلم عن أمر كان لنا نافعاً وطواعية الله ورسوله أنفع لنا نهانا أن نحاول

بالأرض فنكريها على الثلث والربع والطعام المسمى وأمر رب الأرض أن يزرعها أو يزرعها وكره كراءها وما سوى ذلك.

عن رافع بن خديج قال كنا نحاول بالأرض فنكريها على الثلث والربع ثم ذكر بمثل حديث ابن عليه.

عن رافع أن ظهير بن رافع (وهو عمه) قال أتاني ظهير فقال لقد نهى رسول الله صلى الله عليه و سلم عن أمر كان بنا رافقا فقلت وما ذاك ما قال رسول الله صلى الله عليه و سلم فهو حق قال سألتني كيف تصنعون بمحافلكم فقلت نؤجرها يا رسول الله على الربيع أو الأوسق من التمر أو الشعير قال فلا تفعلوا ازرعوها أو أزرعوها أو أمسكوها.

عن رافع بن خديج يقول كنا أكثر الأنصار حقلا قال كنا نكري الأرض على أن لنا هذه ولهم هذه فربما أخرجت هذه ولم تخرج هذه فنهانا عن ذلك وأما الورق فلم ينهنا.

Râfi' b. Hadîc^(ra) şöyle demiştir: Biz Resûlullah^(sav) zamanında, belli bir miktar yiyecek ile (mahsulden) üçte bir veya dörtte bir pay ile arazi kiraya verirdik. Bir gün amcalarımdan biri bize geldi ve şöyle dedi: "Allah Resûlü^(sav) bizi menfaat kaynağı olan bir uygulamadan nehyetti. Fakat Allah'a ve Resûlü'ne itaat bizim için daha faydalıdır. O bizim (mahsulden) üçte bir veya dörtte bir pay ve belli bir miktar mısır almamız ile arazi kiralamamızı yasakladı. Arazi sahibine de arazisini ekmesini veya başkasına ektirmesini emretti. Kiralama ya da başka uygulamaları ise tasdik etmemiştir."

Râfi' b. Hadîc^(ra) şöyle demiştir: "Biz arazileri kiraya verirdik. Bunu üçte bir ya da dörtte bir pay ile yapardık." Hadisin geri kalanı aynıdır.

Râfi' b. Hadîc^(ra) şöyle demiştir: (Amcam) Züheyr b. Râfi' bana geldi ve "Allah Resûlü^(sav) bizim menfaatimize olan bir uygulamayı yasakladı" dedi. Ben: "Nedir o uygulama? Allah Resûlü ne derse o mutlaka doğrudur." dedim. (Züheyr) şöyle anlattı: "Allah Resûlü

bana 'Ekilebilir arazin ile ne yapıyorsun?' diye sordu ben de: 'Ey Allah'ın Resûlü, biz sulama kanalları ile sulananları kuru hurma ve arpa karşılığında kiralyoruz.' dedim. Bunun üzerine: 'Böyle yapmayın. Kendiniz ekin veya (başkalarına) ektirin ya da kendiniz muhafaza edin.' buyurdu."

Râfi' b. Hadîc^(ra) şöyle demiştir: "Biz, ensarın en fazla arazi sahibi olanlarındanık ve '(arazinin şu kısmından elde edilen) şu mahsul bizim olacak şu (kısmından elde edilen ise) onların olacak' diyerek arazilerimizi kiraya verirdik. Fakat bazı zamanlar bu (arazi) mahsul verirken diğerinden hiçbir şey elde edilmezdi. Böylece (Resûlullah) bizi bundan nehyetti fakat ödeme gümüüş (dirhem, madenî para) ile olduğunda bunu yasaklamadı.

(4:9)

عن رافع بن خديج قال كنا نحافل على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم فرزم أن بعض عمومته أتاهم فقال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من كانت له أرض فلا يكرهها بطعام مسمى.

Râfi' b. Hadîc^(ra) şöyle demiştir: "Biz Resûlullah^(sav) zamanında ekini henüz başağındayken satardık. Amcalarımdan bazıları geldi ve Resûlullah'ın^(sav) 'Kimin arazisi varsa onu belli bir miktar tahıl karşılığında kiraya vermesin buyurduğunu nakletti."

Kiranın Yalnızca Nakit ile Olması Konusunda Cevaz Veren Rivayetler

الأحاديث التي تدل على جواز كراء الأرض بالنقود فقط

(4:10)

عن عبد الله بن السائب قال دخلنا على عبد الله بن معقل فسألناه عن المزارعة فقال رزم ثابت أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن المزارعة وأمر بالمؤاجرة وقال لا بأس بها.

Abdullah b. Sâib şöyle demiştir: “Biz Abdullah b. Ma’kûl’i ziyaret ettik ve ekinin paylaşılmasını sorduk. Bunun üzerine o şöyle dedi: ‘Sâbit, Resûlullah’ın^(sav) müzâraayı yasaklayıp (para karşılığında) kira-ya vermeyi emrettiğini ve bunda bir sakınca olmadığını söylemiştir.”

(4:11)

عن حنظلة بن قيس أنه سأل رافع بن خديج عن كراء الأرض فقال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن كراء الأرض قال فقلت أبالذهب والورق؟ فقال أما بالذهب والورق فلا بأس به.

عن حنظلة بن قيس الأنصاري قال سألت رافع بن خديج عن كراء الأرض بالذهب والورق فقال لا بأس به إنما كان الناس يؤاجرون على عهد النبي صلى الله عليه وسلم على الماذيانات وإقبال الجداول وأشياء من الزرع فيهلك هذا ويسلم هذا ويهلك هذا فلم يكن للناس كراء إلا هذا فلذلك زجر عنه فأما شيء معلوم مضمون فلا بأس به.

Hanzala b. Kays^(ra), Râfi‘ b. Hadîc’e^(ra) arazi kiralama konusunu sormuş, o da şu şekilde cevap vermiştir: “Allah Resûlü^(sav) arazi kiralama yasaklamıştır.” “Altın (dinar) ya da gümüş (dirhem) ile (öden- se) de mi?” diye sordum (Hanzala), bunun üzerine şöyle dedi: “Eğer altın ya da gümüş ile ödenirse bunda bir beis yoktur.”

Hanzala b. Kays el-Ensârî^(ra), şöyle demiştir: “Ben Râfi‘ b. Ha- dîc’e^(ra) altın ve gümüş karşılığında arazi kiralama konusunu sordum. Bana: ‘Onda bir beis yoktur. Hz. Peygamber^(sav) zamanında¹¹ halk su kanalları ile dere kenarlarında bulunan arazileri ya da araziden bir kısmını kiraya verirdi. (Fakat) bazı zamanlarda burası tahrip olur- ken şu kısım sağlam kalır; (başka durumlarda) bu kısım sağlamken diğer kısım tahrip olur, böylece sağlam kalan kısım haricinde (ki- raya veren kimseye) kira ödemeye imkân olmazdı. Bu nedenle Hz.

11. Müellifin tercümesinde Hz. Peygamber(sav) zamanında ifadesi eksiktir (Çev.).

Peygamber^(sav) bunu yasaklamıştır. Fakat (para gibi) belirli ve güvenilir bir şey olursa bunda beis yoktur.”

(4:12)

عن حنظلة بن قيس قال سألت رافع بن خديج عن كراء الأرض فقال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن كراء الأرض قلت بالذهب والورق قال لا إنما نهى عنها بما يخرج منها فأما الذهب والفضة فلا بأس.

حنظلة بن قيس قال سألت رافع بن خديج عن كراء الارض البيضاء بالذهب والفضة فقال حلال لا بأس به ذلك فرض الأرض.

عن رافع بن خديج قال نهانا رسول الله صلى الله عليه وسلم عن كراء أرضنا ولم يكن يومئذ ذهب ولا فضة فكان الرجل يكري أرضه بما على الربيع والإقبال وأشياء معلومة.

Hanzala b. Kays^(ra) şöyle demiştir: “Ben, Râfi‘ b. Hadîc’e arazi kiralama konusunu sordum. Bana Allah Resûlü’nün^(sav) arazi kiralama-yı yasakladığını söyledi. Ben, ‘Altın (dinar) veya gümüş (dirhem) ile (ödense de) mi yasak?’ diye sordum, ‘Hayır, o yalnızca mahsul karşılığında arazi kiralama-yı yasaklamıştır. Altına ve gümüşe gelince bunda bir beis yoktur’ diye cevap verdi.”

Süfyân es-Sevrî, bu rivayeti Rebî‘a’dan naklen bildirmiş fakat merfû halde (yani Hz. Peygamber’den) rivayet etmemiştir.¹²

Hanzala b. Kays, şöyle demiştir: “Râfi‘ b. Hadîc’e^(ra) çorak araziyi altın ve gümüş karşılığında kiralama konusunu sordum, ‘Caizdir, bir beis yoktur. Bu arazinin belirlenmiş karşılığıdır.’ dedi.”

Mâlik, bu rivayeti Rebî‘a kanalıyla naklederken Yahyâ b. Saîd de Hanzala b. Kays tarikiyle merfû halde nakletmiştir.¹³

12. Müellif bu ibarenin Arapça metnine yer vermemiştir (Çev.).

13. Aynı şekilde müellif bu ibarenin de Arapçasına yer vermemiştir (Çev.).

Râfi' b. Hadîc'ten^(ra) naklen: "Allah Resûlî^(sav) bizi arazilerimizi kiralamaktan nehyetti ki o günlerde altın ya da gümüş bulunmuyordu. Bir adam kanal kenarı ve su yolunda yetişen şeyler ve (arazi sahibi tarafından ayrılmış) belirli bir şey karşılığında arazisini kiraya veriyordu."

Sâlim b. Abdullah b. Ömer, bu rivayeti Râfi' b. Hadîc'ten^(ra) nakletmiş ve bu şekilde Zührî rivayetinden farklılık göstermiştir.¹⁴

Mutlak Cevaza Delalet Eden Rivayetler

الأحاديث التي تدل على جواز المزارعة مطلقاً

(4:13)

عن معاذ بن جبل أكرى الأرض على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم وأبى بكر وعمر وعثمان على الثلث والرابع فهو يعمل به إلى يوم هذا.

Muâz b. Cebel^(ra): "Resûlullah^(sav), Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman zamanında mahsulün üçte biri ya da çeyreği karşılığında arazi kiralanırdı ve bu bugüne kadar da uygulanagelmıştır." demiştir.

(4:14)

عن ابن عباس أن النبي صلى الله عليه وسلم حين افتتح خيبر اشترط عليهم أن له الأرض وكل صفراء وبيضاء يعني الذهب والفضة وقال له أهل خيبر نحن أعلم بالأرض فأعطانا على أن نعملها ويكون لنا نصف الثمرة ولكم نصفها فزعم أنه أعطاهم على ذلك فلما كان حين يصرم النخل بعث إليهم ابن رواحة فحزر النخل وهو الذي يدعونه أهل المدينة الخرص فقال في ذا كذا وكذا فقالوا أكثرت علينا يا ابن رواحة فقال أحزر النخل وأعطيتكم نصف الذي قلت قال فقالوا هذا الحق . وبه تقوم السماء والأرض فقالوا قد رضينا أن نأخذ بالذي قلت.

14. Müellif bu ibarenin de Arapça metnine yer vermemiştir (Çev.).

Abdullah b. Abbas^(ra) şöyle demiştir: “Hz. Peygamber^(sav), Hayber’i fethettiği zaman, (Yahudilere) tüm Hayber toprağı ile ne kadar altın ve gümüş varsa hepsinin kendisine verilmesini şart koştu. Hayber Yahudileri ona: ‘Biz toprak (işleme) konusunda iyiyiz. Bu yüzden bu toprakları bize bahşet, meyvesinin yarısı bize ve yarısı size ait olmak üzere biz işletelim.’ dediler.” Râvi demiştir ki, Hz. Peygamber^(sav) (Hayber) arazisini bu şartla onlara (yani Yahudiler’e) verdi. Hurmaların devşirilmesi zamanı geldiğinde (Hz. Peygamber^(sav)) İbn Revâha’yı onlara gönderdi. (İbn Revâha) mahsulü tesbit etti (ki Medine halkı bu işe *Hars* der). İbn Revâha: ‘Şurada şu kadar, burada bu kadar var’ dedi. Yahudiler, İbn Revâha’ya: ‘Ey İbn Revâha, mahsulü fazla hesapladın’ dediler. İbn Revâha: ‘Ben mahsulü hesaplar, hesapladığım şekliyle yarısını size veririm.’ Bunun üzerine onlar (Hayber Yahudileri): ‘Doğru olan senin yaptığın tahmindir ve gök ile yer ancak hak ile durur’ dediler, ‘Dediğin miktarı almaya razıyız.’”

(4:15)

عن ابن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم عامل أهل خيبر بشطر ما يخرج منها من ثمر أو زرع.

عن ابن عمر قال أعطى رسول الله صلى الله عليه وسلم خيبر بشطر ما يخرج من ثمر أو زرع فكان يعطي أزواجه كل سنة مائة وسق ثمانين وسقا من تمر وعشرين وسقا من شعير فلما ولي عمر قسم خيبر خير أزواج النبي صلى الله عليه وسلم أن يقطع لهن الأرض والماء أو يضمن لهن الأوساق كل عام فاختلفن فمنهن من اختار الأرض والماء ومنهن من اختار الأوساق كل عام فكانت عائشة وحفصة ممن اختارتا الأرض والماء.

عن عبد الله بن عمر قال لما افتتحت خيبر سألت يهود رسول الله صلى الله عليه وسلم أن يقرهم فيها على أن يعملوا على نصف ما

خرج منها من الثمر والزرع فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم
أقركم فيها على ذلك ما شئنا .

İbn Ömer'den^(ra) rivayet edildiğine göre, Resûlullah^(sav) meyvenin ve hasatın yarısını almak koşuluyla Hayberliler ile anlaşmıştır.

İbn Ömer'den^(ra) rivayetle, Resûlullah^(sav) Hayber topraklarını, çıkan meyve veya ekin mahsulünün yarısı mukabilinde verdi. Zevcelerine de her sene kuru hurmadan seksen, arpadan yirmi vesk olmak üzere yüz vesk veriyordu. Ömer hilafete geçince Hz. Peygamber'in^(sav) zevcelerini ya kendilerine arazi ve su tahsis etme ya da her yıl onlara veskleri ödeme seçeneği sundu. Onlar bu konuda birbirinden farklı hareket ettiler. Bazısı arazi ile suyu, bazısı da her yıl vesklerin verilmesini tercih etti. Âişe ile Hafsa arazi ve suyu tercih edenlerdendi.

Abdullah b. Ömer'den^(ra) rivayetle, Hayber fethedildiğinde Yahudiler Resûlullah'tan^(sav) meyvenin ve ekinin yarısını vermek koşuluyla burada (bu toprakları ekmeye) devam etmek üzere kendilerini orada bırakmasını istediler. Bunun üzerine Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: "Bu şartla bizim dilediğimiz müddetçe sizi burada bırakıyorum." Hadisin kalanı şu ilave dışında aynıdır: "Meyve, Hayber'in yarısına eşit miktarda dağıtılır, Allah Resûlü de beşte birini alırdı."¹⁵

Hayvanlar İçin Otlatma Yerleri (Himâ) Tahsisi الحمى

(4:16)

عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده قال جاء هلال إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم بعشور نحل له وسأله أن يحمي له واديا يقال له سلبة فحمي له رسول الله صلى الله عليه وسلم ذلك الوادي فلما ولي عمر بن الخطاب كتب سفيان بن وهب إلى عمر بن الخطاب يسأله فكتب

15. Rivayetin Arapçasında müellif, bu kısma yer vermemiştir (Çev.).

عمر إن أدى إلي ما كان يؤدي إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم من عشر نحله فاحم له سلبية ذلك وإلا فإنما هو ذباب غيث يأكله من شاء.

Amr b. Şuayb, babası vasıtasıyla dedesinin şöyle dediğini nakletmiştir: “Hilâl^(ra), Allah Resûlü’ne^(sav) balının öşrünü getirerek Selebe denilen vadiyi kendisine himâ (yurt, ekimlik arazi) olarak tahsis etmesini istedi. Allah Resûlü^(sav) de o vadiyi himâ olarak ona tahsis etti. Ömer b. Hattâb^(ra) hilafete geldiğinde Süfyân b. Vehb, Ömer b. Hattâb’a yazarak (vadinin) durumunu sordu. Ömer de şu şekilde cevapladı: ‘Eğer arılarının (balının) öşrü olarak Resûlullah’a^(sav) ödediği gibi sana da öderse Selebe vadisi (himâ olarak kendisinin) kalabilir. Eğer ödemezse (arılar) çayırdaki arılar gibidir, dileyen (onların balını) yiyebilir.’”

(4:17)

عن ابن عباس رضي الله عنهما أن الصعب بن جثامة قال إن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا حمى إلا الله ولرسوله وقال بلغنا أن النبي صلى الله عليه وسلم حمى النقيع وأن عمر حمى السرف والريذة.

İbn Abbas’tan^(ra) rivayetle, Sa’b b. Cessâme şöyle demiştir, Allah Resûlü^(sav) “Allah ve Resûlü dışında himâ yoktur” buyurmuştur. Biz Hz. Peygamber’in^(sav) nakî; Hz. Ömer’in de seref ile rebeze (bölgelerini himâ) edindiği nakledilmiştir.

الإقطاع

(4:18)

عن سبرة بن عبد العزيز بن الربيع الجهني عن أبيه عن جده أن النبي صلى الله عليه وسلم نزل في موضع المسجد تحت دومة فأقام ثلاثاً ثم خرج إلى تبوك وإن جهينة لحقوه بالرحبة فقال لهم من أهل ذى المروة فقالوا بنو رفاعة من جهينة فقال قد أقطعتها لبنى رفاعة فاقسموها فمنهم من باع ومنهم من أمسك فعمل.

Sebre b. Abdülazîz b. Rebi' el-Cühenî, babasından, o da dedesinden Resûlullah'ın^(sav) bir ağacın altında bir mescit yerine kamp kurarak burada üç gün kaldığını ve Tebük'e gitmek üzere oradan ayrıldığını nakletmiştir. Cüheyne halkı geniş bir arazide ona yetişmiş (Allah Resûlü) onlara sormuştur: "Zi'l merve'nin halkı kimdir?" (Orada bulunanlar) "Cüheyne'den Benî Rifâa" dediler. Ardından (Allah Resûlü): "Benî Rifâa için şunları (arazileri) iktâ olarak ayırdım." Daha sonra onlar burayı kendi aralarında taksim ettiler. Bazıları kendi paylarını sattılar, bazıları muhafaza ettiler ve topraklarını işlettiler. Sonra babam Abdülazîz'e bu hadisi sordum; bana bir kısmını rivayet etti fakat tamamını rivayet etmedi.¹⁶

(4:19)

عن علقمة بن وائل عن أبيه أن النبي صلى الله عليه وسلم أقطع أرضاً بحضرموت.

عن عمرو بن حريث قال خطب لي رسول الله صلى الله عليه وسلم داراً بالمدينة بقوس وقال أزيدك أزيدك.

عن ربيعة بن أبي عبد الرحمن عن غير واحد أن رسول الله صلى الله عليه وسلم أقطع بلال بن الحارث المزني معادن القبلية وهي من ناحية الفرع فتلك المعادن لا يؤخذ منها إلا الزكاة إلى اليوم.

عن كثير بن عبد الله بن عمرو بن عوف المزني عن أبيه عن جده أن النبي صلى الله عليه وسلم أقطع بلال بن الحارث المزني معادن القبلية جلسيها وغوريها وقال غير العباس جلسيها وغورها وحيث يصلح الزرع من قدس ولم يعطه حق مسلم وكتب له النبي صلى الله عليه وسلم بسم الله الرحمن الرحيم هذا ما أعطى محمد رسول الله بلال بن الحارث المزني أعطاه معادن القبلية جلسيها وغوريها.

16. Müellif bu ibarenin Arapçasına yer vermemiştir.

عن أبيض بن حمال أنه وفد إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فاستقطعه الملح قال ابن المتوكل الذي بمأرب فقطعه له فلما أن ولى قال رجل من المجلس أتدري ما قطعت له إنما قطعت له الماء العذ قال فانتزع منه.

Alkame b. Vâil, babasından naklen, Hz. Peygamber'in^(sav) kendisine Hadramevt'te bir arazi verdiğini söylemiştir.

Amr b. Hureys^(ra) şöyle demiştir: “Resûlullah^(sav) bana Medine'de Kavs'ta bir ev (sınırı) çizdi ve ‘Sana daha fazla vereceğim, sana daha fazlasını vereceğim’ dedi.”

Rabî'a b. Ebû Abdurrahman pek çok kimseden Resûlullah'ın^(sav) Fûr'un (denilen yer) nahiyelerinden (biri olan) Kabeliyye'nin madenlerini Bilâl b. Hâris el-Müzeni'ye^(ra) ikta olarak verdiğini rivayet etmiştir. Bu madenlerden bugüne kadar zekât dışında hiçbir şey (vergi) alınmamaktadır.

Amr b. Avf'ın babasından, onun da dedesinden naklettiğine göre Hz. Peygamber^(sav), Bilâl b. Hâris el-Müzeni'ye^(ra) dağlık ve düz arazileri dahil olmak üzere Kabeliyye madenlerini, ikta olarak verdiğini rivayet etmiştir. ('Abbas dışındaki bir râvi [burada]: “Dağlık ve düz araziler ile Kuds'te ekin için elverişli olan bir yer” demiştir. Ona başka bir Müslümanın hakkı olan bir şeyi vermedi. Hz. Peygamber^(sav) şöyle yazdı: “Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Bu, Resûlullah'ın Bilâl b. Hâris el-Müzeni'ye tahsis ettikleridir. Ona, dağlık ve düz arazileri dahil olmak üzere Kabeliyye madenlerini tahsis etmiştir.” (Başka bir râviden çok farklı bir rivayet de mevcuttur.).

Ebyaz b. Hammâl'dan^(ra) nakledildiğine göre, bu kimse Resûlullah'a^(sav) gelerek tuz (madenîni) kendisine ikta olarak vermesini istemiştir. Râvilerden İbnü'l-Mütevekkil şöyle demiştir: “(Burası) Me'rib'de bir tuz madenî (idi) ve Hz. Peygamber^(sav) burayı ona ikta etti.” Ebyaz giderken orada bulunanlardan biri: “Ona neyi tahsis ettiğini biliyor musun? Ona bir su kaynağını tahsis ettin.” dedi. [Bunun üzerine Resûlullah]^(sav) şöyle dedi: “Orayı ondan geri alın.”

Müsâkât المساقاة

(4:20)

عن عروة قال خاصم الزبير رجل من الأنصار فقال النبي صلى الله عليه وسلم يا زبير اسق ثم أرسل فقال الأنصاري إنه ابن عمك فقال عليه السلام اسق يا زبير ثم يبلغ الماء الجدر ثم أمسك فقال الزبير فأحسب هذه الآية نزلت في ذلك فلا وربك لا يؤمنون حتى يحكموك فيما شجر بينهم.

Urve'den naklen, ensardan bir kimse (sulama ile ilgili olarak) Zübeyr^(ra) ile tartışmıştır. Bunun üzerine Hz. Peygamber^(sav) şöyle demiştir: “Ey Zübeyr, sulamayı yap ardından suyun komşularına akmasını sağla.” ensardan olan adam ise “O (Zübeyr) senin hala oğlun” dedi. Hz. Peygamber^(sav) de: “Ey Zübeyr, sulamayı yap ve su, kök üzerindeki yumrulara ulaşmıncaya kadar suyu tut.” demiştir.

Zübeyr^(ra) şöyle demiştir: “Zannediyorum ki şu ayet bu bağlamda inmiştir: ‘Hayır, Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiği hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar. (Nisa Sûresi, 4:65).”

(4:21)

عن ابن شهاب عن عروة بن الزبير أنه حدثه أن رجلا من الأنصار خاصم الزبير في شراج من الحرة يسقي بها النخل فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم اسق يا زبير فأمره بالمعروف ثم أرسل إلى جارك فقال الأنصاري أن كان ابن عمك فتلون وجه رسول الله صلى الله عليه وسلم ثم قال اسق ثم احبس يرجع الماء إلى الجدر واستوعى له حقه فقال الزبير والله إن هذه الآية أنزلت في ذلك فلا وربك لا يؤمنون حتى يحكموك فيما شجر بينهم قال لي ابن شهاب فقدرت الأنصار والناس قول النبي صلى الله عليه وسلم اسق ثم احبس حتى يرجع إلى الجدر وكان ذلك إلى الكعبين.

İbn Şihâb, Urve b. Zübeyr'in kendisine şöyle söylediğini nakletti: ensardan bir kimsenin Zübeyr^(ra) ile Harre'de bulunan ve bahçesini suladığı akarsu üzerine tartıştığını nakletmiştir. Resûlullah^(sav) şöyle demiştir: "Zübeyr, (bahçeni) (normal bir şekilde) sula." Ardından komşusuna akmasını sağlamasını söyledi. Bunun üzerine ensari: "O, halanın oğlu olduğu için mi böyle?" diye (saygısızca) sordu. Allah Resûlü'nün^(sav) rengi değişti ve "(Bahçeni) sula sonra da kök üzerindeki yumrulara ulaşınca kadar suyu tut" dedi. Sonrasında ise ona (komşusuna) hakkını verdi (yani suyun ona akmasına izin verdi). Zübeyr dedi ki: "Vallahi şu ayet bu bağlamda inmiştir: 'Hayır, Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiği hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar (Nisa Sûresi, 4:65).'"

İbn Şihâb, ensar ve diğer insanların Hz. Peygamber'in^(sav) "(Bahçeni) sula sonra da kök üzerindeki yumrulara ulaşınca kadar suyu tut." sözünden ayak bileği seviyesinde derinlik anladıklarını nakletmiştir.

(4:22)

عن جابر بن عبد الله قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن بيع فضل الماء.

Câbir b. Abdullah^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) fazla suyun satımını yasakladığını bildirmiştir.

(4:23)

عن جابر بن عبد الله يقول نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن بيع ضراب الجمل وعن بيع الماء والأرض لتحترث فعن ذلك نهى النبي صلى الله عليه وسلم.

Câbir b. Abdullah^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) dışı deveyi çiftleştirmek üzere deve kiralamayı, su satmayı ve ziraat için toprak satmayı yasaklamıştır. İşte bunları Resûlullah^(sav) yasaklamıştır.

(4:24)

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا يمنع فضل الماء ليمنع به الكلاء.

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تمنعوا فضل الماء لتمنعوا به الكلاء.

عن أبي هريرة يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يباع فضل الماء ليبيع به الكلاء.

Ebû Hüreyre'den^(ra) naklen Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurmuştur: "Otların büyümesini engellemek için fazla su engellenmemelidir."

Ebû Hüreyre'den^(ra) rivayetle Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurmuştur: "Fazla suyu engellemeyin, zira böylece otların büyümesini de engellemezsiniz."

Ebû Hüreyre'den^(ra) naklen Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurmuştur: "Otları satmak için su fazlası satılmamalıdır."

BÖLÜM V

EMEK

İslamiyet öncesi medeni toplumlarda temelde kölelerin emek gücü, üretim sektörünün belkemiğini oluşturuyordu. Toplumda iki farklı sınıf vardı: efendiler ve köleler. Köleler; tarım, ticaret ve ev işlerinde çalışmaktalardı. O günlerde kölelerin durumu içler acısıydı. Kötü besleniyor, kötü giydiriliyor ve hırpalanıyorlardı. Herhangi bir hakka sahip olmak şöyle dursun, alınıp satılan bir mal olarak görülüyorlardı. Efendiler bu kölelerin emekleri üzerinden geçiniyorlardı. Bu kapsamda Hz. Peygamber^(sav) kölelerin özgürlüğü ve refahı için kapsamlı bir program başlattı. Hz. Peygamber'in^(sav) kölelere karşı insani ve cömert davranılmasına yönelik emirlerinden çıkarılacak en basit ve açık sonuç, kölelerin toplumdaki konumlarını iyileştirmek olabilir. Fakat burada aynı zamanda temel iktisadi ilişkilerde daha derin ve yapısal bir değişim de önerilmektedir.

Herhangi bir karşılık almadan efendileri için çalışan köleler, kardeş ve iş arkadaşı seviyesine çıkarıldılar. Efendilerinin kaynaklarını paylaşmaya başladılar. Efendilere, kölelerini kendi hayat şartlarında yaşatmaları tavsiye edildi. Bu olay, temel iktisadi ilişkilerde büyük bir değişim anlamına gelmekteydi. Köleleri ücretli işçi saymak yerine Hz. Peygamber^(sav) onları ortak yaptı. Bu reform, ilerideki eko-

nomik gelişmenin temellerini atmış oldu. Eğer bu köleler ücretli işçi sayılsalardı kapitalist bir topluma dönüşmeye hazır iptidai bir temele sahip olan İslam öncesi Arap toplumu, kapitalizm yönünde ilerleyebilirdi. Ancak Hz. Peygamber^(sav) sermaye ve emek sahibinin işçi ve işveren değil ortak olduğu bir ekonominin temellerini attı. Bu aynı zamanda Orta Çağ'da Müslüman ekonomilerin neden kapitalist ekonomilere evrilmediği sorusunun da ipuçlarını vermektedir.

Ekonominin çok küçük bir bölümü de ücretli çalışanlara dayanmaktaydı. Bunlar genellikle az ücretle çalışan zanaatkarlardı. Ücretli çalışanlar herhangi bir kimsenin işçisi olmayıp yaptıkları iş başına ücret alıyorlardı. Hz. Peygamber^(sav) ekonominin hizmet sektörünün onlar olmadan işlemeyeceği gerçeği nedeniyle ücretli çalışmayı kaldırmadı. Fakat üretim sektöründe işçiler, efendilerinin kaynaklarını paylaşmaya başladılar.

Hz. Peygamber'in^(sav) son günlerinde İslam Devleti'nin kuruluşuyla birlikte hükümet çalışanları hakkında emirleri de görmekteyiz. Bu emirler, devlet memurlarının haklarına ve yükümlülüklerine işaret etmektedir.

Ortak Olarak İşçi العامل كشریک

(5:1)

عن المعرور بن سوید قال مررنا بأبي ذر بالريذة وعليه برد وعلى غلامه مثله فقلنا يا أبا ذر لو جمعت بينهما كانت حلة فقال إنه كان بيني وبين الرجل من إخوتي كلام وكانت أمه أعمية فغيرته بأمه فشكاني إلى النبي صلى الله عليه وسلم فلقبت النبي صلى الله عليه وسلم فقال يا أبا ذر إنك امرؤ فيك جاهلية قلت يا رسول الله من سب الرجال سبوا أباه وأمه قال يا أبا ذر إنك امرؤ فيك جاهلية هم إخوانكم جعلهم الله تحت أيديهم فأطعموهم مما تأكلون وألبسوهم مما تلبسون ولا تكلفوهم ما يغلبهم فإن كلفتموهم فأعينوهم.

Ma'rûr b. Süveyd şöyle demiştir: “Biz Rebeze’de Ebû Zer’e (el-Gıfârî)^(ra) gittik. Üzerinde bir hırka vardı ve kölesinin üzerinde de bunun aynısından vardı. Biz: ‘Ey Ebû Zer, eğer bu iki hırkayı bir araya getirsen bütün bir kıyafet olurdu.’ dedik. Bunun üzerine bize: ‘Kardeşlerimden biriyle aramda bir münakaşa oldu. Onun annesi acem idi ve ben onu annesi sebebiyle yerdim. O da beni Hz. Peygamber’e^(sav) şikâyet etti. Ben Hz. Peygamber ile karşılaştığımda bana şöyle dedi: ‘Ey Ebû Zer, sen kendinde cahiliye (günleri kalıntıları) bulunan bir kimsesin.’ Bunun üzerine ben: ‘Ey Allah’ın Resûlü, (başkalarına) hakaret eden kimsenin kendi annesine babasına hakaret ederler.’ dedim. (Hz. Peygamber^(sav)) ‘Ey Ebû Zer, sen kendinde cahiliye (günleri kalıntıları) bulunan bir kimsesin. Onlar (senin kölelerin ve hizmetçilerin) senin kardeşindir. Allah onları senin himayene vermiştir. Onları kendi yediklerin ile besle, kendi giydikleriyle giydir ve onlara güçlerinin yetmeyeceği şeylerle sorumlu tutma, eğer böyle yaparsan (güç yetiremeyecekleri bir görev verirsen) onlara (fazladan görevinde) yardım et.’”

(5:2)

عن أبي هريرة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم أنه قال للمملوك
طعامه وكسوته ولا يكلف من العمل إلا ما يطيق.

Ebû Hüreyre’den^(ra) rivayetle Resûlullah^(sav) şöyle demiştir: “Köleyi yedirmeniz, (uygun bir şekilde) giydirmeniz ve gücünün yetmeyeceği bir görev vermemeniz elzemdir.”

(5:3)

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا صنع
لأحدكم خادمه طعامه ثم جاءه به وقد ولي حره ودخاناه فليقعده معه
فليأكل فإن كان الطعام مشفوها قليلا فليضع في يده منه أكلة أو
أكلتين قال داود يعني لقمة أو لقمتين.

Ebû Hüreyre'den^(ra) rivayetle Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Sizden birinin hizmetçisi ateşin ve dumanın yanında oturup (zahmet çekerek) yemek hazırlar ve efendisine sunarsa, efendisi onu yanına oturtup (kendisi ile birlikte) yemekten yedirsin. Eğer yemek yetmeyecek olursa hizmetçisine (kendi payından) bir iki yemelik ver-sin.” (Başka bir râvi olan) Dâvûd: “Yani bir ya da iki lokma” demiştir.

الأجور Ücretler

(5:4)

عن عبد الله ابن عمر قال قال رسول صلى الله عليه و سلم أعطوا الأجير أجره قبل أن يجف عرقه.

İbn Ömer'den^(ra) rivayetle Allah Resûlü^(sav): “İşçiye ücretini teri kurumadan ödeyin.” buyurmuştur.

(5:5)

عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه و سلم قال قال الله ثلاثة أنا خصمهم يوم القيامة رجل أعطى بي ثم غدر ورجل باع حرا فأكل ثمنه ورجل استأجر أجيرا فاستوفى منه ولم يعطه أجره.

Ebû Hüreyre'den^(ra) rivayetle Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurmuştur: “Allah Teâla şöyle buyurdu: ‘Üç (insan) vardır ki ahirette ben onların hasmıyım. Benim adıma yemin edip yemininden dönen kimse, hür bir insanı (köle olarak) satıp parasını harcayan kimse ve işçi tutarak onu tam çalıştırıp ücretini ödemeyen kimse.’”

(5:6)

عن المستورد بن شداد قال سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول من كان لنا عاملا فليكتسب زوجة فإن لم يكن له خادم فليكتسب خادما فإن لم يكن له مسكن فليكتسب مسكنا قال قال أبو بكر أخبرت أن النبي صلى الله عليه وسلم قال من اتخذ غير ذلك فهو غال أو سارق.

Müstevrid b. Şeddâd^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle söylediğini aktarmıştır: “Bizim işçimiz olan kimse; bir hanım, eğer yoksa bir köle ve içinde yaşayacak bir yeri yoksa bir ev edinebilir.” Ebû Bekir şöyle demiştir: “Bana Hz. Peygamber'in^(sav) şöyle dediği nakledilmiştir: ‘Bundan fazlasını edinen ya hilebazdır ya da hırsızdır.’”

İşçinin Vazifeleri مسئوليات الأجير

(5:7)

عن نافع عن عبد الله رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال إذا نصح العبد سيده وأحسن عبادة ربه كان له أجره مرتين.

Nâfi'nin Abdullah'tan (b. Ömer)^(ra) naklettiğine göre, Hz. Peygamber^(sav) şöyle buyurmuştur: “Kul, efendisine iyilikle ve doğrulukla hizmet ettiği ve ibadetlerini de güzel yaptığı zaman onun ecri iki kat olur.”

(5:8)

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قال النبي صلى الله عليه وسلم نعم ما لأحدهم يحسن عبادة ربه وينصح لسيده.

Ebû Hüreyre^(ra), Hz. Peygamber'in^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Rabbine güzel bir şekilde ibadet edip efendisi için iyilikle iş yapanlara (kölelerinize) ne mutlu.”

(5:9)

تأويل قول الله تعالى إلا من بعد وصية توصون بها أو دين ويذكر أن النبي صلى الله عليه وسلم قضى بالدين قبل الوصية وقوله إن الله يأمركم أن تؤدوا الأمانات إلى أهله فأداء الأمانة حق من تطوع الوصية وقال النبي صلى الله عليه وسلم لا صدقة إلا عن ظهر غنى وقال ابن عباس لا يوصي العبد إلا بإذن أهله وقال النبي صلى الله عليه وسلم العبد راع في مال سيده.

“Yapacakları vasiyetten ve borçtan sonra ...” (Nisa Sûresi, 4:12) ayetinin te’vilinde, Allah Resûlü’nün^(sav) vasiyetten önce borcu ödediği nakledilmiştir. Kur’an’da şöyle buyrulur: “Şüphesiz Allah size emanetleri sahiplerine vermenizi emreder.” Dolayısıyla “Emanetin geri verilmesi gönüllü bir vasiyetten daha önemli bir emirdir.” denmiştir. Hz. Peygamber^(sav) şöyle buyurmuştur: “Sadaka ancak kişinin kendisine yetecek kadar varlığı olması halinde geçerli olur.” İbn Abbas da: “Köle sahibinin izni dışında vasiyette bulunamaz.” demiştir. Yine Hz. Peygamber^(sav) şöyle buyurmuştur: “Köle, efendisinin malından sorumludur.”

(5:10)

عن الشعبي قال رأيت رجلاً من أهل خراسان سأل الشعبي فقال يا أبا عمرو إن من قبلنا من أهل خراسان يقولون في الرجل إذا أعتق أمته ثم تزوجها فهو كالراكب بدنته فقال الشعبي حدثني أبو بردة بن أبي موسى عن أبيه أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال ثلاثة يؤتون أجرهم مرتين رجل من أهل الكتاب آمن بنبيه وأدرك النبي صلى الله عليه و سلم فآمن به واتبعه وصدقه فله أجران وعبد مملوك أدى حق الله تعالى وحق سيده فله أجران ورجل كانت له أمة فغذاها فأحسن غذاها ثم أدبها فأحسن أدبها ثم أعتقها وتزوجها فله أجران ثم قال الشعبي للخراساني خذ هذا الحديث بغير شيء فقد كان الرجل يرحل فيما دون هذا إلى المدينة.

Şa‘bî’den rivayetle, Horasanlı bir adam ona sormuştur: “Ey Ebû Amr, aramızdan bazıları cariyesini azat edip de sonra onunla evlenen bir kimse, kurbanlık devesine binen gibidir, diyorlar.” Şa‘bî şu cevabı vermiştir: “Ebû Bürde b. Ebû Mûsâ babasından rivayetle Allah Resûlü’nün^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: ‘Üç (çeşit insan) vardır ki, bunlara ecirleri ikişer defa verilir: Biri ehli kitaptan olup peygamberine iman eden ve Hz. Muhammed’in zamanına erişip ona

iman eden, tâbi olup ve onu tasdik edendir. Ona iki kat ecir verilir. Hem Allah Teâla'ya hem de efendisine karşı sorumluluklarını yerine getiren köleye de iki kat ecir verilir. Bir de cariyesini iyi bir şekilde besleyerek iyi bir şekilde terbiye edip onu azat eden ve sonrasında onunla evlenen kimseye de iki kat ecir vardır.” Ardından Şa'bî, Horasanlı'ya dedi ki: “Bu hadisi hiçbir şeysiz (zahmet çekmeden) al. Önceden bir adam böyle basit bir mesele için (mecburen) Medine'ye kadar giderdi.”

Ödenmemiş Ücretlerle Yatırım

استثمار الأجور غير المدفوعة

(5:11)

سالم بن عبد الله عن أبيه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول من استطاع منكم أن يكون مثل صاحب فرق الأرز فليكن مثله. قالوا ومن صاحب فرق الأرز يا رسول الله فذكر حديث الغار حين سقط عليهم الجبل فقال كل واحد منهم اذكروا أحسن عملكم قال وقال الثالث اللهم إنك تعلم أنى استأجرت أجيورا بفرق أرز فلما أمسيت عرضت عليه حقه فأبى أن يأخذه وذهب فثمرته له حتى جمعت له بقرا ورعاءها فلقينى فقال أعطنى حقى. فقلت اذهب إلى تلك البقر ورعاءها فخذها فذهب فاستاقها.

Sâlim b. Abdullah, babasından o da Resûlullah'tan^(sav) işittiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle demiştir: “Gücünüz yeterse bir ferak pirinci olan kimse gibi olun.” (İnsanlar) sordular: “Bir ferak pirinci olan kimse kimdir ey Allah'ın Resûlü?” O da üzerine kayaların düşmesi sebebiyle mağarada (mahsur) kalanların rivayetini zikretti. (Orada bulunanlar) birbirlerine: ‘Amellerinizin en iyisini hatırlayın’ diyordu. İçlerinden biri de: ‘Ey Allah'ım, Sen biliyorsun ki ben bir ölçü (ferak) pirinç karşılığında bir işçi kiraladım. Akşam olunca ücretini vermek istedim fakat o almak istemedi ve gitti. Ben onun adına bunu işlet-

tim ve bir sığır ile buzağılarını elde ettim. Sonradan adam geldi ve 'Bana ücretimi ver.' dedi. 'Git ve şu sığır ve buzağılarını al.' dedim. O sürüye doğru gitti ve onları alıp götürdü."

BÖLÜM VI

SERMAYE

Hiçbir ekonomi, bireyler mevcut üretimlerinin bir kısmını gelecek ihtiyaçları için bir kenara koymadıkları sürece geçerliliğini koruyamaz. Kapitalist ekonomilerde bu hizmeti sağlayanlar sermayelerine karşılık sabit garantili bir getiri alırlar. Ancak İslam şeriatı, sermayenin getirisi kavramını zarar riskini alma sorumluluğuyla ilişkilendirmiştir. Bu nedenle hiç kimse bir girişim için sağlanan sermayeye önceden belirlenmiş sabit getiri iddiasında bulunamaz.¹⁷ Bunun yerine kişi, sermayesi ile hem finansör hem de girişimci rolüyle tek mal sahibi olarak yatırım yapabilir. Başkalarının yardımına ihtiyaç duyduğunda sermayeye, emeğe veya beceriye dayalı ortaklığa (şirket) girebilir. Aktif olarak bir girişimde bulunamıyorsa bile önünde bir seçenek bulunmaktadır: bu durumda mudâra sözleşmesi yapılabilir. Mudârabede taraflardan biri sermayeyi, diğeri emeği sağlar ve her ikisi de önceden belirlenen oranlarda kârı bölüşürler. Zarar durumunda işçi emeğinin karşılığını alamazken esas zararı sermaye sahibi karşılar.

17. Bu, teknik anlamda Kur'an'da (Bakara Sûresi, 2:275) yasaklanan riba olarak bilinmektedir. Ribayla ilgili detaylı bilgi 8. Bölüm'de verilecektir.

Günümüzün borsa şirketlerinde profesyonel çalışanlar, günlük işlere karışmayan sermayedarların sermayesini işlettikleri için bu şirketlerin işleyişi mudârabeye benzemektedir. Ancak bu, borsa şirketleri ile mudârabenin aynı olduğu anlamına gelmez. İki arasında keskin hukuki farklar vardır fakat bunlar burada ele alınmayacaktır.

Zarar İhtimali Bulunan Kâr الربح المحفوف بخطر الخسران

(6:1)

عن عمرو بن شعيب عن أبيه جده قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يحل بيع ماليس عندك ولا ربح مالم يضمن.

Amr b. Şuayb, babasından, o da kendi babasından naklettiğine göre, Allah Resûlü^(sav) şöyle demiştir: “Sahibi olmadığınız bir şeyin satış işlemi yapmanız helal değildir. Aynı şekilde teslim almanın söz konusu olmadığı şeylerden elde edilen kâr da helal değildir.”

Ortaklık الشركة

(6:2)

عن أبي هريرة رفعه قال إن الله تعالى يقول أنا ثالث الشريكين مالم يخن أحدهما صاحبه فإذا خان خرجت من بينهما.

Ebû Hüreyre'nin^(ra) merfû olarak naklettiğine göre: “Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: ‘Biri diğerini aldatmadığı sürece ben, iki ortağın üçüncüsüyüm. Biri diğerini aldatırsa aradan çekilirim.’”

Mudârabeye المضاربة

(6:3)

عن عروة - يعني ابن أبي الجعد البارقي قال أعطاه النبي صلى الله

عليه وسلم دينارا يشتري به أضحية أو شاة فاشترى شاتين فباع
إحدهما بدينار فأتاه بشاة ودينار فدعا له بالبركة في بيعه فكان لو
اشترى ترابا لربح فيه.

Urve b. Ebi'l-Ca'd el-Bârikî'nin^(ra) naklettiğine göre Hz. Peygamber^(sav) ona bir kurban veya bir koyun almak üzere bir dinar vermiştir. O da iki koyun alarak birini bir dinara satmış ve bir koyun ile bir dinarı Resûlullah'a^(sav) getirmiştir. (Allah Resûlü) Ona ticaretinin bereketli olması için duada bulundu. Böylece Urve çamur (yani değersiz bir şey) bile satsa kâr elde eder oldu.

(6:4)

عن حكيم بن حزام أن رسول الله صلى الله عليه وسلم بعث معه بدينار
يشتري له أضحية فاشتراها بدينار وباعها بدينارين فرجع فاشترى له
أضحية بدينار وجاء بدينار إلى النبي صلى الله عليه وسلم فتصدق به
النبي صلى الله عليه وسلم ودعا له أن يبارك له في تجارته.

Hakîm b. Hizâm'dan^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) bir dinar vererek onu kendisi için kurbanlık bir hayvan almak üzere göndermiştir. O da bir dinar ile (bir hayvan) alarak bunu iki dinara satmıştır. Sonra da bir dinarı ile tekrar hayvan satın alıp fazladan bir dinarı Hz. Peygamber'e^(sav) getirmiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber^(sav) (parayı) sadaka olarak vermiş ve ona işlerinde bereket vermesi için Allah'a dua etmiştir.

(6:5)

عن صالح بن صهيب عن أبيه قال قال رسول الله صلى الله عليه
وسلم ثلاث فيهن البركة . البيع إلى أجل والمقارضة وأخلاق البر
بالشعير للبيت للبيوع.

Sâlih b. Suheyb, babasından naklen Resûlullah'ın^(sav) şöyle bu-

yurduğunu nakletmiştir: “Üç şeyde bereket vardır: Belirli bir süre için alım satım yapmak, ortaklık ve satmak için olmayıp evde tüketilmek üzere buğday ile arpayı karıştırmak.”

BÖLÜM VII

TÜKETİCİ DAVRANIŞI

Tüketici davranışı; alışkanlıklar, âdetler, gelenekler, moda, dini inançlar ve bireyin kullandığı kaynaklar gibi farklı etkenler tarafından belirlenen karmaşık bir olgudur. Batı'nın ekonomi analizinde tüketici davranışı, birçok sosyo-ekonomik faktör sabit kalırken kısa vadede ele alınmaktadır. Değişkenleri sabit tuttuğumuzda tüketicinin özgür olduğu ve rasyonel davrandığı varsayılır. Tüketici, davranışıyla faydayı en üst seviyeye çıkarırken kaybı en aza indirmektedir. Dolayısıyla bu analiz sadece piyasa değişkenlerine dayalı olup piyasaya bağlı olmayan değişkenler, teorik olarak önemleri kabul edilse de bu analizin dışında bırakılmıştır. İslam iktisadında tüketici davranışını düzenleyen şeriatın emirlerine de eşit derecede önem verilmektedir. Kur'an bunu lafzen 'ölçülü olma' anlamına gelen iktisat terimiyle tanımlamaktadır ancak şeriatın genel bağlamında bu bir değerler kümesidir. Bir Müslümanın kaynakların elde edilmesinde ve kullanılmasında ölçülü bir tavır benimsemesi gerekir. Tüketici davranışının iki ucu olan israf ve buhl (cimrilik) hem Kur'an hem de Hz. Peygamber^(sav) tarafından yasaklanmıştır. Hz. Peygamber'in^(sav) kendisi ideal bir Müslüman tüketici örneği sergilemiştir. Sade ve zor bir hayat yaşamıştır. Ashabı da onun izinden gitmiş

ve böylece sadelik ve az tüketim İslam toplumunun değeri olmuştur. Hz. Peygamber^(sav) insanları lüks bir hayattan sakındırmış ve bu şekilde bir hayat tarzına iten her şeyin tüketimini yasaklamıştır. O günlerde lüksün en belirgin örneği, malın kumara ve alkole, gösterişli elbiselere (çoğunlukla erkeklerce giyilen ipek), tablolara ve portrelere, at yetiştirmeye ve kıymetli madeni eşyalara harcanmasıdır. Günümüzde teknolojinin ilerlemesiyle başka lüks biçimleri de ortaya çıkmıştır. Şeriatın genel ruhunu, değerler sistemini ve servetin toplumdaki dağılımını göz önünde bulundurduğumuzda bolluk içinde yaşama seviyesi zamana göre farklılık gösterir. Fakat Hz. Peygamber'in^(sav) koyduğu ana kurallar bütünü aynı kalacaktır. İslam'da tena'um hayatı gerekli durumlarda hem eğitim veren insanlar tarafından hem de toplumun tutumu ile köreltilir. Mesela; devlet toplumsal uzlaşısı ile tena'um hayatına ittiği düşünülen bu tür malların üretimini ve ithalini zorlaştırabilir hatta yasaklayabilir. Veyahut da devlet lüks davranışı önlemek için geleneksel hicr aracını kullanabilir. Hicr kelime anlamı itibarıyla 'yasak' demektir ancak bu kavram Kur'an-ı Kerim'de küçük yaştaki yetimlerin akıl balığ oluncaya kadar kendi mallarına erişiminin yasaklanması emrinden türetilmiştir. Bu benzetmede, kaynaklara sahip olup bunları harcayacak akılselimi olmayanlar yani bunları lükse akıtacak kimseler, makul ve mütevazı bir yaşam için gereken ölçü dışında bu kaynaklardan mahrum bırakılır. Devlet bu yönde kurallar koyabilir.

Yukarıdaki tanıma göre, İslam düşük maliyetli ve düşük tüketimli bir ekonomi öngörmektedir. İslami yaşam tarzı sadelik ve tevazu teşvik ettiği için tüketici ihtiyaçlarına mümkün olan en az kaynak aktarılır. Bu durum İslam'ın bu dünya hayatını ahirete ulaştıran geçici bir dönem olarak gören genel dünya görüşüyle alakalıdır. Müslüman bakış açısı dünyevi nimetleri düşük seviyede değerlendirir.

Tüketim seviyesi minimumda tutulsa da kaynak üretiminde herhangi bir sınır yoktur. Aksine bir takım şeriat kuralları Müslümanları kaynak üretimi konusunda çalışmalarını yönünde teşvik eder. Sonuç olarak bireysel düzeyde bir fazlalık ortaya çıkar ve bu da topluma dağıtılır. Buna infak denilmektedir. İnfak tüm medeni toplum-

larda bilinen sadaka veya bağış değildir. Aksine mal fazlasına sahip olanların serveti üzerinde yoksulların hakkını ifade etmektedir. İnfak aynı zamanda kişinin kendisi ve ailesi üzerindeki masraflarını da içerir. Dolayısıyla genelde ‘bağış’ olarak bilinenden çok daha kapsamlı bir kavramdır. Kur’an ve sünnet Müslümanları fazla mallarını dağıtma konusunda teşvik eder. İslam toplumunda infaka çok büyük değer atfedilir. Hz. Peygamber^(sav) infakın niteliği ve yolları konusunda talimatlar vermiştir.

İnfak kurumu güvenli, masrafsız ve toplumsal olarak duyarlı bir sosyal güvenlik sistemi sağlamıştır. Yoksullar devlet için bir masraf doğurmaksızın toplum tarafından gözetilmektedir. Toplum başkaları üzerinden geçinenleri gözler ve toplumsal vicdan bu tür kişileri kârlı uğraşlar yapmaya zorlar. Aynı zamanda bu, sağlam bir aile sistemi de sağlar. Bir ailenin fertleri gerekli olduğunda ve ihtiyaç ölçüsünde birbirlerine bakarlar. Çağdaş Batı toplumunun yoksullara sosyal yardım sağlama konusunda karşılaştıkları teşvik sorunu Müslüman toplumlarda yoktur. İnfak kurumu gönüllülük esasına dayalı olarak teşekkül etmiş ve asırlar boyu başarılı bir şekilde devam etmiştir.

Sade Yaşam الحياة الريفية البسيطة

(7:1)

عن جابر بن عبد الله أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال له فراش للرجل وفراش لامرأته والثالث للضيف والرابع للشيطان.

Câbir b. Abdullah’tan^(ra) rivayetle Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Erkek için bir yatak, hanımı için bir yatak, misafir için üçüncü bir yatak vardır. Dördüncü yatak ise şeytan içindir.”

(7:2)

عن أبي وائل قال جاء معاوية إلى أبي هاشم بن عتبة وهو مريض يعوده فقال يا خال ما يبكيك أوجع يشنك أم حرص على الدنيا ؟

قال كل لا ولكن رسول الله صلى الله عليه و سلم عهد إلي عهدا لم
أخذ به قال إنما يكفك من جميع المال خادم ومركب في سبيل الله
وأجدني اليوم قد جمعت.

Ebü Vâil'den rivayet edildiğine göre Muâviye^(ra), hasta olan Ebû Hâşim b. Utbe'nin^(ra) halini sormak üzere ziyaretine giderek şöyle demiştir: “Ey dayım! Seni ağlatan nedir? Seni rahatsız eden bir sancı mı? Yoksa dünya hırsı mı?” Ebû Hâşim şu cevabı vermişti: “Hiçbiri değil. Resûlullah^(sav) ile bir anlaşma yaptık fakat ben onu yerine getiremedim. O şöyle demiştir: ‘Mal varlığı olarak sana yetecek şey bir hizmetçi ve Allah yolunda kullanacağın bir binittir.’. (Sahibi olduğu dünya malını kastederek) Hâlbuki ben bugün kendimi hepsini toplamış olarak görüyorum.”

(7:3)

عن سلمة بن عبید الله بن محضن الخطمي عن أبيه وكانت له صحبة
قال: قال رسول الله صلى الله عليه و سلم من أصبح منكم آمنا في
سربه معافى في جسده عنده قوت يومه فكأنما حيزت له الدنيا .

Ubeydullah b. Muhdin el Hatmî sahabe olan¹⁸ babasından rivayetle Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Sizden kim sabahları ruhen ve bedenen sağlıklı olup günlük yiyeceği de yanında olursa tüm dünya nimetleri ona toplanmış gibidir.”

(7:4)

عن عثمان بن عفان أن النبي صلى الله عليه و سلم قال ليس لابن آدم
حق في سوى هذه الخصال بيت يسكنه وثوب يوارى عورته وجلف
الخبز والماء .

18. Müellif “له صحبة” ifadesini kitap boyunca “to have cordial relations (samiimi olmak)” şeklinde tercüme etmiştir. Fakat söz konusu ifade, kişinin sahabe olduğuna işaret eden bir terimdir (Çev.).

Osman b. Affân'dan^(ra) rivayet edildiğine göre, Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Ademoğlunun şunlardan başka şeylerde hakkı yoktur: Oturacağı bir ev, vücudunu örtecek bir elbise, ekmek ve su.”

(7:5)

عن أبي أمامة عن النبي صلى الله عليه و سلم قال إن أغبط أوليائي عندي لمؤمن خفيف الحاذ ذو حظ من الصلاة أحسن عبادة ربه وأطاعه في السر وكان غامضا في الناس ولا يشار إليه بالأصابع وكان رزقه كفافا فصبر على ذلك ثم نفخ بيده فقال عجلت منيته قلت بواكيه قل تراثه وبهذا الإسناد عن النبي صلى الله عليه و سلم قال عرض علي ربي لي يجعل لي بطحاء مكة نهباً قلت لا يارب ولكن أشبع يوماً وأجوع يوماً وقال ثلاثاً أو نحو هذا فإذا جعت ضرعت إليك وذكرتك وإذا شبعت شكرتك وحمدتك.

عن عبد الله بن عمرو أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال قد أفلح من أسلم وكان رزقه كفافاً وقنعه الله.

عن فضالة بن عبيد أنه سمع رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول طوبى لمن هدى إلى الإسلام وكان عيشه كفافاً وقنع.

Ebû Ümâme'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurdu: “En imrenilecek dostum; malı (ve insanlara yükü) az olan, namazından zevk alıp Rabbine olan kulluğunu güzel bir şekilde yapan, gizli hallerde (de) Allah'a itaat eden, halk arasında parmakla gösterilmeyen (parmakla gösterilecek kadar dikkat çekmeyen), yaşayacak kadar rızkı olup rızkına kani olan kimsedir.” Sonra ellerini silkeledi¹⁹ ve şöyle devam etti: “Ölümü çabuk, ardından ağlayanı ve ardında bıraktıkları (mirası) az olandır.”

19. Başarısızlık anlamına gelen bir jest (Çev.).

Aynı isnat ile Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğu da nakledilmiştir: “Rabbim Mekke vadisini benim için altına çevirme teklifinde bulundu fakat ben, ‘Hayır ya Rabbi, bana bir gün doyup bir gün aç kalmaya yetecek kadar yiyecek bahşet.’ dedim.” (Hz. Peygamber) bunu üç veya yakın bir sayıda tekrarladı. “Aç kaldığımda sana yalvarır ve seni zikrederim, doyduğum zaman da sana şükreder ve sana sena ederim.” (Râvi) “Bu hadis hasen'dir.” demiştir.

Abdullah b. Amr'dan^(ra) rivayetle Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurmuştur: “İslam'ı benimseyip kendisine yetecek kadar rızık bağışlanmış ve Allah'ın kendisine bahşettiğine kanaat eden kimse muvaffak olmuştur.” (Bu hasen-sahih bir rivayettir.).

Ebû Ali Amr b. Mâlik el-Celebî'nin Fedâle b. Ubeyd'den^(ra) naklettiğine göre kendisi Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu işitmiştir: “İslam'a hidayet edilip geçimi kendine yeten ve buna kanaat eden kimseye ne mutlu.” (Râvi dedi ki: Ebû Hânî'nin adı, Humeyd b. Târik'tır.).

(7:6)

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اجعل رزق آل محمد قوتا .

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اجعل رزق آل محمد قوتا وفي رواية عمرو اللهم ارزق .

عن عائشة قالت ما شبع آل محمد صلى الله عليه وسلم منذ قدم المدينة من طعام بر ثلاث ليال تباعا حتى قبض .

عن عائشة قالت ما شبع آل محمد صلى الله عليه وسلم يومين من خبز بر إلا وأحدهما تمر .

عن عائشة قالت إن كنا آل محمد صلى الله عليه وسلم لنمكث شهرا ما نستوقد بنار إن هو إلا التمر والماء .

عن عائشة قالت توفي رسول الله صلى الله عليه وسلم وما في رفي

من شيء يأكله ذو كبد إلا شطر شعير في رف لي فأكلت منه حتى طال علي فكلته ففني.

عن عروة عن عائشة أنها كانت تقول والله يا ابن أختي إن كنا لننظر إلى الهلال ثم الهلال ثم الهلال ثلاثة أهلة في شهرين وما أوقد في أبيات رسول الله صلى الله عليه وسلم نار قال قلت يا خالة فما كان يعيشكم قالت الأسودان التمر والماء إلا أنه قد كان لرسول الله صلى الله عليه وسلم جيران من الأنصار وكانت لهم منائح فكانوا يرسلون إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم من ألبانها فسقيناها.

عن عائشة زوج النبي صلى الله عليه وسلم قالت لقد مات رسول الله صلى الله عليه وسلم وما شبع من خبز وزيت في يوم واحد مرتين.
عن عائشة قالت توفي رسول الله صلى الله عليه وسلم حين شبع الناس من الأسودين التمر والماء.

عن سماك بن حرب قال سمعت النعمان يخطب قال ذكر عمر ما أصاب الناس من الدنيا فقال لقد رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم يظل اليوم يلتوي ما يجد دقلا يملأ به بطنه.

Ebû Hüreyre'den^(ra) rivayetle Resûlullah^(sav) şöyle buyurdu: “Ey Allah’ım, Muhammed ailesinin rızkını yeterli kıl.”

Ebû Hüreyre^(ra) Resûlullah’ın^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Ey Allah’ım, Muhammed ailesine rızkını bahşet.” ‘Amr kanalıyla nakledilen rivayette (kelimeler şu şekildedir: “Ey Allah’ım, bizi rızıklandır.”

Umârâ b. el-Ka’ak’ bu hadisi aynı isnatla nakletmiştir fakat (rivayette, sade rızık anlamına gelen) *kut* kelimesi yerine (ihtiyacı karşılamaya yetecek imkân anlamındaki) *kefâf* kelimesi kullanılmıştır.²⁰

20. Müellif, bu ibarenin Arapçasına yer vermemiştir (Çev.).

H. Âişe^(ra) şöyle demiştir: “Muhammed^(sav) ailesi Medine’ye gelmelerinden itibaren (Hz. Peygamber’in) vefatına kadar, üç gece arka arkaya buğday ekmeğinden doya doya yememişlerdir.”

H. Âişe^(ra) şöyle nakletmiştir: “Muhammed ailesi^(sav) hiçbir zaman peş peşe iki gün buğday ekmeği (yemeye imkân) bulamamıştır. (Bu iki gün dışında da) yalnızca tek bir hurma (yeddiği günler) olurdu.”

H. Âişe^(ra) şöyle demiştir: “Biz Muhammed^(sav) ailesinin (bütün bir) ayı ateş yakmadan geçirdiği olurdu zira (karınlarımızı) doyurmak üzere) yalnızca hurmamız ve suyumuz bulunurdu.”

H. Âişe^(ra) şöyle anlatmaktadır: “Allah Resûlü^(sav) vefat etti(ğinde) benim ahşap rafımda bir canlının yiyeceği bir avuç arpa dışında hiçbir şey yoktu. Bundan uzunca bir süre yedim, dikkatli kullanmayı düşünürken tükendi.”

Urve’nin naklettiğine göre Âişe^(ra) Urve’ye şöyle derdi: “Ey kız kardeşimin oğlu, biz hilali görürdük, sonra yeni hilali görürdük (yani) iki ay içinde üç hilal olurdu da Allah Resûlü’nün^(sav) evinde ateş yanmazdı.” Ben (Urve): “Teyzeciğim, peki sizin maişetiniz neydi” diye sordum. “Hurma ve su. Fakat Hz. Peygamber’in^(sav) ensardan süt veren hayvanları olan komşuları vardı. Onlar Allah Resûlü’ne^(sav) biraz süt gönderirlerdi ve o da bundan bize de ikram ederdi.”

Urve b. Zübeyr, Hz. Peygamber’in eşi Âişe’nin^(ra) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Resûlullah^(sav) günde iki defa doya doya ekmek ve zeytinyağı yemeden vefat etti.”

H. Âişe (r.anha) bu hadisi başka isnatlarla da (şu şekilde) nakletmiştir: “Allah Resûlü^(sav) insanların yemek üzere yalnızca iki şey bulmaya imkânları olduğu zamanda vefat etmiştir: hurma ve su.”

Simâk b. Harb şöyle nakletmiştir: Nu’mân’ı hutbe verirken duydum. O, Hz. Ömer’in^(ra) insanların çoğuna bu dünyada ne düşeceğinden bahsettiğini söyledi. O şöyle demiştir: “Ben Allah Resûlü’nü^(sav) tüm günü açlık nedeniyle mahzun olarak geçirdiğini ve karnını doyurmak üzere kalitesizlerden bile hurma bulamadığını gördüm.”

(7:7)

عن ابن عباس قال ابتاع النبي صلى الله عليه وسلم من غير أقبليت فربح أواقى فقسّمها بين أرامل عبد المطلب ثم قال لا أبتاع بيعا ليس عندي ثمّنه.

İbn Abbas'tan^(ra) rivayetle Resûlullah^(sav) (Medine'ye) gelen bir karavandan (biraz mal) aldı birkaç *ukiyye* kâr ile onu sattı. Bu kârı Abdülmuttalib'in dul eşleri arasında dağıttı ve şöyle dedi: "Bende bedeli bulunmadığı sürece bir şey satın almam."²¹

(7:8)

عن أنس بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن من السرف أن تأكل كل ما اشتهيت.

Enes b. Mâlik'ten^(ra) rivayetle Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurmuş- tur: "Canının istediği her şeyi yemen israftandır."

İsraf الإسراف**(7:9)**

عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم كلوا وتصدقوا والبسوا في غير إسراف ولا مخيلة.

Amr b. Şuayb babası vasıtasıyla dedesinden Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: "Yiyin, sadaka verin ve israf ile gura sebep vermeyecek şekilde giyinin."

21. Bu, tüketime dair ölçüye işaret etmektedir. Kişi imkânları içerisinde iyi bir şekilde yaşamalıdır. Bu aynı zamanda gerçek manada muhtaç olmadığı sürece kişinin borç almaması gerektiğini de göstermekte ve *karz-ı hasen*'e de bir sınır koymaktadır. Lüks ve konfor için yapılan *karz-ı hasen* Hz. Peygamber'in(sav) öğördüğü sade yaşam modeline uymamaktadır.

(7:10)

عن أنس بن مالك أن رسول الله صلى الله عليه وسلم خرج فرأى قبة مشرفة فقال: ما هذه. قال له أصحابه: هذه لفلان رجل من الأنصار. قال: فسكت وحملها في نفسه حتى إذا جاء صاحبها رسول الله صلى الله عليه وسلم يسلم عليه في الناس أعرض عنه صنع ذلك مرارا حتى عرف الرجل الغضب فيه والإعراض عنه فشكا ذلك إلى أصحابه فقال: والله إنى لأنكر رسول الله صلى الله عليه وسلم. قالوا: خرج فرأى قبتك. قال: فرجع الرجل إلى قبته فهدمها حتى سواها بالأرض فخرج رسول الله صلى الله عليه وسلم ذات يوم فلم يرها قال: ما فعلت القبة. قالوا شكنا إلبنا صاحبها إعراضك عنه فأخبرناه فهدمها فقال: أما إن كل بناء وبناى على صاحبه إلا ما لا إلا ما لا. يعنى ما لا بد منه.

Enes b. Mâlik'ten^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) dışarı çıkmış ve yüksek kubbeli bir bina görmüştür. Bunun üzerine şöyle demiştir: “Bu nedir?” ashâbı da: “Bu (bina) ensardan falana aittir.” demişlerdir. Râvi (Hz. Peygamber'in^(sav)) sessiz kalıp konuyu içinde tuttuğunu nakletmiştir. (Binanın) sahibi Allah Resûlü'ne^(sav) gelerek selam verdiğiinde (Resûlullah^(sav)) ondan yüz çevirmiştir. Adam bu kızgınlığın kendisiyle ilgili olduğunu ve ilgisizliğin kendisinden kaynaklandığını fark edene kadar (Resûlullah^(sav)) bunu birkaç kez tekrarlamıştır. Böylece adam durumu arkadaşlarına anlatarak şöyle demiştir: “Allah'a yemin olsun ki, Allah'ın Peygamberini anlayamıyorum.” Arkadaşları: “(Bir seferinde Hz. Peygamber) dışarı çıktı ve senin kubbeli binayı gördü.” dediler. Bunun üzerine adam binasına gitti ve onu yer ile eşit hizaya gelinceye kadar yıktı. Daha sonra bir gün Resûlullah^(sav) dışarı çıktı ve binayı göremedi. “Binaya ne oldu?” diye sordu. Ashap: “Sahibi bize senin yüz çevirmenden yakındı. Biz de ona (durumu) anlattık ve o binayı yıktı.” dediler. (Hz. Peygamber^(sav)) şöyle buyurdu: “Zaruri olmayan her bina sahibine bir vebaldir.”

(7:11)

عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن الله يحب أن يرى أثر نعمته على عبده.

Amr b. Şuayb'ın babasından onun da dedesinden naklettiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Allah, nimetinin eserini (izini) kulu üzerinde görmeyi sever.”

(7:12)

عن سعد بن أبي وقاص رضي الله عنه كان يأمر بهؤلاء الخمس ويحدثهن عن النبي صلى الله عليه وسلم اللهم إني أعوذ بك من البخل وأعوذ بك من الجبن وأعوذ بك أن أزد إلى أزدل العمر وأعوذ بك من فتنة الدنيا وأعوذ بك من عذاب القبر.

Mus‘ab b. Sa‘d, Sa‘d b. Ebû Vakkas^(ra) Hz. Peygamber'den^(sav) naklen şu beş şeyi emretmiştir: “Allah’ım cimrilikten sana sığınırım. Korkaklıktan sana sığınırım. Perişanlık veren uzun ömürden sana sığınırım. Dünya imtihanından sana sığınırım. Kabir azabından sana sığınırım.”

التنعم (Bolluk İçinde Yaşama) İpek ve Mücevher الحرير والزخرف

(7:13)

عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه نهى عن خاتم الذهب. عن عبد الله بن عباس أن رسول الله صلى الله عليه وسلم رأى خاتما من ذهب في يد رجل فنزعه فطرحه وقال يعمد أحدكم إلى جمرة من نار فيجعلها في يده. « فقل للرجل بعد ما ذهب رسول الله صلى الله عليه وسلم خذ خاتمك انتفع به. فقال لا والله لا أخذه أبدا وقد طرحه رسول الله صلى الله عليه وسلم.

عن عبد الله أن رسول الله صلى الله عليه وسلم اصطنع خاتما من ذهب فكان يجعل فصه في باطن كفه اذا لبسه فصنع الناس ثم إنه جلس على المنبر فنزعه وقال إني كنت ألبس هذا الخاتم وأجعل فصه من داخل فرمى به ثم قال والله لا ألبسه أبدا فنبتذ الناس خواتمهم.

Ebû Hüreyre^(ra) Resûlullah'ın^(sav) altın yüzük takmayı yasakladığını haber vermiştir.

Abdullah b. Abbas'tan^(ra) rivayetle Allah Resûlü^(sav) elinde altın bir mühür yüzüğü olan bir adam görmüştür. (Resûlullah^(sav)) onu çıkarılmış ve şöyle diyerek atmıştır: “Sizden biri cehennemden yanan bir kor isteyip eline koyuyor.” Resûlullah^(sav) oradan ayrıldıktan sonra o adama: “(Altın) mühür yüzüğünü al ve bundan istifade et.” denildi. Adam ise şöyle dedi: “Hayır, vallahi, Allah'ın Resûlü onu atmışken ben onu asla almam.”

Abdullah'tan^(ra) nakledildiğine göre Allah Resûlü^(sav) altın bir mühür yüzük edindi fakat yüzüğü taktığında taşını avucunun içinde tutuyordu. İnsanlar da (onu örnek alarak böyle yüzükler) edindiler. Bunun üzerine (Hz. Peygamber^(sav)) minberine oturdu ve yüzüğü parmağından çıkararak şöyle dedi: “Ben bu yüzüğü takıyor fakat taşını avucumun içinde tutuyordum.” Ardından onu attı ve devamla: “Allah'a yemin olsun ki onu bir daha asla takmayacağım.” dedi. Bunun üzerine insanlar da yüzüklerini attılar.

(7:14)

عن عائشة رضى الله عنها قالت قدمت على النبي صلى الله عليه وسلم حلية من عند النجاشي أهداها له فيها خاتم من ذهب فيه فص حبشي قالت فأخذه رسول الله صلى الله عليه وسلم بعود معرضا عنه أو ببعض أصابعه ثم دعى أمانة ابنة أبي العاص ابنة ابنته زينب فقال تحلى بهذا يا بنية.

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من أحب أن

يخلق حبيبه حلقة من نار فليحلقه حلقة من ذهب ومن أحب أن يطوق
حبيبه طوقا من نار فليطوقه طوقا من ذهب ومن أحب أن يسور حبيبه
سوارا من نار فليسوره سوارا من ذهب ولكن عليكم بالفضة فالعبا
بها.

Hız. Âişe'den^(ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü'ne^(sav) Ne-câşî'nin hediye ettiği ziynet eşyaları getirildi. Bunlar arasında Ha-beş taşı bulunan altın bir yüzük de vardı. (Hz. Âişe) şöyle demiştir: "Allah Resûlü^(sav) hoşnutsuzluğunu belli ederek yüzüğü bir çubukla veya parmağının ucuyla alarak kızını Zeyneb'in kızı Ümâme bt. Ebû'l Âs'a seslendi ve şöyle buyurdu: 'Bunu tak kızım'"

Ebû Hüreyre'den^(ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: "Sevdiğine ateşten bir yüzük takmak isteyen kişi ona altından bir yüzük taksın; sevdiğine ateşten bir kolye takmak isteyen kişi ona altından bir kolye taksın ve sevdiğine ateşten bir bilezik takmak isteyen kişi ona altından bir bilezik taksın. Ancak siz görmüşü alınız, onu kullanınız."

(7:15)

عن أسماء بنت يزيد أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال أيما
امرأة تقلدت قلادة من ذهب قلدت في عنقها مثله من النار يوم القيامة
وأيما امرأة جعلت في أذنها خرصا من ذهب جعل في أذنها مثله من
النار يوم القيامة.

عن معاوية بن أبي سفيان أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى
عن ركوب النهار وعن لبس الذهب إلا مقطعا.

Esmâ bt. Yezîd^(ra) Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "Altından gerdanlık takınan her bir kadının boynuna kıyamet gününde ateşten bir benzeri takılır. Altın küpe takan her bir kadının kulağına da kıyamet günü bunun bir benzeri takılır."

Muâviye b. Ebû Süfyan^(ra) Resûlullah'ın^(sav) kaplan derisinden (eye-re) binmekten ve küçük parçalar dışında altın takmaktan nehyettiğini rivayet etmiştir.

(7:16)

عن عبد الله بن عمرو بن العاصي عن رسول الله صلى الله عليه وسلم أنه قال من لبس الذهب من أمتي فمات وهو يلبسه حرم الله عليه ذهب الجنة ومن لبس الحرير من أمتي فمات وهو يلبسه حرم الله عليه حرير الجنة.

Abdullah b. Amr b. el-Âs^(ra) Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Ümmetimden kim altın takar ve bu halde ölürse Allah ona cennetin altınlarını haram kılar. Ümmetimden kim ipek giyer ve bu halde ölürse Allah ona cennetin ipeklerini haram kılar."

(7:17)

عن أبي شيخ الهنائي قال كنت في مِلا من أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم عند معاوية فقال معاوية أنشدكم الله أتعلمون أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن لبس الحرير قالوا اللهم نعم قال وأنا أشهد قال أنشدكم الله تعالى أتعلمون أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن لبس الذهب إلا مقطعا قالوا اللهم نعم قال وأنا أشهد قال أنشدكم الله تعالى أتعلمون أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن ركوب النمر قالوا اللهم نعم قال وأنا أشهد قال أنشدكم الله تعالى أتعلمون أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن الشرب في آنية الفضة قالوا اللهم نعم قال وأنا أشهد قال أنشدكم الله تعالى أتعلمون أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن جمع بين حج وعمرة قالوا أما هذا فلا قال أما إنها معهن.

Ebû Şeyh el-Hünâî²² şöyle anlatmaktadır: Muâviye'nin nezdinde önemli bir konuma sahip sahabelerden biriydim. O dedi ki: "Allah aşkına. Allah Resûlü'nün^(sav) ipek giysilerden nehyettiğini biliyor musunuz?", "Evet" dediler. "Ben de şahitlik ederim." dedi ve (tekrar sordu) "Allah aşkına. Allah Resûlü'nün^(sav) (giysilerde) basit ve küçük şeyler dışında altın kullanmayı yasakladığını biliyor musunuz?", "Evet" dediler. "Ben de şahitlik ederim." dedi ve (tekrar sordu) "Allah aşkına. Allah Resûlü'nün^(sav) ipek giysilerden nehyettiğini biliyor musunuz?", "Evet" dediler. "Ben de şahitlik ederim." dedi ve (tekrar sordu) "Allah aşkına. Allah Resûlü'nün^(sav) kaplan derisinden (eyere binmeyi) nehyettiğini biliyor musunuz?", "Evet" dediler. "Ben de şahitlik ederim." dedi ve (tekrar sordu) "Allah aşkına. Allah Resûlü'nün^(sav) gümüş kaplardan içmeyi nehyettiğini biliyor musunuz?", "Evet" dediler. "Ben de şahitlik ederim." dedi ve (tekrar sordu) "Allah aşkına. Allah Resûlü'nün^(sav) haccı umre ile birleştirmekten nehyettiğini biliyor musunuz?", "Öyle mi? O halde biz bunu bilmiyoruz." dediler. O da: "Bunlarla (saydıklarım)la birlikte bundan da nehyetmiştir." dedi.

(7:18)

عن عبد الله بن عمر قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن
الميثرة والقسية وحلقة الذهب والمفدم قال يزيد والميثرة جلود السباع
والقسية ثياب مزلعة من إبريسم يجاء بها من مصر والمفدم المشبع
بالعصفر.

Abdullah b. Ömer'den^(ra) nakledildiğine göre, Allah Resûlü^(sav) *meysere*, *kasiyye*, altın zincir ve *mufaddam*'dan nehyetmiştir. Yezîd şöyle demiştir: "*Meysere* hayvanların derisi, *kasiyye* Mısır'dan getirilen ipekten köşegen dokulu giyecekler ve *mufaddam* da sarı ile boyanmış kıyafettir."

22. Müellif, künyeyi el-Hinâî şeklinde harekelemiştir; fakat doğrusu el-Hünâî olmalıdır (Çev.).

(7:19)

عن أبي فروة أنه سمع عبد الله بن عكيم قال كنا مع حذيفة بالمدائن فاستسقى حذيفة فجاءه دهقان بشراب في إناء من فضة فرماه به وقال إنني أخبركم أنني قد أمرته أن لا يسقيني فيه فإن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا تشربوا في إناء الذهب والفضة ولا تلبسوا الديباج والحريز فإنه لهم في الدنيا وهو لكم في الآخرة يوم القيامة.

Ebû Ferve, Abdullah b. Ukeym'in şöyle söylediğini nakletmiştir: "Huzeyfe ile beraber Medâin'de bulunuyorduk. Huzeyfe su istedi. Bir köylü ona gümüşten bir kap içinde içecek getirdi. Huzeyfe onu atarak şöyle dedi: "Size haber veriyorum ki, ben bu adama bana bu (gümüş) kaptan su vermemesini emrettim. Çünkü Resûlullah^(sav) şöyle demiştir: 'Altın ve gümüş kaplardan içecek içmeyin, sırmalı ve ipek kumaştan giyecek giymeyin zira bunlar bu dünyada onların (inanmayanların), ahirette, kıyamet gününde ise sizindir.'"

(7:20)

عن معاوية بن سويد بن مقرن قال دخلت على البراء بن عازب فسمعتة يقول أمرنا رسول الله صلى الله عليه وسلم بسبع ونهانا عن سبع أمرنا بعبادة المريض واتباع الجنابة وتشميت العاطس وإبرار القسم أو المقسم ونصر المظلوم وإجابة الداعي وإفشاء السلام ونهانا عن خواتيم أو عن تختم بالذهب وعن شرب بالفضة وعن المياثر وعن القسي وعن لبس الحريز والإستبرق والديباج.

Muâviye b. Süveyd b. Mukarrin şöyle anlatmıştır: "Berâ b. Âzib'i^(ra) ziyaret ettim ve onun şöyle dediğini duydum: 'Resûlullah^(sav) bize yedi şeyi emretti, yedi şeyden de bizi nehyetti: Bize hasta ziyaretini, cenazenin arkasından gitmeyi, aksırana teşmitte bulunmayı²³, söz

23. Teşmît, aksırarak "elhamdülillâh" diyen kimseye "yerhamükellâh" (Allah rahmet etsin) demektir (Çev.).

tutmayı, muhtaç olana yardım etmeyi, davete icabeti ve selam vermeyi emir buyurdu. Bizi yüzük ya da altın yüzük takmaktan, gümüş (kaptan) içmekten, kırmızı ipekten eyerden ve *kass* maddesinden, ipek, sırmalı ve kadife giysiler giymekten nehyetmiştir.”

(7:21)

عن أم سلمة زوج النبي صلى الله عليه وسلم أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال الذي يشرب في أنية الفضة إنما يجرجر في بطنه نار جهنم.

Nebiyullah'ın^(sav) eşi Ümmü Seleme^(ra) şöyle demiştir: “Kim gümüş kaptan (içecek) içerse o, aslında karnına doğru cehennem ateşi göndermektedir.”

(7:22)

عن ابن عمر أن عمر بن الخطاب رأى حلة سيرا تباع عند باب المسجد فقال يا رسول الله لو اشتريت هذه الحلة فلبستها يوم الجمعة وللوفد إذا قدموا عليك فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم إنما يلبس هذه من لا خلاق له في الآخرة ثم جاء رسول الله صلى الله عليه وسلم منها حل فأعطى عمر بن الخطاب منها حلة فقال عمر يا رسول الله أكسوتنيها وقد قلت في حلة عطار ما قلت فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم لم أكسكها لتلبسها فكساها عمر أبا له مشركا بمكة.

عن ابن عمر قال رأى عمر عطاردا التميمي يقيم بالسوق حلة سيرا وكان رجلا يغشى الملوك ويصيب منهم فقال عمر يا رسول الله إني رأيت عطاردا يقيم في السوق حلة سيرا فلو اشتريتها فلبستها لوفد العرب إذا قدموا عليك وأظنه قال ولبستها يوم الجمعة فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم إنما يلبس الحرير في الدنيا من لا خلاق

له في الآخرة فلما كان بعد ذلك أتى رسول الله صلى الله عليه وسلم بحل سيرا فبعث إلى عمر بحلة وبعث إلى أسامة بن زيد بحلة وأعطى علي بن أبي طالب حلة وقال شققها خمرا بين نسائك قال ف جاء عمر بحلته يحملها فقال يا رسول الله بعثت إلي بهذه وقد قلت بالأمس في حلة عطار ما قلت فقال إني لم ابعث بها إليك لتلبسها ولكني بعثت بها إليك لتصيب بها وأما أسامة فراح في حلته فنظر إليه رسول الله صلى الله عليه وسلم نظرا عرف أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قد أنكر ما صنع فقال يا رسول الله ما تنظر إلي فأنت بعثت إلي بها فقال إني لم أبعث إليك لتلبسها ولكني بعثت بها إليك لتشققها خمرا بين نسائك.

عن عبد الله بن عمر قال وجد عمر بن الخطاب حلة من إستبرق تباع بالسوق فأخذها فأتى بها رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال يا رسول الله ابتع هذه فتجمل بها للعيد وللوفد فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم إنما هذه لباس من لا خلاق له قال فلبث عمر ما شاء الله ثم أرسل إليه رسول الله صلى الله عليه وسلم بجبة ديباج فأقبل بها عمر حتى أتى بها رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال يا رسول الله قلت إنما هذه لباس من لا خلاق له أو إنما يلبس هذه من لا خلاق له ثم أرسلت إلي بهذه فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم تبيعها وتصيب بها حاجتك.

İbn Ömer'in^(ra) naklettğine göre Ömer b. el-Hattâb^(ra) mescidin kapısında ipek giysiler (satan birini) görmüş ve “Yâ Resûlallah, bu kumaşı satın alsan da Cuma günü heyetler geldiğinde giysen?” demiştir. Bunun üzerine Resûlullah^(sav) şöyle demiştir: “Bunu giyen kimsenin (ahirette bundan) bir nasibi olmaz.” Daha sonra bu kumaşlar (hediye olarak) Allah Resûlü'ne gönderilmiştir. O da bu ipek kumaş-

ları Ömer'e hediye etmiştir. Ömer: "Utârid'in (mescidin kapısında bu kumaşları satmakla meşgul kimse) ipek kumaşları hakkında öyle demişken bana bunları (ipek kumaşları) giydiriyorsun." demiş bunun üzerine Allah Resûlü şöyle demiştir: "Ben bunu sana giymen için vermedim (bedelinden istifade etmen için verdim)." Böylece Ömer kumaşı Mekke'deki müşrik kardeşine hediye verdi.

İbn Ömer'den^(ra) naklen, Hz. Ömer^(ra), Utârid et-Temîmî'yi çarşıda (ipek kumaş satarken) görmüştür. Bu kimse krallara (saraylarına) giderek bu kumaşlar karşılığında (yüksek miktarda) ücret alırdı. Hz. Ömer^(ra): "Yâ Resûlallah, Utârid'i çarşıda ipek kumaşlarla gördüm. Bu kumaştan alsan da Arap heyetleri seni ziyarete geldiğinde (onları kabul ederken) giysen nasıl olur?" diye sormuştur. Râvi, Ömer'in "Cuma gününde de giyersin" dediğini zannediyorum, demiştir. Bunun üzerine Resûlullah^(sav): "Bu dünyada ipek giyen kimenin ahirette (bundan) bir nasibi olmaz." Daha sonra bu ipek kumaşlar Resûlullah'a^(sav) hediye edilmiş o da ipek kumaşlardan birini Hz. Ömer'e birini Zeyd'e, birini de Ali b. Ebû Tâlib'e^(ra) vererek şöyle demiştir: "Bunları kesin ve hanımlarınıza başörtüsü yapın." Ömer de kumaşlarını getirerek "Yâ Resûlallah, bana bunları göndermişsin. Hâlbuki dün Utârid'in ipek kumaşları hakkında böyle böyle söylemiştin." demiştir. Allah Resûlü ise "Sana bunu kendin giymen için göndermedim, bundan istifade edesin diye gönderdim." demiştir. Üsâme^(ra) ise (kendisine hediye edilen) kumaşı giymiş, bunun üzerine Resûlullah^(sav) (Üsâme'ye) yaptığından hoşlanmadığını anlayacağı şekilde bakmıştır. Üsâme: "Yâ Resûlallah, bunu bana kendin verdiğin halde neden bana bu şekilde bakıyorsun?" diye sormuştur. Allah Resûlü^(sav) ise: "Ben bunu asla sana giymen için değil kumaşı keserek hanımlarına başörtüsü yapman için gönderdim." demiştir.

Abdullah b. Ömer'den^(ra) nakledildiğine göre Ömer b. Hattâb pazarda ipek kumaş satıldığını görmüş satın almış ve Allah Resûlü'ne^(sav) götürerek şöyle demiştir: "Ey Allah'ın Resûlü, bunu al, heyetler ve bayram (günleri) için şık olursun." Allah Resûlü^(sav) ise "Bu (ahirette bundan) nasibi olmayanların giysisidir." demiştir. Allah'ın takdir ettiği kadar (bir süre) geçti. Daha sonra Allah Resûlü^(sav) ona

ipekten bir cübbe gönderdi.²⁴ Resûlullah'a^(sav) götürmek için çıkıp gitti ve şöyle dedi: "Ey Allah'ın Resûlü, sen buna ahirette nasibi olmayan kimsenin giysisidir dedin fakat bunu bana gönderdin?" diye sormuştur. Bunun üzerine Resûlullah^(sav) şöyle demiştir: "Onu sat ve (hasılatıyla) ihtiyacımı gider."

(7:23)

عن أبي عثمان قال كتب إلينا عمر ونحن بأذربيجان يا عتبة بن فرقد إنه ليس من كدك ولا من كد أبيك ولا من كد أمك فأشبع المسلمين في رحالهم مما تشبع منه في رحلك وإياكم والتنعم وزى أهل الشرك ولبوس الحرير فإن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن لبوس الحرير قال إلا هكذا ورفع لنا رسول الله صلى الله عليه وسلم إصبعيه الوسطى والسبابة وضمهما .

عن سويد بن غفلة أن عمر بن الخطاب خطب بالجابية فقال نهى نبي الله صلى الله عليه وسلم عن لبس الحرير إلا موضع إصبعين أو ثلاث أو أربع .

عن عقبه بن عامر أنه قال أهدي لرسول الله صلى الله عليه وسلم فروج حرير فلبسه ثم صلى فيه ثم انصرف فنزعه نزعا شديدا كالكاره له ثم قال لا ينبغي هذا للمتقين .

Âsım b. Ahvel'den rivayetle Ebû Osman şöyle demiştir: "Biz Azerbaycan'da iken Ömer bize şunu yazdı: Ey Utbe b. Ferkat! Bu servet ne senin kendi çabanın sonucudur ne babanın, ne de annenin çabasının sonucudur. Dolayısıyla (kendi evindeki aile üyelerini beslediğin gibi) yoksulları kendi yerlerinde besle, dünya zevklerinden, müşriklerin giysilerinden, ipek giysiler giyinmekten kaçın. Zira Allah Resûlü^(sav)

24. Müellif, tercümede bu kısmı atlamıştır (Çev.).

ipek giysiler giymeyi yasakladı. Fakat şu kadar giyilebilir, (bir erkeğin kıyafetinde ancak bu miktarda ipeğin caiz olduğunu belirtmek üzere) Allah Resûlü^(sav) işaret ve orta parmağını kaldırarak birleştirdi.” Âsım ayrıca şöyle demiştir: “(Bize gönderilen) mektupta böyle yazmaktadır ve Zübeyr (ipeğin kullanılabilir miktarı konusunda fikir vermesi için iki parmağını kaldırmıştır.).

Süveyd b. Gafele’den naklen, Hz. Ömer^(ra), (Suriye’de bulunan) Câbiye’de bize hutbe okuyarak şöyle demiştir: “Nebiyullah^(sav) iki, üç ya da dört parmak ölçüsü dışında ipek giymeyi yasaklamıştır.”

Ukbe b. Âmir’den^(ra) rivayet edildiğine göre, Allah Resûlü’ne^(sav) ipek bir cübbe hediye edilmiş, O da onu giyerek namaz kılmıştır. Sonra ise bundan vazgeçmiş ve nefret etmiş gibi şiddetle çıkararak şöyle demiştir: “Bu takva sahiplerine yakışmıyor.”

(7:24)

عن قتادة أن أنس بن مالك أنبأهم أن رسول الله صلى الله عليه وسلم رخص لعبد الرحمن بن عوف والزيبر بن العوام في القمص الحرير في السفر من حكة كانت بهما أو وجع كان بهما .

عن أنس قال رخص رسول الله صلى الله عليه وسلم أو رخص للزيبر بن العوام وعبد الرحمن بن عوف في لبس الحرير لحكة كانت بهما .

عن قتادة أن أنسا أخبره أن عبد الرحمن بن عوف والزيبر بن العوام شكوا إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم القمل فرخص لهما في قمص الحرير في غزاة لهما .

Katâde’nin Enes b. Mâlik’ten^(ra) naklettiğine göre o, arkadaşlarına na şunu haber vermiştir: Allah Resûlü^(sav), Abdurrahman b. Avf ile Zübeyr b. Avvâm’a her ikisinde de bulunan kaşıntı veya muzdarip oldukları bir başka rahatsızlık dolayısıyla sefer sırasında ipek gömlek giymelerine ruhsat vermiştir.

Enes b. Mâlik'ten^(ra) nakledildiğine göre Allah Resûlü^(sav), muzdarip oldukları kaşıntı dolayısıyla Abdurrahman b. Avf ve Zübeyr b. Avvâm'a^(ra) ipek gömlek giymelerine ruhsat vermiş veya onlara ruhsat verilmiştir.

Katâde, Enes b. Mâlik'in^(ra) kendisine şöyle söylediğini nakletmiştir: Abdurrahman b. Avf ve Zübeyr b. Avvâm^(ra) Allah Resûlü'ne^(sav) bitlenmeden yakındılar, bunun üzerine Allah Resûlü^(sav) de onlara ipek gömlek giymeleri konusunda ruhsat vermiştir.

Alkollü İçecekler ve Kumar الخمر والميسر

(7:25)

عن عبدالله بن عمرو قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول من قال علي ما لم أقل فليتبوأ مقعده من النار ونهى عن الخمر والميسر والكوبة والغبيراء قال وكل مسكر حرام.

Abdullah b. Amr^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle söylediğini iştmiş: “Kim bana benim söylemediğim bir şey atfederse ateşteki yerine hazırlansın.” Ayrıca O, içki içmekten, kumar ve tavla oynamaktan, sarhoş edici şeylerden nehyetmiş ve şöyle demiştir: “Her türlü sarhoş edici madde haramdır.”

(7:26)

عن عبد الله بن عمرو قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن الله حرم على أمتي الخمر والميسر والمزر والقنين والكوبة وزاد لي صلاة الوتر.

Abdullah b. Amr'dan^(ra) naklen Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz Allah içki içmeyi, kumar oynamayı, darıdan yapılmış içkiyi ve satrancı ümmetime haram kılmıştır.” Ayrıca O (Allah), vitir namazını benim için ilave bir namaz kılmıştır.²⁵

25. Mütercimim yaptığı tercümede ifade şu şekildedir: “Ayrıca O, vitir namazını benim için bir *zad* (cennet için bir şart) olarak beyan etmiştir (Çev.).

التصاویر والتماثل Resim ve Tasvirler

(7:27)

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تدخل الملائكة بيتا فيه تماثيل أو تماوير.

Ebü Hüreyre'den^(ra) naklen Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: "Resim ve tasvirlerin bulunduğu eve melekler girmez."

(7:28)

عن عبید الله بن عبد الله أنه سمع ابن عباس رضي الله عنهما يقول سمعت أبا طلحة يقول سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول لا تدخل الملائكة بيتا فيه كلب ولا صورة.

عن أبي طلحة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا تدخل الملائكة بيتا فيه صورة قال بسر فمرض زيد بن خالد فعديناه فإذا نحن في بيته بستر فيه تصاویر فقلت لعبید الله الخولاني ألم يحدثنا في التصاویر قال إنه قال إلا رقما في ثوب ألم تسمعه قلت لا قال بلى قد ذكر ذلك.

عن زيد بن خالد الجهني عن أبي طلحة الأنصاري قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول لا تدخل الملائكة بيتا فيه كلب ولا تماثيل.

قال فأتيت عائشة فقلت إن هذا يخبرني أن النبي صلى الله عليه وسلم قال لا تدخل الملائكة بيتا فيه كلب ولا تماثيل فهل سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم ذكر ذلك فقالت لا ولكن سأحدثكم ما رأيته فعل رأيته خرج في غزاته فأخذت نمطا فسترته على الباب فلما قدم فرأى النمط عرفت الكراهية في وجهه فجذبه حتى هتكه أو قطعه وقال إن

الله لم يأمرنا أن نكسو الحجارة والطين قالت فقطعنا منه وسادتين
وحشوتهما ليفا فلم يعب ذلك علي.

Ebû Talha'dan rivayetle Allah Resûlü^(sav) şöyle demiştir: “İçinde köpek ve suret bulunan eve melekler girmez.”

Ebû Talha'dan rivayetle Allah Resûlü^(sav) şöyle demiştir: “Melekler içinde resim bulunan eve girmezler.” Büsr demiştir ki: “Zeyd b. Hâlid hastalandı, biz de kendisini ziyarete gittik. Eve girdüğümüzde evinde bir perde, perdede suretler (olduğunu) gördük. Ben Ubeydullah el-Havlânî'ye: “O, bize (Hz. Peygamber'in suretler hakkındaki emrine dair) hadis rivayet etmedi mi?” dedim, “Evet etti; fakat şöyle (de) dedi: ‘Kumaş üzerindeki resimler bundan müstesnadır.’ Sen bunu işitmedin mi?” diye sordu. “Hayır” dedim, bunun üzerine “O aslında bunu söyledi” dedi.

Ebû Talha'dan rivayetle Allah Resûlü^(sav) şöyle demiştir: “İçinde resim veya tasvir bulunan eve melekler girmez.” Ben (Ebû Talha) Âişe'ye^(ra) giderek şöyle dedim: “Bana Resûlullah'ın^(sav) içinde resim ve köpek bulunan eve melek girmeyeceğini haber verdiğine dair bir rivayet ulaştı” ve ona Resûlullah'tan^(sav) bunu duyup duymadığını sordum. (Âişe) “Hayır (bunu bizzat kendim duymadım) fakat sana onu ne yaparken gördüğümü aktarayım. Onun (Hz. Peygamber'in^(sav)) bir sefere çıktığına şahit oldum. Bir örtü alarak kapıyı örttüm. (Hz. Peygamber^(sav)) geri döndüğünde örtüyü gördü ve onun yüzünde tasvip etmediği bir şeyler olduğuna dair belirtiler gördüm. Örtüyü çekerek onu yırttı veya (örtü parçalara) ayırdı ve o şöyle dedi: “Allah bize taşları, toprakları giydirmemizi emretmedi.” Bunun üzerine biz de (o örtüden) içini hurma lifi ile doldurduğumuz iki yastık kestik. Allah Resûlü^(sav) de bunda bir beis görmedi.”

(7:29)

عن عائشة قالت كان لنا ستر فيه تمثال طائر وكان الداخل إذا دخل
استقبله فقال لي رسول الله صلى الله عليه وسلم حولي هذا فإني

كلما دخلت فرأيتَه ذكرت الدنيا قالت وكانت لنا قטיפه كنا نقول علمها
حرير فكنا نلبسها . قال ابن المثنى زاد فيه يريد عبد الاعلى فلم يأمرنا
رسول الله صلى الله عليه وسلم بقطعه .

عن عائشة قالت قدم رسول الله صلى الله عليه وسلم من سفر وقد
سترت على بابي درنوكا فيه الخيل ذوات الأجنحة فأمرني فنزعته .

عن عائشة قالت دخل علي رسول الله صلى الله عليه وسلم وأنا متمسترة
بقرام فيه صورة فتلون وجهه ثم تناول الستر فهتكه ثم قال إن من أشد
الناس عذابا يوم القيامة الذين يشبهون بخلق الله .

Hız. Âişe^(ra) şöyle nakletmiştir: “Bizim üzerinde kuş resimleri olan bir perdemiz vardı. Bir misafirimiz olduğunda içeri giren kimse bu (perdeyi) karşısında görürdü. Resûlullah^(sav) bana şöyle dedi: ‘Bunu çevir. Çünkü ben her içeri girdiğimde bunu görüyorum ve bana dünyayı (zevklerini) hatırlatıyor.’” Bunun üzerine (Âişe): “Bizim üzerinde ipekten işaretler bulunan bir örtümüz vardı ve biz bunu giyerdik.” demiştir. Bu hadis şu ilave ile İbn Müsennâ kanalıyla da nakledilmiştir: “Allah Resûlü^(sav) bize onu yırtmamızı emretmedi.”

Hız. Âişe^(ra) şöyle demiştir: “Resûlullah^(sav) seferden dönmüş idi. Ben de kapımı üzerinde kanatlı at resimleri bulunan bir perde ile örtmüştüm. Bana emir buyurdu, ben de onu çıkardım.”

Hız. Âişe^(ra) şöyle aktarmıştır: “Resûlullah^(sav) (benim odamdan) içeri girdi. Ben de (odamın kapısına) üzerinde resimler bulunan ince bir perde asmıştım. (Resûlullah’ın^(sav)) yüzünün rengi değişti. Perdeyi aldı ve yırtarak şöyle dedi: ‘Kıyamet gününde en şiddetli azap yaratma eyleminde Allah’ı taklit etmeye kalkışan için olacaktır.’”

(7:30)

عن عائشة أنها اشترت نمرقة فيها تصاوير فلما رآها رسول الله
صلى الله عليه وسلم قام على الباب فلم يدخل فعرفت أو فعرفت في

وجهه الكراهية فقالت يا رسول الله أتوب إلى الله وإلى رسوله فماذا أذنبت فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم ما بال هذه النمرقة فقالت اشتريتها لك تقعد عليها وتوسدها فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن أصحاب هذه الصور يعذبون ويقال لهم أحيوا ما خلقتم ثم قال إن البيت الذي فيه الصور لا تدخله الملائكة.

Hız. Âişe^(ra) üzerinde resimler bulunan bir yastık²⁶ aldığını söylemiştir. Allah Resûlü^(sav) bunu gördüğünde kapıda durdu ve içeri girmedi. Ben, yüzünden hoşnutsuzluk sezdim ya da hoşnutsuzluğu anlaşıyordu. Hız. Âişe: “Ey Allah’ın Resûlü, Allah ve Resûlü’ne tevbe ederim. Fakat ben ne suç işledim?” diye sordu. Bunun üzerine Allah Resûlü^(sav): “Bu yastık da nedir?” diye sordu. Âişe de: “Bunu, üzerine oturursun ve dinlenirsin diye benim için aldım.” dedi. Allah Resûlü^(sav): “Bu suretlerin sahipleri azap çekecektir ve yaratmaya çalıştıkları şeylere hayat vermeleri istenecektir.” demiş ve devamlı “Resim bulunan eve melekler girmez.” buyurmuştur.

(7:31)

عن عائشة أنها قالت واعد رسول الله صلى الله عليه وسلم جبريل عليه السلام في ساعة يأتيه فيها فجاءت تلك الساعة ولم يأتها وفي يده عصا فألقاها من يده وقال ما يخلف الله وعده ولا رسله ثم التفت فإذا جرو كلب تحت سريره فقال يا عائشة متى دخل هذا الكلب ها هنا فقالت والله ما دريت فأمر به فأخرج فجاء جبريل فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم واعدتني فجلست لك فلم تأت فقال منعني الكلب الذي كان في بيتك إنا لا ندخل بيتا فيه كلب ولا صورة.

26. Müellif “نمرقة” kelimesini İngilizce tercümede halı anlamına gelen “carpet” kelimesiyle karşılamıştır. Fakat yastık olarak tercüme etmek daha uygun görünmektedir (Çev.).

Hız. Âişe'den^(ra) rivayet edildiğine göre Cebrâil^(as) Resûlullah^(sav) ile belli bir saatte gelmek üzere anlaştı. Vakit geldiğinde Cebrâil gelmedi. Bu sırada (Allah Resûlü'nün^(sav)) elinde bir sopa vardı. Bu sopayı atarak: "Ne Allah ne de Rasulleri vaadinden döner." dedi. Etrafına bakarken (birden) sedirin altında bir köpek yavrusu gördü ve "Âişe, bu köpek ne zaman içeri girdi?" diye sordu. Hız. Âişe: "Vallahi bilmiyorum" dedi. (Resûlullah) emretti ve köpek dışarı çıkarıldı. Daha sonra Cebrâil geldi ve Allah Resûlü ona: "Benimle anlaştın, ben de seni bekledim fakat sen gelmedin." dedi. Bunun üzerine (Cebrâil): "Evinde bulunan köpek (gelmemeye) mâni oldu. Biz (melekler), içinde köpek ve resimler bulunan eve girmeyiz." dedi.

(7:32)

عن ميمونة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم أصبح يوماً واجماً فقالت ميمونة يا رسول الله لقد استنكرت هيتك منذ اليوم قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن جبريل كان وعدني أن يلقاني الليلة فلم يلقني أم والله ما اخلفني قال فظل رسول الله صلى الله عليه وسلم يوماً ذلك على ذلك ثم وقع في نفسه جرو كلب تحت فسطاط لنا فأمر به فأخرج ثم أخذ بيده ماء فنضح مكانه فلما أمسى لقيه جبريل فقال له قد كنت وعدتني أن تلقاني البارحة قال أجل ولكننا لا ندخل بيتاً فيه كلب ولا صورة فأصبح رسول الله صلى الله عليه وسلم يوماً فأمراً بقتل الكلاب حتى إنه يأمر بقتل كلب الحائط الصغير ويترك كلب الحائط الكبير.

Meymûne'den^(ra) rivayet edildiğine göre bir sabah Resûlullah^(sav) hüzünlü bir şekilde sessizdi. Meymûne: "Ey Allah'ın Resûlü, bugün senin halinde bir değişiklik görüyorum." dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü^(sav): "Cebrâil bu gece benimle görüşmek üzere söz verdi ama görüşmedi. Vallahi o asla sözünden dönmez." dedi. Allah Resûlü^(sav) günü o şekilde geçirdi. Sonra sedirin altında bir köpek olduğunu gördü.

Çıkarılmasını istedi ve köpek çıkarıldı. Ardından eline biraz su alarak (köpeğin bulunduğu) bu yere serpti. Akşam olduğunda Cebrâil geldi, Resûlullah^(sav) ona: “Dün gece benimle görüşeceğine dair söz verdin.” dedi. Cebrâil de: “Evet fakat biz içinde resim ve köpek bulunan eve girmeyiz.” cevabını verdi. Hemen o sabah (Allah Resûlü) büyük arzileri (veya bahçeleri) koruyan köpekler dışında, bahçelerde tutulan köpekler de dahil olmak üzere bütün köpeklerin öldürülmesini emretti.

İnfak الإنفاق

İnfakın Fazileti فضل الإنفاق

(7:33)

عن سعيد بن يسار أنه سمع أبا هريرة يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ما تصدق أحد بصدقة من طيب ولا يقبل الله إلا الطيب إلا أخذها الرحمن بيمينه وإن كانت تمرة فتربو في كف الرحمن حتى تكون أعظم من الجبل كما يربي أحدكم فله أو فصيله.

Ebû Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Kim helal kazancından bir sadaka verirse -ki Allah helal maldan verilen sadakadan başkasını asla kabul etmez- Allah o sadakayı sağ eliyle kabul eder, bir hurma değerinde bile olsa o sadakayı sizden birinizin atının yavrusunu büyüttüğü gibi büyütür. Öyle ki o hurma değerindeki sadakanın sevabı dağdan daha büyük hale gelir.”

(7:34)

عن أبي هريرة يبلغ به النبي صلى الله عليه وسلم قال قال الله تبارك وتعالى يا ابن آدم أنفق أنفق عليك وقال يمين الله ملأى وقال ابن نمير ملآن سحاء لا يغيضها شيء الليل والنهار.

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن الله قال لي أنفق أنفق عليك

وقال رسول الله صلى الله عليه وسلم يمين الله ملأى لا يغيضها سحاء الليل والنهار أرايتم ما أنفق مذ خلق السماء والأرض فإنه لم يغيض ما في يمينه قال وعرشه على الماء ويبيده الأخرى القبض يرفع ويخفض.

Ebû Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) Allah Teâlâ'nın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "Ey âdemoğlu, infakta bulun ki sana infakta bulunayım." Allah'ın sağ eli dolu olup taşmaktadır ve İbn Nümejr dedi ki: "Gece ve gündüz harcamak bile ondan hiçbir şey eksiltmez."

Ebû Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) Allah Teâlâ'nın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "Sen infak et, ben de sana infak edeyim." Allah Resûlü^(sav): "Allah'ın sağ eli dopdoludur ve gece-gündüz (bu zenginlikleri) dağıtması bile ondan hiçbir şey eksiltmez. Görmüyor musunuz (ne kadar da kaynakları ne kadar da muazzam), gökyüzünü ve yeryüzünü yaratmasından itibaren (nimetlerini) dağıtıyor fakat sağ eli(nde)kiler hiç azalmıyor. Onun tah-tı su üzerindedir. Onun diğer eli de ölümdür ve O, (dilediği kimseyi) yüceltir ve (dilediği kimseyi) alçaltır.

(7:35)

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن الله عز وجل يقول يوم القيامة يا ابن آدم مرضت فلم تعدني قال يا رب كيف أعودك وأنت رب العالمين قال أما علمت أن عبدي فلانا مرض فلم تعده أما علمت أنك لو عدته لوجدتني عنده يا ابن آدم استطعمتك فلم تطعمني قال يا رب وكيف أطعمك وأنت رب العالمين قال أما علمت أنه استطعمك عبدي فلان فلم تطعمه أما علمت أنك لو أطعمته لوجدت ذلك عندي يا ابن آدم استسقيتك فلم تسقني قال يا رب كيف أسقيك وأنت رب العالمين قال استسقاك عبدي فلان فلم تسقه أما إنك لو سقيته وجدت ذلك عندي.

Ebû Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz Allah Teâlâ kıyamet gününde ‘Ey âdemoğlu! Ben hasta oldum fakat sen beni ziyaret etmedin.’ diyecek. Âdemoğlu: ‘Yâ Rabbi! Ben seni nasıl ziyaret ederim ki? Sen âlemlerin Rabbisin’ cevabını verecek. Allah Teâlâ da: ‘Bilmez misin, falan kulum hasta idi fakat sen onu ziyaret etmedin. Bilmez misin, onu ziyaret etsen yanında beni bulacaktın.’ diyecektir. Yine Allah Teâlâ şöyle diyecektir: ‘Ey âdemoğlu! Ben senden yiyecek istedim fakat sen vermedin.’ (Kişi): ‘Yâ Rabbi! Ben seni nasıl beslerim ki? Sen âlemlerin Rabbisin’ diyecek Allah Teâlâ da: ‘Bilmez misin, falan kulum senden yiyecek istedi fakat sen onu yedirmedin. Bilmez misin, onu yedersen yanında beni bulacaktın.’ buyuracaktır. Rab tekrar soracaktır: ‘Ey âdemoğlu! Senden su istedim fakat sen bana su vermedin.’ (Kişi) ‘Yâ Rabbi! Ben sana nasıl su verebilirim ki? Sen âlemlerin Rabbisin’ diyecek, Allah Teâlâ şöyle buyuracaktır: ‘Bilmez misin, falan kulum senden su istedi fakat sen ona su vermedin. Bilmez misin, onu içersen yanında beni bulacaktın.’”

(7:36)

عن مطرف عن أبيه قال أتيت النبي صلى الله عليه وسلم وهو يقرأ
ألهاكم التكاثر قال يقول ابن آدم مالي مالي قال وهل لك يا ابن آدم
من مالك إلا ما أكلت فأفانيت أو لبست فأبليت أو تصدقت فأمضيت.

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال يقول العبد
مالي مالي إنما له من ماله ثلاث ما أكل فأفنى أو لبس فأبلى أو أعطى
فاقتنى وما سوى ذلك فهو ذاهب وتاركه للناس.

Babasından naklen Mutarrif şöyle demiştir: “Hz. Peygamber^(sav) ‘Çokluk sizi oyaladı...’ ayetini okurken yanına geldim. O şöyle buyurdu: ‘Âdemoğlu: Malım, malım der. Ey âdemoğlu, tasadduk edip verdiğinin dışında acaba tükettiğinden, kullandığından ya da giydiğinden başka sahibi olduğun ne var?’”

Ebû Hüreyre^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle söylediğini aktarmıştır: “Kul ‘malım, malım’ der. Fakat malından yalnızca şu üç şey ona aittir; yiyip kullandığı şeyler, giydiği veya eskittiği şeyler ile tasadduk ettiği şeyler ki bu (tasadduk ettiği şeyler ahirette sevap) olarak kendinde kalan şeydir. Bunun dışındakiler (in bir faydası yoktur zira bunları dünyadan) ayrılırken diğer insanlara bırakacaktır.” Bu hadis Alâ b. Abdurrahman kanalıyla da aynı isnatla nakledilmiştir.²⁷

(7:37)

عن عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما أن رجلا سأل النبي صلى الله عليه وسلم أي الإسلام خير قال تطعم الطعام وتقرأ السلام على من عرفت ومن لم تعرف.

Abdullah b. Amr'dan^(ra) nakledildiğine göre bir adam Resûlullah'a^(sav): “İslam'da en hayırlı [şey] nedir?” diye sormuş o da: “İkramda bulunup tanıdığın tanımadığın herkese selam vermendir.”

(7:38)

عن أبي موسى رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال أطعموا الجائع وفكوا العاني وعودوا المريض.

Ebû Mûsâ'dan^(ra) nakledildiğine göre Allah Resûlü^(sav): “Aç olanı doyurun, sıkıntılı olanı rahatlatın ve hastayı ziyaret edin.” buyurmuştur.

(7:39)

عن أبي هريرة رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال ما من يوم يصبح العباد فيه إلا ملكان ينزلان فيقول أحدهما اللهم أعط منفقا خلفا ويقول الآخر اللهم أعط ممسكا تلفا.

27. Müellif bu ibarenin Arapçasına yer vermemiştir (Çev.).

Ebü Hüreyre^(ra) Resûlullah'ın^(sav) şöyle dediğini nakletmiştir: “Hiç bir sabah yoktur ki (Allah'ın) kulları uyandığında iki melek tarafından ziyaret edilmesin. Bunlardan biri şöyle der: ‘Ey Allah'ım, (Allah yolunda) infak edene daha çok ver.’. Diğeri ise şöyle der: ‘Ey Allah'ım, [malını kimseye] vermeyene telef ver.’”

(7:40)

عن عائشة أم المؤمنين قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
أسرعكن لحاقا بي أطولكن يدا قالت فكن يتناولن أيتهن أطول يدا قالت
فكانت أطولنا يدا زينب لأنها كانت تعمل بيدها وتصدق.

Ümmü'l-müminîn Âişe'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Bana en çabuk kavuşacak olanımız, kolu en uzun olanınızdır.” (Âişe): “Onlar (yani Resûlullah'ın hanımları) da o sırada kollarını ölçüyorlardı. Kolu en uzun olanımız Zeyneb idi. Çünkü Zeyneb eliyle çalışır ve (elde ettiği gelir ile) sadaka verirdi.”

(7:41)

عن أبي هريرة أن النبي صلى الله عليه وسلم قال ما يسرني أن لي
أحدا ذهباً تأتي علي ثلاثة وعندي منه دينار إلا دينار أرصده لدين علي.
عن أبي ذر قال كنت أمشي مع النبي صلى الله عليه وسلم في حرة
المدينة عشاء ونحن ننظر إلى أحد فقال لي رسول الله صلى الله عليه
وسلم يا أبا ذر قال قلت لبيك يا رسول الله قال ما أحب أن أحدا ذاك
عندي ذهب أمسى ثلاثة عندي منه دينار إلا دينارا أرصده لدين إلا أن
أقول به في عباد الله هكذا حثا بين يديه وهكذا عن يمينه وهكذا عن
شماله قال ثم مشينا فقال يا أبا ذر قال قلت لبيك يا رسول الله قال
إن الأكثرين هم الأقلون يوم القيامة إلا من قال هكذا وهكذا مثل
ما صنع في المرة الأولى قال ثم مشينا قال يا أبا ذر كما أنت حتى
أتيك قال فانطلق حتى تواری عني قال سمعت لغطا وسمعت صوتا

قال فقلت لعل رسول الله صلى الله عليه وسلم عرض له قال فهمت أن أتبعه قال ثم ذكرت قوله لا تبرح حتى آتيك قال فانتظرته فلما جاء ذكرت له الذي سمعت قال فقال ذاك جبريل أتاني فقال من مات من أمتك لا يشرك بالله شيئاً دخل الجنة قال قلت وإن زنى وإن سرق قال وإن زنى وإن سرق.

Ebû Hüreyre'den^(ra) naklen Resûlullah^(sav) şöyle demiştir: “Beni, Uhud kadar altınım olup borçlarımı ödemek üzere ayıracağım bir dinar dışında üç gece geçmesinin ardından hiç dinarımın kalmamasından daha çok memnun edecek bir şey yoktur.”

Ebû Zer^(ra) şöyle demiştir: “Bir akşam²⁸ Hz. Peygamber^(sav) ile Medine'nin taşlı yollarında yürüyor ve Uhud'a bakıyorduk. ‘Ey Ebû Zer’ diye seslendi ben de ‘Buyur yâ Resûlallah’ dedim. ‘Şu Uhud dağı altın olsa, üç gece geçtiğinde borcum için ayırdığım dinar dışında hiçbir şeyin kalmaması ne güzeldir.’. Önüne, sağına ve soluna işaret ederek: ‘Onu Allah’ın kullarına bu şekilde dağıtmak (isterdim).’ dedi. Sonra devam etti ve yine ‘Ebû Zer’ diye seslendi. Ben de: ‘Buyur yâ Resûlallah’ dedim. O şöyle dedi: “Şöyle, şöyle, şöyle yapanlar dışında ahiret gününde zenginler fakir olacaktır’ diyerek önceki gibi işaretle bulundu. Sonra biz yine (yürümeye) devam ettik. (Allah Resûlü) ‘Ey Ebû Zer! Ben dönene kadar olduğun yerde kal.’ dedi ve gözden kaybolacak kadar uzaklaştı. Ben bir ses, bir gürültü işittim. (Kendi kendime) ‘Allah Resûlü bir şeyle (düşman ya da bir aksilikle) karşılaştı’ dedim. Onun peşinden gitmek istedim fakat bana geri dönene kadar (buradan) ayrılmamı emrettiğini hatırladım. Böylece onu bekledim. Geldiğinde duyduğum şeyden bahsettim, şöyle dedi: ‘O Cebraîl idi, bana ümmetimden Allah’a şirk koşmadan ölen herkesin cennete gireceğini bildirdi. ‘Zina etse ve hırsızlık yapsa bile mi’, dedim, ‘zina etse ve hırsızlık yapsa bile’, dedi.”

28. Müellif “عشاء” kelimesini İngilizce’ye “afternoon (öğleden sonra)” şeklinde tercüme etmiştir. Fakat kelimeyi Türkçe’ye akşam şeklinde tercüme etmek daha uygun görünmektedir.

(7:42)

عن الأحنف بن قيس قال قدمت المدينة فبينما أنا في حلقة فيها ملاً من قریش إذ جاء رجل أخشن الثياب أخشن الجسد أحشن الوجه فقام عليهم فقال بشر الكانزين برضف يحمى عليه في نار جهنم فيوضع على حلمة ثدي أحدهم حتى يخرج من نغض كتفيه ويوضع على نغض كتفيه حتى يخرج من حلمة ثدييه يتزلزل قال فوضع القوم رؤوسهم فما رأيت أحدا منهم رجع إليه شيئاً قال فأدبر واتبعته حتى جلس إلى سارية فقلت ما رأيت هؤلاء إلا كرهوا ما قلت لهم قال إن هؤلاء لا يعقلون شيئاً إن خليلي أبا القاسم صلى الله عليه وسلم دعاني فأجبتة فقال أترى أحدا فنظرت ما علي من الشمس وأنا أظن أنه يبعثني في حاجة له فقلت أراه فقال ما يسرني أن لي مثله ذهباً أنفقه كله إلا ثلاثة دنانير ثم هؤلاء يجمعون الدنيا لا يعقلون شيئاً قال قلت مالك وإخوتك من قریش لا تعتریهم وتصيب منهم قال لا وربك لا أسألهم عن دنيا ولا أستفتيهم عن دين حتى ألحق بالله ورسوله.

Ahnef b. Kays şöyle anlatmıştır: Kureyş'in ileri gelenleri ile birlikteyken kaba elbiseleri olan kaba vücutlu ve kaba yüzlü bir adam geldi ve ayağa kalkarak şöyle dedi: "Servet biriktirenlere cehennem ateşinde ısıtılıp omuz kemiklerinde iz bırakacak şekilde göğüslerinin üzerine konulacak ve (bir taraftan diğer tarafa geçinceye kadar vücutlarını) dağılayacak taşları müjdeleyin." (Râvi) dedi ki: "Orada bulunanlar başlarını eğdi ve ben cevap veren kimseyi görmedim." Sonra o geri döndü ve ben de bir sütunun yanına oturana kadar onu takip ettim. Ona dedim ki: "Sanırım insanlar onlara söylediklerinden hoşlanmadı.", "Onlar hiçbir şey anlamıyor." dedi (ve devam etti), "Arkadaşım Ebü'l Kasım (Muhammed^(sav)) bana seslendi, ben de ona yanıt verdim. Bana 'Uhud'u görüyor musun?' dedi. Güneşin (parladığını) gördüm ve beni bir iş için bir yere gönderecek diye düşündüm. 'Görüyorum' dedim. Bunun üzerine bana şöyle dedi: '(Uhud kadar

altınım olsa ben de üç dinar dışında hepsini dağıtsam, beni bundan daha fazla memnun edecek bir şey olamaz.’. (Ebû Zer devam etti.) (Ne kötü ki insanlar) dünya malını biriktiriyorlar ve hiçbir şey bilmiyorlar.” “Peki ya sen ve Kureyşli kardeşlerin? Bir ihtiyacın için onlara gitmiyor onlardan da bir şey kabul etmiyorsun.” dedim, “Allah’a yemin olsun ki, ben Allah’a ve Resûlü’ne kavuşuncaya kadar, onlardan ne (dünyalık) bir şey isterim ne de dinle alakalı bir şey isterim.”

(7:43)

عن علي بن أبي طالب وأبي الدرداء وأبي هريرة وأبي أمامة الباهلي
وعبد الله ابن عمر وعبد الله بن عمرو وجابر بن عبد الله وعمران بن
الحصين كلهم يحدث عن رسول الله صلى الله عليه و سلم أنه قال
من أرسل بنفقة في سبيل الله وأقام في بيته فله بكل درهم سبعمائة
درهم . ومضن غرضا في سبيل الله وأنفق في وجه ذلك فله بكل درهم
سبعمائة ألف درهم ثم تلا هذه الآية والله يضاعف لمن يشاء .

Ali b. Ebû Tâlib, Ebû Derdâ, Ebû Hüreyre, Ebû Ümâme el-Bâhilî, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Amr, Câbir b. Abdullah ve İmrân b. Hüseyin’den^(ra) nakledildiğine göre Allah Resûlü^(sav) şöyle demiştir: “Her kim (savaş meydanından) geride kalıp Allah yolunda cihad edenlere para ve gıda gönderirse gönderdiği her bir dirhem karşılığında 700 misliyle ödüllendirilir. Bizzat Allah yolunda savaşıp aynı zamanda (Allah’ın rızasını) kazanmak için infakta bulunan kimse de harcadığı her bir dirhem karşılığında 700 bin misliyle ödüllendirilir.” Ardından şu ayeti okumuştur: “Allah dilediğine kat kat fazlasını verir.” (Bakara Sûresi, 2:261).

(7:44)

عن أبي مسعود الأنصاري قال جاء رجل بناقة مخطومة فقال هذه في
سبيل الله فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم لك بها يوم القيامة
سبعمائة ناقة كلها مخطومة.

عن أبي مسعود الأنصاري قال جاء رجل إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال إنني أبدع بي فاحملني فقال ما عندي فقال رجل يا رسول الله أنا أدله على من يحمله فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم من دل على خير فله مثل أجر فاعله.

Ebû Mes'ûd el-Ensârî'den^(ra) şöyle dediği nakledilmiştir: “Bir adam ağızlıklı bir dişi deve getirerek ‘Bu Allah yoluna sunulmuştur’ dedi. Allah Resûlü^(sav) de: ‘Sen bunun için ahirette ağızlıklı yedi yüz dişi deve ile mükâfatlandırılacaksın.’” buyurdu.

Ebû Mes'ûd el-Ensârî'den^(ra) şöyle söylediği nakledilmiştir: “Bir adam Hz. Peygamber'e^(sav) gelerek, ‘Benim binek hayvanım öldü, bana binek hayvanı ver.’ dedi. Bunun üzerine (Resûlullah^(sav)): ‘Binek hayvanım yok.’ dedi. (Bu sırada) bir adam: ‘Yâ Resûlallah, ben onu, ona binek hayvanı verecek birine yönlendirebilirim.’ dedi. Resûlullah^(sav) da şöyle buyurdu: ‘Hayra yönlendiren kimseye hayrı yapan kadar sevap vardır.’ buyurdu.”

(7:45)

عن عطاء بن يزيد الليثي أن أبا سعيد الخدري رضي الله عنه حدثه قال قيل يا رسول الله أي الناس أفضل فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم مؤمن يجاهد في سبيل الله بنفسه وماله قالوا ثم من قال مؤمن في شعب من الشعاب يتقي الله ويدع الناس من شره.

Ebû Saîd el-Hudrî'den^(ra) nakledildiğine göre Allah Resûlü'ne^(sav) “İnsanların en hayırlısı kimdir?” diye sorulmuş, O^(sav) da şöyle cevaplamıştır: “Canı ve malı ile Allah yolunda mücadele edendir.” (Ashabı) “(İnsanların en hayırlısı) sonra kimdir?” diye sordular. Resûlullah^(sav): “Pek çok dağlık yollardan birinde olup Allah'tan korkan ve insanları (bu yolun) kötülüklerinden koruyan kimsedir.” buyurmuştur.

(7:46)

عن عبد الله بن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال وهو على المنبر وهو يذكر الصدقة والتعفف عن المسألة اليد العليا خير من اليد السفلى واليد العليا المنفقة والسفلى السائلة.

عن حكيم بن حزام أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال أفضل الصدقة أو خير الصدقة عن ظهر غنى واليد العليا خير من اليد السفلى وابدأ بمن تعول.

Abdullah b. Ömer'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) minberinde oturmuş sadaka ve dilencilikten kaçınmak hakkında konuşurken şöyle buyurmuştur: “Üstteki el, alttaki elden üstündür. Üstteki el, veren iken alttaki el, isteyendir.”

Hakîm b. Hizâm^(ra) Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle söylediğini aktarmıştır: “En üstün ya da en hayırlı sadaka, verdikten sonra (veren) kimsenin zengin kaldığıdır. Üstteki el alttaki elden üstündür ve [sadaka vermeye] aile üyelerinden başlayınız.”

(7:47)

عن أبي هريرة أنه سمع النبي صلى الله عليه وسلم يقول إن ثلاثة في بني إسرائيل أبرص وأقرع وأعمى فأراد الله أن يبتليهم فبعث إليهم ملكا فأتى الأبرص فقال أي شيء أحب إليك قال لون حسن وجلد حسن ويذهب عني الذي قد قذرني الناس قال فمسحه فذهب عنه قذره وأعطى لونا حسنا وجلدا حسنا قال فأبى المال أحب إليك قال الإبل أو قال البقر شك إسحاق إلا أن الأبرص أو الأقرع قال أحدهما الإبل وقال الآخر البقر قال فأعطى ناقه عشراء فقال بارك الله لك فيها قال فأتى الأقرع فقال أي شيء أحب إليك قال شعر حسن ويذهب عني هذا الذي قذرني الناس قال فمسحه فذهب عنه وأعطى شعرا حسنا

قال فأبي المال أحب إليك قال البقر فأعطى بقرة حاملا فقال بارك الله لك فيها قال فأتى الأعمى فقال أي شيء أحب إليك قال أن يرد الله إلي بصري فأبصر به الناس قال فمسحه فرد الله إليه بصره قال فأبي المال أحب إليك قال الغنم فأعطى شاة والدا فأنتج هذان وولد هذا قال فكان لهذا واد من الإبل ولهذا واد من البقر ولهذا واد من الغنم قال ثم إنه أتى الأبرص في صورته وهيئته فقال رجل مسكين قد انقطعت بي الحبال في سفري فلا بلاغ لي اليوم إلا بالله ثم بك أسألك بالذي أعطاك اللون الحسن والجلد الحسن والمال بعيرا أتبلغ عليه في سفري فقال الحقوق كثيرة فقال له كأنني أعرفك ألم تكن أبرص يقذرك الناس فقيرا فأعطاك الله فقال إنما ورثت هذا المال كابرا عن كابر فقال إن كنت كاذبا فصيرك الله إلى ما كنت قال وأتى الأقرع في صورته فقال له مثل ما قال لهذا ورد عليه مثل ما رد على هذا فقال إن كنت كاذبا فصيرك الله إلى ما كنت قال وأتى الأعمى في صورته وهيئته فقال رجل مسكين وبن سبيل انقطعت بي الحبال في سفري فلا بلاغ لي اليوم إلا بالله ثم بك أسألك بالذي رد عليك بصرك شاة أتبلغ بها في سفري فقال قد كنت أعمى فرد الله إلي بصري فخذ ما شئت ودع ما شئت فوالله لا أجهدك اليوم شيئا أخذته الله فقال أمسك مالك فإنما ابتليتكم فقد رضي عنك وسخط على صاحبك.

Ebû Hüreyre^(ra) Allah Resûlü'nü^(sav) şöyle derken işittiğini söylemiştir: “İsrailoğullarından; biri cüzzamlı, biri kel, biri de kör üç kimse varmış. Allah onları imtihan etmek istemiş ve onlara bir melek göndermiştir. Melek cüzzamlıya gelerek: ‘En çok sevdiğin (istediğin) şey nedir?’ diye sormuş o da: ‘Güzel renk, güzel bir cilt ve beni insanların gözünde iğrenç bir halde bırakan şeyin benden giderilmesidir.’ demiştir. Ardından (melek) onun yüzünü sıvazlamıştır. Böylece adamın hastalığı gitmiş ve ona güzel bir renk ve güzel bir ten

bahşedilmiştir. (Melek) tekrar sormuş: ‘En çok istediğin mal nedir?’ Adam şöyle demiştir: ‘Bir deve ya da bir sığır -Râvi burada söylediği şey konusunda tereddüt etmiştir; fakat cüzzamlı veya kel (kim-selerden) biri kesinlikle deve demiş, diğeri de sığır demiştir-. (De-ve isteyen) [cüzzamlıya] doğum yapmak üzere olan dişi bir deve ve-rilmiş ve [melek, deveyi] verirken: ‘Allah mübarek kılsın.’ demiştir. Ardından kel adama gitmiş ve sormuştur: ‘En çok sevdiğin [istedi-ğin] şey nedir?’. Adam: ‘Güzel bir saç ve insanların nefret etmesine sebep olan bu kelliğin benden gitmesidir.’ demiştir. Bunun üzerine (melek) bedenini sıvazlamış böylece adamın hastalığı giderek ken-disine güzel bir saç bahşedilmiştir. Melek: ‘En çok istediğin mal ne-dir?’ diye sormuş adam da: ‘Bir sığır’ demiştir. Adama hamile bir sığır verilmiş ve (melek) sığırı teslim ederken ona ‘Allah mübarek kılsın’ demiştir. Sonra (melek) kör olan kimseye giderek: ‘En çok sevdiğin (istediğin) şey nedir?’ diye sormuş adam da ‘Allah’ın görme [kabili-yetimi] geri vermesi ve böylece benim de insanları görebilmemdir.’ demiştir. (Melek) adamın bedenini sıvazlamış ve adama görme ka-biliyeti yeniden verilmiştir. Adama: ‘En çok istediğin mal nedir?’ di-ye sormuş adam da ‘Bir koyun sürüsü’ demiştir. Böylece ona hamile bir keçi verilmiş ve bu keçi yavrulamıştır. Böylece bir vadi deve ile diğeri sığır²⁹ ile üçüncüsü de koyunlarla dolmuştur. Daha sonra [me-lek] (eski) halinde ve suretinde cüzzamlı olan adama giderek şöyle demiştir: ‘Ben fakir bir adamım, yolculuğum esnasında bütün erza-kım tükendi. Önce Allah’ın sonra da senin yardımın dışında gide-ceğim yere ulaştıracak kimse yok. Sana güzel bir renk, güzel bir ten ve mal olarak deve veren Allah adına, bana yolculuğumda beni taşı-yacak bir deve (vermeni) istiyorum.’. [Eskiden cüzzamlı olan adam ise] ‘(Yerine getirmem gereken) sorumluluklarım çok fazla’ demiş bunun üzerine (melek): ‘Sanki seni tanıyor gibiyim. Sen insanların öğrendiği cüzzamlı değil misin? Sen yoksuldun ve Allah sana (zen-ginlik) bahşetti.’ demiştir. Adam da: ‘Bu servet bana büyüklerimden

29. Müellif, hadisin İngilizce tercümesinde “الْبَقَر” kelimesini muhtemelen seh-ven “goat (keçi)” şeklinde tercüme etmiştir fakat kelimenin Türkçe karşılığı için “sığır” kelimesini kullanmak uygun görünmektedir (Çev.).

miras kaldı.' diye cevap vermiştir. [Melek:] 'Eğer yalan söylüyorsan Allah seni eski haline getirsin.' demiştir. Daha sonra, (önceki) halinde kel olan adama giderek ona da (eskiden cüzzamlı olan) adama söylediklerinin aynısını söylemiştir. (Kel olan) adam da (cüzzamlının adamın) cevabının aynısını vermiş ve (melek de) 'Eğer yalan söylüyorsan Allah seni eski haline getirsin.' demiştir. Yine, (eski) halinde ve suretinde kör olan adama giderek: 'Ben yoksul ve yolda kalmış bir insanım. Erzakım tükendi ve önce Allah'ın sonra da senin yardımın olmadan gideceğim yere ulaşmam mümkün değil. Senden, sana görme kabiliyetini iade eden ve koyun sürüsü bahşeden (Allah) adına, yolculuk için erzakımı sağlayacağım bir koyun vermeni istiyorum.'. Adam: 'Ben kördüm ve Allah bana tekrar görme kabiliyeti verdi. Dilediğini al ve dilediğini bırak. Allah'a yemin olsun ki ben, bugün Allah adına alacağın hiçbir şey için senin karşında durmayacağım.' demiştir. Bunun üzerine [melek] şöyle demiştir: '(Sahip olduğun) şeyler sende kalsın. Siz aslında bir imtihana tabi tutulduunuz ve Allah senden razı oldu fakat arkadaşlarına öfkelen-di.'"

(7:48)

عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال بينا رجل بفلاة من الأرض فسمع صوتا في سحابة اسق حديقة فلان فتنحى ذلك السحاب فأفرغ ماءه في حرة فإذا شرجة من تلك الشراج قد استوعبت ذلك الماء كله فاتبع الماء فإذا رجل قائم في حديقته يحول الماء بمسحاته فقال له يا عبدالله ما اسمك؟ قال فلان للاسم الذي سمع في السحابة فقال له يا عبدالله لم تسألني عن اسمي؟ فقال إني سمعت صوتا في السحاب الذي هذا ماؤه يقول اسق حديقة فلان لاسمك فما تصنع فيها؟ قال أما إذ قلت هذا فإني أنظر إلى ما يخرج منها فأصدق بثلثه وأكل أنا وعبالي ثلثا وأرد فيها ثلثه.

Ebû Hüreyre^(ra), Allah Resûlü'nden^(sav) şunu nakletmiştir: Bir adam ıssız bir yerde olduğu sırada buluttan gelen (ve şöyle talimat

veren) bir ses işittiği: “Falan kimsenin bahçesini sula.” Ardından bulutlar giderek taşlık bir yere suyunu boşaltmıştır. (Yağmur su) kanallarından birini doldurmuş ve adam da bu suyu takip ederek bahçesinde bir kürek yardımıyla suyun akışını değiştiren bir adam görmüştür. Ona: “Ey Allah’ın kulu, senin ismin nedir?” diye sormuş adam da “Falandır” demiştir. Bu, bulutlardan duyduğu ismin aynıydı. Adam: “Ey Allah’ın kulu, adımın neden soruyorsun?” diye sorunca “Ben bu sağınağa sebep olan bulutlardan şöyle bir ses işittim: ‘Falanın bahçesini sula’ diye senin ismini söyledi. (Allah’ın sana lütf olarak verdiği) bu bahçe için ne yapıyorsun?” demiştir. Adam da cevaben şöyle demiştir: “Mademki sen böyle söylüyorsun, elde ettiğim ürüne bakar üçte birini tasadduk ederim, üçte birini çocuklarımla birlikte ben yerim (kalan) üçte birini de (bahçeme) yatırım olarak harcarım.”

(7:49)

عن عدي بن حاتم قال سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول من استطاع منكم أن يستتر من النار ولو بشق تمره فليفعل.

عن المنذر بن جرير عن أبيه قال كنا عند رسول الله صلى الله عليه وسلم في صدر النهار قال فجاءه قوم حفاة عراة مجتأبي النمار أو العباء متقلدي السيوف عامتهم من مضر بل كلهم من مضر فتمعر وجه رسول الله صلى الله عليه وسلم لما رأى بهم من الفاقة فدخل ثم خرج فأمر بلالا فأذن وأقام فصلى ثم خطب فقال يا أيها الناس اتقوا ربكم الذي خلقكم من نفس واحدة إلى آخر الآية إن الله كان عليكم رقيبا والآية التي في الحشر اتقوا الله ولتنظر نفس ما قدمت لغد واتقوا الله تصدق رجل من ديناراه من درهمه من ثوبه من صاع بره من صاع تمره حتى قال ولو بشق تمره قال فجاء رجل من الأنصار بصرة كادت كفه تعجز عنها بل قد عجزت قال ثم تتابع الناس حتى رأيت كومين

من طعام وثياب حتى رأيت وجه رسول الله صلى الله عليه وسلم يتهلل كأنه مذهبة فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم من سن في الإسلام سنة حسنة فله أجرها وأجر من عمل بها بعده من غير أن ينقص من أجورهم شيء ومن سن في الإسلام سنة سيئة كان عليه وزرها ووزر من عمل بها من بعده من غير أن ينقص من أوزارهم شيء.

Adî b. Hâtim^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle söylediğini işitmiştir: “Sizden biri yarım hurma ile bile olsa kendini cehennem ateşinden korusun.”

Münzir b. Cerîr babasından naklen şöyle demiştir: Biz sabahın erken vakitlerinde Allah Resûlü'nün^(sav) yanında bulunduğumuz bir sırada yalın ayak, üzerlerinde çizgili yün kıyafetler veya abaları bulunan, kılıçlarını (boyunlarına) asmış çıplak adamlar geldi. Bunların çoğu hatta tamamı Mudar kabilesindendi. Onların [bu] yoksul hallerini gördüğünde Resûlullah'ın^(sav) yüzünün rengi değişti. Daha sonra (evine) girdi ve dışarı çıkarak Bilâl'e (ezan okumasını) buyurdu. Bilâl ezan okudu, kamet getirdi ve (Hz. Peygamber ashabıyla birlikte) namazı kıldı. Ardından (Kur'an'dan ayetler okuyarak) şöyle seslendi: 'Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ...Rabbinizden sakının...' ayetin sonuna kadar okudu [yani] 'Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir (Nisa Sûresi, 4:1). Daha sonra da Haşr Sûresi'nden de bir ayet okudu: 'Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve herkes, yarına ne hazırladığına baksın. Allah'tan korkun, çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberdardır. ' (Haşr Sûresi, 59:18). (Sonrasında cemaat sadaka vermede birbiriyle yarıştı). Bazıları bir dinar bazıları bir dirhem, bazıları kıyafet, bazıları bir sa' buğday bazıları da bir sa' hurma verdi. (Hz. Peygamber^(sav)) şöyle buyurdu: 'Yarım bir hurma da olsa (getirin).' Sonra ensardan bir kimse ellerin zor taşıdığı hatta taşıyamadığı bir para kesesiyle geldi. Sonra diğerleri de onu takip etti. Nitekim ben yiyeceklerden ve giyeceklerden oluşan iki yığın gördüm ve Allah Resûlü'nün^(sav) yüzünün de (memnuniyetten) altın gibi parladığını gördüm. Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurdu: 'Kim İslam'da güzel bir adet başlatırsa, bu (adet) için ona bir sevap veri-

lir ve ayrıca kendi ecirlerinden hiçbir şey eksilmeksizin onu takip edenlerin sevapları da ona [bu âdeti başlatan kimseye] verilir. Kim de İslam'da kötü bir âdet başlatırsa, bu (âdet) için ona bir günah yazılır ve ayrıca kendi günahlarından hiçbir şey eksilmeksizin onu takip edenlerin günahları da ona [bu âdeti başlatan kimseye] yazılır.

(7:50)

عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال عمرو وحدتنا سفیان بن عيينة قال وقال ابن جريج عن الحسن بن مسلم عن طاوس عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال مثل المنفق والمتصدق كمثل رجل عليه جبتان أو جنتان من لدن ثديهما إلى تراقيهما فإذا أراد المنفق وقال الآخر فإذا أراد المتصدق أن يتصدق سبغت عليه أو مرت وإذا أراد البخيل أن ينفق قلصت عليه وأخذت كل حلقة موضعها حتى تجن بنانه وتعفو أثره قال فقال أبو هريرة فقال يوسعها فلا تتسع.

Ebû Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Hz. Peygamber^(sav) şöyle buyurmuştur: “İnfakta bulunan veya sadaka veren kimsenin durumu üzerinde tam göğsünün üzerinden köprücük kemiklerine kadar iki cübbe ya da iki zırh bulunan kimse gibidir. İnfakta bulunan kimse (diğer râvi sadaka veren kimse demiştir) sadaka vermek istediğinde [zırhı] onun için genişler. Cimri bir kimse infakta bulunmak istediğinde ise [zırh] daralır ve her bir halkası yerini alır. Hatta zırh tüm bedenini kaplar ve ayak izini siler.” Ebû Hüreyre^(ra) şöyle demiştir: “(Cimri adam) onu [zırhını] genişletmeye çalışır fakat o genişlemez.”

(7:51)

عن أبي هريرة يبلغ به ألا رجل يمنح أهل بيت ناقة تغدو بعس وتروح بعس إن أجرها لعظيم.

Ebû Hüreyre'den^(ra) rivayet edildiğine göre ona (Hz. Peygamber'in^(sav) şöyle söylediği) nakledilmiştir: “Elbette ev halkına sabah

ve akşam büyük bir kap [dolusu] süt veren dişi bir deve (bağışlamanın) mükâfatı büyüktür”

(7:52)

عن عائشة قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا أنفقت المرأة من طعام بيتها غير مفسدة كان لها أجرها بما أنفقت ولزوجها بما كسب وللخازن مثل ذلك لا ينقص بعضهم أجر بعض شيئاً وفي رواية من طعام زوجها .

Hız. Âişe^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu aktarmıştır: “Bir kadın, hiçbir zarara sebep olmaksızın evindeki yiyecekten bir miktar tasadduk ettiğinde verdiği şey için bir sevap kendine, bir de kazandığı için kocasına bir sevap vardır. Aynı şey vekil için de geçerlidir. Hiçbir şekilde biri diğerinin sevabından eksiltmez.

Bu hadis şu değişiklik ile birlikte aynı isnat ile Mansur tarafından da nakledilmiştir³⁰: “kocasının yiyeceğinden”

(7:53)

عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال قال رجل لأتصدقن الليلة بصدقة فخرج بصدقته فوضعها في يد زانية فأصبحوا يتحدثون تصدق الليلة على زانية قال اللهم لك الحمد على زانية لأتصدقن بصدقة فخرج بصدقته فوضعها في يد غني فأصبحوا يتحدثون تصدق على غني قال اللهم لك الحمد على غني لأتصدقن بصدقة فخرج بصدقته فوضعها في يد سارق فأصبحوا يتحدثون تصدق على سارق فقال اللهم لك الحمد على زانية وعلى غني وعلى سارق فأنتي فقيل له أما صدقتك فقد قبلت أما الزانية فلعلها تستعف بها عن زناها ولعل الغني يعتبر فينفق مما أعطاه الله ولعل السارق يستعف بها عن سرقة.

30. Müellif, bu kısmın Arapçasına yer vermemiştir (Çev.).

Ebü Hüreyre^(ra) Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle söylediğini aktarmıştır: “Bir adam sadaka vermeye niyet etti, sadakasını da getirip zina eden bir kadının eline verdi. Sabah olduğunda insanlar: “Dün akşam zina eden bir kadına sadaka verildi.” diye konuşuyordu. (Sadakayı veren kimse) ‘Ey Allah’ım, Sana hamdolsun. Bir zâni kadına [sadaka verdiğim için].’ dedi. Daha sonra tekrar sadaka vermeye niyet etti, sadakasını da getirip zengin bir kimsenin eline verdi. Sabah olduğunda insanlar: “Dün akşam zengin bir adama sadaka verildi.” diye konuşuyordu. (Sadakayı veren kimse) ‘Ey Allah’ım, Sana hamdolsun, varlıklı bir adama [sadaka verdiğim için].’ dedi. Daha sonra tekrar sadaka vermeye niyet etti, sadakasını da getirip hırsız bir kimsenin eline verdi. Sabah olduğunda insanlar: “Dün akşam bir hırsıza sadaka verildi.” diye konuşuyordu. Böylece (onlardan) biri şöyle dedi: “Ey Allah’ım, Sana hamdolsun, zâni bir kadına, zengin bir adama ve hırsız bir adama [sadaka verdiğim için].”. Ona bir (melek) geldi ve şöyle dedi: ‘Sadakan kabul edilmiştir. (Umulur ki sadakan vesilesi ile) Zâni kadın zinadan uzak durur, zengin adam ibret alır da Allah’ın kendisine bahşettiğinden infak eder ve hırsız adam da hırsızlıktan uzak durur.’”

(7:54)

عن همام بن منبه قال هذا ما حدثنا أبو هريرة عن محمد رسول الله صلى الله عليه وسلم فذكر أحاديث منها وقال رسول الله صلى الله عليه وسلم * لا تصم المرأة وبعلمها شاهد إلا بإذنه ولا تأذن في بيته وهو شاهد إلا بإذنه وما أنفقت من كسبه من غير أمره فإن نصف أجره له.

Hemmâm b. Münebbih şöyle demiştir: “Hz. Muhammed’in^(sav) Ebü Hüreyre kanalıyla nakledilen bazı hadisleri bulunmaktadır.” Böylece bu hadislerden birini (şu şekilde) nakletmiştir: “Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurmuştur: ‘Kocası (evde) olduğu sürece hiçbir kadın ondan izin almaksızın oruç tutmasın ve kocası evde olduğu sürece, ondan izin almaksızın evine hiçbir (mahremi) sokmasın. [Kadının kocasının] kazandığından müsaadesi olmadan harcadığı şeylerden sevabın yarısı kocasına yazılır.’”

(7:55)

عن عمير مولى أبي اللحم قال كنت مملوكا فسألت رسول الله صلى الله عليه وسلم أتصدق من مال موالي بشيء قال نعم والأجر بينكما نصفان.

عن عميرا مولى أبي اللحم قال أمرني مولاي أن أقدد لحما فجاءني مسكين فأطعمته منه فعلم بذلك مولاي فضربني فأنتيت رسول الله صلى الله عليه وسلم فذكرت ذلك له فدعاه فقال لم ضربته فقال يعطي طعامي بغير أن أمره فقال الأجر بينكما .

Ebü'l-Lahm'ın azatlı kölesi Umeyr şöyle demiştir: “Ben bir köleydim (Ebü'l-Lahm'ın kölesi). Allah Resûl'üne^(sav) efendimin servetinden sadaka verip veremeyeceğimi sordum bana: ‘Evet [verebilirsin] ve bunun mükâfatı seninle onun aranda yarım yarım’dır.’ dedi.”

Ebü'l-Lahm'ın azatlı kölesi Umeyr şöyle demiştir: “Efendim bana biraz eti şerit halinde doğramamı söyledi. (Ben bunu yaparken) yoksul bir adam yanıma geldi, ben de yemesi için ona (etten) biraz verdim. Bundan haberdar olan efendim geldi ve beni dövdü. Ben Resûlullah'ın^(sav) yanına gittim ve olanları anlattım. Resûlullah^(sav) [efendimi] çağırdı ve ona sordu: ‘Neden onu dövdün?’, (Ebü'l-Lahm) ‘Benim yiyeceğimi ben emretmediğim halde başkasına veriyor.’ dedi. Bunun üzerine (Hz. Peygamber^(sav)) şöyle buyurdu: ‘Onun mükâfatı ikiniz arasında paylaşılır.’”

(7:56)

عن أبي هريرة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ما نقصت صدقة من مال وما زاد الله عبدا بعفو إلا عزا وما تواضع أحد الله إلا رفعه الله .

Ebü Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Sadaka hiçbir şekilde serveti eksiltmez. Affeden bir kulun Allah saygınlığını arttırır. Tevazu gösterenin de Allah (insanlar nazarında) değerini yükseltir.”

(7:57)

عن عقبة بن عامر يقول سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول كل امرئ في ظل صدقته حتى يفصل بين الناس أو قال حتى يحكم بين الناس.

Ukbe b. Âmir^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle söylediğini işitmiştir: “(Kıyamet gününde) insanlar arasında hesap görülene veya (râvi söylediği şey konusunda tereddüt etmiştir) karar verilene kadar herkes sadakasının gölgesi altında olacaktır.”

(7:58)

عن أبي كبشة أنه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ثلاثة أقسم عليهن وأحدثكم حديثاً فاحفظوه قال ما نقص مال عبد من صدقة ولا ظلم عبد مظلماً فصبر عليها إلا زاده الله عزا ولا فتح عبد باب مسألة إلا فتح الله عليه باب فقر أو كلمة نحوها وأحدثكم حديثاً فاحفظوه قال إنما الدنيا لأربعة نفر عبد رزقه الله مالا وعلما فهو يتقي فيه ربه ويصل فيه رحمه ويعلم الله فيه حقا فهذا بأفضل المنازل وعبد رزقه الله علما ولم يرزقه مالا فهو صادق النية يقول لو أن لي مالا لعملت بعمل فلان فهو نيته فأجرها سواء وعبد رزقه الله مالا ولم يرزقه علما فهو يخبط في ماله بغير علم لا يتقي في ربه ولا يصل في رحمه ولا يعلم الله فيه حقا فهذا بأخبث المنازل وعبد لم يرزقه الله مالا ولا علما فهو يقول لو أن لي مالا لعملت فيه بعمل فلان فهو نيته فوزرهما سواء.

Ebü Kebşe (el-Enmârî)^{31(ra)} Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu işitmiştir: “Üç özellik var ki onlar üzerine size yemin ederim. Size bir de hadis söyleyeceğim bunu ezberleyin. ‘Kimsenin malı sadaka vermekten dolayı eksilmez. Hiçbir kul yoktur ki uğradığı haksızlık

31. الأنصاري (Çev.).

lara sabretsin de Allah onun şerefini artırmazın. Dilencilik kapısını açan bir kula Allah yoksulluk kapısını açar.” (Râvi Hz. Peygamber'in^(sav) tam olarak kullandığı kelimeler konusunda mütereddittir) -veya benzeri bir ifade kullandı-. (Hz. Peygamber devam etti) “Sizce bir söz söyleyeceğim onu hafızanızda tutun” sonra şöyle buyurdu: “Dünyada dört sınıf insan vardır: İlki, Allah kendisine servet ve ilim verdiği ve o da, bunlar konusunda, Allah'tan korkarak dostlarına ve akrabalarına nazik davranır ve bunlar üzerinde Allah'ın hakkını gözetir. Böyle bir kimse (Allah nezdinde) üstün bir derecededir. İkincisi, Allah'ın kendisine ilim verip (bol miktarda) mal vermediği kimsedir. Bu kimsenin niyeti iyidir ve şöyle der: 'Eğer malım olsaydı şöyle şöyle güzel işler yapardım.'. Bu yalnızca bir niyet olarak kalsa da bu iki kimsenin mükâfatı eşittir. Üçüncü kimse ise, Allah'ın kendisine mal verip ilim vermediği kimsedir. Bu kimse bilgisizce servetini harcar ne Allah'tan korkar ne de dostlarına ve akrabalarına iyilikle muamele eder. O, insanların en kötüsüdür. Dördüncü kimse ise, Allah'ın ne mal ne de ilim verdiği kimsedir. Bu kimse de şöyle der: 'Eğer malım olsaydı onunla şöyle iyi işler yapardım.'. Fakat bu kimsenin niyeti kötüdür ve bu iki kimsenin de (günah) yükleri eşittir.” Ebû İsâ (et-Tirmizî) şöyle demiştir: “Bu hadis hasen sahihtir.”³²

İnfakın Sınırı حد الإنفاق

(7:59)

عن مصعب بن سعد عن أبيه أنه نزلت فيه آيات من القرآن قال حلفت أم سعد أن لا تكلمه أبدا حتى يكفر بدينه ولا تأكل ولا تشرب قالت زعمت أن الله وصابك بوالديك وأنا أمك وأنا أمرك بهذا قال مكثت ثلاثا حتى غشي عليها من الجهد فقام ابن لها يقال له عمارة فسقاها فجعلت تدعو على سعد فأنزل الله عز وجل في القرآن هذه الآية: ووصينا الإنسان

32. Müellif, hadisin sonunda bu ifadenin Arapçasına yer vermemiştir (Çev.).

بوالديه حسنا وإن جاهدك على أن تشرك بي وفيها وصاحبهما في الدنيا معروفا قال وأصاب رسول الله صلى الله عليه وسلم غنيمة عظيمة فإذا فيها سيف فأخذته فأتيت به الرسول صلى الله عليه وسلم فقلت نفلني هذا السيف فأنا من قد علمت حاله فقال رده من حيث أخذته فانطلقت حتى إذا أردت أن ألقيه في القبض لامتنى نفسي فرجعت إليه فقلت أعطينيه قال فشد لي صوته رده من حيث أخذته قال فأنزل الله عز وجل يسألونك عن الأنفال قال ومرضت فأرسلت إلى النبي صلى الله عليه وسلم فأتاني فقلت دعني أقسم مالي حيث شئت قال فأبى قلت فالنصف قال فأبى قلت فالثالث قال فسكت فكان بعد الثالث جائزا قال وأتيت على نفر من الأنصار والمهاجرين فقالوا تعال نطعمك ونسقيك خمرا وذلك قبل أن تحرم الخمر قال فأتيتهم في حش والحش البستان فإذا رأس جزور مشوي عندهم وزق من خمر قال فأكلت وشربت معهم قال فذكرت الأنصار والمهاجرون عندهم فقلت المهاجرون خير من الأنصار قال فأخذ رجل أحد لحي الرأس فضربني به فجرح بأنفي فأتيت رسول الله صلى الله عليه وسلم فأخبرته فأنزل الله عز وجل في معنى نفسه شأن الخمر إنما الخمر والميسر والأنصاب والأزلام رجس من عمل الشيطان.

Mus'ab b. Sa'd babasından, Kur'an'dan bazı ayetlerin kendisi hakkında indiğini nakletmiştir. Annesi Ümmü Sa'd, dininden dönmedikçe bir daha asla onunla konuşmayacağına ve yiyip içmeyeceğine dair yemin etti ve "Allah sana annene babana iyi davranmanı emretti. Ben de senin annenim ve sana bunu emrediyorum." dedi. Açlıktan bayılana kadar bu halde üç gün geçirdi. Bayıldığında Umâre ismindeki oğlu ayağa kalktı ve ona su verdi. [Annesi] Sa'd'a^(ra) beddua etmeye başladı. Sonra Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'in şu ayetlerini vahyetti: "Biz insana, ana-babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir... Eğer onlar seni, hakkında bilgin olmayan bir şeyi (kö-

rü körüne) bana ortak koşman için zorlarsa, onlara itaat etme. Onlarla dünyada iyi geçin” (Lokman Sûresi, 31:14-15). O (Sa'd^(ra)) ayrıca şunu da nakletmiştir: “Resûlullah^(sav) büyük bir ganimet elde etmişti. Bunların arasında bir de kılıç vardı. Ben kılıcı alarak Resûlullah'a^(sav) geldim ve '(Ganimetten benim payım olarak) bunu bana ver, ben durumunu bildiğin bir kimseyim.' dedim. Bunun üzerine bana: 'Onu aldığın yere geri götür.' buyurdu. Ben de geri gittim, onu bir yere götürmek istedim fakat nefsim beni ayıpladı ben de tekrar (Hz. Peygamber'e) gelerek ondan bu kılıcı bana vermesini istedim. Yüksek bir sesle bana kılıcı aldığım yere götürmemi söyledi. Allah Teâlâ şu ayeti bu durumda vahyetmiştir: 'Sana savaş ganimetlerini soruyorlar ...' (Enfâl Sûresi, 8:1).” (Yine) Sa'd şöyle anlatmıştır: “Bir seferinde ben hastalandım ve Allah Resûlü'ne^(sav) bir haber gönderdim, O^(sav) da beni ziyarete geldi. Ona: “Bana müsaade et, malımın dilediğim kadarını (sadaka olarak) vereyim.” dedim, kabul etmedi. 'Yarisını (vereyim)' dedim, kabul etmedi.³³ 'Üçte birini (vereme izin ver)' dedim, sessiz kaldı ve işte bundan sonra (kişinin malından tasadduk etmesinin) üçte bir miktarı kadar olduğu geçerlilik kazanmıştır.” Sa'd şöyle demiştir: “Ensarın ve muhacirin bulunduğu bir grubun yanına gittim. Bana 'Gel de sana şarap ikram edelim.' dediler ki henüz şarap haram kılınmamıştı. Bir bahçe içinde yanlarına gittim, yanlarında kızartılmış bir deve kellesi ve içi şarap dolu küçük bir kırba vardı. Onlarla birlikte yedim, içtim. Derken ensar ile muhacir arasında bir tartışma oldu. Ben 'Muhacirler, ensardan daha hayırlıdır.' dedim. Bunun üzerine bir adam (devenin) kellesinden bir parçayı alarak onunla bana vurdu ve burnumu yaraladı. Ben Resûlullah'ın^(sav) yanına gittim ve durumu anlattım. Müteakiben Allah Teâlâ şaraba ilişkin ayetleri (Maide Sûresi, 5:90) indirdi: '...Şarap, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir...”

(7:60)

وقال كعب رضي الله عنه قلت يا رسول الله إن من توبيتي أن أنخلع

33. Bu kısmın İngilizce tercümede atlandığı görülmektedir (Çev.).

من مالي صدقة إلى الله وإلى رسوله صلى الله عليه وسلم قال أمسك عليك بعض مالك فهو خير لك قلت فإنني أمسك سهمي الذي بخير.

Kâ'b^(ra) şöyle demiştir: “Resûlullah’a^(sav) ‘Yâ Resûlallah, şüphesiz Allah ve Resûlü için tasaddukta bulunarak malımın benden alınması [tamamını tasadduk etmem] benim tevbemdir [adağımdır, bu hususta ne buyurursunuz?].’ (Hz. Peygamber^(sav)) şöyle buyurdu: ‘Malının bir kısmını elinde tut, bu senin için daha hayırlıdır.’. Ben de Hayber’deki payımı elimde tutacağım.’ dedim.”

كيفية الإنفاق **İnfakın Keyfiyeti**

(7:61)

عن ثوبان قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم أفضل دينار ينفقه الرجل دينار ينفقه على عياله ودينار ينفقه الرجل على دابته في سبيل الله ودينار ينفقه على أصحابه في سبيل الله قال أبو قلابة وبدأ بالعيال ثم قال أبو قلابة وأي رجل أعظم أجرا من رجل ينفق على عيال صغار يعفهم أو ينفعهم الله به ويغنيهم.

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم دينار أنفقته في سبيل الله ودينار أنفقته في رقبة ودينار تصدقت به على مسكين ودينار أنفقته على أهلك أعظمها أجرا الذي أنفقته على أهلك.

عن خيثمة قال كنا جلوسا مع عبد الله بن عمرو إذ جاءه قهرمان له فدخل فقال أعطيت الرقيق قوتهم قال لا قال فانطلق فأعطهم قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم كفى بالمرء إثما أن يحبس عمن يملك قوته.

عن جابر قال أعتق رجل من بني عذرة عبدا له عن دبر فبلغ ذلك رسول

الله صلى الله عليه وسلم فقال ألك مال غيره فقال لا فقال من يشتريه مني فاشتره نعيم بن عبد الله العدوي بثمانمائة درهم فجاء بها رسول الله صلى الله عليه وسلم فدفعها إليه ثم قال ابدأ بنفسك فتصدق عليها فإن فضل شيء فلاهلك فإن فضل عن أهلك شيء فلذي قرابتك فإن فضل عن ذي قرابتك شيء فهكذا وهكذا يقول فبين يديك وعن يمينك وعن شمالك.

أنس بن مالك يقول كان أبو طلحة أكثر أنصاري بالمدينة مالا وكان أحب أمواله إليه بيرحي وكانت مستقبله المسجد وكان رسول الله صلى الله عليه وسلم يدخلها ويشرب من ماء فيها طيب قال أنس فلما نزلت هذه الآية لن تنالوا البر حتى تنفقوا مما تحبون قام أبو طلحة إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال إن الله يقول في كتابه لن تنالوا البر حتى تنفقوا مما تحبون وإن أحب أموالي إلي بيرحي وإنها صدقة الله أرجو برها وذخرها عند الله فضعها يا رسول الله حيث شئت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم بخ ذلك مال رابع ذلك مال رابع قد سمعت ما قلت فيها وإني أرى أن تجعلها في الأقربين فقسمها أبو طلحة في أقاربه وبني عمه.

عن ميمونة بنت الحارث أنها أعتقت وليدة في زمان رسول الله صلى الله عليه وسلم فذكرت ذلك لرسول الله صلى الله عليه وسلم فقال لو أعطيتها أخوالك كان أعظم لأجرك.

عن زينب امرأة عبد الله قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم تصدقن يا معشر النساء ولو من حليكن قالت فرجعت إلى عبد الله فقلت إنك رجل خفيف ذات اليد وإن رسول الله صلى الله عليه وسلم قد أمرنا بالصدقة فأنته فاسأله فإن كان ذلك يجزئني وإلا صرفتها إلى غيركم قالت فقال لي عبد الله بل انتيه أنت قالت فانطلقت فإذا امرأة

من الأنصار بباب رسول الله صلى الله عليه وسلم حاجتي حاجتها قالت وكان رسول الله صلى الله عليه وسلم قد ألقى عليه المهابة قالت فخرج علينا بلال فقلنا له أنت رسول الله صلى الله عليه وسلم فأخبره أن امرأتين بالباب تسألانك أتجزئ الصدقة عنهما على أزواجهما وعلى أيتام في حجورهما ولا تخبره من نحن قالت فدخل بلال على رسول الله صلى الله عليه وسلم فسأله فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم من هما فقال امرأة من الأنصار وزينب فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم أي الزينب قال امرأة عبد الله فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم لهما أجران أجر القرابة وأجر الصدقة.

عن أم سلمة قالت قلت يا رسول الله هل لي أجر في بني أبي سلمة أنفق عليهم ولست بتاركهم هكذا وهكذا إنما هم بني فقال نعم لك فيهم أجر ما أنفقت عليهم.

عن أبي مسعود البدرى عن النبي صلى الله عليه وسلم قال إن المسلم إذا أنفق على أهله نفقة وهو يحتسبها كانت له صدقة.

عن أسماء قالت قلت يا رسول الله إن أمي قدمت علي وهى راغبة أو راهبة أفأصلها قال نعم.

Sevbân'dan^(ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle demiştir: “En faziletli dinar, kişinin ailesine infak ettiği, Allah yolunda hayvanına infak ettiği bir de Allah yolunda arkadaşlarına sarf ettiği dinardır.” (Râvilerden biri olan) Ebû Kılâbe: “O (yani râvi) [infak edilecek yerleri sayarken] aileden başlamıştır.” demiş ve devam etmiştir: “Ailesinin küçük üyelerine infakta bulunarak (böylece) onları (yoksulluktan) koruyan, Allah'ın (bu vesileyle) kendilerine kazanç sağlayarak varlıklı bir hale getirdiği kimseden daha çok mükâfatlandırılacak kim olabilir?”

Ebû Hüreyre'nin^(ra) rivayetine göre Resûlullah^(sav) şöyle demiştir: “Allah yolunda infak ettiğin dinar, köle azat etmek için, ihtiyaç sahibi birine sadaka olarak verdiğin ya da ailene infak ettiğin dinarlar arasında en büyük mükâfata yol açan ailene sarf ettiğindir.”

Hayseme şöyle anlatmıştır: “Biz Abdullah b. Amr³⁴ ile birlikte oturuyorken içeriye kâhyası girdi. (İbn Ömer) ona ‘Kölelerin yiyeceklerini verdin mi?’ diye sordu. [Kâhya] ‘Hayır.’ dedi. Bunun üzerine [İbn Ömer] ‘Git ve onlara (yiyecek) ver, zira Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurmuştur: ‘Bu günah bir kimsenin sahibi olduğu kimseleri yiyecekten alıkoyan kimseye yeter.’ dedi.”

Câbir^(ra) şöyle nakletmiştir: Benî Uzra kabilesinden bir adam, bir kölesini müdebber olarak azat etti. Bu haber Resûlullah'a^(sav) ulaştı ve “Bunun dışında başka malın var mı?” diye sordu. O kimse, “Hayır” dedi. Bunun üzerine (Hz. Peygamber^(sav)): “Bu (köleyi) benden satın alacak var mı?” diye sordu. Nu'aym b. Abdullah el-Adevî onu 800 dirheme satın aldı ve bunu (parayı) Allah Resûlü'ne^(sav) getirerek teslim etti. O [Hz. Peygamber^(sav)] da [parayı] (sahibine) iade ederek şöyle söyledi: “Evela kendinden başla ve kendine infakta bulun. Geriye bir şey kalırsa onu da ailene, (ailenin ihtiyaçları karşılandıktan sonra) kalan olursa onu akrabalarına ve akrabalarından sonra kalan olursa böyle böyle infak et.” dedi ve devam etti: “Önündekilere, sağındakilere ve solundakilere (muhtaç kimselere ver).”

Enes b. Mâlik'in^(ra) şöyle söylediği nakledilmiştir: “Ebû Talha, Medine'de ensardan malı en çok olan sahabelerden biriydi. Malları arasında en çok sevdiği de mescidin karşısında bulunan Beyrahâ adındaki bahçesiydi. Resûlullah^(sav) sık sık buraya uğrar ve tatlı suyundan içerdi. ‘Sevdiğiniz mallarımızdan infak etmedikçe iyiliğe erişemezsiniz...’ ayeti nazil olduğunda Ebû Talha ayağa kalktı ve Resûlullah'a^(sav) gelerek şöyle dedi: ‘Allah, kitabında: ‘Sevdiğiniz mallarımızdan infak etmedikçe iyiliğe erişemezsiniz.’ buyuruyor. Benim de en çok sevdiğim malım Beyrahâ'dır. Bu yüzden ben onu sevabını ve mükâfatını dilediğim Allah için sadaka olarak veriyorum. Sen bunu

34. Mütercim burada sehven Ömer demiş olmalıdır (Çev.).

uygun gördüğün maksat için sarf et yâ Resûlallah.’ Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurdu: ‘Ne iyi! Beyrahâ kazanç getiren bir maldır. Söylediklerini duydum fakat bence (bu bahçeyi) yakın akrabalarına infak etmelisin.’ Böylece Ebû Talha (bahçeyi) yakın akrabaları ve amcaoğulları arasında taksim etti.”

Meymûne bint el-Hâris^(ra), Resûlullah^(sav) zamanında, bir cariye azat ettiğini ve bundan bahsettiğinde Resûlullah’ın^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Eğer onu dayılarına vermiş olsaydın sevabın daha fazla olurdu.”

Abdullah’ın (b. Mes’ûd) hanımı Zeyneb, Allah Resûlü’nün^(sav) söylediğini nakletmiştir: “Ey kadınlar topluluğu, ziynetlerinizden de olsa sadaka verin.” Bunun üzerine [Zeyneb] Abdullah’a dönerek: “Sen fakir bir adamsın, Resûlullah^(sav) bize sadaka vermemizi emretti. Sen ona git de sor. Eğer sadakamı sana vermem yeterliyse ne âlâ. Değilse onu senden başkasına veririm.” Abdullah bana [Zeyneb’e]: “Hayır, sen git.” dedi. Zeyneb şöyle dedi: “Ben de gittim. Resûlullah’ın^(sav) kapısında ensardan bir kadın vardı. Onun da sorusu benimkiyle aynıydı. Bekleyişimizi farkedene Hz. Bilâl yaklaşmış yanıma geldi ve biz ona: ‘Resûlullah’a^(sav) git de kapıda, eşleri ve sorumlulukları altındaki yetimlere sadaka vermenin yeterli olup olmadığını soran iki kadın olduğunu söyle fakat ona kim olduğumuzu söyleme.’ dedik.” Bilâl, Resûlullah’a^(sav) giderek (kadınların kendisinden istediği şeyi) sordu. Resûlullah^(sav) kadınların kim olduklarını sordu. (Bilâl): “Zeyneb ile ensardan bir kadın” dedi. Bunun üzerine Resûlullah^(sav) “Hangi Zeyneb?” diye sordu. (Bilâl) “Abdullah’ın hanımı.” dedi. Resûlullah^(sav) şöyle buyurdu. “O ikisine iki kat ecir vardır: Akrabalık eciri ve sadaka eciri.”

Ümmü Seleme^(ra) şöyle demiştir: “Ben Allah Resûlü’ne^(sav): ‘Yâ Resûlallah, Ebû Seleme’nin oğullarına infakta bulunmamdan dolayı bana ecir var mıdır? Onları şöyle ve şöyle bırakacak değilim (elbette), zira onlar benim çocuklarım.’ diye sordum. Bana: ‘Evet, onlara infakından dolayı sana ecir vardır.’ buyurdu.”

Ebû Mes’ûd’dan^(ra) nakledildiğine göre Hz. Peygamber^(sav) şöyle buyurmuştur: “Müslüman, Allah’ın rızasını umarak ailesine nafaka sağlarsa bu, sadaka yerine geçer.”

(Ebû Bekir'in kızı) Esmâ^(ra) şöyle demiştir: “Ben, ‘Yâ Resûlallah^(sav), annem korkmuş veya çekinmiş bir halde bana geldi. (İslam karşıtı olduğu halde) ona iyi davranmalı mıyım?’ diye sordum, ‘Evet.’ dedi.”

(7:62)

عن أبي هريرة قال أتى رسول الله صلى الله عليه وسلم رجل فقال
يا رسول الله أي الصدقة أعظم فقال أن تصدق وأنت صحيح شحيح
تخشى الفقر وتأمل الغنى ولا تمهل حتى إذا بلغت الحلقوم قلت لفلان
كذا ولفلان كذا ألا وقد كان لفلان.

Ebû Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre, bir adam Resûlullah'a^(sav) gelerek şöyle dedi: “Ey Allah'ın Resûlü, en hayırlı sadaka hangisidir?” Bunun üzerine: “Sadakanın en iyisi; sağlıklı ve eli sıkı olduğun ve fakirlikten korkarak zengin olmayı umduğun (halde) verdiğin sadakadır (böyle bir sağlık ve zihin durumunda verdiğin sadaka en iyisidir). Ölüm yaklaşmış da (malımın) şu kadarı falana, bu kadarı filana diyecek kadar (sadaka vermeyi) ertelemeyin. Zira o (vakit o mal) zaten (o kimselerin) olmuştur.”

(7:63)

عن أسماء بنت أبي بكر رضي الله عنها قالت قال لي رسول الله صلى
الله عليه وسلم أنفقي أو انضحني أو انفحي ولا تحصي فيحصي الله
عليك.

عن أسماء بنت أبي بكر أنها جاءت النبي صلى الله عليه وسلم فقالت
يا نبي الله ليس لي شيء إلا ما أدخل علي الزبير فهل علي جناح أن
أرضخ مما يدخل علي فقال أرضخي ما استطعت ولا توعي فيوعي
الله عليك.

Ebû Bekir'in kızı Esmâ'nın^(ra) naklettiğine göre, Hz. Peygamber^(sav)

kendisine şöyle demiştir: “İnfak et ve hesaplama, aksi takdirde Allah da sana [bahşedeceklerini] hesaplar.”

Ebû Bekir’in kızı Esmâ’nın^(ra) naklettiğine göre, o Hz. Peygamber’e^(sav) gelerek şöyle demiştir: “Ey Allah’ın Peygamber’i^(sav), Zübeyr’in (ev harcamaları için) verdiği dışında benim hiçbir şeyim yok. (Zübeyr tarafından) bana verilenden harcamamdan dolayı günah işlemiş olur muyum?” Bunun üzerine (Hz. Peygamber^(sav)) şöyle buyurmuştur: “İmkânın ölçüsünde harca ve biriktirme. Zira (böyle yaparsan) Allah da senden esirger.”

(7:64)

عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال سبعة يظلهم الله في ظله يوم لا ظل إلا ظله الإمام العادل وشاب نشأ في عبادة ربه ورجل قلبه معلق في المساجد ورجلان تحابا في الله اجتمعا عليه وتفرقا عليه ورجل طلبته امرأة ذات منصب وجمال فقال إني أخاف الله ورجل تصدق أخفى حتى لا تعلم شماله ما تنفق يمينه ورجل ذكر الله خاليا ففاضت عيناه.

Ebû Hüreyre’den^(ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber^(sav) şöyle buyurmuştur: “Yedi (kimse) vardır ki kendi gölgesi dışında hiçbir gölgenin olmayacağı gün (yani kıyamet gününde), Allah onları kendi gölgesinde gölgelendirecektir: Adil bir yönetici, Allah’a ibadet ederek büyümüş genç, kalbi mescitlere bağlı kimse, birbirini Allah için sevip Allah için bir araya gelen ve Allah için birbirinden ayrılan iki kimse, yüksek mevki sahibi güzel bir kadın (gayrimeşru bir ilişki) teklif ettiği halde ona: ‘Allah’tan korkarım.’ (diyerek teklifini reddeden) kimse, sol elinin verdiği sağ eli duymayacak (derecede gizli) sadaka veren kimse ve gizli bir halde Allah’ı zikrederek gözleri yaşaran kimse.”

(7:65)

عن أبي ذر عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ثلاثة لا يكلمهم الله يوم القيامة ولا ينظر إليهم ولا يزكيهم ولهم عذاب أليم قال فقراها رسول الله صلى الله عليه وسلم ثلاث مرار قال أبو ذر خابوا وخسروا من هم يا رسول الله قال المسبل والمنان والمنفق سلعته بالحلف الكاذب.

Ebû Zer'den^(ra) nakledildiğine göre Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurmuştur: “Üç (kimse) vardır ki, kıyamet gününde Allah onlarla konuşmayacak, onlara bakmayacak, onları tezkiye de etmeyecektir ve de onlar için elim bir azap vardır.” Allah Resûlü^(sav) bunu üç kez tekrarlamıştır. Ebû Zer: “Onlar mahvoldular ve hüsrana uğradılar. Kim onlar yâ Resûlallah?” diye sordu. (Hz. Peygamber^(sav)) şöyle buyurmuştur: “Elbisesini yerlerde sürükleyen, yaptıklarını başa kakan ve yalan yere yemin eden tüccar.”

BÖLÜM VIII

PİYASA MEKANİZMASI

İslam iktisadında diğer her şey sabit kalırken fiyatlar piyasa güçlerinin özgür işleyişi ile belirlenmektedir. Hz. Peygamber^(sav) devlet veya bireylerin fiyat belirlenme sürecine müdahil olmasını kerih görmüştür. Doğrudan harekete geçmekten sakındırmasının yanı sıra piyasa kusurlarına sebep olabilecek işleri de yasaklamıştır. Sonuç olarak hissedarlık, kartel anlaşmaları, ürün hakkında hayati bilgilerin gizlenmesi ve yanlış vaatlerle satış (günümüzün aldatıcı reklamlarına benzemektedir) Hz. Peygamber^(sav) tarafından yasaklanmıştır. Dolayısıyla Hz. Peygamber^(sav), ekonomik gücün fiyat mekanizması üzerindeki etkisini hükümsüz kılmıştır. Aynı zamanda bilgisizlerin, bilgililer tarafından sömürülmesini de kaldırmıştır. Günümüz toplumunda bu emirler iş dünyası için gönüllü yasalara bir temel oluşturabilir. Hukuki kurallar yanında bir takım ahlaki ilkeler de vardır. İş dünyasının karşılıklı işlerde dürüst, doğru ve cömert olması salık verilmiştir. Birbirlerine zarar vermek yerine karşılıklı yardım ve iş birliğine dayalı bir toplumsal sistem kurulmalıdır.

Tamamen serbest bir piyasanın yanı sıra Hz. Peygamber^(sav) ticari işlerin güvenilir ve kolay işlemesi için de bir yapı ortaya koymuştur. Toplum, iş ortaklarının akitleri, hakları ve görevleri, borçlar ve

bunların toplanması, alıcıların ve satıcıların haklarına ve yükümlülüklerine dair kuralları ve hukuksallığı gerektirir. Böyle bir yapı olmaksızın toplumda serbest ve açık bir piyasa mekanizması sağlanamaz. Kapitalizmin serbest piyasa ekonomisi aynı zamanda devletin temel yapıyı kurması için kuralcı bir rol üstlenmesini de gerektirmektedir. İslam'da ticari yapının öne çıkan özelliklerini içeren gelenekleri sıraladık. İslam'da ve kapitalizmde serbest piyasanın görünürdeki benzerlikleri yanıltıcı olabilmektedir. İslami yapı, arzın ve talebin serbest akışını etik ve yasal yapı içerisinde birey davranışını düzenleyerek garanti altına alır.

İş dünyasının davranışı; adalet, dürüstlük, denge, iş birliği, karşılıklı yardım ve cömertliğe bağlıdır. Bu durum, faydacı haz ve acı kıstaslarının, piyasa mekanizmasının merkezine oturduğu kapitalizme zıttır. İslam, muhtemel müdahale kaynaklarını düzenleyerek ve iş dünyasını mesleki ahlak kuralları içerisinde eğiterek, talebin ve arzın serbest işleyişine izin vermektedir. Bu kurallar yasal çerçeveye canlılık katar.

Fiyat Belirleme التسعير

(8:1)

عن أنس بن مالك قال غلا الشر على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالوا يا رسول الله قد غلا السعر فسعر لنا فقال إن الله هو المسعر القابض الباسط الرازق إني لأرجو أن ألقى ربي وليس أحد يظلمني بمظلمة في دم ولا مال.

Enes'ten^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) zamanında fiyatlar yükseldi. (İnsanlar): "Ey Allah'ın Resûlü, fiyatları bizim için belirle." dediler. Bunun üzerine Resûlullah^(sav): "Fiyatları belirleyen Allah'tır. Daraltan da genişleten de, rızık veren de O'dur. Ben kimsenin bana karşı kan ve para konusunda bir haksızlık iddiası olmadan Rabbime ulaşmayı dilerim." buyurdu.

نقص السوق Piyasa Kusurları

الإحتكار (Karaborsacılık, İstifçilik) İhtikâr

(8:2)

عن يحيى وهو ابن سعيد قال كان سعيد بن المسيب يحدث أن معمرًا قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من احتكر فهو خاطئ فقيل لسعيد فإنك تحتكر قال سعيد إن معمرًا الذي كان يحدث هذا الحديث كان يحتكر.

عن سعيد بن المسيب عن معمر بن عبد الله عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا يحتكر إلا خاطئ.

Ma'mer'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle demiştir: "İstifçilik yapan günahkârdır." Saîd'e (b. Müseyyeb): "Sen de istifçilik yapıyorsun." denildi. O da dedi ki: "Bu hadisi nakleden Ma'mer de istifçilik yapmıştır."³⁵

Ma'mer b. Abdullah, Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle dediğini nakletmiştir: "Yalnızca günahkârlar istifçilik yapar."

البيع قبل القبض Kabzdan Önce Satış

(8:3)

عن ابن عباس أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من ابتاع طعامًا فلا يبعه حتى يستوفيه قال ابن عباس وأحسب كل شيء.

35. Tüm istifçiler günahkâr değildir. İstifçi, aslında zaman faydası sağlayarak üretime katkıda bulunur. Yani ürünleri bolluk zamanında depolar ve daha fazla talep olduğu zaman bunları satar. Böylece üretimde bir pay kazanmış olur. Zira ürünleri belirli bir süre elinde tutarak piyasada bunların tedariki konusunda sürekli akışın korunmasını sağlar. Günahkâr olarak kınanan istifçi ise, sahte bir kâtlık oluşturmak amacıyla piyasadaki ürünleri asli tüketiciden saklayan ve sonradan insanların çaresizliğinden usulsüz bir biçimde faydalanan kimsedir. (A. H. Siddiği)

عن ابن عباس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من ابتاع طعاما فلا يبيعه حتى يكتاله فقلت لابن عباس لم فقال ألا تراهم يتبايعون بالذهب والطعام مرجأ ولم يقل أبو كريب مرجأ.

عن عبد الله بن عمر أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال من اشترى طعاما فلا يبيعه حتى يستوفيه ويقبضه.

عن ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من ابتاع طعاما فلا يبيعه حتى يقبضه.

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من اشترى طعاما فلا يبيعه حتى يكتاله وفي رواية أبي بكر من ابتاع.

عن سليمان بن يسار عن أبي هريرة أنه قال لمروان أحلت بيع الربا فقال مروان ما فعلت فقال أبو هريرة أحلت بيع الصكاك وقد نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن بيع الطعام حتى يستوفى قال فخطب مروان الناس فنهى عن بيعها قال سليمان فنظرت إلى حرس يأخذونها من أيدي الناس.

عن جابر بن عبد الله يقول نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن بيع الصبرة من التمر لا يعلم مكيلتها بالكيل المسمى من التمر.

İbn Abbas'tan^(ra) nakledildiğine göre Allah Resûlü^(sav) şöyle demiştir: “Yiyecek satın alan kimse onu teslim almadan satamaz.” İbn Abbas: “Zannediyorum ki diğer şeyler (ile ilgili hüküm) de bunun gibidir.” demiştir.

İbn Abbas'tan^(ra) nakledildiğine göre Allah Resûlü^(sav) şöyle demiştir: “Yiyecek satın alan kimse onu tartmadıkça (sonra da mülkiyetine almadan) satamaz.” Ben (Tâvûs) İbn Abbas'a “Bu neden böyledir?” diye sordum, “Görmüyor musun, (insanlar) altın ve yi-

yecek karşılığında, karşılığını sonradan ödemek üzere alışveriş yapıyorlar.” Ebû Küreyb, “karşılığını sonradan ödemek üzere” ifadesini zikretmemiştir.³⁶

İbn Ömer'den^(ra) nakledildiğine göre Allah Resûlü^(sav) şöyle demiştir: “Yiyecek satın alan kimse onu (ölçtükten sonra) teslim almadan satmasın.”

İbn Ömer'den^(ra) nakledildiğine göre Allah Resûlü^(sav) şöyle demiştir: “Yiyecek satın alan kimse onu teslim almadan satmasın.”

Ebû Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Allah Resûlü^(sav) şöyle demiştir: “Yiyecek satın alan kimse onu ölçmeden satmasın.” Ebû Bekir kanalıyla gelen rivayette (“اشترى” kelimesi yerine) “ابتاع” yer almaktadır.

Ebû Hüreyre'nin^(ra) Mervân'a şöyle dediği nakledilmiştir: “Sen faizli alışverişi helal mi kılıyorsun?” Buna cevaben Mervân: “Ben bunu yapmadım.” demiştir. Bunun üzerine Ebû Hüreyre: “Allah Resûlü^(sav) yiyeceklerin teslim alınmadan satımını yasakladığı halde sen yalnızca yazılı belgeler üzerinden yapılan alışverişi helal mi kılıyorsun?” Sonra Mervân insanlara dönerek onları böyle (yazılı belgeler yardımıyla yapılan) bir alışverişe dahil olmaktan nehyetti. Süleyman şöyle demiştir: “Ben muhafızların (bu dokümanları) insanların ellerinden aldıklarını gördüm.”

Câbir b. Abdullah'tan^(ra) rivayetle Allah Resûlü^(sav) hurmanın bilinen miktarı ile [karşılaştırarak] miktarı bilinmeyen öbek halindeki hurmanın satışını yasaklamıştır.

36. İslam'da bir alışveriş ancak alıcı ile satıcının yanında satın alınacak veya satılacak mal bulunduğu geçerlidir. Mülkiyetin bulunmadığı bir mal anlayışı yoktur. Dolayısıyla mülkiyet alıcının elinde olmazsa bunu satamaz zira mal bulunmadığında bu paranın para ile mübadelesi olur ki bu da faiz unsuru içermektedir. İslam, piyasada fiyatların sahte bir şekilde artışına ve ürün kıtlığına yol açan spekülasyon ihtimalini ortadan kaldırmak için bu tür işlemleri yasaklamıştır (A. H. Siddiği).

(8:4)

عن ابن عمر قال كنا في زمان رسول الله صلى الله عليه وسلم نبتاع الطعام فيبعث علينا من يأمرنا بانتقاله من المكان الذي ابتعناه فيه إلى مكان سواه قبل أن نبيعه.

عن ابن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من اشترى طعاما فلا يبيعه حتى يستوفيه قال وكنا نشترى الطعام من الركبان جزافا فنهانا رسول الله صلى الله عليه وسلم أن نبيعه حتى ننقله من مكانه.

عن ابن عمر أنهم كانوا يضربون على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا اشترؤا طعاما جزافا أن يبيعوه في مكانه حتى يحولوه.

سالم بن عبد الله أن أباه قال قد رأيت الناس في عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا ابتاعوا الطعام جزافا يضربون في أن يبيعوه في مكانهم وذلك حتى يؤووه إلى رحالهم قال ابن شهاب وحدثني عبيد الله بن عبد الله بن عمر أن أباه كان يشتري الطعام جزافا فيحمله إلى أهله.

İbn Ömer^(ra) şöyle demiştir: “Biz Resûlullah^(sav) zamanında yiyecek satın alırdık. (Hz. Peygamber^(sav)) bize (yiyecekleri) onları aldığımız yerin dışında başka bir yere koymamızı söyleyen birini gönderdi.”

İbn Ömer^(ra) Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle dediğini nakletmiştir: “Yiyecek satın alan kimse onu teslim almadan önce satmasın.” (Râvi) “Biz karavanlardan göz kararı (ölçüsü belli olmadan) yiyecek satın alırdık. Resûlullah^(sav) bizi, bunları başka bir yere götürmeden satmaktan nehyetti.”

İbn Ömer'in^(ra) naklettiğine göre onlar, Resûlullah^(sav) zamanında göz kararı yiyecek alıp bunları (başka bir yere götürmeden) aynı yerde sattıkları zaman dövüldüklerini söylemiştir.

Sâlim b. Abdullah, babasının şöyle söylediğini nakletmiştir: “Ben Resûlullah^(sav) zamanında göz kararı yiyecek alıp bunları başka bir

yere götürmeden aynı yerde sattıkları için dövüldüklerini gördüm.” Hadis Ubeydullah b. Ömer kanalıyla başka bir isnatla da (şu şekilde) nakledilmiştir: “Babası (İbn Ömer) yiyecek satın alır bunları ev halkına götürürdü.”

(8:5)

عن ابن عمر رضي الله عنهما أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن بيع الثمار حتى يبدو صلاحها نهى البائع والمبتاع.

عن ابن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن بيع النخل حتى يزهو وعن السنبل حتى يبيض ويأمن العاهة نهى البائع والمشتري.

عن ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يتبعوا الثمر حتى يبدو صلاحه وتذهب عنه الآفة قال يبدو صلاحه حمرته وصفرته.

عن ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تتبعوا الثمر حتى يبدو صلاحه. وزاد في حديث شعبة فقیل لابن عمر ما صلاحه قال تذهب عاهته.

عن أبي البخري قال سألت ابن عباس عن بيع النخل فقال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن بيع النخل حتى يأكل منه أو يؤكل وحتى يوزن قال فقلت ما يوزن فقال رجل عنده حتى يحزر.

İbn Ömer'den^(ra) rivayetle, Resûlullah^(sav) tam olarak olgunlaşıncaya kadar meyvelerin satılmasını yasaklamıştır. Bunu hem alana hem de satana yasaklamıştır.

İbn Ömer'den^(ra) rivayet edildiğine göre, Resûlullah^(sav) hurmaları olgunlaşıncaya kadar hurma ağaçlarının (yani meyvelerinin) ve beyazlaşıp çürümekten korunmuş bir halde olana kadar ekinin satımını yasaklamıştır. Hem alanı hem de satanı bundan nehyetmiştir.

İbn Ömer^(ra) Resûlullah'ın^(sav) şöyle dediğini aktarmıştır: “Meyveleri tam olarak olgunlaştıklarını ve çürüme (tehlikesinin) artık olmadığını açıkça görmeden satın almayın.” O [devamla] şöyle demiştir: “Olgunlaştığını açıkça görmek, [meyvenin] kırmızı ya da sarı olmasıdır.”

İbn Ömer^(ra) Resûlullah'ın^(sav) şöyle dediğini nakletmiştir: “(Dahindeki) meyvelerin olgunlaştıklarını açıkça görmeden satın almayın.” Şu'be'den nakledilen hadiste İbn Ömer'e, “olgunlaşma”nın ne olduğu sorulmuş o da şu cevabı vermiştir: “Meyvenin afete uğrayarak zarar görme tehlikesini atlatmasıdır.”

Ebü'l-Bahterî şöyle demiştir: “Ben İbn Abbas'a^(ra) hurmaların satışı konusunu sordum. Bana: 'Allah Resûlü^(sav) ağaç üzerindeki hurmaların, bir kimse onları yiyene kadar veya yenilene kadar (yani yenmeye uygun hale gelene kadar) ya da tartılana (ölçülene) kadar satmını yasakladı.'. Ben: “Tartılana kadar'dan kasıt nedir?” diye sordum, bunun üzerine onun (İbn Abbas'ın) yanındaki bir kimse şöyle söyledi: 'Kişi (hurmalar) toplandıktan sonra yanında muhafaza edene kadar.’”

(8:6)

عن أنس أن النبي صلى الله عليه وسلم نهى عن بيع ثمر النخل حتى
تزهو فقلنا لأنس ما زهوها قال تحمر وتصفر أرايتك إن منع الله الثمرة
بم تستحل مال أخيك .

Enes'ten^(ra) rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber^(sav) hurma ağacının meyveleri olgunlaşmaya kadar satımını yasaklamıştır. Biz (isnatta bulunan bazı râviler): “Olgunlaşmaktan kasıt nedir?” diye sorduk, “(Meyvelerin) kızarması veya sararmasıdır. Cenab-ı Hakk bir afet vererek meyveye mâni olacak olsa, kardeşinden aldığı parayı nasıl helal addedeceksin?”

(8:7)

عن شيخ من بني تميم قال خطبنا على بن أبي طالب - أو قال قال علي قال ابن عيسى هكذا حدثنا هشيم - قال سيأتى على الناس زمان عضوض يعرض الموسر على ما في يديه ولم يؤمر بذلك قال الله تعالى ولا تنسوا الفضل بينك وبينك المضطرون وقد نهى النبي صلى الله عليه وسلم عن بيع المضطر وبيع الغرر وبيع الثمرة قبل أن تترك.

Hüseyim'den nakledildiğine göre, insanlara öyle şiddetli bir zaman gelecektir ki emrolunmadığı halde varlıklı kimseler, servetlerini dışları ile tutacaklardır. Allah: "Aranızda iyilik ve ihsanı unutmayın." buyurmuştur (Bakara Sûresi, 2:237). (Öyle bir zaman gelecektir ki) Hz. Peygamber^(sav) icbar altında yapılan alışverişten ve dallarında meyveleri henüz görünmeden meyve ağaçları satın almaktan nehyettiği halde insanlar, icbar altında alışveriş yapacaklardır.

(8:8)

عن أبي قتادة الأنصاري أنه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول إياكم وكثرة الحلف في البيع فإنه ينفق ثم يمحق.

Ebû Katâde el-Ensârî'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: "Yemin, ürün için kolay satıştır fakat bereketi ortadan kaldırır."

(8:9)

عن قيس بن أبي غرزة قال كنا بالمدينة نبيع الأوساق ونباعها وكنا نسمة أنفسنا السماسرة ويسمينا الناس فخرج إلينا رسول الله صلى الله عليه وسلم ذات يوم فسمانا باسم هو خير من الذي سمينا أنفسنا وسمانا الناس فقال يا معشر التجار إنه يشهد ببيعكم الحلف والكذب فشوبوه بالصدقة.

Kays b. Ebû Ğaraze^(ra) şöyle demiştir: “Bir yığından (ekin) alıp satarlık ve kendimize simsarlar derdik, insanlar da bize böyle derdi. Resûlullah^(sav) yanımıza gelerek bize kendimize verdiğimiz isimden daha iyi bir isim verdi ve şöyle dedi: ‘Ey tüccar topluluğu, alışverişte daima yemin ve boş sözler bulunur. Siz (alışverişlerinizi) sadaka ile birleştirin (ki sadaka boş yere ettiğiniz yeminlere kefarettir).’”.

(8:10)

عن أبي هريرة وهذا حديث أبي بكر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ثلاث لا يكلمهم الله يوم القيامة ولا ينظر إليهم ولا يزكهم ولهم عذاب أليم رجل على فضل ماء بالفلاة يمنع من ابن السبيل ورجل بايع رجلا بسبعة بعد العصر فحلف له بالله لأخذها بكذا وكذا فصدقه وهو على غير ذلك ورجل بايع إماما لا يبايعه إلا لدنيا فإن أعطاه منها وفي وإن لم يعطه منها لم يف.

Ebû Hüreyre^(ra), Ebû Bekir'den^(ra) naklen Resûlullah'ın^(sav) şöyle söylediğini aktarmıştır: “Üç kimse vardır ki kıyamet günü Allah onlarla konuşmaz, onların yüzüne bakmaz ve onları (günahlarından) arındırmaz. Bunlar için elim bir azap vardır. Bunlar şunlardır: susuz bir çölde (ihtiyacından fazla) suyu olup [başka bir] yolcuya su vermemeyen kimse, ikinci vakti bir başkasına mal satıp bunu şu fiyata aldığına dair Allah adına yemin eden ve doğru olmadığı halde [karşısındaki] (alıcının) da buna inandığı kimse ve bir öndere, dünya (maddi çıkarlar) sebebiyle biat edip bu önder kendisine (dünyalık) bir şeyler verdiğinde sözünde duran, vermediğinde ise durmayan kimse.”

Diğer Yolsuzluk Türleri الصور الفاسدة الأخرى

(8:11)

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا تلقوا الركبان البيع ولا يبيع بعضكم على بيع بعض ولا تناجشوا ولا يبيع حاضر لباد

ولا تصروا الإبل والغنم فمن ابتاعها بعد ذلك فهو بخير النظرين بعد
أن يحلبها إن رضيها أمسكها وإن سخطها ردها وصاعا من تمر.

Ebü Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Binitleri ile gelenleri onlarla alışveriş yapmak için (henüz pazara gelip fiyatları görmeden, yolda) karşılamayın. Birbirinizin satışı üzerine satış yapmayın. Birbirinize karşı alışverişini kızıştırmayın. Hadarî, bedevi adına satış yapmasın. Develerin ve koyunların sütlerini memelerinde biriktirmeyin. Böyle yapıldıktan sonra (bu hayvanları) satın alan kimsenin önünde iki seçenek vardır: Eğer isterse onları sağlar ve kabul eder veya kabul etmezse onları bir sa' hurma ile birlikte iade eder.”

(8:12)

عن ابن سيرين قال سمعت أبا هريرة يقول إن رسول الله صلى الله
عليه وسلم قال لا تلقوا الجلب فمن تلقاه فاشترى منه فإذا أتى سيده
السوق فهو بالخيار.

Ebü Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Celebi³⁷ yolda karşılayıp ondan (bir şey) satın almayın. (Eğer bunu yaparsanız) sahibi pazara geldiğinde (ve kıymetinden daha az bir bedele sattığını anladığında, alışverişin geçerli ya da geçersiz olduğuna karar vermede) muhayyerdir.

(8:13)

عن أبي هريرة يبلغ به النبي صلى الله عليه وسلم قال لا يبيع حاضر لباد
وقال زهير عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه نهى أن يبيع حاضر لباد.
عن أنس بن مالك قال نهينا أن يبيع حاضر لباد وإن كان أخاه أو أباه.

37. Celeb, satılmak üzere pazara götürülen maldır (Çev.).

Ebû Hüreyre'ye^(ra), Allah'ın Peygamber'inin^(sav) şöyle dediği ulaştırılmıştır: "Hadarî, (şehrin pazar koşulları konusundaki bilgisizliğinden faydalanmak amacıyla) bedevi adına satış yapmasın." Züheyr de Resûlullah'ın^(sav) hadarînin bedevi adına satış yapmasını yasakladığını nakletmiştir.

Enes b. Mâlik^(ra) şöyle nakletmiştir: "Biz bir hadarînin, kardeşi ya da babası dahi olsa bedevi adına satış yapmasından nehyedildik."

(8:14)

عن ابن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا يبيع بعضكم على بيع بعض.

عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم قال لا يبيع الرجل على بيع أخيه ولا يخطب على خطبة أخيه إلا أن يأذن له.

İbn Ömer, Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: "Sizden biri, bir başkasının satışı üzerine satış yapmasın."

İbn Ömer'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: "Bir kimse [din] kardeşinin satışı üzerine satış yapmasın. [Aynı şekilde] bir kimse, [din] kardeşinin nişanlanacağı kimseyle onun [vazgeçmesi üzerine] rızası olmadan nişanlanmasın."

Satış Akdi عقد البيع

Akdin Esasları مستلزمات عقد البيع

(8:15)

عن أبي سعيد الخدري يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إنما البيع عن تراض.

Ebû Saîd el-Hudrî'nin^(ra) naklettiğine göre Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurmuştur: "Satış akdi (iki tarafın da) rızası ile (meşru) olur."

شروط العقد Akdin Şartları

(8:16)

عن ابن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال البيعان كل واحد منهما بالخيار على صاحبه ما لم يتفرقا إلا بيع الخيار.

عن ابن عمر عن رسول الله صلى الله عليه وسلم أنه قال إذا تبايع الرجلان فكل واحد منهما بالخيار ما لم يتفرقا وكانا جميعا أو يخير أحدهما الآخر فإن خير أحدهما الآخر فتبايعا على ذلك فقد وجب البيع وإن تفرقا بعد أن تبايعا ولم يترك واحد منهما البيع فقد وجب البيع.

عن عبد الله بن عمر يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا تبايع المتبايعان بالبيع فكل واحد منهما بالخيار من بيعه ما لم يتفرقا أو يكون بيعهما عن خيار فإذا كان بيعهما عن خيار فقد وجب زاد ابن أبي عمر في روايته قال نافع فكان إذا بايع رجلا فأراد أن لا يقبله قام فمشى هنية ثم رجع إليه.

عن حكيم بن حزام عن النبي صلى الله عليه وسلم قال البيعان بالخيار ما لم يتفرقا فإن صدقا وبينا بورك لهما في بيعهما وإن كذبا وكتما محقت بركة بيعهما.

İbn Ömer'den^(ra) nakledildiğine göre Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurmuştur: “Taraflara muhayyerlik hakkı tanıyan akitler [bey’u’l-hıyâr] dışında, akit yapan iki taraftan her biri, ayrılmadıkları sürece muhayyerdir.”

İbn Ömer'den^(ra) nakledildiğine göre Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurmuştur: “İki kişi bir akit yaptıklarında her biri, (birbirlerinden) ayrılmadıkları ve (akdin yapıldığı ortamda) bir arada buldukları sürece veya birbirlerine (akdi fesih) hakkı tanımış olmaları durumunda muhayyerdirler. Fakat biri diğerine muhayyerlik hakkı ver-

diğinde akit bu şart ile gerçekleşmiş olur (yani bir tarafın akdi fesih hakkı bulunur) ve bağlayıcı hale gelir. Anlaşma yaptıktan sonra ayrılırlar ve taraflardan biri akitten vazgeçmezse de akit bağlayıcıdır.

Abdullah b. Ömer^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “İki kişi bir akit yaptığında [birbirlerinden] ayrılmadıkları ve akitleri (bir şart olarak) taraflara muhayyerlik hakkı tanıdığı sürece, her biri muhayyerdur. Akitleri taraflara muhayyerlik tanıyorsa, akitleri bağlayıcıdır.” İbn Ebû Ömer, şöyle bir ziyadede bulunmuştur: “(İbn Ömer) ne zaman biriyle vazgeçmemek niyetiyle bir akit yapsa bir süre yürür sonra da geri dönerdi.”

Hakîm b. Hizâm'dan^(ra) nakledildiğine göre, Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurmuştur: “Bir akitte iki taraf da ayrılmadıkları sürece muhayyerdur. Ayrıca doğruyu söyleyip her şeyi açıkça beyan etmeleri durumunda bereketlenmiş olurlar. Fakat yalan söyleyip bir şeyler gizlerlerse akitten hasıl olan bereket ortadan kalkar.”

(8:17)

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يتفرق المتبايعان عن بيع إلا عن تراض.

Ebû Hüreyre'nin^(ra) bildirdiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Bir akitte bulunan iki kimse [bu doğrultuda] ortak bir kabul söz konusu olmadığı sürece birbirinden ayrılmasın.”

Selem Akdi بيع السلم

(8:18)

عن ابن عباس قال قدم النبي صلى الله عليه وسلم المدينة وهم يسلفون في الثمار السنة والسنتين فقال من أسلف في تمر فليسلف في كيل معلوم ووزن معلوم إلى أجل معلوم.

عن ابن عباس قال قدم رسول الله صلى الله عليه وسلم والناس يسلفون

فقال لهم رسول الله صلى الله عليه وسلم من أسلف فلا يسلف إلا
في كيل معلوم ووزن معلوم.

İbn Abbas'tan^(ra) nakledildiğine göre, Allah Resülü^(sav) Medine'ye geldiğinde, meyveler için bir ya da iki yıl öncesinden peşin ödeme yapıyorlardı. Bu yüzden o şöyle demiştir: “Bir şey için peşin ödeme yapacak kimse bunu, belirli bir miktar ve belirli bir zaman için yapsın.”

İbn Abbas'tan^(ra) nakledildiğine göre Resülullah^(sav) (Medine'ye) geldiğinde insanlar (meyve vs. için) peşin ödeme yapıyordu. O^(sav) şöyle demiştir: “Kim peşin bir ödeme yapmak isterse belirli bir ölçü ve ağırlık (ve belirli bir zaman dilimi) söz konusu olmadığı sürece peşin ödeme yapmasın.”

(8:19)

عن ابن عمر أن رجلا أسلف رجلا في نخل فلم تخرج تلك السنة شيئاً
فاختصما إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال بم تستحل ماله اردد
عليه ماله ثم قال لا تسلفوا في النخل حتى يبدو صلاحه.

İbn Ömer'den^(ra) nakledildiğine göre, bir kimse (henüz meyve vermeden) hurma ağaçları satın almak üzere peşinen ödeme yapmıştır. O yıl ağaçlar meyve vermemiş böylece (alıcı ile satıcı) bu tartışmayı, Hz. Peygamber'e^(sav) götürmüş, O^(sav) da (satıcıya): “Onun parasını kendine nasıl helal kılarırsın? Parasını ona geri ver.” demiştir. Ardından da şöyle buyurmuştur: “Hurma ağaçları ile meyvesi, tam olarak olgunluğa erişmeden, geleceğe yönelik anlaşmalar [sellem] yapmayın.”

حقوق البائع Satıcı Hakları

(8:20)

عن سالم بن عبد الله عن أبيه رضي الله عنه قال سمعت رسول الله
صلى الله عليه وسلم يقول من ابتاع نخلا بعد أن تؤبر فثمرتها للبائع

إلا أن يشترط المبتاع ومن ابتاع عبداً فماله للذي باعه إلا أن يشترط المبتاع.

Sâlim b. Abdullah'ın naklettiğine göre babası^(ra), Resûlullah'ı^(sav) şöyle söylerken işitmiştir: “Kim hurma ağacını tomurcuklandıktan sonra satın alırsa, meyveler (satış akdinde), satıcı tarafından aksi şart koşulmadığı sürece satıcıya aittir. Kim de malı bulunan bir köle satın alırsa, (malı) satıcı tarafından aksi şart koşulmadığı sürece satıcıya aittir.”

الشفعة (Şufa) Satıcının Yükümlülükleri

(8:21)

عن جابر قال قضى رسول الله صلى الله عليه وسلم بالشفعة في كل شركة لم تقسم ربعة أو حائط لا يحل له أن يبيع حتى يؤذن شريكه فإن شاء أخذ وإن شاء ترك.

عن جابر قال قضى رسول الله صلى الله عليه وسلم بالشفعة في كل شركة لم تقسم ربعة أو حائط لا يحل له أن يبيع حتى يؤذن شريكه فإن شاء أخذ وإن شاء ترك فإذا باع ولم يؤذنه فهو أحق به.

Câbir b. Abdullah'tan^(ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Kimin bir gayrimenkulde veya bir bahçede ortağı bulunursa, ortağının rızası olmadan [bu gayrimenkülü veya bahçeyi] satmasın. Eğer (ortağı) razı olursa bunu yapmalı eğer değilse (satma fikrinden) vazgeçmelidir.”

Câbir b. Abdullah'tan^(ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah^(sav), tüm ortaklıklarda ve taksim edilmemiş gayrimenkullerde veya bahçelerde şufa hakkı bulunduğunu söylemiştir. Ortağının rızası olmadan kişinin bunu satması caiz değildir. (Ortağı) dilerse burayı almada daha fazla hak sahibidir; dilemezse almaz. Eğer (ortaklardan) biri, onu, diğerinin rızasını almaksızın satarsa, [diğer ortak] daha fazla hak sahibidir.

(8:22)

عن عمرو بن الشريد عن أبيه الشريد بن سويد قال قلت يا رسول الله أرض ليس لأحد فيها شرك ولا قسم إلا الجوار قال الجار أحق بسبقه ما كان .

Şerîd b. Süveyd^(ra) şöyle demiştir: “Allah Resûlü’ne^(sav) yalnızca yakınında bulunan kimseler [komşu] olup kimsenin ortak olmadığı ve taksim edilmemiş bir toprak var mı diye sordum, “Yakınında bulunan kimseler [komşular] yakın olmaları sebebiyle daha fazla hak sahibidir.” buyurdu.

(8:23)

عن ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا شفعة لشريك على شريك إذا سبقه بالشراء ولا لصغير ولا لغائب .

İbn Ömer’den^(ra) rivayetle Resûlullah^(sav) şöyle demiştir: “Bir kimse, satın almada önce olan diğer taraf aleyhinde, şufa hakkına sahip değildir. Ergenlik çağına ulaşmayan ve gaip olan kimsenin de (yakınındaki bir gayrimenkulü satın alma hakkı) yoktur.

(8:24)

عن جابر رضي الله عنه جعل رسول الله صلى الله عليه وسلم الشفعة في كل مال لم يقسم فإذا وقعت الحدود وصرفت الطرق فلا شفعة .

Câbir’den^(ra) nakledildiğine göre Allah Resûlü^(sav) taksim edilmiş her yerde şufa hakkı ile hükmetmiştir. Fakat sınırlar belirlenip ayrı yollar yapıldığında şufa (seçeneği) yoktur.

العقود المحرمة **Haram Akitler** بيع الأشياء المحرمة **Haram Malların Satımı**

(8:25)

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لعن الله اليهود حرمت عليهم الشحوم فباعوها وأكلوا أثمانها.

Ebü Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: "Allah Yahudilere lanet etsin. İç yağları onlara haram kılındı fakat onlar bunları satarak bedelini yediler."

بيع الخمر **Alkollü İçeceklerin Satımı**

(8:26)

عن عبد الرحمن بن وعلة السبائي (من أهل مصر) أنه سأل عبد الله بن عباس عما يعصر من العنب فقال ابن عباس إن رجلا أهدى لرسول الله صلى الله عليه وسلم راوية خمر فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم هل علمت أن الله قد حرمها قال لا فسار إنسانا فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم بم ساررتة فقال أمرته ببيعها فقال إن الذي حرم شربها حرم بيعها قال ففتح المزاد حتى ذهب ما فيها.

عن عائشة قالت لما نزلت الآيات من آخر سورة البقرة خرج رسول الله صلى الله عليه وسلم فاقتراهن على الناس ثم نهى عن التجارة في الخمر.

عن عائشة قالت لما أنزلت الآيات من آخر سورة البقرة في الربا قال خرج رسول الله صلى الله عليه وسلم إلى المسجد فحرم التجارة في الخمر.

عن جابر بن عبد الله رضي الله عنهما أنه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول عام الفتح وهو بمكة إن الله ورسوله حرم بيع الخمر والميتة والخنزير والأصنام فقبل يا رسول الله أرايت شحوم الميتة فإنها يطلى بها السفن ويدهن بها الجلود ويستصبح بها الناس فقال لا هو حرام ثم قال رسول الله صلى الله عليه وسلم عند ذلك قاتل الله اليهود إن الله عز وجل لما حرم عليهم شحومها أجملوه ثم باعوه فأكلوا ثمنه.

(Mısırlı) Abdurrahman b. Va'le es-Sebei, Abdullah b. Abbas'a üzümlerden elde edilen (içki) konusunu sordu. O da şöyle cevap verdi: "Bir kimse Allah Resûlü'ne^(sav) küçük bir kırba şarap ikram etti. Allah Resûlü^(sav): 'Allah'ın bunu yasakladığını biliyor musun?' dedi. Adam "Hayır" yanıtını verdi. Ardından bir başkasına (bir şeyler) fısıldadı. Allah Resûlü^(sav) ne fısıldadığını sorduğunda şöyle dedi: 'Ona bunu satmasını söyledim.' Bunun üzerine Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurdu: 'İçmesi yasak olan şeyin satımı da yasaktır.'"

Hz. Âişe^(ra) şöyle nakletmiştir: "Bakara suresinin son ayetleri nazil olduğunda Resûlullah^(sav) dışarı çıkarak insanlara [ayetleri] sesli bir şekilde okudu ve onları şarap ticaretinden menetti."

Hz. Âişe^(ra) şöyle nakletmiştir: "Riba ile ilgili Bakara suresinin son ayetleri nazil olduğunda Resûlullah^(sav) mescide çıkarak insanlara [ayetleri] sesli bir şekilde okudu ve onları şarap ticaretinden men etti."

Câbir b. Abdullah'tan^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav), fetih yılı Mekke'de olduğu sırada şöyle söylemiştir: "Şüphesiz Allah ve Resûlü^(sav); şarap, ölü eti, hınzır ve putların satımını yasaklamıştır." Kendisine "Yâ Resûlallah, biliyorsun ki ölü [hayvanların] yağları gemileri sıvama ile deri cilalamada kullanılıyor ve insanlar bunu aydınlanma amacıyla da kullanıyor." denildiğinde ise: "Hayır, [bu durumlarda] yasak değildir." demiş ardından şöyle [devam etmiştir]: "Allah Teâlâ Yahudileri kahretsin. Allah onlara ölü [hayvanların] iç

yağlarını yasakladığında onu eritip satarak (karşılığında aldıkları) bedelden faydalandılar.”

(8:27)

عن ابن عمر يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لعن الله الخمر وشاربها وساقياها وباعها ومبتاعها وعاصرها ومعتصرها وحاملها والمحولة إليه.

İbn Ömer'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav), içki içene, içki sunana, satın alana, satıcısına, üreticisine, kendisi için üretilen kimseye, taşıyanına ve kendisi için taşınana lanet etmiştir.

Diğer Haram Satış Akitleri البيع المحرمة الأخرى

(8:28)

عن بشير بن يسار عن بعض أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم من أهل دارهم منهم سهل بن أبي حثمة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن بيع الثمر بالتمر وقال ذلك الربا تلك المزابنة إلا أنه رخص في بيع العرية النخلة والنخلتين يأخذها أهل البيت بخرصها تمرًا يأكلونها رطبًا.

عن بشير بن يسار عن أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم أنهم قالوا رخص رسول الله صلى الله عليه وسلم في بيع العرية بخرصها تمرًا.

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم رخص في بيع العرايا بخرصها فيما دون خمسة أوسق أو في خمسة يشك داود قال خمسة أو دون خمسة قال نعم.

عن ابن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن المزابنة
والمزابنة ببيع الثمر بالتمر كيلا وبيع الكرم بالزبيب كيلا.

عن نافع أن عبد الله أخبره أن النبي صلى الله عليه وسلم نهى عن
المزابنة ببيع ثمر النخل بالتمر كيلا وبيع العنب بالزبيب كيلا وبيع
الزرع بالحنطة كيلا.

عن ابن عمر قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن المزابنة
والمزابنة ببيع ثمر النخل بالتمر كيلا وبيع الزبيب بالعنب كيلا وعن
كل ثمر بخرصه.

عن ابن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن المزابنة
والمزابنة أن يباع ما في رؤوس النخل بتمر بكيل مسمى إن زاد فلي
وإن نقص فعلي.

عن عبد الله قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن المزابنة
أن يبيع ثمر حائطه إن كانت نخلا بتمر كيلا وإن كان كرما أن يبيعه
بزبيب كيلا وإن كان زرعا أن يبيعه بكيل طعام نهى عن ذلك كله وفي
رواية قتيبة أو كان زرعا.

عن جابر بن عبد الله قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن
المحاقتة والمزابنة والمخابرة وعن بيع الثمر حتى يبدو صلاحه ولا
يبيع إلا بالدينار والدرهم إلا العرايا.

عن جابر بن عبد الله أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن
المخابرة والمحاقتة والمزابنة وعن بيع الثمرة حتى تطعم ولا تباع إلا
بالدراهم والدينار إلا العرايا قال عطاء فسر لنا جابر قال أما المخابرة
فالأرض البيضاء يدفعها الرجل إلى الرجل فينفق فيها ثم يأخذ من

التمر وزعم أن المزابنة يبيع الرطب في النخل بالتمر كيلا والمحاقلة في الزرع على نحو ذلك يبيع الزرع القائم بالحب كيلا.

عن جابر بن عبد الله أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن المحاقلة والمزابنة والمخابرة وأن تشتري النخل حتى تشقه والأشقاء أن يحمر أو يصفر أو يؤكل منه شيء والمحاقلة أن يباع الحقل بكيل من الطعام معلوم والمزابنة أن يباع النخل بأوساق من التمر والمخابرة الثلث والربع وأشباه ذلك قال زيد قلت لعطاء بن أبي رباح أسمعت جابر بن عبد الله يذكر هذا عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال نعم.

عن جابر بن عبد الله قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن المزابنة والمحاقلة والمخابرة وعن بيع الثمرة حتى تشقح قال قلت لسعيد ما تشقح قال تحمار وتصفار ويؤكل منها.

عن جابر بن عبد الله قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن المحاقلة والمزابنة والمعاومة والمخابرة قال أحدهما يبيع السنين هي المعاومة وعن الثنيا ورخص في العرايا.

Büşeyr b. Yesâr, aralarında akrabalarından Sehl b. Ebû Hasme'nin de bulunduğu Allah Resûlü'nün^(sav) bazı sahabelerinden naklettiğine göre, Allah Resûlü^(sav), kuru hurma karşılığında taze hurma satın almak olan müzâbeneyi yasaklamış ve bunun riba olduğunu söylemiştir. Fakat kişinin aile üyeleri tarafından tüketilmek üzere kuru hurmaları satıp yerine taze hurma alması için bir ya da iki ağacın ariyyetini³⁸ (bağışını) bunun dışında tutmuştur.

Büşeyr b. Yesâr'ın bazı sahabelerden naklettiğine göre Resûlullah^(sav) kuru hurma ile takdir ettikten sonra (taze hurma ile

38. Ariyyet, bahçedeki bazı ağaçların fakirlerin kullanımı için tahsis edildiği satıştır. A. H. Siddiqî, Sahîhi Müslim, M. Ashraf, 1972, s. 806, No. 1992.

takas etmek üzere) ariyye akdini (bir türün birebir takasından) ayrı değerlendirmiştir.

Saîd b. Müseyyeb, Allah Resûlü'nün^(sav) müzâbene ve muhâkale akitlerini yasakladığını söylemiştir. Müzâbene, ağaç üzerindeki taze hurmanın kuru hurma mukabilinde satılması ve muhâkale de [henüz] başağındaki buğdayın buğday mukabilinde satılması ve bir arazinin (burada üretilecek olan) ekin mukabilinde kiralanması demektir. (Râvi) Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Tam olarak olgunlaşınca kadar ağaç üzerindeki meyveyi satmayın. Ağaç üzerindeki taze hurmayı da kuru hurma mukabilinde satmayın.” Sâlim şöyle demiştir: Abdullah bana Zeyd b. Sâbit'ten naklen, Allah Resûlü'nün^(sav) daha sonra ariyye akdi olarak kuru hurmanın taze hurma mukabilinde alınmasına ruhsat verdiğini fakat diğer durumlarda buna cevaz vermediğini haber vermiştir.

Ebü Hüreyre^(ra) Allah Resûlü'nün^(sav) miktarın beş veskten az veya beş veske kadar (râvilerden Dâvûd, beş veya beşten az olduğu konusunda mütereddittir) olduğu ariyyet işlemine ruhsat verdiğini nakletmiştir.

İbn Ömer^(ra) Allah Resûlü'nün^(sav) müzâbeneyi yasakladığını ve müzâbenenin ölçüle kuru hurma mukabilinde taze hurma satmak ve ölçüle kuru üzüm mukabilinde taze üzüm satmak anlamına geldiğini nakletmiştir.

Abdullah (b. Ömer)^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) müzâbeneyi yasakladığını söylemiştir. Müzâbene, ölçüle kuru hurma mukabilinde ağaç üzerindeki taze hurmayı satmak, ölçüle kuru üzüm mukabilinde taze üzüm satmak ve ölçüle buğday mukabilinde ekin satmak demektir.

İbn Ömer^(ra), Resûlullah'ın^(sav) müzâbeneyi yasakladığını ve müzâbenenin ölçü ile kuru hurmanın taze hurma karşılığında, ölçü ile kuru üzümün taze üzüm karşılığında ve her türlü meyvenin ölçü üzerinden satışı anlamına geldiğini söylemiştir.

İbn Ömer'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) müzâbeneyi yasaklamıştır ve müzâbene (açıkça ifade edilen) belli bir ölçü ile

ağaçtaki taze hurma karşılığında kuru hurma satmak ve “artması durumunda bana ait, eğer eksik olursa, [üzerini tamamlamak] benim mesuliyetimde” demektir.

Abdullah'tan (b. Ömer)^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) müzâbeneyi yasaklamıştır ve müzâbene bir kimsenin bahçesindeki taze meyveleri (kuru meyve karşılığında) ya da eğer taze hurma ise ölçü ile kuru hurma mukabilinde, taze üzüm ise kuru üzüm mukabilinde veya [tarladaki] ekin ise ölçü ile hasat mukabilinde satılması anlamına gelir. Aslında (Resûlullah^(sav)) bu türden tüm işlemleri yasaklamıştır.

Câbir b. Abdullah'ın^(ra) söylediğine göre, Allah Resûlü^(sav) muhâkale, muhâbere ve meyvelerin olgunlaşmadan satışından nehyetmiş ve arâyâ durumu dışında (ürünlerin) dinar ve dirhem karşılığında satılmamasını buyurmuştur.

Câbir b. Abdullah^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) muhâbere, muhâkale ve müzâbeneden (yani) meyvelerin yenecek hale gelmeden dinar ve dirhem ile satışından nehyetmiştir fakat arâyâ için bir istisna söz konusudur. Atâ, Câbir (bu kelimeleri) bizim için açıkladı, demiştir. Muhâbere, ihtiyaç fazlası bir arazinin bir kimse tarafından başkasına verilmesi ve bu kimsenin de buraya bir yatırım yaparak elde edilen üründen pay sahibi olmasıdır. (Câbir'e) göre müzâbene, ağaçtaki taze hurmanın ölçü ile kuru hurma mukabilinde satılmasıdır. Ziraatte muhâkale ise, başağındaki ekinin ölçü ile tahıl mukabilinden satılmasıdır.

Câbir b. Abdullah^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) muhâkale, müzâbene, muhâbere ve meyveleri olgunlaşana kadar (olgunlaşmak, renginin kırmızı veya sarı hale gelmesi ya da yemeye uygun olması demektir) hurma ağacını satmayı yasakladığını nakletmiştir. Muhâkale, tarladaki ekinin malum bir ölçü üzere tahıl mukabilinde satılmasıdır. Müzâbene, hurma ağacının vesk ile ölçerek kuru hurma mukabilinde satılmasıdır. Muhâbere de, (üründen) üçte bir ya da dörtte bir (oranında pay) veya bunun gibi bir şeydir. (Râvilerden) Zeyd, (diğer râvilerden) Atâ b. Ebû Rebâh'a: “Câbir b. Abdullah'ın^(ra) bunu doğrudan Allah Resûlü'nden^(sav) duyduğundan bahsetti mi?” diye sormuş, O da “Evet.” yanıtını vermiştir.

Câbir b. Abdullah'ın^(ra) naklettiğine göre, Allah Resûlü^(sav) müzâbene, muhâkale, muhâbere ve olgunlaşmadan önce meyvelerin satışını yasaklamıştır. (Râvi şöyle demiştir:) Ben (başka bir râvi olan) Saîd'e, "Olgunlaşmaktan kasıt nedir?" diye sordum, "Kırmızı veya sarı hale gelmesi ve yemeye uygun olması demektir." dedi.

Câbir b. Abdullah^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) muhâkale, müzâbene, muâveme ve muhâbereyi (râvilerden biri: "Birkaç yıllığına satış muâveme'dir." demiştir) yasakladığını nakletmiştir.

(8:29)

عن جابر قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن بيع الأرض
البيضاء سنتين أو ثلاثا .

عن جابر قال نهى النبي صلى الله عليه وسلم عن بيع السنين وفي
رواية ابن أبي شيبه عن بيع الثمر سنين.

Câbir'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav), boş arazinin iki ya da üç yıllığına satılmasını (kiralınmasını) yasaklamıştır.

Câbir'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav), iki yıllığına (ürün) satmayı yasaklamıştır. İbn Ebû Şeybe rivayetinde (ifade) şu şekildedir: "Ağaç üzerindeki meyveyi iki yıllığına satmak".

(8:30)

عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده أن رسول الله صلى الله عليه
وسلم نهى عن بيع العربان.

Amr b. Şuayb babasından o da dedesinden^(ra) naklettiğine göre, Allah Resûlü^(sav) *bey'u'l-'urbân*'i³⁹ yasaklamıştır.

39. (*Bey'u'l-'urbân*) Alışveriş gerçekleştiğinde tahsil edilmiş sayılmak, iptal edildiğinde ise satıcının geri vermemesi şartıyla bir şeyi avans olarak almak demektir. Peşinatın cüzi olması nedeniyle pratikte alıcı üzerinde bir mesuliyet doğmaz. (Ancak) kârlı bulması durumunda akde riayet eder aksi halde vazgeçer.

(8:31)

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن الملامسة.
 عن أبي هريرة أنه قال نهى عن بيعتين الملامسة والمنابذة أما الملامسة
 فأن يلمس كل واحد منهما ثوب صاحبه بغير تأمل والمنابذة أن يبيذ
 كل واحد منهما ثوبه إلى الآخر ولم ينظر واحد منهما إلى ثوب صاحبه.

Ebû Hüreyre^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) *mülâmese* denilen işlemi ya-
 sakladığını nakletmiştir.

Ebû Hüreyre^(ra) şöyle demiştir: “[Allah Resûlü^(sav)] Şu iki satış [tü-
 rünü] yasaklamıştır; *mülâmese* ve *münâbeze*. *Mülâmese*ye gelince, bu
 (akitte bulunan) her bir tarafın diğerinin kumaşına dikkatsiz bir şe-
 kilde dokunmasıdır. *Münâbeze* ise, her birinin kumaşını diğerine at-
 ması ve böylece diğerinin kumaşını görememiş olmasıdır.

(8:32)

عن أبي هريرة قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن بيع
 الحصاة وعن بيع الغرر.

Ebû Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre, Allah Resûlü^(sav) taşların
 atılmasıyla yapılan satış işlemlerini ve belirsizlik içeren (satış) tür-
 lerini yasaklamıştır.

(8:33)

عن عبد الله عن رسول الله صلى الله عليه وسلم أنه نهى عن بيع
 حبل الحبله.

عن ابن عمر قال كان أهل الجاهلية يتبايعون لحم الجوزور إلى حبل
 الحبله وحبل الحبله أن تنتج الناقة ثم تحمل التي نتجت منها رسول
 الله صلى الله عليه وسلم عن ذلك.

Abdullah (b. Ömer)^(ra), Resûlullah'ın^(sav) *habelü'l-habele* (denilen işlemi) yasaklamıştır.

İbn Ömer'in^(ra) naklettiğine göre cahiliyede (İslam öncesi günlerde) insanlar kurban edilmiş devenin etini, *habelü'l-habele*'ye varıncaya kadar satardı. *Habelü'l-habele*, bir dişi devenin doğum yapması, daha sonra (doğan yavru devenin büyümesi) ve hamile olmasıdır. Allah Resûlü^(sav) onları bundan (bu işlemden) nehyetmiştir.

(8:34)

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من اشترى شاة مصراة فليقلب بها فليحلبها فإن رضي حلابها أمسكها وإلا ردها ومعها صاع من تمر.

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من ابتاع شاة مصراة فهو فيها بالخيار ثلاثة أيام إن شاء أمسكها وإن شاء ردها ورد معها صاعا من تمر.

Ebû Hüreyre^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Bir kimse memesi bağlanmış [sütü biriktirilmiş] bir koyun satın alırsa onu götürüp sağsın. Eğer sütünden memnun kalırsa [koyunu] elinde tutsun. Aksi halde onu bir sa‘ hurma ile birlikte geri götürsün.”

Ebû Hüreyre^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Memesi bağlanmış bir koyun alan kimse dilerse koyunu elinde tutmak veya üç gün içinde iade etmek konusunda muhayyerdir. İade etmesi halinde bunu bir sa‘ hurma eşliğinde yapmalıdır.”

(8:35)

عن أبي أمامة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا تبيعوا القينات ولا تشتروهن ولا تعلموهن ولا خير في تجارة فيهن وثمانهن حرام في مثل هذا أنزلت هذه الآية ومن الناس من يشتري لهو الحديث ليضل عن سبيل الله إلى آخر الآية.

Ebû Ümâme'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Şarkıcı kadınları satmayın ve satın almayın. Onları (şarkı söyleyip dans etmek konusunda) eğitmeyin. Onların alınıp satılmasında hayır yoktur. Onlar vasıtasıyla elde edilen para da haramdır.” Şu ayet onların alınıp satılmasıyla ilgilidir:

“İnsanlardan öylesi var ki, herhangi bir ilmî delile dayanmadan Allah yolundan saptırmak ve sonra da onunla alay etmek için boş lafı satın alır. İşte onlara rüsvay edici bir azap vardır.” (Lokman Sûresi, 31:6)

(8:36)

عن ابن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن بيع الولاء
وعن هبته (قال مسلم الناس كلهم عيال على عبد الله بن دينار في
هذا الحديث)

İbn Ömer'den^(ra) rivayet edildiğine göre, Allah Resûlü^(sav) (kölenin) velâ hakkının satımını ve hibe edilmesini yasaklamıştır. İmâm Müslim şöyle söylemiştir: “Bu hadiste yer alanların tamamı, Abdullah b. Dînâr'ın bakmakla yükümlü olduğu kimselerdir.”

BÖLÜM IX

PARA VE KREDİ

Takas yoluyla alışveriş, kadim zamanlardan bu yana bilinmektedir. Takas, uygun olmayan bir mübadele yöntemidir ve piyasa mekanizmasında pek çok katılığa neden olmuştur. Hızlı bir mübadele sistemi ihtiyacı, insanoğlunu bir değişim aracı arayışına itmiştir. Sonraki asırlarda bir değer ölçütü ve değişim aracı olarak para ortaya çıkmıştır.

Miladi VI. yüzyılda, Hz. Peygamber^(sav) zamanında, para zaten bilinmekteydi ve farklı madenî paralar medeni dünyada basılıp dolaşıma sokuluyordu. Dünyanın geri kalanıyla sürekli irtibatta olan Arap tüccarlar, bu madenî paralardan haberdar olup bunları günlük işlemlerinde kullanıyorlardı. Aynı zamanda takas da hala rağbetteydi ve çok sayıda işlem, bilhassa tarım sektöründe takas yoluyla gerçekleştiriliyordu.

Hz. Peygamber^(sav) değişim aracı olarak paranın kullanımını teşvik etmiştir. Haksızlığa ve sömürüye neden olabilecek uygulamalar olduğundan takas anlaşmalarını yasaklamıştır. Takas yalnızca belli durumlarda kabul edilmiştir. Mesela; malın aynı anda iki tarafa geçmesi kaydıyla farklı tür ürünlerde takas kullanılabilir. Aynı tür malların değişimi, miktar aynı olmadıkça ve mal ay-

nı anda geçmedikçe yapılamaz.⁴⁰ Bu durumdaki takas işlemleri sadece yaygınlığına istinaden hoşgörülür ancak tavsiye edilmez. Birkaç durumda Hz. Peygamber^(sav) takas anlaşmalarına girilmemesi için açıkça talimat vermiştir. Bir ürünü para için satmayı ve diğerini bedeliyle almayı tavsiye etmiştir. Dolayısıyla Hz. Peygamber^(sav) tarafından değişim aracı olarak para kabul edilmiştir. Paranın değer saklama fonksiyonu, mali varlıkları da zekâta tabi kıldığında, Hz. Peygamber^(sav) tarafından tanınmış oldu. Diğer varlıklar gibi para da sene sonunda zekâta tabidir. Genel zekât anlayışına göre zekât, artma imkânı olan mülkten toplanır. Zekâtın mali varlıklara da uygulanması paranın da üretim faktörü olarak görüldüğü anlamına gelmektedir. Para da artma ve daha fazla değer üretme potansiyeline sahiptir.

Bu görüş, bizi paranın üretim aracı olarak görülmesi ve üretime katkıda bulunduğu getireceği karşılıkla ilgili tartışmalara götürür. Kapitalist ekonomilerde, paranın diğer üretim araçlarına göre daha üst bir rolü bulunmaktadır. Toprak, emek, sermaye ve girişim bileşenleriyle ortaya çıkan üretim faaliyetinin sonuçlarından bağımsız olarak paranın (sermaye olarak) getirisinin önceden belirlenmesi ve garanti edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu getiriye teknik olarak faiz denilir. Faiz kurumu para kavramıyla içiçe geçmiştir.

İslam'da ise para, üretim aracı olarak kabul edilmekle birlikte getirisi önceden belirlenmemiş ve garanti edilmemiştir. Aksine üretimin sonucuna bağlıdır. Üretim faaliyetinin fazla değer üretmesi durumunda tüm üretim araçlarına dağıtılabilir. Zarar durumunda sermaye de belli bir oranı karşılamalıdır. Yatırımın sonuçları tarafından belirlenen üretimden bağımsız herhangi bir getiri, İslam'da yasaklanmış ve riba olarak görülmüştür. Sermaye, üretimin boyutu belirlenmeksizin periyodik olarak sabit bir getiriyi garantileyemez. Sermaye, kâr ve zarar ortağı olarak işe katılmalıdır. Bu nedenle sabit bir getiriyi garanti eden işlem türlerinin de riba içerdiği düşü-

40. Aynı türden iki ürünün farklı miktarlarda mübadele edildiği veya birinin mülkiyetinin karşı tarafa anında geçmediği takas işlemi *ribe'l-fadl* olarak bilinir.

nülmektedir. Bunlar yerine, sermayenin üretim faaliyetlerinde yer alması ve artması için şirket ve mudârebe mümkündür.

Ribanın, üretim aracı olarak sermayeye verilen sabit getiriden daha geniş anlamları bulunmaktadır. Para borç olarak verildiğinde anapara üzerinde herhangi bir fazlalık talep edilmez (Bakara Sûresi, 2:275, 279). Ana miktar üzerindeki bu tarz tüm artışlar, borç ne amaçla verilirse verilsin riba hükmündedir. Eğer borç, ticari amaçla veriliyorsa borç verenin önünde iki yol vardır; ilk olarak bunu *karz-ı hasen* olarak verebilir ya da borç alanın elde ettiği kâra ortak olmak isteyebilir. İkinci durumda mudârebe akdinde (kâra ve zarara) ortak olmayı kabul edebilir veya *rabbü'l-mâl* (finansör) olabilir. Her halükârda kâr elde etme ile beraber zararın sorumluluğunu da kabul etmesi gerekir. İlk durumda borç verilen miktar üzerinde herhangi bir iddiada bulunamaz. Eğer borç, tüketim amacıyla verildiyse *karz-ı hasen* olmalıdır.⁴¹ *Karz-ı hasen* vermek ahlaki bir sorumluluktur ve buna karşılık parasal bir getiri iddia edilemez. Yoksullara ve ihtiyaç sahiplerine yardım etmek, insanlık tarihi boyunca tüm medeni toplumlarda bir erdem sayılmıştır.

Karz-ı hasen İslami iktisadın bir kurumudur. Ev halkı, akrabalar, mahalle ve millet gibi farklı tabakalara dayalı genel toplumsal güvence şeması içerisinde bir unsurdur. Aile üyelerinin, ihtiyaç sahibi bireylere *karz-ı hasen* vermesi esas sorumluluktur. Buna imkânları yoksa komşuların bu toplumsal yükümlülüğü yerine getirmeleri gerekir. Şayet genel bağlamda aileler ve komşular yardım edemiyorlarsa devletin bu imkânı sağlaması mümkündür. Her halükârda *karz-ı hasen* olmadığı için bir ihtiyaç sahibinin mağdur olmayacağı bir örgütlenme olmalıdır.

Karz-ı hasen infakın kardeş kurumudur. İnfak, kişinin kendisi ve ailesi de dahil olmak üzere yoksullara ve ihtiyaç sahiplerine harcaması demektir. *Karz-ı hasen* ise borçludan geri alınabilen borçtur. *Karz-ı hasen* borçluda özsaygı oluşturduğu ve onda mücadeleyi ve girişimini teşvik ettiği için şeriat tarafından infaka tercih edilir. Para-

41. Borç verilen ana tutar üzerindeki artış *ribe'n-nesîe* olarak bilinir.

nın geri alınmasının mümkün olmadığı (dullar, yetimler, iyileşmesi mümkün olmayan hastalar gibi) veya istenmediği (bağımlı ebeveyn, eş, çocuklar vs.) durumlarda infak gereklidir.

Karz-ı hasen teorisi borçlu ve alacaklı için ayrıntılı bir kurallar bütününe ortaya konulmuştur. İlk olarak çok acil olmadığı sürece borç istenmemelidir. Rahatlık ve lüks amacıyla borç almak İslam iktisadında söz konusu bile edilemez. Kişi ancak temel ihtiyaçları giderilemiyorsa borç almaya başvurabilir. Aynı şekilde eğer borçlu israf ve refah içinde bir hayat için kullanmak istiyorsa *karz-ı hasen* vermek hiç kimse üzerinde sosyal sorumluluk değildir. Aksine şeriatın genel yapısı içerisinde bu tür taleplerin teşvik edilmemesi daha hayırlıdır. İkinci olarak, işlemi (kısa vadeli günlük işlemler hariç) şahitler önünde yazmak tavsiye edilmektedir. Üçüncü olarak, alacaklı teknik olarak rehin diye bilinen bir kredi isteyebilir. Rehin için fıkhîta ilgili kimsenin başvurabileceği detaylı düzenlemeler vardır. Dördüncü olarak, borçlunun ödeme günü geldiğinde hemen ödeme yapması söylenir. Beşinci olarak, ödeme günü gelmeden borcunu ödeyebilecek kişi öyle yapmalıdır. Muhakkak ödeme gününü beklemesi gerekmez. Altıncı olarak, borç veren borçluya nazik davranması konusunda yönlendirilir. Normal koşullar altında borçluyu para için sıkboğaz etmemelidir. Borçlunun şerefi, borç kaba bir şekilde geri istenerek zedelenmemelidir. Yedinci olarak, borçlu ek süre istediğinde ona cömert davranılmalıdır. Sekizinci olarak, borçlu tamamen veya kısmen ödemede güçlük çektiğinde alacaklı indirim garanti etmelidir. Dokuzuncu olarak, alacaklı indirim sağlamak istemezse ve borçlu da geri ödeme yapamıyorsa, devlet borçluya zekât fonlarından yardım edebilir (Tevbe Sûresi, 9: 60). Dolayısıyla *karz-ı hasen* şeriat tarafından infak ve zekât yoluyla ortaya konan genel toplumsal güvence şemasının bir unsurudur.

(9:1)

عن معمر بن عبد الله أنه أرسل غلامه بصاع قمح فقال بعه ثم اشتر
به شعيرا فذهب الغلام فأخذ صاعا وزيادة بعض صاع فلما جاء

معمرا أخبره بذلك فقال له معمر لم فعلت ذلك انطلق فرده ولا تأخذن إلا مثلا بمثل فإنني كنت أسمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول الطعام بالطعام مثلا بمثل قال وكان طعامنا يومئذ الشعير قيل له فإنه ليس بمثله قال إني أخاف أن يضارع.

عن سعيد بن المسيب يحدث أن أبا هريرة وأبا سعيد حدثاه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم بعث أبا بني عدي الأنصاري فاستعمله على خبير فقدم بتمر جنيب فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم أكل تمر خبير هكذا قال لا والله يا رسول الله إنا لنشتري الصاع بالصاعين من الجمع فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تفعلوا ولكن مثلا بمثل أو بيعوا هذا واشتروا بثمنه من هذا وكذلك الميزان.

عن أبي سعيد يقول جاء بلال بتمر برني فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم من أين هذا فقال بلال كان عندنا تمر ردي فبعته منه صاعين بصاع لنطعم النبي صلى الله عليه وسلم فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم عند ذلك أوه عين الربا لا تفعل ولكن إذا أردت أن تشتري التمر فبعه التمر ببيع آخر ثم اشتر به.

عن أبي نضرة قال سألت ابن عباس عن الصرف فقال أيدا بيد قلت نعم قال فلا بأس به فأخبرت أبا سعيد فقلت إني سألت ابن عباس عن الصرف فقال أيدا بيد قلت نعم قال فلا بأس به قال أو قال ذلك إنا سنكتب إليه فلا يفتيكموه قال فوالله لقد جاء بعض فتیان رسول الله صلى الله عليه وسلم بتمر فأنكره فقال كأن هذا ليس من تمر أرضنا قال كان في تمر أرضنا أو في تمرنا العام بعض الشيء فأخذت هذا وزدت بعض الزيادة فقال أضعفت أربيت لا تقربن هذا إذا رابك من تمرك شيء فبعه ثم اشتر الذي تريد من التمر.

Ma'mer b. Abdullah, kölesini bir sa' buğday ile göndererek şöyle demiştir: "Bunu sat ve [parasıyla] arpa al." Köle giderek bir sa' (arpa) ve bir sa' üzerine bir miktar daha almıştır. Ma'mer'e geldiğinde ona bunu anlatmış bunun üzerine Ma'mer şöyle demiştir: "Bunu neden yaptın? Geri dönüp bunu iade et ve yalnızca mislini al. Zira ben Resûlullah'ı^(sav) 'Buğdaya buğday ve misline misil.' derken işittim." (Râvilerden biri) de şöyle demiştir: "O günlerde bizim azığımız arpadan oluşuyordu. (Ma'mer'e buğdayın arpanın) aynısı olmadığı söylenmiş o da 'Ben, benzemesinden korkarım.' demiştir."

Ebû Hüreyre ve Ebû Saîd el-Hudrî^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) Benî Adî el-Ensârî'den bir kimseyi Hayber'den vergi toplamak üzere vekil tayin ettiğini nakletmiştir. [Bu kimse] kaliteli hurmalar ile gelmiş Allah Resûlü^(sav) de ona "Hayber'deki tüm hurmalar bunlar gibi mi?" diye sormuştur. O da: "Hayır ey Allah'ın Resûlü, öyle değildir. Biz bir sa' (kaliteli hurma) ile farklı kaliteden hurmaların karışımından iki sa' satın alırız." demiştir. Bunun üzerine Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurmuştur: "Bunu yapmayın; misli misline (olmalı). Bunu (düşük kalitede olanı) satın (ve bedelini alın) daha sonra onun bedeli ile bunu satın alın. Tartıda da [durum] böyledir."

Ebû Saîd'in naklettiğine göre Bilâl kaliteli hurmalar ile gelmiş Allah Resûlü^(sav) de ona şöyle demiştir: "Bunları nereden (satın aldın)?" O da: "Bizim düşük kalitede hurmalarımız vardı. Ben de onlardan (düşük kaliteli olan) iki sa' ile Allah Resûlü'ne^(sav) yiyecek olarak bir sa' (kaliteli olanından) satın aldım." demiştir. Bunun üzerine Allah Resûlü^(sav): "Eyvah! Bu tam bir ribadır. Bunu yapmayın. (Kaliteli) hurma almak istediğinizde ayrı bir anlaşma ile (düşük kalitede olanı) sat sonra da (kaliteli olanından) al." buyurmuştur. İbn Sehl'den nakledilen rivayette "Bunun üzerine" ifadesi yer almamaktadır.

Ebû Nadre şöyle demiştir: "İbn Abbas'a^(ra) (altın ve gümüşün altın ve gümüş ile) takası konusunu sordum. 'Bu (doğrudan) elden mübadele mi?' dedi. Ben de 'Evet.' dedim. Bunun üzerine 'Bunda bir sakınca yok.' dedi. Ebû Saîd'e bunu, İbn Abbas'a bu konuyu sorduğumu onun da bana 'Bu elden mübadele midir?' diye sorduğunu ve benim 'Evet' demem üzerine bana 'Bunda bir sakınca yok.' dedi-

ğini anlattım. Râvi şöyle ya da buna benzer bir şey söyledi: “(Ebû Saîd şöyle demiştir:)) Biz yakında ona yazacağız ki o, size bu fetvayı vermesin.” [Ebû Saîd devamında] şöyle demiştir: “Vallahi Resûlullah’ın^(sav) hizmetkârlarından biri hurma getirdi fakat (Resûlullah^(sav)) ‘Bunlar bizim toprağımızın hurmaları değil.’ diyerek kabul etmedi. [Hizmetkâr] ‘Bizim toprağımızın hurmalarına -ya da bizim hurmalarımıza- bir şeyler oldu. Ben de bizim (hurmalarımızdan) ilave yaparak (karşılığında) bunları aldım.’ Bunun üzerine (Resûlullah^(sav)) şöyle buyurdu: ‘İlave mi yaptın? Riba mı yaptın? Buna sakın yanaşma. Hurmaların (kalitesinin düşmesi) konusunda bir şüpheye düşersen onları sat. Sonra dilediğin hurmayı satın al.’”

Mukâyeda (İki Malın Birbiriyle Değişimi) بيع المقايضة

(9:2)

عن سليمان بن أبي مسلم قال سألت أبا المنهال عن الصرف يدا بيد فقال اشتريت أنا وشريك لي شيئاً يدا بيد ونسيئة فجاءنا البراء بن عازب فسالناه فقال فعلت أنا وشريكي زيد بن أرقم وسألنا النبي صلى الله عليه وسلم عن ذلك فقال ما كان يدا بيد فخذوه وما كان نسيئة فذروه.

Süleyman b. Ebû Müslim şöyle demiştir: Ebû'l-Minhâl'e (iki tarafın) anında takası şeklinde gerçekleştirilen mübadele konusunu sordum, şöyle dedi: “Ben ve ortağım bir şeyi anında teslim şartıyla bir şeyi de vadeli olarak satın aldık. Sonra Berâ b. Âzib bize geldi. Ona (bu konuyu) sorduk, şöyle dedi: ‘Ben ve ortağım Zeyd b. Erkam da aynısını yaptık ve Hz. Peygamber’e^(sav) bu durumu sorduk: ‘Anında teslim şartıyla (mübadele) yapınız, vadeli olanı ise terkediniz.’ buyurdu.”

Sarf Akdi بیع الصرف

(9:3)

عن أبي سعيد الخدري أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا تبيعوا الذهب بالذهب إلا مثلاً بمثل ولا تشفوا بعضها على بعض ولا تبيعوا الورق بالورق إلا مثلاً بمثل ولا تشفوا بعضها على بعض ولا تبيعوا منها غائباً بناجز.

عن أبي سعيد الخدري أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا تبيعوا الذهب بالذهب ولا الورق بالورق إلا وزناً بوزن مثلاً بمثل سواء بسواء.

عن عبد الرحمن بن أبي بكره عن أبيه قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن الفضة بالفضة والذهب بالذهب إلا سواء بسواء وأمرنا أن نشترى الفضة بالذهب كيف شئنا ونشترى الذهب بالفضة كيف شئنا قال فسأله رجل فقال يدا بيد فقال هكذا سمعت.

فضالة بن عبيد الأنصاري يقول أتى رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو بخيبر بقلادة فيها خرز وذهب وهي من المغانم تباع فأمر رسول الله صلى الله عليه وسلم بالذهب الذي في القلادة فنزع وحده ثم قال لهم رسول الله صلى الله عليه وسلم الذهب بالذهب وزناً بوزن.

Ebû Saîd el-Hudrî^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Misli misline olmadığı sürece altın karşılığında altın satmayın, birini diğerinden fazla yapmayın. [Aynı şekilde] Misli misline olmadığı sürece gümüş karşılığında gümüş satmayın, birini diğerinden fazla yapmayın. Mevcut para ile daha sonra teslim edilecek bir şeyi satın almayın.”

Ebû Saîd el-Hudrî^(ra) Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Misli misline, aynı türde ve aynı kalitede olmadığı sürece, altın ile altın, gümüş ile gümüş satmayın.”

Abdurrahman b. Ebû Bekre'nin babasından naklettiğine göre Resûlullah^(sav) misli misline olmadığı sürece altının altın, gümüşün de gümüş mukabilinde satılmasını yasaklamış fakat dilediğimiz gibi altın mukabilinde gümüş, gümüş mukabilinde altın satın alabileceğimizi söylemiştir. Bir kimse kendisine (ödemenin ne şekilde olacağını) sormuş, o da şöyle cevaplamıştır: “Aynı anda [karşılıklı olarak], birebir olmalı. Benim Resûlullah'tan^(sav) duyduğum budur.”

Fedâle b. Ubeyd el-Ensârî'den^(ra) nakledildiğine göre, Hayber'de Resûlullah'a^(sav) üzerinde altın ve değerli taşlar bulunan bir kolye getirildi. Bu, bir ganimetlerden biriydi, satışı çıkarıldı ve Resûlullah^(sav) şöyle buyurdu: “Bunda kullanılan altın ayrılmalıdır.” Resûlullah^(sav) ayrıca şöyle demiştir: “Altını misli misline (satın).”

Ribe'l-Fadl ربا الفضل

(9:4)

عثمان بن عفان قال قال لي رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تبيعوا الدينار بالدينارين ولا الدرهم بالدرهمين.

عن مالك بن أوس بن الحدثان أنه قال أقبلت أقول من يصرطف الدراهم فقال طلحة بن عبيد الله وهو عند عمر بن الخطاب أرنا ذهبك ثم اتتنا إذا جاء خادمنا نعطك ورقك فقال عمر بن الخطاب كلا والله لتعطينه ورقه أو لتردن إليه ذهبه فإن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال الورق بالذهب ربا إلا هاء وهاء والبر بالبر ربا إلا هاء وهاء والشعير بالشعير ربا إلا هاء وهاء والتمر بالتمر ربا إلا هاء وهاء.

عن أبي قلابه قال كنت بالشام في حلقة فيها مسلم بن يسار فجاء أبو الأشعث قال قالوا أبو الأشعث أبو الأشعث فجلس فقلت له حدث أئانا حديث عبادة بن الصامت قال نعم غزونا غزاة وعلى الناس

معاوية فغنمنا غنائم كثيرة فكان فيما غنمنا آنية من فضة فأمر معاوية رجلا أن يبيعها في أعطيات الناس فتسارع الناس في ذلك فبلغ عبادة بن الصامت فقام فقال إني سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم ينهى عن بيع الذهب بالذهب والفضة بالفضة والبر بالبر والشعير بالشعير والتمر بالتمر والملح بالملح إلا سواء بسواء عينا بعين فمن زاد أو ازداد فقد أربى فرد الناس ما أخذوا فبلغ ذلك معاوية فقام خطيبا فقال ألا ما بال رجال يتحدثون عن رسول الله صلى الله عليه وسلم أحاديث قد كنا نشهده ونصحه فلم نسمعها منه فقام عبادة بن الصامت فأعاد القصة ثم قال لنحدثن بما سمعنا من رسول الله صلى الله عليه وسلم وإن كره معاوية أو قال وإن رغم ما أبالي أن لا أصحابه في جنده ليلة سوداء قال حماد هذا أو نحوه.

عن أبي المنهال قال باع شريك لي ورقا بنسيئة إلى الموسم أو إلى الحج فجاء إلي فأخبرني فقلت هذا أمر لا يصلح قال قد بعته في السوق فلم ينكر ذلك علي أحد فأتيت البراء بن عازب فسألته فقال قدم النبي صلى الله عليه وسلم المدينة ونحن نبيع هذا البيع فقال ما كان يدا بيد فلا بأس به وما كان نسيئة فهو ربا وأنت زيد بن أرقم فإنه أعظم تجارة مني فأتيته فسألته فقال مثل ذلك.

Osman b. Affân^(ra) Resûlullah'ın^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Bir dinarı iki dinar mukabilinde satmayın, bir dirhemi de iki dirhem mukabilinde satmayın.”

Mâlik b. Evs b. el-Hadesân şöyle nakletmiştir: Ben, “Kim bana (altınım mukabilinde) dirhem satar?” diyerek geldim. Bunun üzerine (Ömer b. Hattâb'ın yanında bulunan) Talha b. Ubeydullah şöyle dedi: “Bize altınımı göster sonra da (sonraki bir zamanda) bize gel. Kölelerimiz geldiğinde (sana borçlu olduğumuz) gümüş (dirhemleri) vereceğiz.” Bunun üzerine Ömer b. Hattâb^(ra): “Hayır!” dedi, “Vallahi, ya ona

gümüş (dirhem) ver ya da altınını geri ver. Zira Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: ‘(Alış-veriş) anında gerçekleşmediğinde gümüşün altın ile mübadelesinde riba (unsuru) bulunmaktadır. Her ikisinin de anında teslim edilmediği sürece buğday için buğday [mübadelesinde] de riba bulunmaktadır. Her ikisinin de anında teslim edilmediğinde hurma için hurma (mübadelesinde) de riba bulunmaktadır.’⁴²

Ebû Kilâbe şöyle nakletmiştir: Suriye’de içinde Müslim b. Yesâr’ın da bulunduğu bir (dost) halkasıydım. Sonra Ebû’l-Eş’as geldi -(râvi), ona (arkadaşlar) Ebû’l-Eş’as derler, demiştir- ve oturdu. Ona “Bize kardeşimiz ‘Ubâde b. Sâmit’in hadisini rivayet et.” dedim. “Tamam” dedi, “Biz bir sefere çıkmıştık, Muâviye de insanların lideriydi. Biz pek çok savaş ganimeti elde etmiştik. Ganimet olarak elde ettiğimiz gümüş bir alet vardı, Muâviye insanlara (askerlere) ödeme yapmak üzere bir kimseye onu satmasını emretti. İnsanlar onu almak için acele ettiler.” Bu durum, ‘Ubâde b. Sâmit’e ulaştı ve o ayağa kalkarak şöyle dedi: “Ben Allah Resûlü’nün^(sav) misli misline ve dengi dengine [olması] haricinde altının altın, gümüşün gümüş, buğdayın buğday, arpanın arpa, hurmanın hurma, tuzun tuz mukabilinde satımını yasakladığını işittim. Dolayısıyla kim bir ziyade yapar veya ziyadeyi kabul ederse riba (günahını işlemiştir).” Böylece insanlar aldıklarını geri verdiler. Bu [haber] Muâviye’ye ulaştığında konuşma yapmak üzere ayağa kalktı ve “İnsanlara ne oluyor ki, biz kendisini görüp onunla birlikte yaşadığımız halde Resûlullah’tan^(sav) bizim işitmediğimiz rivayetler naklediyorlar?” dedi. Bunun üzerine Ubâde b. Sâmit ayağa kalkarak rivayeti tekrarlayarak “Muâviye’nin

42. *Ribe'l-fadl* içeren maddeler konusunda fukaha arasında ihtilaf bulunmaktadır. Bazılarına göre bu, yalnızca hadiste zikredilen altı madde için geçerlidir ki bunlar; altın, gümüş, hurma, buğday, tuz ve arpadır. Diğerleri ise bu görüşe katılmaz. Örneğin; Ebû Hanife, hepsi ölçülebilir ve tartılabilir olduklarından dolayı bu maddelerin ayırt edici özelliklerinin *keyl* ve *vezn* olduğu görüşündedir. Bu kıyas doğrultusunda, ona göre, ölçülebilir ve tartılabilir tüm maddelerde *ribe'l-fadl* ortaya çıkabilir. Şâfiî, bu maddelerdeki yenilebilirlik ve para olma özelliğini itibara alarak yiyecek maddeleri veya para işlevi gören tüm maddeleri (bu gruba) dahil eder. Mâlik ise bunları yiyecek maddeleri ve stoklanabilir maddeler olarak düşünmüş ve kıyası, bu iki özellik üzerinden yapmıştır.

hoşuna gitmese de (veya şöyle demiştir: O istemese de) biz Resûlullah'tan^(sav) işittiğimiz şeyi mutlaka nakledeceğiz. Karanlık gecede onun [Muâviye'nin] birliğinde kalmamam benim için fark etmez.” Hammâd böyle veya buna benzer bir şey söylemiştir.

Ebû Minhâl şöyle nakletmiştir: Ortağım hac döneminde (veya hac'da) ödenmek üzere gümüş satmıştı. (Ortağım) gelerek bana [durumu] bildirdi, ben de ona şöyle dedim: “Bu tür işlemler makbul değildir.” O, “Ben bunu (vadeli olarak) pazarda sattım fakat kimse buna itirazda bulunmadı.” dedi. Ben de Berâ b. Âzib'e giderek ona (durumu) sordum, şöyle dedi: “Hz. Peygamber^(sav) Medine'ye geldiğinde biz de bu tür işlemler yapıyorduk. Bunun üzerine bize: ‘Ödemenin anında yapıldığı durumlarda bir beis yoktur. Vadeli (satım durumunda) ise bu faizdir.’ dedi. Sen Zeyd b. Erkam'a gitsen iyi edersin, zira o benden daha iyi bir tacirdir.” Böylece ben ona giderek [durumu] sordum o da bunun aynısını söyledi.

Ribe'n-Nesîe ربا النسئة

(9:5)

عن سفیان بن عیینة واللفظ لابن عباد قال حدثنا سفیان عن عمرو عن أبي صالح قال سمعت أبا سعيد الخدري يقول الدينار بالدينار والدرهم بالدرهم مثلا بمثل من زاد أو ازداد فقد أربى فقلت له إن ابن عباس يقول غير هذا فقال لقد لقيت ابن عباس فقلت رأيت هذا الذي تقول أشياء سمعته من رسول الله صلى الله عليه وسلم أو وجدته في كتاب الله عز وجل فقال لم أسمع من رسول الله صلى الله عليه وسلم ولم أجد في كتاب الله ولكن حدثني أسامة بن زيد أن النبي صلى الله عليه وسلم قال الربا في النسئة.

عن ابن عباس يقول أخبرني أسامة بن زيد أن النبي صلى الله عليه وسلم قال إنما الربا في النسئة.

Ebû Sâlih şöyle nakletmiştir: Ben Ebû Saîd el-Hudrî'nin^(ra) şöyle söylediğini işittim: “(Altın) dinar ile altın, dirhem ile dirhem eşit miktarda olduklarında mübadele edilebilir. Fakat her kim daha fazlasını verir veya isterse, o riba yapmaktadır.” Ona: “İbn Abbas^(ra) başka türlü söylüyor.” Dedim. Bunun üzerine şöyle söyledi: “Ben İbn Abbas^(ra) ile görüştüm, ona ‘Ne dediğinin farkında mısın, bunu Allah Resûlü’nden^(sav) işittin mi ya da Allah’ın -azze ve celle- kitabında gördün mü?’ diye sordum. Şöyle söyledi: ‘Ben bunu Allah Resûlü’nden^(sav) duymadım, Allah’ın -azze ve celle- kitabında da görmedim. Fakat bana Üsâme b. Zeyd, Allah Resûlü’nün^(sav) şöyle söylediğini aktardı: ‘Vadede faiz unsuru bulunması muhtemeldir.’”

Ubeydullah b. Ebû Yezîd, İbn Abbas’ın^(ra) şöyle söylediğini işittir: Üsâme b. Zeyd’in naklettiğine göre Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurmuştur: “(Ödeme eşit miktarda yapılmadığında) Vadede faiz unsuru bulunması muhtemeldir.”

(9:6)

عن أبي هريرة رضى الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
من باع ببعيتين في بيعة فله أولهما أو الربا.

Ebû Hüreyre’den^(ra) nakledildiğine göre Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurmuştur: “Bir kimse tek satış içinde iki satış yaparsa daha düşük olanına (bağlı kalsın) yoksa riba (içeren) bir iş yapmış olur.”

(9:7)

عن سليمان بن عمرو عن أبيه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم في حجة الوداع يقول ألا إن كل ربا من ربا الجاهلية موضوع لكم رؤوس أموالكم لا تظلمون ولا تظلمون. ألا وإن كل دم من دم الجاهلية موضوع وأول دم أضع منها دم الحارث بن عبد المطلب كان مسترضعا في بني ليث فقتلته هذيل. قال اللهم هل بلغت قالوا نعم. ثلاث مرات. قال اللهم اشهد ثلاث مرات.

Süleyman b. Amr babasından şunu nakletmiştir: Ben Resûlullah'ın^(sav) Veda Haccı'nda şöyle söylediğini işittim: “Dikkat edin, İslam öncesi günlerine ait tüm ribalar bugün kaldırılmıştır. Sermayeleriniz ise size aittir. Ne siz bir kimseye zulmedeceksiniz ne de bir başkası size zulmedecek. Dikkat edin, İslam öncesi günlerine ait kan davaları da kaldırılmıştır. İlk olarak kaldırdığım kan davası Hâris b. Abdülmutilib'in^(sav)inkidir. O, Benî Hâris'te sütanneye verilmiş ve Hüzeyl [kabilesi] tarafından öldürülmüştü.” Hz. Peygamber^(sav) (topluluğa): “Ya Rabbi, size tebliğde bulundum mu?” dedi, (ashabı da): “Evet, tebliğde bulundum.” dediler. Bunu üç kez söylediler. Daha sonra Hz. Peygamber^(sav): “Ey Allah'ım, şahit ol bana.” dedi ve bunu üç kez tekrarladı.

(9:8)

عن عبد الله قال لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم أكل الربا ومؤكله
قال قلت وكاتبه وشاهديه قال إنما نحدث بما سمعنا .

عن جابر قال لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم أكل الربا ومؤكله
وكاتبه وشاهديه وقال هم سواء .

Abdullah (b. Mes'ûd^(ra)), Allah Resûlü'nün^(sav) faizi kabul edene de ödeyene de lanet ettiğini söylemiştir. Ben kaydını tutan kimse ile [faizli işleme şahitlik eden] iki şahidin (durumunu) sordum, (râvi) şöyle dedi: “Biz ne işittiysek onu rivayet ederiz.”

Câbir (b. Abdullah^(ra)), Allah Resûlü^(sav), faizi kabul edene ve ödeyene, kaydını tutana ve [faizli işleme şahitlik eden] iki şahide lanet etmiş ve şöyle demiştir: “Bunların hepsi birdir.”

(9:9)

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال اجتنبوا السبع
المويقات قيل يا رسول الله وما هن قال الشرك بالله والسحر وقتل
النفس التي حرم الله إلا بالحق وأكل مال اليتيم وأكل الربا والتولي
يوم الزحف وقذف المحصنات الغافلات المؤمنات .

Ebü Hüreyre'nin^(ra) naklettiğine göre Allah Resûlü^(sav) şöyle söylemiştir: “Şu yedi pis şeyden kaçın.” (Bunu sözü işitenler arasından) “Bunlar nelerdir, ey Allah'ın Resûlü?” denildi. (Hz. Peygamber^(sav)) şu şekilde yanıtladı: “Allah'a ortak koşmak, büyü, haksız yere Allah'ın kutsal kıldığı bir canı öldürmek, yetim malı yemek, faiz yemek, [düşmana ait bir] ordu yaklaştığında geri kaçmak ve gafil iffetli mümin kadınlara iftira atmak.

(9:10)

عن سمرة بن جندب رضي الله عنه قال قال النبي صلى الله عليه وسلم رأيت الليلة رجلين أتياي فأخرجاني إلى أرض مقدسة فانطلقنا حتى أتينا على نهر من دم فيه رجل قائم وعلى وسط النهر رجل بين يديه حجارة فأقبل الرجل الذي في النهر فإذا أراد الرجل أن يخرج رمى الرجل بحجر في فيه فرده حيث كان فجعل كلما جاء ليخرج رمى في فيه بحجر فيرجع كما كان فقلت ما هذا فقال الذي رأيته في النهر أكل الربا.

Semüre b. Cündeb^(ra), Hz. Peygamber'in^(sav) şöyle söylediğini aktarmıştır: “Ben (rüyamda) bana doğru gelen iki kimse gördüm. Onlar beni kutsal topraklara doğru götürdüler. Kandan bir akıntı görene kadar gittik. Akıntının bir kenarında önünde bir taş bulunan başka bir adam vardı. Akıntıdaki adam ilerledi ve içinden çıkmak istediğinde (kenardaki) adam yüzüne taşı fırlattı ve onu geldiği yere geri döndürdü. Ne zaman içinden çıkmaya çalışsa (kenardaki adam) yüzüne taşı fırlattı ve onu geri döndürdü. Ben (yani Hz. Peygamber) ‘Bu nedir?’ dedim, ‘Akıntıda gördüğün faiz yiyen kimsedir.’ dedi.”

(9:11)

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لياتين على الناس زمان لا يبقى منهم أحد إلا أكل الربا فمن لم يأكل أصابه من غباره.

Ebû Hüreyre^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Şüphesiz insanlar üzerine öyle bir zaman gelecektir ki faiz yemeyen kimse kalmayacak, kendisi almasa bile tozu üzerine konacaktır.”

(9:12)

عن ابن مسعود أن النبي صلى الله عليه و سلم قال الربا وإن كثرة
فإن عاقبته تصير إلى قتل.

İbn Mes'ûd^(ra), Hz. Peygamber'in^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Şüphesiz, faiz (parayı) arttırsa da nihayetinde yokluğa götürür.”

القرض الحسن Karz-ı Hasen

الحل Helal Olma

(9:13)

عن إسماعيل بن إبراهيم بن عبد الله بن أبي ربيعة عن أبيه عن جده
قال استقرض مني النبي صلى الله عليه وسلم أربعين ألفاً فجاهه
مال فدفعه الي وقال بارك الله لك في أهلك ومالك إنما جزاء السلف
الحمد والأداء.

Abdullah b. Ebû Rebîa babasından, o da dedesinden şöyle nakletmiştir: “Hz. Peygamber^(sav) benden kırk bin (dirhem) borç almıştı. Ona gelir geldiğinde bana olan borcunu ödedi ve şöyle buyurdu: ‘Allah malını ve aileni bereketli kılsın. Borcun karşılığı mutlak suretle hamd ve borcu ödemedir.’”

أداء القرض Geri Ödeme

(9:14)

عن أبي هريرة رضى الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال من أخذ
أموال الناس يريد أداها أدى الله عنه ومن أخذ يريد إتلافها أتلفه الله.

Ebü Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Hz. Peygamber^(sav) şöyle buyurmuştur: “Bir kimse geri ödemek niyetiyle diğer insanların mallarını kabul ederse Allah onun yerine geri ödeme yapar. Fakat bir kimse bunları israf etme niyetiyle alırsa Allah (bu nedenle) onun mal varlığını yok eder.”

(9:15)

عن صهيب الخير عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال أيما رجل يدين ديناً وهو مجمع أن لا يوفيه إياه لقي الله سارقاً .

عن أبي هريرة أن النبي صلى الله عليه وسلم قال من أخذ أموال الناس يريد إتلافها أتلفه الله .

Suheyb el-Hayr, Resûlullah'ın^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Bir kimse bir başkasından borç alıp geri ödememeye kararlıysa, Allah'ın huzuruna bir hırsız olarak çıkar.”

Ebü Hüreyre^(ra), Hz. Peygamber'in^(sav) şöyle dediğini nakletmiştir: “Kim başkasının malını telef etmek üzere alırsa, Allah kendisini telef eder.”

(9:16)

عن عمران بن حذيفة قال كانت ميمونة تدان وتكثر فقال لها أهلها في ذلك ولاموها ووجدوا عليها فقالت لا أترك الدين وقد سمعت خليلي وصفيي صلى الله عليه وسلم يقول ما من أحد يدان ديناً فعلم الله أنه يريد قضاءه إلا أداه الله عنه في الدنيا

İmrân b. Huzeyfe şöyle demiştir: Meymûne^(ra) sık sık borçlanırdı. Ailesi onunla bu konu hakkında konuşarak onu ayıpladı. Bir keresinde yine onu borçlu buldular. Fakat o, şöyle dedi: “Borçlanmadan vazgeçmeyeceğim. Ben, dostum ve seçkin [insanı]^(sav) şöyle söylerken işittim: ‘Kim bir borç alır Allah da onun bu borcu geri ödeme niyetinde olduğunu bilirse, Allah ona [bu borcu] bu dünyada geri ödettirir.’”

(9:17)

عن أبي رافع أن رسول الله صلى الله عليه وسلم استسلف من رجل بكرا فقدمت عليه إبل من إبل الصدقة فأمر أبا رافع أن يقضي الرجل بكره فرجع إليه أبو رافع فقال لم أجد فيها إلا خيارا رباعيا فقال أعطه إياه إن خيار الناس أحسنهم قضاء.

عن أبي هريرة قال كان لرجل على رسول الله صلى الله عليه وسلم حق فأغظ له فهم به أصحاب النبي صلى الله عليه وسلم فقال النبي صلى الله عليه وسلم إن لصاحب الحق مقالا فقال لهم اشترؤا له سنا فأعطوه إياه فقالوا إنا لا نجد إلا سنا هو خير من سنا قال فاشترؤه فأعطوه إياه فإن من خيركم أو خيركم أحسنكم قضاء.

Ebû Râfi'den^(ra) nakledildiğine göre Allah Resûlü^(sav) bir adamdan (altı yaşının altında) genç bir deveyi borç olarak aldı. Daha sonra sadaka develeri ona getirildi ve o da Ebû Râfi'ye o adama (borcuna karşılık olarak) genç deveyi iade etmesini buyurdu. Ebû Râfi' geri gelerek: "Ben onların arasında bulamadım fakat altı yaşın üstünde daha iyi develer [var]." dedi. (Hz. Peygamber de) "Onu ona ver, Müslümanın en hayırlısı, borcunu en güzel şekilde ödeyendir." buyurdu.

Ebû Hüreyre'den^(ra) rivayet edildiğine göre, Resûlullah^(sav) bir kimseye (bir şey) borçlandı. (Bu kimse Hz. Peygamber'e karşı) kaba bir tavır sergiledi ve bu durum Hz. Peygamber'in^(sav) ashabını sinirlendirdi. Bunun üzerine Nebî^(sav) "Hakkı olan kimse konuşabilir." dedi ve onlara (ashabına): "Onun için bir deve satın alın ve onu, ona verin." Ashabı "Biz (o yaşta) bir deve bulamadık fakat ondan daha iyi bir yaşta olan bir tane bulduk." O da: "Onu satın alın ve ona verin. Müslümanın en hayırlısı, borcunu en güzel şekilde ödeyendir." buyurdu.

(9:18)

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يؤتى بالرجل الميت عليه الدين فيسأل هل ترك لدينه من قضاء فإن حدث أنه ترك وفاء صلى عليه وإلا قال صلوا على صاحبكم فلما فتح الله عليه الفتوح قال أنا أولى بالمؤمنين من أنفسهم فمن توفي وعليه دين فعلي قضاؤه ومن ترك مالا فهو لورثته.

عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال والذي نفس محمد بيده إن على الأرض من مؤمن إلا أنا أولى الناس به فأياكم ما ترك ديناً أو ضياعاً فأنا مولاه وأياكم ترك مالا فإلى العصابة من كان.

Ebû Hüreyre^(ra) şöyle demiştir: Kendisine üzerinde borçlar bulunan ölü bir kimsenin naaşı getirildiğinde Allah Resûlü^(sav) bizlere, (adamın) borçlarını kapatmaya yetecek kadar mal varlığı olup olmadığını sorardı. Kalan malı bunun (amaç) için yeterliyse cenaze namazını kılar aksi halde (ashabına) şöyle derdi: “Siz arkadaşınızın namazını kılın.” Fakat Allah ona zafer kapılarını açtığında ise şöyle demiştir: “Ben müminlere kendilerinden daha yakınımdır. Dolayısıyla kim ardında borç bırakarak ölürse onun ödemesi benim sorumluluğumdadır, eğer ardında mal bırakırsa bu (mal), onun varislerindedir.”

Ebû Hüreyre^(ra) Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a yemin olsun ki, ben yeryüzündeki bütün müminlere diğer insanlardan daha yakınımdır. Sizden kim ölür de ardında borç bırakırsa, onun mevlası benim. Kim (ölerek) ardında çocuklar bırakırsa, onların da mevlası benim. Kim de ardında mal bırakırsa, bu (mal), asabesinden olan kimselere aittir.”

Rehin الرهن

(9:19)

عن عائشة قالت اشترى رسول صلى الله عليه وسلم من يهودي طعاما بنسيئة فاعطاه درعا له رهنا .

Âişe^(ra) Allah Resûlü'nün^(sav) bir Yahudi'den veresiye olarak biraz tahıl satın alarak ona zırhını rehin verdiğini nakletmiştir.

Kefalet الكفالة

(9:20)

عن ابن عباس أن رجلا لزم غريما له بعشرة دنانير على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم. فقال ما عندي شيء أعطيكه. فقال لا والله لا أفارقك حتى تقضيني أو تأتيني بحميل فجره إلى النبي صلى الله عليه وسلم. فقال له النبي صلى الله عليه وسلم كم تستنظره؟ فقال شهرا فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم فأنا أحمل له فجاءه في الوقت الذي قال النبي صلى الله عليه وسلم فقال له النبي صلى الله عليه وسلم من أين أصبت هذا؟ قال من معدن قال لاخير فيها وقضاها .

عن عبد الله بن أبي قتادة عن أبيه أن النبي صلى الله عليه وسلم أتى بجنارة ليصلي عليها. فقال صلوا على صاحبكم. فإن عليه ديننا فقال أبو قتادة أنا أتكفل به قال النبي صلى الله عليه وسلم بالوفاء؟ قال بالوفاء وكان الذي عليه ثمانية عشر أو تسعة عشر درهما .

İbn Abbas'tan^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) zamanında bir adam, kendisine on dirhem borcu olan bir kimsenin peşine düştü. (Borçlu kimse:) “Benim sana borcumu ödeyecek hiçbir şeyim yok.” dedi. (Borç veren kimse ise:) “Vallahi, bana borcunu ödeyene ya da

bir kefil getirene kadar seni bırakmayacağım.” dedi. (Borç veren) onu (borçluyu) Hz. Peygamber’e^(sav) çekip götürdü. Hz. Peygamber^(sav) (borç verene): “Onun için ne kadar mühlet verirsin?” diye sordu. (Borç veren:) “Bir ay.” dedi. Allah Resûlü de: “Ben ona kefilim.” dedi. Borçlu, Hz. Peygamber’in^(sav) belirlediği zamana geldiğinde parayı getirdi. Sonra Hz. Peygamber (borçlu olana) “Bu parayı nereden aldın?” diye sordu. (Borçlu olan:) “Bir madenden aldım.” diye cevap verdi. Hz. Peygamber: “Bunda hayır yoktur (çünkü bu para başkasına ait olabilir).” dedi ve ödemeyi bizzat kendi yaptı.

Ebû Katâde’den nakledildiğine göre Hz. Peygamber’e^(sav) [cenaze] namazı kılınması üzere bir tabut getirildi. (Hz. Peygamber) “Arkadaşınızın [cenaze] namazını kılın, zira o borçludur.” dedi. Bunun üzerine Ebû Katâde şöyle dedi: “Ben onun borcu için kefil olurum.” dedi. Hz. Peygamber^(sav), Ebû Katâde’ye: “Onun borcunun tamamını mı ödeyeceksin?” diye sordu, o da “Evet, tamamını.” dedi. Onun 18 ya da 19 dirhem borcu vardı.

Havale (Borcun Nakledilmesi) **الحوالة**

(9:21)

عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال
مطل الغني ظلم فإذا أتبع أحدكم على ملي فليتبّع.

Ebû Hüreyre’den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle demiştir: “Zengin bir kimsenin borcunu (ödemeyi) geciktirmesi haksızlıktır. Sizden biri [parası ödenmek üzere] zengin bir kimseye yönlendirildiğinde ona müracaat etsin.”

Yoksul Borçluya İndirim **إعفاء المدين**

(9:22)

عن أبي سعيد الخدري قال أصيب رجل في عهد رسول الله صلى

الله عليه و سلم في ثمار ابتاعها فكثر دينه فقال رسول الله صلى الله عليه و سلم تصدقوا عليه فتصدق الناس عليه فلم يبلغ ذلك وفاء دينه فقال رسول الله صلى الله عليه و سلم لغرمائه خذوا ما وجدتم وليس لكم إلا ذلك.

عن عائشة تقول سمع رسول الله صلى الله عليه و سلم صوت خصوم بالباب عالية أصواتهما وإذا أحدهما يستوضع الآخر ويسترفقه في شيء وهو يقول والله لا أفعل فخرج رسول الله صلى الله عليه و سلم عليهما فقال (أين المتألي على الله لا يفعل المعروف ؟) قال أنا يا رسول الله فله أي ذلك أحب.

عن ابن شهاب حدثني عبدالله بن كعب عن مالك أخبره عن أبيه أنه تقاضى ابن أبي حدرد دينا كان له عليه في عهد رسول الله صلى الله عليه و سلم في المسجد فارتفعت أصواتهما حتى سمعها رسول الله صلى الله عليه و سلم وهو في بيته فخرج إليهما رسول الله صلى الله عليه و سلم حتى كشف سجف حجرته ونادى كعب بن مالك فقال يا كعب فقال لبيك يا رسول الله فأشار إليه بيده أن ضع الشطر من دينك قال كعب قد فعلت يا رسول الله قال رسول الله صلى الله عليه و سلم قم فاقضه.

Ebû Saîd el-Hudrî'nin^(ra) naklettiğine göre Resûlullah^(sav) zamanında bir adam, sattığı meyvelerden zarar etti ve borçları arttı. Resûlullah^(sav) da (insanlara) ona sadaka vermelerini buyurdu, onlar da sadaka verdiler. Fakat bu, borcunun tamamını ödemesi için yeterli olmadı. Bunun üzerine Resûlullah^(sav) borçlu olduğu kimseye şöyle buyurdu: “Bulabildiğinizi alın, başka bir şey istemeyin.”

Hız. Âişe'den^(ra) nakledildiğine göre, Hız. Peygamber^(sav) kapıda iki kişinin tartışma seslerini duydu, ikisinin de sesleri çok yüksekti. Bi-

ri biraz indirim isteyerek diğerinden kendisine müsamaha göstermesini diledi. Fakat diğeri şöyle diyordu: “Vallahi, bunu yapmaya cağım.” Sonra Resûlullah^(sav) yanlarına gelerek: “İyilik etmeyeceğine dair Allah adına yemin eden nerede?” dedi. O kimse: “Yâ Resûlallah, benim o.” dedi. (Allah) dilediğini yapabilir.

İbn Şihâb'ın Abdullah b. Kâ'b'dan, onun Mâlik'ten onun da babasından naklettiğine göre Hz. Peygamber'in^(sav) sağlığında o [Mâlik'in babası], İbn Ebû Hadrad'ı mescitte, kendisine olan borcunu ödemesi için sıkıştırdı. (Tartışma sırasında) sesleri yükseldi ve Hz. Peygamber de bunu evinden duyarak onlara doğru çıktı. Odasının perdesini kaldırıp Kâ'b b. Mâlik'e “Ey Kâ'b!” diye seslendi. [Bunun üzerine Kâ'b]: “Buyur yâ Resûlallah.” dedi. [Hz. Peygamber] eliyle ödenecek borcun yarısını bağışlamasını işaret etti. Kâ'b da: “Bağışladım, yâ Resûlallah.” dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü^(sav): İbn Ebû Hadrad'a: “Ayağa kalk ve (kalan) borcunu öde.” buyurdu.

(9:23)

عن ربعي بن جراش أن حذيفة حدثهم قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم تلقت الملائكة روح رجل ممن كان قبلكم فقالوا أعملت من الخير شيئاً؟ قال لا قالوا تذكر قال كنت أداين الناس فأمر فتياي أن ينظروا المعسر ويتجاوزوا عن الموسر قال قال الله عز و جل تجوزوا عنه.

عن عبدالله بن أبي قتادة أن أبا قتادة طلب غريما له فتواری عنه ثم وجده فقال إني معسر فقال أالله؟ قال أالله قال فإني سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول (من سره أن ينجيه الله من كرب يوم القيامة فلينفس عن معسر أو يضع عنه).

Huzeyfe^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Melekler sizden önce yaşamış insanlar arasından bir kimsenin ruhunu aldılar. (Melekler) ‘Hayırlı bir iş yaptın mı?’ diye sordular. ‘Ha-

yır' dedi. (Melekler) 'Hatırlamaya çalış.' dediler. (Adam da) 'Ben insanlara ödünç [mal] verir hizmetkârlarıma zor durumda olanlara mühlet vermelerini, zengine de müsamaha göstermelerini buyurdum.' dedi. Bunun üzerine Allah -azze ve celle- (meleklerle) şöyle buyurdu: '(Onun kusurlarını) bağışlayın.'

Abdullah b. Ebû Katâde'den nakledildiğine göre, Ebû Katâde [kendisine] borçlu olan bir kimseden (ödeme yapmasını) istedi fakat adam ortadan kayboldu. Daha sonra onu buldu. (Adam) "Ben fakirim." dedi, (Ebû Katâde) "Allah'a yemin eder misin?" diye sordu o da "Vallahi." dedi. Bunun üzerine (Ebû Katâde) "Ben, Allah Resülünün^(sav) 'Kim Allah'ın kendisini kıyamet gününün azabından korumasını isterse fakir kimseye müsamaha gösterebilir veya (alacağına ona) bağışlasın.' dediğini işittim." (Bu hadis aynı isnat ile Eyyüb tarafından da nakledilmiştir.)

(9:24)

عن عبادة بن الوليد بن عبادة بن الصامت قال خرجت أنا وأبي نطلب العلم في هذا الحي من الأنصار قبل أن يهلكوا فكان أول لقينا أبا اليسر صاحب رسول الله صلى الله عليه وسلم ومعه غلام له معه ضمامة من صحف وعلى أبي اليسر بردة ومعاذ فري وعلى غلامه بردة ومعاذ فري فقال له أبي يا عم إنني أرى في وجهك سفعة من غضب قال أجل كان لي على فلان بن فلان الحرامي مال فأتيت أهله فسلمت فقلت ثم هو؟ قالوا لا فخرج علي ابن له جفر فقلت له أين أبوك؟ قال سمع صوتك فدخل أريكة أُمِّي فقلت اخرج إلي فقد علمت أين أنت فخرج فقلت ما حملك على أن اختبأت مني؟ قال أنا والله أحدثك ثم لا أكذب خشيت والله أن أحدثك فأكذبك وأن أعدك فأخلفك وكنت صاحب رسول الله صلى الله عليه وسلم وكنت والله معسرا قال قلت لله قال الله قلت لله قال الله قال فأتى بصحيفته فمحاها بيده فقال إن وجدت قضاء فاقضني وإلا أنت في حل فأشهد

Bصر عيني هاتين ووضعت إصبعيه على عينييه وسمع أذني هاتين ووعاه قلبي هذا وأشار إلى مناظ قلبه رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو يقول من أنظر معسرا أو وضع عنه أظله الله في ظله قال فقلت له أنا يا عم لم أنك أخذت بردة غلامك وأعطيتة معافريك وأخذت معافريه وأعطيتة بردتك فكانت عليك حلة وعليه حلة فمسح رأسي وقال اللهم بارك فيه يا ابن أخي بصر عيني هاتين وسمع أذني هاتين ووعاه قلبي هذا وأشار إلى مناظ قلبه رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو يقول أطعموهم مما تأكلون وألبسوهم مما تلبسون وكان أن أعطيتة من متاع الدنيا أهون علي من أن يأخذ من حسناتي يوم القيامة.

Ubâde b. Velîd b. Ubâde b. Sâmit şöyle nakletmiştir: Ben ve babam, bilgi edinmek için (Hz. Peygamber'in^(sav) ashâbı) henüz vefat etmeden önce ensardan falan kabileye gittik. İlk karşılaştığımız kimse Resûlullah'ın^(sav) sahabesi Ebü'l-Yûsr oldu. Yanında, mektuplarının vesikalarını taşıyan genç biri vardı. Ebü'l-Yûsr'ün üzerinde Meâfir kabilesine özgü bir giysi bulunuyordu. Hizmetkârının da üzerinde Meâfir giysisi vardı. Babam ona: "Ey amca, ben yüzünde bir öfke alameti görüyorum." dedi. O da "Evet, Haram kabilesinden falanın oğlu falan kimsenin bana borcu vardı. Ailesine giderek selam verdim ve 'O nerede?' diye sordum. Onlar 'Burada değil.' dediler. Sonra ergenliğe yaklaşmış olan oğlu geldi. Ona 'Baban nerede?' dedim, 'Sesini duyar duymaz annemin yatağına saklandı.' dedi. 'Buraya gel, nerede olduğunu biliyorum.' dedim. Dışarı çıktı. Ona 'Seni benden saklanmaya sevk eden nedir?' diye sordum. 'Vallahi, sana anlatacağım hiçbir şey yalan değildir. Vallahi sana yalan söylemekten ve söz verip yerine getirmemekten kokarım zira sen Allah Resûlü'nün^(sav) arkadaşısın. Para konusunda zor durumdaydım.' dedi. Ben: 'Allah [adına] mı?' dedim, 'Allah [adına].' dedi. 'Allah [adına] mı?' dedim, 'Allah [adına].' dedi. 'Allah [adına] mı?' dedim, 'Allah [adına].' dedi." Sonra senedini getirdi ve [borcu] eliyle silerek şöyle dedi: "Geri ödemeye gücün yettiğinde ödeme yap. Yetmezse sana helal olsun."

(Ebü'l-Yüsr), parmaklarını gözlerinin üzerine koyarak, benim bu iki gözüm gördü, bu iki kulağım duydu ve kalbine işaret ederek, kalbim idrak etti ki, Resûlullah^(sav) şöyle buyurdu: 'Kim (borcunu ödemedede) maddi açıdan zorluk çeken kimseye zaman tanır ya da onun borcunu silerse Allah ona kendi gölgesinde olmayı bahşeder.'" Ben ona: "Amca, hizmetkârının hırkasını alıp ona Meâfir giysisini verseydin ya da onun iki Meâfir giysisini alıp ona kendi hırkanı verseydin senin de [tam] bir elbisen olurdu onun da [tam] bir elbisesi olurdu." dedim. Başımı okşadı ve "Allah, kardeşimin oğullarına bereket versin. Ey kardeşimin oğlu, benim bu iki gözüm gördü, bu iki kulağım işitti ve kalbini işaret ederek bu kalbim idrak etti ki, Resûlullah^(sav) şöyle buyurdu: '(Kölelerinizi) doyurun ve onları kendi giydiklerinizle giydirin.' Ona dünya nimetlerinden vermem, kıyamet gününde hasenatlarımın benden alınmasından daha iyidir."

(9:25)

عن جابر أن النبي صلى الله عليه وسلم أمر بوضع الجوائح.

Câbir b. Abdullah'tan^(ra) nakledildiğine göre Hz. Peygamber^(sav), musibete uğramış kimse için ödemelerinde indirim yapmayı emretmiştir.

BÖLÜM X

KAMU MALİYESİ

Devletin bekası, yönetiminin gerekli gelirleri toplama ve bunları toplu ihtiyaçlara dağıtma becerisine dayanmaktadır. Hz. Peygamber^(sav) küçük Medine devletini kurduktan sonra dikkatini bu hayati gerekliliğe yöneltmiştir. Savaşları ve diğer toplumsal yükümlülükleri finanse etmek için gönüllü katkıların yanı sıra Müslümanların mallarından zekât da toplanmakta idi. Devletin daha fazla vergi koyma yetkisi saklı kalmakla birlikte Kur'an'da ve Sünnet'te vazedilen tek vergi zekâttır.

Zekât, İslam'ın beş şartından biri olup iman esaslarındandır ve Kur'an'da pek çok kez bahsi geçmektedir. Zekât da namaz ve oruç gibi bir ibadettir. Zekât vermeyi reddetmek veya kasıtlı olarak bundan kaçınmak, İslam'da imanın terkine denktir. Birçok açıdan zekât, devletin koyduğu diğer vergilere benzemeyen özel bir kurumdur. Öncelikle gelire değil mala konulan bir vergidir. İkinci olarak, zenginden alınıp fakire harcanmaktadır. Zekât verilecekler Kur'an'da belirtilmiştir. Başka bir şekilde dönüştürülmesi mümkün değildir. Üçüncüsü, zekât fonuna zorunlu bir katkı değil, İslam toplumunda hemen hemen tüm riskleri karşılayan kapsamlı bir sosyal güvencedir. Dördüncü olarak zekât, temelde toplandığı bölgede dağıtılmaktadır. Beşin-

cisi, oranlar, muafiyet sınırları ve temel kurallar, Hz. Peygamber^(sav) tarafından konulmuştur ve hiçbir zaman değiştirilemez. Altıncısı, kendi giderlerini ve masraflarını karşılayan, kendi kendine yeterli bir kurumdur. Yedincisi, kurallar ve işleyiş o kadar basittir ki okuma yazma bilmeyen insanlar bile bunu anlayıp uygulayabilirler. Sekizincisi muafiyet sınırı o kadar düşüktür ki nüfusun büyük çoğunluğu bu fona katkıda bulunmaktadır. Dokuzuncusu, dağıtım kuralları zekâtın sürekli bir ekonomik güç kaynağı olmasını salık vermektedir. Böylelikle insanlar yardımla yaşamayı öğrenmek yerine toplumun para kazanan bireyleri olabilirler. Onuncusu, tanım olarak zekât, insanların servetinin temizlenmesi demektir. Dolayısıyla malda temizlenmesi gereken bir kısım vardır. Toplumun değerler sistemine göre zekât almayacak kadar maddi durumu yerinde olanlar, zekât almayı itibarsızlık olarak görürler. Zekât verenler bunu toplumsal ve dini sorumluluk olarak görseler de İslam toplumunda başkalarının zekâtıyla yaşamak saygın bir durum değildir.

Zekâtın dışında İslam devletinde başka gelir kaynakları da vardır fakat bunlar savaş ekonomisine özgüdür. Hz. Peygamber^(sav) pek çok savunma ve saldırı savaşına katılmak zorunda kalmıştır. Bu da enfâl (ganimet) ve cizye (baş vergisi) meselelerini gündeme getirmiştir. Enfâl kanununun esası, Kur'an'da (Enfâl Sûresi, 8:1) belirlenmiş ve Hz. Peygamber^(sav) tarafından detaylandırılmıştır. Enfâlin beşte birinin (humus) *beytül mâl'e* (devlet hazinesine) verilmesi emredilmiştir. Bu şekilde humus, devlet için düzenli bir gelir kaynağı olmuştur. Aynı şekilde çarpışma olmadan fethedilen topraklar fey olarak görülmüştür. Fey de savaşmadan yapılan birtakım fetihler neticesinde devlet gelirlerinin bir parçası haline gelmiştir. Cizye, Hz. Peygamber tarafından belli bir miktarı ödeme konusunda İslam'ın egemenliğini kabul eden Hristiyanlardan ve Mecusilerden toplanmıştır.

Daha sonraları gayrimüslim tüccarlardan öşür toplanmaya başlanmıştır, zira gayrimüslim topraklarındaki Müslümanlar da benzer vergiler ödemekteydiler.

Hz. Peygamber^(sav) Ramazan Bayramı'nda Müslümanların sadaka vermesini emretmiştir. Buna göre zenginler (*Sâhibü'n-nisâb*) fa-

kirlere nakit olarak veya başka bir şekilde sadaka vermelidir. Fıtır sadakası zaruri olup devlet tarafından toplanmaktadır ancak fakirlere bireysel olarak da sadaka verilebilir.

Zekât ve diğer gelirlerin yönetimi, Hz. Peygamber^(sav) zamanında basit bir düzeydeydi. Ancak yine de genel yapı ortaya konmuştu. Zekât toplayanlara (*âmilin*) zekât toplama konusunda detaylı talimatlar verilmişti. Aynı şekilde zekât ödeyen halk, vergi ödeme konusunda bilgilendirilmekteydi. Zekât fonundan harcamanın temel kuralları da belirtilmişti.

Hz. Peygamber'in^(sav) devlet gelirlerinin toplanması ve dağıtılması konusundaki emirleri *Beytülmâl*'e bir kutsiyet kazandırmıştır. *Beytülmâl*, Müslümanların emaneti, halife de onun emanetçisi olarak bilinir hale gelmiştir. Ne var ki Müslümanların yozlaşmasıyla bu kavram ortadan kalkmış ve yozlaşmış yöneticiler *Beytülmâl*'i kendi özel mülkleri gibi kullanmışlardır.

Beytülmâl بيت المال **Yükümlülük** المسؤولية

(10:1)

عن عبد الله رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال
لكم راع فمستول عن رعيته فالأمير الذي على الناس راع وهو مستول
عنهم والرجل راع على أهل بيته وهو مستول عنهم والمرأة راعية على
بيت بعلها وولده وهي مستولة عنهم والعبد راع على مال سيده وهو
مستول عنه ألا فلكم راع وكلكم مستول عن رعيته.

Abdullah^(ra) Resûlullah'ın^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Her biriniz gözeticisiniz ve gözetme işinden mesulsünüz. Bu cihetle, emir halkın gözeticisidir ve onlardan mesuldür. Erkek, aile üyelerinin gözeticisidir ve onlardan mesuldür. Kadın, eşinin, çocuklarının ve evinin gözeticisidir ve onlardan mesuldür. Köle de sahibinin malının

gözeticisidir ve ondan mesuldür. Dikkat edin, her biriniz gözetici-siniz ve gözettiklerinizden mesulsünüz.

Kamu Malı Konusunda Dürüstlük الأمانة في الأموال العامة

(10:2)

عن الحسن قال عاد عبيد الله بن زياد معقل بن يسار المزني في مرضه الذي مات فيه فقال معق إني محدثك حديثا سمعته من رسول الله صلى الله عليه وسلم لو علمت أن لي حياة ما حدثتك إني سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ما من عبد يسترعيه الله رعية يموت يوم يموت وهو غاش لرعيته إلا حرم الله عليه الجنة.

Hasan (el-Basrî)'den nakledildiğine göre, Ubeydullah b. Ziyâd, vefat ettiği içinde bulunduğu rahatsızlık sırasında Ma'kıl b. Ye-sâr el-Müzenî'yi ziyarete gitti. (Bu sırada) Ma'kıl: "Size Allah Resû-lü'nden^(sav) işittiğim bir hadis nakledeceğim. Fakat hayatta kalacağımı bilsem bunu nakletmezdim. Gerçekten ben Resûlullah'ı^(sav) şöyle söylerken duydum: 'Bir halkın işleri ile mesul olup mesuliyeti altındaki kimseleri aldatmış bir halde ölen kişiye Allah cennetini haram kılmıştır.'"

(10:3)

عن عدي بن عميرة الكندي قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول من استعملناه منكم على عمل فكتمنا مخيطة فما فوقه كان غلولا يأتي به يوم القيامة قال فقام إليه رجل أسود من الأنصار كئني أنظر إليه فقال يا رسول الله اقبل عني عملك قال ومالك قال سمعتك تقول كذا وكذا قال وأنا أقوله الآن من استعملناه منكم على عمل فليجيء بقليله وكثيره فما أوتي منه أخذ وما نهى عنه.

Adî b. Amîra el-Kindî'nin şöyle söylediği nakledilmiştir: "Ben,

Resûlullah'ın^(sav) şöyle söylediğini duydum: ‘Sizden biri bizim tarafımızdan yönetici tayin edilip bizden bir iğne veya bundan daha küçük bir şeyi gizlerse bu (kamu malına) hıyanettir ve kıyamet gününde onu getirir.’ Râvi şöyle demiştir: “Ensardan siyahi bir kimse -ki ben hala onu hatırlarım- ayağa kalkarak: ‘Yâ Resûlallah (beni tayin ettiğin) vazifeyi geri al.’ dedi. Hz. Peygamber^(sav) ‘Sana ne oldu?’ diye sordu. Adam: ‘Senin şöyle şöyle söylediğini işittim.’ dedi. [Hz. Peygamber^(sav)] ‘Bunu şimdi (de) söylüyorum. Sizden biri bizim tarafımızdan yönetici olarak tayin edilirse, küçük-büyük her şeyi getirsin. Ondan kendisine verileni alsın ve yasaklanan şeylerden de uzak dursun.’”

(10:4)

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قام فينا النبي صلى الله عليه وسلم فذكر الغلول فعظمه وعظم أمره قال لا ألفين أحدكم يوم القيامة على رقبته شاة لها ثغاء على رقبته فرس له حممة يقول يا رسول الله أغثنى فأقول لا أملك لك شيئاً قد أبلغتك⁴³ وعلى رقبته بعير له رغاء يقول يا رسول الله أغثنى فأقول لا أملك لك شيئاً قد أبلغتك وعلى رقبته صامت فيقول يا رسول الله أغثنى فأقول لا أملك لك شيئاً قد أبلغتك.

عن عبد الله بن عمرو قال كان على ثقل النبي صلى الله عليه وسلم رجل يقال له كركرة فمات فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم هو في النار فذهبوا ينظرون إليه فوجدوا عباءة قد غلها.

Ebû Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre (bir defasında) Hz. Peygamber^(sav) ayağa kalkarak ganimetlere karşı hıyanet ve bununla ilgili meselelerin ciddiyetine dikkat çekti ve şöyle dedi: “Sakin kıyamet gününde sizden birini boynunda meleyen bir koyunla veya

43. Kitapta bu kelime sehven “أبلغتك” şeklinde yazılmıştır. Doğrusu, metinde verdiğimiz şekildedir (Çev.).

kişneyen bir atla bulmayayım. Bana 'Yâ Resûlallah, beni kurtar.' diyecek fakat ben ona, 'Senin için bir şey yapamam zira ben sana (ilahi buyruğu) tebliğ ettim.' diyeceğim. Sizden birini de boynunda bağırıp duran deve ile şöyle söylerken bulmayayım: 'Yâ Resûlallah, beni kurtar.' Fakat ben ona şöyle diyeceğim: 'Senin için bir şey yapamam zira ben sana (ilahi buyruğu) tebliğ ettim.'"

Abdullah b. Amr'dan^(ra) nakledildiğine göre Hz. Peygamber'in^(sav) eşyalarından sorumlu Kirkire adında bir adam vardı. Adam öldüğünde Resûlullah^(sav): "O, cehennemdedir." dedi. (Ashabı) giderek (adamın eşyalarına) baktılar ve hakkı olmadan ganimetten aldığı bir aba buldular.

(10:5)

عن أبي هريرة قال: خرجنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم عام خيبر فلم نغنم ذهباً ولا ورقاً إلا الأموال الثياب والمتاع قال فأهدى رفاعة بن زيد لرسول الله صلى الله عليه وسلم غلاماً اسود يقال له مدعم فوجه رسول الله صلى الله عليه وسلم إلى وادي القرى حتى إذا كنا بوادي القرى بينما مدعم يحط رحل رسول الله صلى الله عليه وسلم إذ جاءه سهم عائر فأصابه فقتله فقال الناس هنيئاً له الجنة فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم كلا والذي نفسي بيده إن الشملة التي أخذ يوم خيبر من المغانم لم تصبها المقاسم لتشتعل عليه ناراً قال فلما سمع الناس ذلك جاء رجل بشراك أو شراكين إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم سلم شراك أو شراكين من نار.

Ebû Hüreyre^(ra) şöyle nakletmiştir: Biz, Hayber günü Resûlullah^(sav) ile birlikte (savaşmak üzere) yola çıktık. Ganimet olarak hayvanlar, elbiseler ve eşyalar dışında altın veya gümüş elde etmedik. Benî Zübeyb'den Rifâ'a b. Zeyd isimli bir kimse Resûlullah'a^(sav) Mid'am isminde bir köle hediye etti. Daha sonra Resûlullah^(sav), Vâdilkurâ'ya

doğru yola çıktı. Buraya vardığında Resûlullah'ın^(sav) devesinden yükleri indirirken Mid'am'a bir ok isabet etti ve o öldü. İnsanlar "O cennete gidecektir." diyordu. Bunun üzerine Resûlullah^(sav) şöyle dedi: "Öyle değil. Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki Hayber ganimetlerinden aldığı fakat aslında kendi payına düşmeyen giysi onun üzerine alev saçacak." İnsanlar bunu duyduklarında, aralarından biri Hz. Peygamber'e^(sav) bir ya da iki ayakkabı bağı getirdi. O^(sav) da "Ateşten bir -ya da iki- ayakkabı bağı." buyurdu.

Kamu Malının İhtiyatlı Kullanımı

معقولة التصرف في الاموال العامة

(10:6)

عن أبي الوليد قال سمعت خولة بن قيس وكانت تحت حمزة بن عبد المطلب تقول سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول إن هذا المال خضرة حلوة من أصابه بحقه بورك له فيه ورب متخوض فيما شاءت به نفسه من مال الله ورسوله ليس له يوم القيامة إلا النار.

Ebü'l-Velid şöyle nakletmiştir: Ben, (Hamza b. Abdülmuttalib'in karısı) Havle bt. Kays'ın^(ra) şöyle söylediğini duydum: "Ben Allah Resûlü'nün^(sav) 'Bu mal-mülk yeşil ve tatlıdır. Kim onu helal yollardan elde ederse ona bereket bahşedilir. Fakat pek çok kimse Allah ve Resûlü'nün malını kendi istedikleri şekilde israf etmektedir. Bu kim-seler kıyamet gününde (cehennem) ateşinden başka bir şey elde et-meyeceklerdir.' dediğini işittim."

(10:7)

عن عبد الله بن زهير أنه قال دخلت على علي بن أبي طالب رضي الله عنه قال حسن يوم الأضحى فقرب إلينا خزيرة فقلت أصلحك الله لو قربت إلينا من هذا البط يعني الوز فإن الله عز وجل قد أكثر الخير فقال يا ابن زهير إني سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول لا

يحل للخليفة من مال الله إلا قصعتان قصعة يأكلها هو وأهله وقصعة
يضعها بين يدي الناس.

Abdullah b. Züreyr⁴⁴ şöyle anlatmıştır: Ben Ali b. Ebû Tâlib'i^(ra) ziyaret ettim. Hasan, o günün kurban günü olduğunu belirtmiştir. Sonra (Ali) bize *hazire* ((paça çorbası)) ikram etti. Ben, "Allah seni ıslah etsin! Şu kazı kesip bize ikram etsen olmaz mıydı? Çünkü Allah, sana pek çok mal ihsan etmiştir." dedim. Sonra o (Ali), şöyle dedi: "Ey İbn Züreyr, ben Allah Resûlü'nü^(sav) şöyle söylerken duydum: 'Allah'ın malından (yani kamu malından) iki kap dışında hiçbir şey helal değildir. Bu kaplardan birinden kendisi ve ailesi yer, diğerini de insanlara (yani konuklarına) ikram eder.'"

Hazinedarın Cömertliği سَهَامَةُ الْخَازِنِ

(10:8)

عن أبي موسى عن النبي صلى الله عليه وسلم قال إن الخازن المسلم
الأمين الذي ينفذ وربما قال يعطى ما أمر به فيعطيه كاملاً موفراً طيبة
به نفسه فيدفعه إلى الذي أمر له به أحد المتصدقين.

Ebû Mûsâ^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle söylediğini aktarmıştır: "Güvenilir Müslüman hazinedar, emrolunduğu şeyi icra eden kişidir. -Belki de burada getiren/icra eden kelimesi yerine "veren" kelimesini de söylemiş olabilir.- Vermesi gereken şeyi, hiçbir eksik olmaksızın fazlasıyla ve gönül hoşnutluğuyla verir. (Güvenilir Müslüman hazinedar) sadaka vermekle yükümlü olan bireylerin sadakalarını kendilerine verebilecekleri kişilerden birisine ulaştıran kişidir."

44. Müellif, ismi sehven Zerîr olarak vermiştir (çev.).

Zekât الزكاة

Gerekliliği وجوب الزكات

(10:9)

عن طلحة بن عبيد الله يقول جاء رجل إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم من أهل نجد ثائر الرأس يسمع دوي صوته ولا نفقه ما يقول حتى دنا فإذا هو يسأل عن الإسلام فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم خمس صلوات في اليوم والليلة قال هل علي غيرهن قال لا إلا أن تطوع قال رسول الله صلى الله عليه وسلم وصيام شهر رمضان قال هل علي غيره قال لا إلا أن تطوع قال وذكر رسول الله صلى الله عليه وسلم الزكاة فقال هل علي غيرها قال لا إلا أن تطوع قال فأدبر الرجل وهو يقول والله لا أزيد على هذا ولا أنقص منه فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم أفلح الرجل إن صدق.

Talha b. Ubeydullah'tan^(ra) rivayet edildiğine göre Necd kabilesinden saçları dağınık bir kimse Allah Resûlü'ne^(sav) geldi. Biz onun sesinin uğultusunu işittik fakat Allah Resûlü'nün^(sav) yakınına gelene kadar ne söylediğini tam olarak seçemedik. Ancak o zaman İslam'a dair sorular sorduğu anlaşıldı. Allah Resûlü^(sav): "Gece ve gündüz, beş vakit namaz." dedi. Adam bunun üzerine: "Bunun dışında başka (namaz) ile yükümlü müyüm?" diye sordu, (Hz. Peygamber^(sav)) "Hayır, fakat kendi isteğinle [nafile olarak kılabilirsiniz]. Bir de Ramazan orucu var." dedi. Soruyu soran kimse: "Bunun dışında (tutmam) gereken başka [oruç] var mı?" diye sordu, Resûlullah^(sav): "Hayır, fakat kendi isteğinle (nafile olarak tutabilirsiniz)." dedi ve ona zekâttan söz etti. Soruyu soran kimse "Bunun dışında bir şey vermem gerekir mi?" diye sordu. Resûlullah^(sav): "Hayır, fakat kendi isteğinle [nafile olarak verebilirsiniz]." dedi. Adam şunu söyleyerek geri döndü: "Ben bunlara ne bir ilave yaparım ne de [bunlardan] bir eksiltme." Bunun üzerine Hz. Peygamber^(sav) şöyle demiştir: "Eğer söylediği şeylerde samimi ise o, kurtuluşa erer."

(10:10)

عن ابن عمر رضي الله عنهما قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
بني الإسلام على خمس شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمدا رسول
الله وإقام الصلاة وإيتاء الزكاة والحج وصوم رمضان .

İbn Ömer'den^(ra) nakledildiğine göre Allah Resûlü^(sav) şöyle demiştir: “İslam beş (şey) üzerine bina edilmiştir: Allaha başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şahadet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, hac vazifesini yerine getirmek ve Ramazan orucunu tutmak.”

(10:11)

عن قيس قال قال جرير بن عبد الله قال بايعت رسول الله صلى الله
عليه وسلم على إقام الصلاة وإيتاء الزكاة والنصح لكل مسلم .

Cerîr b. Abdullah^(ra) şöyle demiştir: “Ben namaz kılmak, zekât vermek ve her bir Müslüman için hayır dilemek üzere Hz. Peygamber'e^(sav) biat ettim.”

(10:12)

عن أبي أيوب رضي الله عنه أن رجلا قال للنبي صلى الله عليه و
سلم أخبرني بعمل يدخلني الجنة . قال ماله ماله . وقال النبي صلى
الله عليه و سلم أرب ماله تعبد الله ولا تشرك به شيئا وتقيم الصلاة
وتؤتي الزكاة وتصل الرحم .

Ebû Eyyüb^(ra), bir kimsenin Hz. Peygamber'e^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Bana cennete girmeme sebep olacak bir amel söyle.” (Ebû Eyyüb) “Ne istiyor?” diye sorduğunda Allah Resûlü^(sav) şöyle demiştir: “(Bu, onun için basit bir istektir.) Allah'a ibadet et ve ona hiçbir şeyi ortak koşma, namazı kıl, orucu tut ve akrabalarınınla bağını koparma.”

(10:13)

عن أنس بن مالك قال نهينا أن نسأل رسول الله صلى الله عليه وسلم عن شيء فكان يعجبنا أن يجيء الرجل من أهل البادية العاقل فيسأله ونحن نسمع فجاء رجل من أهل البادية فقال يا محمد أتانا رسولك فزعم لنا أنك تزعم أن الله أرسلك قال صدق قال فمن خلق السماء قال الله قال فمن خلق الأرض قال الله قال فمن نصب هذه الجبال وجعل فيها ما جعل قال الله قال فبالذي خلق السماء وخلق الأرض ونصب هذه الجبال أالله أرسلك قال نعم قال وزعم رسولك أن علينا خمس صلوات في يومنا وليلتنا قال صدق قال فبالذي أرسلك أالله أمرك بهذا قال نعم قال وزعم رسولك أن علينا زكاة في أموالنا قال صدق قال فبالذي أرسلك أالله أمرك بهذا قال نعم قال وزعم رسولك أن علينا صوم شهر رمضان في سنتنا قال صدق قال فبالذي أرسلك أالله أمرك بهذا قال نعم قال وزعم رسولك أن علينا حج البيت من استطاع إليه سبيلا قال صدق قال ثم ولى قال والذي بعثك بالحق لا أزيد عليهن ولا أنقص منهن فقال النبي صلى الله عليه وسلم لئن صدق ليدخلن الجنة.

Enes b. Mâlik'in^(ra) şöyle söylediği nakledilmiştir: “Biz, Resûlullah'a^(sav) (gereksiz yere) soru sormaktan nehyolunmuştuk. Bu yüzden çölde yaşayanlardan akli başında bir kimsenin gelip (Hz. Peygamber'e^(sav)) soru sorması bizim hoşumuza giderdi. (Bir gün) bir bedevi (Hz. Peygamber'e^(sav)) gelerek: “Ey Muhammed, senin elçin bize gelerek Allah'ın, seni (peygamber olarak) gönderdiğini söyledi.” (Hz. Peygamber^(sav)) “Doğruyu söylemiş.” dedi. Bedevi: “Gökyüzünü yaratan kimdir?” diye sordu, (Hz. Peygamber^(sav)) “Allah.” diye cevapladı. (Bedevi) “Yeryüzünü yaratan kimdir?” diye sordu, (Hz. Peygamber^(sav)) “Allah.” diye cevapladı. (Bedevi tekrar) “Bu dağları yükselten ve üzerindekiyi yaratan kimdir?” diye sordu. (Hz. Peygamber^(sav)) “Allah.”

yanıtını verdi. Bunun üzerine (bedevi) “Yeryüzünü ve gökyüzünü yaratan, dağları yükselten (Allah) aşkına, seni (gerçekten) O mu gönderdi?” diye sordu. (Hz. Peygamber^(sav)) “Evet.” dedi. (Bedevi) “Elçin ayrıca gündüz ve gece beş [vakit] namazın farz kılındığını söyledi.” dedi. (Hz. Peygamber^(sav)) “Doğru söylemiş.” buyurdu. (Bedevi) “Elçin, zenginlerimiz için zekâtın farz kılındığını söyledi.” dedi. (Hz. Peygamber^(sav)) “Doğru söylemiş.” buyurdu. (Bedevi) “Seni (peygamber olarak) gönderen (Allah) aşkına, bunu (zekâtı) sana Allah mı emretti?” diye sordu ve (Hz. Peygamber^(sav)) “Evet.” yanıtını verdi. (Bedevi) “Elçin, her yıl Ramazan ayında oruç tutmamızın farz kılındığını söyledi.” dedi, (Hz. Peygamber^(sav)) de “Doğru söylemiş.” buyurdu. (Bedevi) “Seni (peygamber olarak) gönderen (Allah) aşkına, bunu (Ramazan orucunu) sana Allah mı emretti?” diye sordu ve (Hz. Peygamber^(sav)) “Evet.” yanıtını verdi. (Bedevi) “Elçin ayrıca yolculuğa imkânı olan kimse için Kâbe’yi haccetmenin farz kılındığını söyledi.” dedi, (Hz. Peygamber^(sav)) de “Evet.” yanıtını verdi. Râvi cevabı duyduktan sora (bedevinin) yola çıktığını ve giderken de şöyle dediğini belirtmiştir: “Seni hak ile gönderene yemin olsun ki, bunlardan ne fazlasını yaparım ne de eksikliğini.” Bunun üzerine Hz. Peygamber^(sav) şöyle buyurmuştur: “Eğer (söylediklerinde) samimi ise cennete girecektir.”

(10:14)

عن أبي أيوب أن أعرابيا عرض لرسول الله صلى الله عليه و سلم وهو في سفر فأخذ بخطام ناقته أو بزمامها ثم قال يا رسول الله أو يا محمد أخبرني بما يقربني من الجنة وما يباعدني من النار قال فكف النبي صلى الله عليه و سلم ثم نظر في أصحابه ثم قال لقد وفق أو لقد هدي قال كيف قلت ؟ قال فأعاد فقال النبي صلى الله عليه و سلم تعبد الله لا تشرك به شيئا وتقيم الصلاة وتؤتي الزكاة وتصل الرحم دع الناقة.

Ebü Eyyüb el-Ensârî'den^(ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber'in^(sav) bir yolculuğu esnasında, bir bedevi karşısına gelerek de-

vesinin yularını yakaladı ve “Ey Allah’ın Resûlü (veya Muhammed), beni cennete yaklaştıracak ve cehennemden uzaklaştıracak bir amel söyle.” dedi. Hz. Peygamber^(sav) bir süre durdu ve ashabına baktı. Sonra “O, muvaffak kılındı (veya hidayete erdirildi).” dedi. Ardından bedeviye dönerek “Söylediğin şeyi (tekrarla).” buyurdu. (Bedevi de) tekrarladı. Bunun üzerine Hz. Peygamber^(sav) şöyle buyurdu: “Seni cennete yaklaştıırıp cehennemden uzaklaştıracak amel, Allah’a ibadet edip ona hiçbir ortak koşmamak, namaz kılmak, zekât vermek ve akrabalarıyla iyi ilişkiler içinde olmaktır.” Bunları söyledikten sonra Hz. Peygamber^(sav), bedviden devesinin yularını bırakmasını istemiştir.

(10:15)

عن قتادة قال حدثنا من لقي الوفد الذين قدموا على رسول الله صلى الله عليه وسلم من عبد القيس قال سعيد وذكر قتادة أبا نضرة عن أبي سعيد الخدري في حديثه هذا أن أناسا من عبد القيس قدموا على رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالوا يا نبي الله إنا حي من ربيعة وبيننا وبينك كفار مضر ولا نقدر عليك إلا في أشهر الحرم فمرنا بأمر نأمر به من وراءنا وندخل به الجنة إذا نحن أخذنا به فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم أمركم بأربع وأنهاكم عن أربع اعبدوا الله ولا تشركوا به شيئا وأقيموا الصلاة وآتوا الزكاة وصوموا رمضان وأعطوا الخمس من الغنائم وأنهاكم عن أربع عن الدباء والحنتم والمزفت والنقير قالوا يا نبي الله ما علمك بالنقير قال بلى جذع تتقرونه فتقذفون فيه من القطيعاء قال سعيد أو قال من التمر ثم تصبون فيه من الماء حتى إذا سكن غليانه شربتموه حتى إن أحدكم أو إن أحدهم ليضرب ابن عمه بالسيف قال وفي القوم رجل أصابته جراحة كذلك قال وكنت أخبأها حياء من رسول الله صلى الله عليه وسلم فقلت ففيم نشرب يا رسول الله قال في أسقية الأدم التي يلاث على أفواها قالوا يا

رسول الله إن أرضنا كثيرة الجردان ولا تبقى بها أسقية الأدم فقال
 نبي الله صلى الله عليه وسلم وإن أكلتها الجردان وإن أكلتها الجردان
 وإن أكلتها الجردان قال وقال نبي الله صلى الله عليه وسلم لأشج عبد
 القيس إن فيك لخصلتين يحبهما الله اللحم والأناة.

Katâde'nin naklettiğine göre bu hadisi ona Abdülkays kabilesinden Resûlullah'a^(sav) gelen heyetlerden bir kimse nakletmiştir. Saîd, bu hadisi Katâde'nin Ebû Nadrâ'dan, onun da Ebû Saîd el-Hudrî'den naklettiğini söylemiştir. [Hadis şu şekildedir:] Abdülkays kabilesinden insanlar, Resûlullah'a^(sav) gelerek şöyle dediler: “Ey Allah'ın Peygamberi, biz Rebia'dan bir grubuz. Sizinle bizim aramızda Mudar kâfirleri bulunmaktadır. Dolayısıyla biz, haram aylar dışında senin yanına gelemiyoruz. Bize öyle bir şey buyur ki biz, bunu hem geride kalanlarımıza iletelim hem de yerine getirdiğimizde bizi cennete götürsün.” Bunun üzerine Resûlullah^(sav) şöyle buyurdu: “Size dört şey emrediyorum ve sizi dört şeyden de nehyediyorum. Allah'a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Namaz kılın, Ramazan orucunu tutun ve ganimetin beşte birini verin. Sizi beş şeyden de nehyediyorum: *dubbâ* (su kabağından yapılmış kap), *hantem* (yeşil renkli, topraktan yapılmış kap), *müzeffet* (içi katranla kaplanmış kap) ve *nakîr* (hurma ağacının kökünden oyulmuş kap).” (Heyet üyeleri:) “Ey Allah'ın Peygamberi, *nakîr* nedir bilir misin?” diye sordular. (Hz. Peygamber^(sav)) “Evet, bir kökten oyup içine küçük hurmalar attığınız kaptır.” diye yanıtladı. Saîd “(Hz. Peygamber^(sav), *temâr* (hurmalar) kelimesini kullandı.” demiştir. (Hz. Peygamber^(sav) ardından şöyle ekledi:) “Sonra da üzerine su dökersin ve köpürmesi geçtiğinde onu içersin (ve sarhoş olursun). [Bu haldeyken] sizden veya onlardan (kabileden burada olmayan üyelerinden) biri kuzenine kılıçla saldırır.” Râvi şöyle demiştir: “Aramızda bu sebeple (yani sarhoşluk halinde) birine zarar vermiş genç bir adam vardı ve Resûlullah'tan^(sav) utandığı için bu yaptığını gizlemeye çalıştığını söyledi. Ben ise Resûlullah'a (yasakladığı bu kapları kullanmayı bırakırsak) o halde içmek için ne tür kaplar kullanacağımızı sordum, (Hz. Peygamber^(sav)) “Ağzı (bir

iple) bağlanabilen deri su kaplarıyla.” diye cevapladı. Onlar tekrar: “Ey Allah’ın Peygamberi, bizim topraklarımızda çok fazla fare bulunur ve dolayısıyla deri su kapları fazla muhafaza edilemez.” dediler. Allah’ın Peygamberi^(sav) şöyle buyurdu: “Fareler kemirmiş olsa bile (deri su kaplarından içiniz). Fareler kemirmiş olsa bile (deri su kaplarından içiniz). Fareler kemirmiş olsa bile (deri su kaplarından içiniz).” Sonra da Abdülkaysoğulları’ndan el-Eşecc’e dönerek ona şöyle dedi: “Gerçekten sende Allah’ın hoşlandığı iki özellik bulunmaktadır; yumuşak huyluluk ve acele etmeden sabırla hareket etmek.

(10:16)

عن ابن عباس أن معاذًا قال بعثني رسول الله صلى الله عليه وسلم قال إنك تأتي قوما من أهل الكتاب فادعهم إلى شهادة أن لا إله إلا الله وأني رسول الله فإن هم أطاعوا لذلك فأعلمهم أن الله افترض عليهم صدقة تؤخذ من أغنيائهم فترد في فقرائهم فإن هم أطاعوا لذلك فأعلمهم أن الله افترض عليهم خمس صلوات في كل يوم وليلة فإن هم أطاعوا لذلك فأعلمهم أن الله افترض عليهم صدقة تؤخذ من أغنيائهم فترد في فقرائهم فإن هم أطاعوا لذلك فإياك وكرائم أموالهم واتق دعوة المظلوم فإنه ليس بينها وبين الله حجاب.

İbn Abbas’tan^(ra) nakledildiğine göre Muâz şöyle demiştir: Allah Resûlü^(sav) beni (Yemen’e vali olarak) göndererek (ayrıldığım sırada) şu şekilde tembihledi: “Sen yakında kendini ehli kitaptan kimşelerin bulunduğu bir topluluk içinde bulacaksın. Bu yüzden, onları önce Allah’tan başka bir ilah olmadığına ve benim Allah’ın elçisi olduğuma şahitlik etmeye davet et. Eğer bunu kabul ederlerse onlara Allah’ın gündüz ve gece beş vakit namazı farz kıldığını haber ver. Eğer bunu da kabul ederlerse onlara Allah’ın zekâtı onlara farz kıldığını ve zenginlerden toplanarak fakirlere dağıtılması gerektiğini söyle. Eğer bunu da kabul ederlerse (zekât olarak) mallarının en iyilerini alma. Mazlumun duasına dikkat et zira onunla Allah arasında bir perde yoktur.”

(10:17)

عن عبد الله بن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم أمرت أن أقاتل الناس حتى يشهدوا أن لا إله إلا الله وأن محمدا رسول الله ويقيموا الصلاة ويؤتوا الزكاة فإذا فعلوا عصموا مني دماءهم وأموالهم إلا بحقها وحسابهم على الله .

Abdullah b. Ömer'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav), şöyle buyurmuştur: “Ben insanlarla, onlar Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğunu tasdik edene, namaz kılıp zekât verene kadar mücadele etmekle emrolundum. Eğer bunları yaparlarsa onların canları ve malları benim tarafımdan güvence altına alınmıştır. Onların amelleri ise Allah katındadır.”

(10:18)

عن أبي هريرة قال لما توفي رسول الله صلى الله عليه وسلم واستخلف أبو بكر بعده وكفر من كفر من العرب قال عمر بن الخطاب لأبي بكر كيف تقاتل الناس وقد قال رسول الله صلى الله عليه وسلم أمرت أن أقاتل الناس حتى يقولوا لا إله إلا الله فمن قال لا إله إلا الله فقد عصم مني ماله ونفسه إلا بحقه وحسابه على الله فقال أبو بكر والله لأقاتلن من فرق بين الصلاة والزكاة فإن الزكاة حق المال والله لو منعوني عقالا كانوا يؤدونه إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم لقاتلتهم على منعه فقال عمر بن الخطاب فوالله ما هو إلا أن رأيت الله عز وجل قد شرح صدر أبي بكر للقتال فعرفت أنه الحق .

Ebû Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) son nefesini verdiğinde Ebû Bekir ondan sonra halife olarak belirlenmiştir. [Bu sırada] Araplar arasından dinden dönmek isteyenler de mürted olmuştur. Ömer b. Hattâb, Ebû Bekir'e “Resûlullah^(sav) ‘İnsanlar Allah'tan başka ilah yoktur demedikleri sürece onlarla savaşmam em-

redildi. Buna şehadet getirenin ise haklı bir gerekçe bulunmadığı sürece malı ve canı benim güvencem altındadır. Diğer işleri ise Allah katındadır.' buyurmuşken neden insanlarla savaşasın ki?" diye sormuş bunun üzerine Ebû Bekir şöyle demiştir: "Allah'a yemin olsun ki namazı, zenginlerin üzerine bir farz olduğu için zekâttan daha üstün gören ile elbette savaşırım. Allah'a yemin olsun ki, Resûlullah'a [zekât olarak] verip sonradan vermekten vazgeçtikleri (devnin ayaklarını bağlamada kullanılan) tek bir bağı bile (zekât olarak) almak için savaşırım. Ömer b. Hattâb bunun üzerine şöyle demiştir: "Vallahi, ben şunu anladım ki Allah (zekât vermeyenlerle) mücadele (etmenin gerekçesi) konusunda Ebû Bekir'in kalbini açmıştır ve onun bu konudaki duruşu doğrudur.

Zekât Vermekten Kaçma الامتناع عن أداء الزكاة

(10:19)

عن أبي هريرة يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ما من صاحب ذهب ولا فضة لا يؤدي منها حقها إلا إذا كان يوم القيامة صفحت له صفائح من نار فأحمي عليها في نار جهنم فيكوى بها جنبه وجبينه وظهره كلما بردت أعيدت له في يوم كان مقداره خمسين ألف سنة حتى يقضى بين العباد فيرى سبيله إما إلى الجنة وإما إلى النار قيل يا رسول الله فالإبل قال ولا صاحب إبل لا يؤدي منها حقها ومن حقها حلبها يوم وردها إلا إذا كان يوم القيامة بطح لها بقاع قرقر أو فر ما كانت لا يفقد منها فصيلا واحدا تطؤه بأخفافها وتعضه بأفواها كلما مر عليه أو لاها رد عليه أخرها في يوم كان مقداره خمسين ألف سنة حتى يقضى بين العباد فيرى سبيله إما إلى الجنة وإما إلى النار قيل يا رسول الله فالبقر والغنم قال ولا صاحب بقر ولا غنم لا يؤدي منها حقها إلا إذا كان يوم القيامة بطح لها بقاع قرقر لا يفقد منها شيئاً

ليس فيها عقصاء ولا جحاء ولا عضباء تنطحه بقرونها وتطوؤه بأظلافها كلما مر عليه أو لاها رد عليه أخرها في يوم كان مقداره خمسين ألف سنة حتى يقضى بين العباد فيرى سبيله إما إلى الجنة وإما إلى النار قيل يا رسول الله فالخيل قال الخيل ثلاثة هي لرجل وزر وهي لرجل ستر وهي لرجل أجر فأما التي هي له وزر فرجل ربطها رياء وفخرا ونواء على أهل الإسلام فهي له وزر وأما التي هي له ستر فرجل ربطها في سبيل الله ثم لم ينس حق الله في ظهورها ولا رقابها فهي له ستر وأما التي هي له أجر فرجل ربطها في سبيل الله لأهل الإسلام في مرج وروضة فما أكلت من ذلك المرج أو الروضة من شيء إلا كتب له عدد ما أكلت حسنات وكتب له عدد أرواثها وأبوالها حسنات ولا تقطع طولها فاستنتت شرفا أو شرفين إلا كتب الله له عدد آثارها وأرواثها حسنات ولا مر بها صاحبها على نهر فشربت منه ولا يريد أن يسقيها إلا كتب الله له عدد ما شربت حسنات قيل يا رسول الله فالحمر قال ما أنزل علي في الحمر شيء إلا هذه الآية الفاذة الجامعة فمن يعمل مثقال ذرة خيرا يره ومن يعمل مثقال ذرة شرا يره.

Ebû Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Altın veya gümüş sahibi bir kimse üzerine düşeni (zekâtını) vermezse, ahiret günü geldiğinde ateşten levha haline getirilip cehennem ateşinde kızdırılır ve bununla kişinin yanları, alını ve sırtı dağlanır. Bunlar soğuduğunda ise (işlem) kullar hakkındaki hüküm verilene kadar, (süresi) elli bin seneye tekabül eden bir gün boyunca tekrar eder. Nihayetinde yolunun kendisini cennete mi cehenneme mi götürdüğünü görecektir.” (Hz. Peygamber'e^(sav)) “Yâ Resûlallah, peki ya devenin durumu nedir?” diye soruldu. O şöyle cevap verdi: “Eğer bir deve sahibi üzerine düşeni vermezse –ki üzerine düşen deve suya geldiğinde onu sağlamak (ve ihtiyaç sahiplerine dağıtmaktır)- ahiret gününde yumuşak kumlu ve çok geniş bir yere yatırılır ve hiçbir yavru devenin bile eksik kalmayacağı şekilde tüm develer

onu ayakları ile ezer ve dişleri ile ısırır. [Süresi] elli bin seneye tekabül eden bir gün boyunca, develerden baştakiler geçtikçe sondakiler geri döndürülür. Nihayetinde yolunun kendisini cennete mi cehenneme mi götürdüğünü görür.” Tekrar, “Peki ya ineklerin ve koyunların durumu nedir?” diye soruldu ve (Hz. Peygamber^(sav)) şöyle dedi: “İnek ve koyun sahibi kimse üzerine düşeni vermezse, ahiret gününde altına yumuşak kumlu ve geniş bir zemin serilir ve hiçbir eksik kalmayacak şekilde boynuzlu, boynuzsuz, kırık boynuzlu hayvanlar onu boynuzlar ve toynakları ile ezerler. (Süresi) elli bin seneye tekabül eden bir gün boyunca, hayvanlardan baştakiler geçtikçe sondakiler geri döndürülür. Nihayetinde yolunun kendisini cennete mi cehenneme mi götürdüğünü gösterilir.” Kendisine “Yâ Resûlallah, peki atların durumu nedir?” diye sorulduğunda (Hz. Peygamber) şöyle cevap vermiştir: “Atların durumu üç şekildedir. Bir kimse için yük, bir kimse için bir örtü iken başka bir kimse için ise ecir sebebidir. [Atın] Kendisi için yük olduğu kimse, atı gösteriş, riya ve Müslümanlara düşmanlık için bağlayıp besleyendir ki o at, onun için bir yükür. [Atın] kendisi için örtü olduğu kimse de, atları Allah yolunda bağlayıp besleyen ve boynunda ve sırtında Allah’ın hakkı olduğunu unutmamandır ki at onun için bir örtüdür. [Atın] Kendisi için ecir olduğu kimse ise, atları Allah yolunda, Müslümanlar tarafından kullanılmak üzere çayırdan ve bahçede gezdiren kimsedir. Bunların o çayırdan ve bahçeden yedikleri her şey ile gübre ve idrar miktarları bile kendilerine sevap olarak yazılır. Atlar iplerini koparıp bir veya iki tur attıklarında dahi (sahibine) toynak izleri ve gübreleri miktarında sevap yazılır. (Aynı şekilde) sahibi, atı bir nehirden geçirirken su içirmek niyetinde olmadığı halde (at o nehirden) su içerse, Allah sahibine içtiği miktar kadar sevap yazar.” (Hz. Peygamber’e^(sav)) “Yâ Resûlallah, peki eşeklerin durumu nedir?” diye soruldu, o da şöyle cevap verdi: “Eşekler hakkında şu kapsamlı ayet dışında bana (hususî) bir şey ulaşmadı: ‘Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür.’” (Zilzal Süresi, 99:7-8).

Zekât Miktarı Tayin Etme تقدير الزكات

(10:20)

عن أنس أن أبا بكر كتب له فريضة الصدقة التي فرض رسول الله صلى الله عليه وسلم ولا يفرق بين مجتمع خشية الصدقة.

Enes'ten^(ra) nakledildiğine göre Ebû Bekir^(ra), Resûlullah^(sav) tarafından belirlenen zekât miktarını yazmış [ve şunu belirtmiştir]: “Zekât endişesiyle ayrı ayrı bulunanlar (yani zekât malları) bir araya getirilmez; toplu bulunanlar da birbirinden ayrılmaz.”⁴⁵

(10:21)

عن عقبة بن عامر قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا يدخل الجنة صاحب مكس.

'Ukbe b. 'Âmir^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle söylediğini işitmiştir: “Zekât toplamakla görevli kimse adaletsizlik yaparsa cennete giremez.”

(10:22)

عن أبي الخير قال عرض مسلمة بن مخلد وكان أميراً على مصر على رويغ بن ثابت أن يوليه العشور فقال إني سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول إن صاحب المكس في النار.

Ebû Hayr'dan nakledildiğine göre Mısır emiri Mesleme b. Mahled, Ruveyfe b. Sâbit'i^(ra) öşürlerden sorumlu olarak görevlendirmiştir. Bunun üzerine o da şöyle demiştir: “Ben Resûlullah'ın^(sav) Muhakkak ki adaletsiz zekât memuru cehennem ateşindedir.’ dediğini işittim.”

45. Bu hadis, zekât toplamakla görevli kimseleri, ayrı halde bulunan malları birleştirerek değerlendirmekten ve bir arada bulunan malları da daha yüksek (miktar) zekât almak için ayırmaktan men etmektedir. Aynı şey zekât vermekle yükümlü kimseler için de geçerlidir; onlar da zekât vermekten kaçınmak için hile yapmamalıdır.

(10:23)

عن أنس بن مالك أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال المعتدى في الصدقة كمانعها .

Enes b. Mâlik'ten^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Zekâtı toplarken haksızlık yapan kimse (zekâta) engel olan gibidir.”

(10:24)

عن عمر بن شعيب عن أبيه عن جده عن النبصلى الله عليه وسلم قال لا جلب ولا جنب ولا تؤخذ صدقاتهم إلا في دورهم .

'Amr b. Şuayb'in, babasından onun da kendi babasından naklettiğine göre Nebî^(sav) şöyle demiştir: “(Zekât toplayan kimse) sahiplerine hayvanlarını uzak bir yere götürmeye zorlamasın ve insanlar da vergi vermekten kaçınmak için hayvanlarını kaçırmamasın. Zekât kişilerin sabit yerlerinden alınmalıdır.”

(10:25)

عن معاذ بن جبل أن رسول الله صلى الله عليه وسلم بعثه إلى اليمن فقال خذ الحب من الحب والشاة من الغنم والبعير من الإبل والبقرة من البقر .

Muâz b. Cebel'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav), onu Yemen'e göndermiş ve şöyle demiştir: “(Zekât olarak) tahıllardan tahıl, koyun sürülerinden koyun, deve sürülerinden deve ve inek sürülerinden inek al.”

(10:26)

عن عبد الله بن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال يؤخذ صدقات المسلمين على مياههم أو عند أفنيتهم .

Abdullah b. Ömer'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Müslümanlardan zekâtlarını sulama yerlerinde (yani yerleşim yerlerinde) ve bahçelerinde toplayın.”

Nisab النصاب

(10:27)

عن أبي سعيد الخدري عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ليس فيما دون خمسة أوسق صدقة ولا فيما دون خمس ذود صدقة ولا فيما دون خمس أواق صدقة.

Ebû Saîd el-Hudrî'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Beş vesk (hurma ve tahıl), beş deve ve beş ukiyyeden (gümüşten) daha azı için zekât verilmez.”

Oranlar معدل الزكاة

Nakit زكاة النقود

(10:28)

عن علي عليه السلام قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم قد عفوت عن الخيل والرقيق فهاتوا صدقة الرقة من كل أربعين درهما درهم وليس في تسعين ومائة شيء فإذا بلغت مائتين ففيها خمسة دراهم.

Hz. Ali^(as), Resûlullah'ın^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Atların ve kölelerin zekâtını sizden kaldırdım. O halde siz her kırk dirhem için bir dirhem zekât verin. Fakat yüz doksan dirhemden azı için (zekât) gerekli değildir. (Mal varlığınız) iki yüz dirheme ulaştığında ise beş dirhem (zekât) verilir.

Ziynet Eşyaları زكاة الحلية

(10:29)

عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده أن امرأة أتت رسول الله صلى الله عليه وسلم ومعها ابنة لها وفي يد ابنتها مسكتان غليظتان من ذهب فقال لها أعطيني زكاة هذا قالت لا. قال أيسرك أن يسورك الله بهما يوم القيامة سوارين من نار قال فخلعتهما فألقتهما إلى النبي صلى الله عليه وسلم وقالت هما الله عز وجل ولرسوله.

عن أم سلمة قالت كنت ألبس أوضاحا من ذهب فقلت يا رسول الله أكنز هو فقال ما بلغ أن تؤدى زكاته فزكي فليس بكنز.

عن عبد الله بن شداد بن الهاد أنه قال دخلنا على عائشة زوج النبي صلى الله عليه وسلم فقالت دخل على رسول الله صلى الله عليه وسلم فرأى في يدي فتحات من ورق فقال ما هذا يا عائشة فقلت صنعتهن أتزين لك يا رسول الله قال أتؤدين زكاتهن قلت لا أو ما شاء الله. قال هو حسبك من النار.

'Amr b. Şuayb'ın, babasından, onun da kendi babasından naklettiğine göre bir kadın kızı ile birlikte Resûlullah'ın^(sav) yanına geldi. Kızının üzerinde altından iki adet kalın bilezik vardı. Hz. Peygamber: "(Bu bilezikler için) zekât veriyor musun?" diye sordu. O da "Hayır." yanıtını verdi. Hz. Peygamber: "Ahiret gününde Allah'ın sana ateşten iki bilezik vermesini ister misin?" diye sordu. Râvi şöyle demiştir: "Sonra o bilezikleri çıkardı ve Hz. Peygamber'e^(sav) doğru atarak 'Bunlar Allah -azze ve celle- ile Resûlü içindir.' dedi."

Ümmü Seleme^(ra) şöyle demiştir: "Ben altın halhal takardım. Resûlullah'a^(sav) 'Bu kenz [hakkı ödenmemiş mal] midir?' diye sordum. Bana 'Zekât sınırına ulaşmış zekâtı verilen şey kenz değildir.' buyurdu."

Şeddâd b. el-Hâd^(ra) şöyle anlatmıştır: Biz, Hz. Peygamber'in^(sav) hanımı Âişe'nin^(ra) yanına gittik. Bize şöyle dedi: “Hz. Peygamber^(sav) (odama) geldi ve bileğimde gümüş bir bilezik görerek, ‘Bu nedir Âişe?’ diye sordu. Ben de ‘Sana güzel görünmek için taktım, yâ Resûlallah.’ dedim. Hz. Peygamber^(sav) ‘Bunlar için zekât veriyor musun?’ diye sordu. ‘Hayır, [fakat] Allah nasıl dilerse [onu yaparım].’ dedim. Şöyle buyurdu: ‘Bu, seni (cehennem) ateşine götürmeye yeter.’”

Ticaret Malları زكاة أموال التجارة

(10:30)

عن سمرة بن جندب قال أما بعد فإن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يأمرنا أن نخرج الصدقة من الذي نعد للبيع.

Semüre b. Cündeb^(ra) şöyle nakletmiştir: “(Besmelenin ve salvelenin) ardından, Resûlullah^(sav) ticaret mallarımızdan zekât vermimizi emretmiştir.”

Hayvanlar زكاة الأنعام

(10:31)

عن أبي ذر قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول في الإبل صدقتها وفي الغنم صدقتها وفي البقر صدقتها وفي البر صدقتها.

Ebû Zer^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu işittim, demiştir: “Develer için zekât, koyunlar (ve keçiler) için zekât, inekler için zekât ve buğday için zekât vardır.”

(10:32)

عن معاذ قال بعثني النبي صلى الله عليه وسلم إلى اليمن وأمرني أن آخذ من كل حالم ديناراً أو عدله معافراً وأمرني أن آخذ من كل أربعين

بقرة مسنة ومن كل ثلاثين بقرة تبيعا حوليا وأمرني فيما سقت السماء
العشر وما سقي بالدوالي نصف العشر.

Muâz^(ra), şöyle demiştir: “Hz. Peygamber^(sav), beni Yemen’e gönderdi ve bana her bir yetiştikenden [zekât olarak] bir dirhem veya bunun mukabilini almamı emretti. Bana bir de her kırk sığır için üç yaşında bir sığır almamı ve her otuz sığır için de dişi veya erkek buzağı almamı emretti. Bana ayrıca yağmur ile sulanan topraklardan onda birini ve kovalar (Fârisî el arabaları) ile sulanan topraklardan da yirmide birini almamı emretti.”

(10:33)

عن يحيى بن الحكم أن معاذًا قال بعثني رسول الله صلى الله عليه وسلم أصدق أهل اليمن وأمرني أن آخذ من البقر من كل ثلاثين تبيعا قال هارون والتبيع الجذع أو الجذعة ومن كل أربعين مسنة قال فعرضوا علي أن آخذ من الأربعين قال هارون ما بين الأربعين أو الخمسين وبين الستين والسبعين وما بين الثمانين والتسعين فأبيت ذاك وقلت لهم حتى أسأل رسول الله صلى الله عليه وسلم عن ذلك فقدمت فأخبرت النبي صلى الله عليه وسلم فأمرني أن آخذ من كل ثلاثين تبيعا ومن كل أربعين مسنة ومن الستين تبيعين ومن السبعين مسنة وتبيعا ومن الثمانين مستنتين ومن التسعين ثلاثة أتباع ومن المائة مسنة وتبيعين ومن العشرة والمائة مستنتين وتبيعا ومن العشرين ومائة ثلاث مسنات أو أربعة أتباع قال وأمرني رسول الله صلى الله عليه وسلم أن لا آخذ فيما بين ذلك وقال هارون فيما بين ذلك شيئا إلا أن يبلغ مسنة أو جذعا وزعم أن الأوقاص لا فريضة فيها.

Muâz^(ra) şöyle demiştir: “Resûlullah^(sav) beni Yemenlilerden zekât toplamam için gönderdi ve bana her otuz sığır için bir yaşında bir buzağı almamı emretti.” (Râvilerden) Hârûn şöyle demiştir: “*Tebî* bir yaşında dişi ya da erkek buzağı demektir ve her kırk sığır için üç yaşın-

da bir sığır gerekir.” Muâz [devamında] “Bana kırk ya da elli adet arasından (herhangi) birini almamı önerdiler. [Râvilerden] Hârûn şöyle demiştir: ‘Kırk ya da elli adetten veya altmış ile yetmiş arasından ve seksen ile doksan arasından.’ Fakat ben Resûlullah’a^(sav) danışana kadar (bir cevap) vermeyi reddettim. Böylece Hz. Peygamber’in^(sav) yanına geldim ve ona durumu bildirdim. O^(sav) da bana, her otuz sığır için bir yaşında bir buzağı almamı, her kırk sığır için üç yaşında bir buzağı ve her yetmiş sığır için bir yaşında bir buzağı, her yetmiş sığır için üç yaşlarında iki buzağı, her doksan sığır için bir yaşında üç buzağı, her yüz sığır için üç yaşında bir ve bir yaşında iki buzağı, her yüz on sığır için üç yaşında iki ve bir yaşında iki buzağı, her yüz yirmi sığır için üç yaşında üç ve bir yaşında dört buzağı almamı buyurdu.” [Devamında] (Muâz) şöyle demiştir: “Resûlullah^(sav) bana bunların arasında (bir sayıda sığır) için [buzağı] almamamı söyledi.” [Râvilerden] Hârûn şöyle demiştir: “İki nisab miktarı arasında kalan sayıdaki hayvan için bir yükümlülük [zekât] yoktur.”

(10:34)

عن سالم عن أبيه قال كتب رسول الله صلى الله عليه وسلم كتاب الصدقة فلم يخرجها إلى عماله حتى قبض فقرنه بسيفه فعمل به أبو بكر حتى قبض ثم عمل به عمر حتى قبض فكان فيه في خمس من الإبل شاة وفي عشر شاتان وفي خمس عشرة ثلاث شياه وفي عشرين أربع شياه وفي خمس وعشرين ابنة مخاض إلى خمس وثلاثين فإن زادت واحدة ففيها ابنة لبون إلى خمس وأربعين فإذا زادت واحدة ففيها حقة إلى ستين فإذا زادت واحدة ففيها جذعة إلى خمس وسبعين فإذا زادت واحدة ففيها ابنتا لبون إلى تسعين فإذا زادت واحدة ففيها حقتان إلى عشرين ومائة فإن كانت الإبل أكثر من ذلك ففي كل خمسين حقة وفي كل أربعين ابنة لبون وفي الغنم في كل أربعين شاة شاة إلى عشرين ومائة فإن زادت واحدة فشاتان إلى مائتين فإن زادت واحدة على المائتين ففيها ثلاث شياه إلى ثلاثمائة فإن كانت الغنم أكثر من ذلك

ففى كل مائة شاة شاة وليس فيها شىء حتى تبلغ المائة ولا يفرق بين مجتمع ولا يجمع بين متفرق مخافة الصدقة وما كان من خليطين فإنهما يتراجعان بينهما بالسوية ولا يؤخذ فى الصدقة هرمة ولا ذات عيب قال وقال الزهري إذا جاء المصدق قسمت الشاء أثلاثا ثلاثا شرارا وثلاثا خيارا وثلاثا وسطا فأخذ المصدق من الوسط ولم يذكر الزهري البقر.

Sâlim'in, babasından naklettiğine göre, Resûlullah^(sav) zekâtla ilgili bir mektup yazdı fakat emirlerine göndermeden vefat etti. Kılıcına iliştirdiği bu mektubu Ebû Bekir vefatına kadar uyguladı. Sonrasında Ömer de halifeliği süresince onu uyguladı. O mektupta şu hükümler vardı: Beş devede bir koyun, on devede iki koyun, on beş devede üç koyun, yirmi devede dört koyun, yirmi beş deveden otuz beş deveye kadar *bint mahâd* (iki yaşına girmiş bir dişi deve yavrusu), bir fazlasından (yani otuz beşi geçince) kırk beşe kadar *bint lebûn* (üç yaşına girmiş bir dişi deve), kırk beşi geçtiğinde altmışa kadar *hikka* (dört yaşına girmiş bir dişi deve) verilir. Altmışı geçtiğinde yetmiş beşe kadar *ceze'a* (beş yaşına girmiş bir dişi deve), yetmiş beşi geçtiğinde doksana kadar iki *bint lebûn* verilir. Doksanı geçtiğinde yüz yirmiye kadar bir *hikka* verilir. Yüz yirmiye geçtiğinde her elli devede bir *hikka* ve her kırk devede bir *bint lebûn* (zekât olarak) verilir. Koyunlarda da her kırk koyunda yüz yirmiye kadar bir koyun, yüz yirmiye geçtiğinde iki yüze kadar iki koyun, iki yüzü geçtiğinde üç yüze kadar üç koyun, üç yüzü geçtiğinde her yüz koyunda bir koyun verilir. Üç yüzden dört yüze kadar bir zekât yoktur. Zekât artar ve eksilir endişesi ile toplu mallar ayrılmaz, ayrı ayrı olanlar da bir araya toplanmaz. Birbirine karıştırılmış sürülerden alınan zekât eşit durumda paylaştırılır. Çok güçsüz ve ayıplı hayvanlar zekât olarak alınmaz. Râvi şöyle demiştir: “(Râvilerden) Zührî şöyle demiştir: ‘Zekât memurları geldiğinde (koyunları) üçte bir iyi, üçte bir orta, üçte bir kötü olarak ayırır ve zekâtı orta kısımdan alırdı.’ Zührî sıgırlardan söz etmemiştir.”

(10:35)

عن أنس أن أبا بكر رضي الله عنه كتب له هذا الكتاب لما وجهه إلى البحرين.

بسم الله الرحمن الرحيم هذه فريضة الصدقة التي فرض رسول الله صلى الله عليه وسلم على المسلمين والتي أمر الله بها رسوله فمن سألها من المسلمين على وجهها فليعطها ومن سئل فوقها فلا يعط في أربع وعشرين من الإبل فما دونها من الغنم من كل خمس شاة فإذا بلغت خمسا وعشرين إلى خمس وثلاثين ففيها بنت مخاض أنثى فإذا بلغت ستا وثلاثين إلى خمس وأربعين ففيها بنت لبون أنثى فإذا بلغت ستا وأربعين إلى ستين ففيها حقة طروقة الجمل فإذا بلغت واحد وستين إلى خمس وسبعين ففيها جذعة فإذا بلغت - يعني - ستا و سبعين إلى تسعين ففيها بنتا لبون فإذا بلغت إحدى وتسعين إلى عشرين ومائة ففيها حقتان طروقتا الجمل فإذا زادت على عشرين ومائة ففي كل أربعين بنت لبون وفي كل خمسين حقة ومن لم يكن معه إلا أربع من الإبل فليس فيها صدقة إلا أن يشاء ربها فإذا بلغت خمسا من الإبل ففيها شاة وفي صدقة الغنم في سائمتها إذا كانت أربعين إلى عشرين ومائة شاة فإذا زادت على عشرين ومائة إلى مائتين شاتان فإذا زادت على مائتين إلى ثلاثمائة ففيها ثلاث فإذا زادت على ثلاثمائة ففي كل مائة شاة فإذا كانت سائمة الرجل ناقصة من أربعين شاة واحدة فليس فيها صدقة إلا أن يشاء ربها. وفي الرقة ربع العشر فان لم تكن الا تسمعين ومائة فليس فيها شئى الا ان يشاء ربها.

Enes'ten^(ra) nakledildiğine göre Ebû Bekir^(ra), onu Bahreyn'e gönderdiğinde kendisine şu mektubu yazmıştır:

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Bu, Allah'ın Resûlü'ne farz kıldığı ve Resûlullah'ın^(sav) da Müslümanlara bildirdiği, zekâtla alakalı buyruktur. Kim Müslümanlardan bunu [hadiste zikredilen] detaylara

uygun bir şekilde isterse versin; kim bunun üstünde isterse vermesin. Her yirmi dört veya daha az deve, her beş deve için bir koyun verilir. Yirmi beşten otuz beşe kadar bir *bint mahâd* [iki yaşına basmış dişi deve], (develerin sayısı) otuz altıya ulaştığında kırk beşe kadar bir *bint lebûn*, (develerin sayısı) kırk altıya ulaştığında bir deve ile çiftleştirilmeye müsait bir *hikka*, sayı altmış bire ulaştığında yetmiş beşe kadar bir *ceze'a*, sayı yetmiş bire ulaştığında doksana kadar iki *bint lebûn*, sayı doksana bire ulaştığında yüz yirmiye kadar bir deve ile çiftleştirilmeye müsait iki *hikka* verilir. Sayı yüz yirmiye geçtiğinde her kırk deve için bir *bint lebûn* ve her elli deve için bir *hikka* verilir. Beşten fazla devesi olmayanın zekât ödemesi gerekmez fakat dilerse (kendi isteği ile) verebilir. Beş deve için [zekât olarak] bir koyun verilir. [Çayırlarda] otlatılan koyunların zekâtına gelince, sayıları kırkı bulduğunda yüz yirmiye kadar (zekât olarak) bir koyun, yüz yirmiye geçtiğinde iki yüze kadar (zekât olarak) iki koyun, iki yüzü geçtiğinde üç yüze kadar (zekât olarak) üç koyun, üç yüzü geçtiğinde ise her yüz koyun için (zekât olarak) bir koyun verilir. Fakat kişinin [çayırlarda] otlatılan koyunları kırktan bir tane bile az olursa, zekât vermek zorunda değildir. Fakat sahibi dilerse kendi isteği ile verebilir. Gümüş için (zekât) kırkta bir [oranındadır]. Fakat gümüş miktarı yalnızca yüz doksana (dirhem) ise zekât verilemez. Fakat sahibi dilerse kendi isteği ile verebilir.”

Havelân-ı Havl⁴⁶ حولان الحول

(10:36)

عن عائشة قالت سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول لا زكاة في مال حتى يحول عليه الحول.

Hız. Âişe^(ra) şöyle demiştir: “Ben, Resûlullah’ın^(sav) ‘Üzerinden bir yıl geçene kadar malın zekâtı yoktur.’ dediğini işittim.”

46. Zekâtın lüzumu için bir mal üzerinden tam bir kameri senenin geçmiş olması. Bk. Erdoğan, Mehmet, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Rağbet Yayınları, 1998 (Çev.).

(10:37)

عن علي بن أبي طالب أن العباس سأل النبي صلى الله عليه وسلم في تعجيل صدقته قبل أن تحل فرخص له في ذلك.

Ali b. Ebû Tâlib'den^(ra) nakledildiğine göre Abbas^(ra), Nebî'ye^(sav) vakti gelmeden zekât verip veremeyeceğini sormuş, o da buna ruhsat vermiştir.

Muafiyet الاستثناءات**(10:38)**

عن علي عليه السلام قال عفى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن الإبل العوامل تكون في المصر وعن الغنم تكون في المصر فإذا رعت وحببت فيها الزكاة وعن الدور والرقيق والخيل والحمر والبراذين والكسوة والياقوت والزمرد ما لم ترد به تجارة.

Hz. Ali'den^(as) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) *avâmili* (şehir içerisinde kullanılmak üzere edinilen hayvanlar) ve şehirde bulunan koyunları (zekâtтан) istisna etmiştir. Fakat bunlar, çayırlarda otlatılırsa zekât gerekli hale gelir. O ayrıca evleri, köleleri, atları, eşekleri, binek atlarını, giysileri, safiri, zümrütü ve yakutu, ticaret malı olmadıkları sürece (zekâtтан) istisna etmiştir.

(10:39)

عن معاذ بن جبل قال لست آخذ في أوقاص البقر شيئاً حتى أتى رسول الله صلى الله عليه وسلم فإن رسول الله صلى الله عليه وسلم لم يأمرني فيها بشيء قال ابن بكر لست بأخذ في الأوقاص.

عن طاوس أتى معاذ بوقص البقر والعسل فقال لم يأمرني النبي صلى الله عليه وسلم فيهما بشيء قال سفیان الأوقاص ما دون الثلاثين.

Muâz b. Cebel^(ra) şöyle demiştir: “Ben Resûlullah’a^(sav) danışana kadar, *evkâs* (sayısı alt sınıra ulaşmayan) sığırlardan zekât almıyordum. Resûlullah^(sav) da bana bunlar için zekât almamı söylemedi.” İbn Bekir: “Ben, *evkâstan* (zekât) almadım.” demiştir.

Tâvûs’tan nakledildiğine göre Muâz, bir *vaks* sığır ve bal getirerek şöyle demiştir: “Nebî^(sav) bana bunları (zekâta) tabi tutmamı buyurmadı.” Süfyân: “Evkâs, sayısı otuzdan az demektir.” demiştir.

(10:40)

عن أبي أمامة بن سهل عن أبيه قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن الجعرور ولون الحبيق أن يؤخذا في الصدقة. قال الزهري لونين من تمر المدينة.

Ebû Ümâme’nin naklettiğine göre babası şöyle demiştir: “Resûlullah^(sav), bizi *cu’râr* ve *habikleyn* için zekât almaktan nehyetti.” Zührî: “Bunlar, Medine hurmalarından iki tür hurmadır.” demiştir.

(10:41)

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ليس على المسلم في عبده ولا في فرسه صدقة.

عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ليس على المسلم في عبده ولا فرسه صدقة.⁴⁷

Ebû Hüreyre^(ra), Allah Resûlü’nün^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Müslümanın kölesi ve atı için zekât vermesi gerekli değildir.”

47. Bu hadis, bir önceki hadis ile anlam itibarıyla tamamen aynı olduğu için muhtemelen müellif tarafından da kitapta tekrar tercüme edilmeye ihtiyaç duyulmamıştır (Çev.).

(10:42)

عن أبي هريرة قال سئل رسول الله صلى الله عليه وسلم عن الحمير فيها زكاة فقال ما جاءني فيها شيء إلا هذه الآية الفاذة من يعمل مثقال ذرة خيرا يره ومن يعمل مثقال ذرة شرا يره.

Ebû Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah'a^(sav) eşekler için zekât olup olmadığı sorulmuş, o da şöyle cevap vermiştir: “Ba-na konuyla ilgili şu ayet dışında bir şey nazil olmadı: **Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür.**”

Tahsil الزكاة**(10:43)**

عن رافع بن خديج قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول العامل على الصدقة بالحق كالغازي في سبيل الله حتى يرجع إلى بيته.

Râfi‘ b. Hadîc^(ra) şöyle demiştir: “Ben, Allah’ın Peygamber’ini^(sav) şöyle derken işittim: ‘Adaletli bir şekilde zekât toplayan kimse, Allah yolunda cihad edip evine dönen kimse gibidir.’”

(10:44)

عن أبي حميد الساعدي أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال هدايا العمال غلول.

Ebû Humeyd es-Sâadî'den nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Zekât toplamakla görevli kimselerin kabul ettiği hediyeler bir tür hıyanettir.”

(10:45)

عن أبي حميد الساعدي قال استعمل رسول الله صلى الله عليه وسلم رجلا من الأسد يقال له ابن اللتبية قال عمرو وابن أبي عمر على الصدقة

فلما قدم قال هذا لكم وهذا لي أهدي لي قال فقام رسول الله صلى الله عليه وسلم على المنبر فحمد الله وأثنى عليه وقال ما بال عامل أبعثه فيقول هذا لكم وهذا أهدي لي أفلا قعد في بيت أبيه أو في بيت أمه حتى ينظر أيهدى إليه أم لا والذي نفس محمد بيده لا ينال أحد منكم منها شيئاً إلا جاء به يوم القيامة يحمله على عنقه بعير له رغاء أو بقرة لها خوار أو شاة تيعر ثم رفع يديه حتى رأينا عفرتي إبطيه ثم قال اللهم هل بلغت مرتين.

Ebû Humeyd es-Sâadî şöyle nakletmiştir: “Resûlullah^(sav), Esed kabilesinden Lütbiyye isminde bir kimseyi zekât memuru olarak görevlendirdi (yani devlet adına insanlardan zekât toplama yetkisi verdi). [Lütbiyye] (Topladıkları ile birlikte) geri döndüğünde: ‘Bu senin, bu da bana hediye edildi.’ dedi. Bunun üzerine Resûlullah^(sav) minberinde ayağa kalkarak Allah’a hamdü senâda bulundu ve şöyle konuştu: ‘Ne oluyor da görevlendirdiğim memur, bu senin bu da bana hediye edildi, diyor. Babasının ya da annesinin evinde otursaydı da kendisine hediye ediliyor mu edilmiyor mu görseydi! Muhammed’in nefsi elinde olan Allah’a yemin olsun ki, sizden biri o zekât-tan bir şeyi [kendisi için] alırsa kıyamet gününde onu, böğüren bir deve, bir sığır veya bir koyun [gibi] boynunda taşıyarak getirecektir.’ Sonra ellerini koltukaltını göreceğimiz şekilde kaldırarak iki kez: ‘Allah’ım, (buyruğunu) tebliğ ettim.’ dedi.”

Ödeme أداء الزكاة

(10:46)

عن عبد الله بن أبي أوفى قال كان رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا أتاه قوم بصدقتهم قال اللهم صل عليهم فأتاه أبي⁴⁸ أبو أوفى بصدقته فقال اللهم صل على آل أبي أوفى.

48. Kitapta hadisin metnindeki bu ziyadenin sehven yazıldığını düşünmekteyiz (Çev.).

Abdullah b. Ebû Evfâ'dan nakledildiğine göre insanlar kendisine zekâtları getirdiğinde “Ey Allah’ım, onlara hayır ver.” diyerek hayır duada bulunmak Resûlullah’ın^(sav) adetlerindendi. Ebû Evfâ da kendisine zekât getirdiğinde (Hz. Peygamber^(sav)) şöyle demiştir: “Ey Allah’ım, Ebû Evfâ’nın zürriyetine hayır ver.”

(10:47)

عن جرير بن عبد الله قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا أتاكم المصدق فليصدر عنكم وهو عنكم راضٍ.

Cerîr b. Abdullah^(ra), Resûlullah’ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Zekât memurları size geldiğinde, sizden memnun olarak ayrılırsınız.”

(10:48)

عن جرير بن عبد الله قال جاء ناس من الأعراب إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالوا إن ناسا من المصدقين يأتوننا فيظلموننا قال فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم أرضوا مصدقكم قال جرير ما صدر عني مصدق منذ سمعت هذا من رسول الله صلى الله عليه وسلم إلا وهو عني راضٍ.

Cerîr b. Abdullah’tan^(ra) nakledildiğine göre bedevilerden bazı kimseler Resûlullah’a^(sav) gelip şöyle dediler: “Zekât memurları bize gelerek adaletsizlik yaptılar.” Bunun üzerine Resûlullah^(sav) “[Zekât] memurunuzu memnun edin.” buyurdu. Cerîr şöyle demiştir: “Resûlullah’tan^(sav) bunu duyduktan sonra hiçbir zekât memuru benden memnun olmadan ayrılmamıştır.”

(10:49)

عن أنس حدثه أن أبا بكر رضي الله عنه كتب له التي فرض رسول الله صلى الله عليه وسلم وما كان من خليطين فإنهما يتراجعان بينهما بالسوية.

Muhammed b. Abdullah'ın babasından, onun Üsâme'den, Üsâme'nin de Enes'ten naklettiğine göre Ebû Bekir^(ra) kendisine Resûlullah'ın^(sav) buyruklarını yazmıştır. [Buna göre] Ortaklar, mal varlıkları ile orantılı olarak zekâtla yükümlüdürler.

(10:50)

عن ثمامة أن أنسا رضي الله عنه حدثه أن أبا بكر رضي الله عنه كتب له التي أمر الله رسوله صلى الله عليه وسلم ولا يخرج في الصدقة هرة ولا ذات عوار ولا تيس إلا ما شاء المصدق.

Enes'ten^(ra) nakledildiğine göre Ebû Bekir^(ra) kendisine Allah'ın, Rasul'üne^(sav) emrettiklerini içeren bir mektup yazmıştır. [Buna göre zekât] memuru onaylamadığı sürece, yaşlı, gözünde kusur bulunan veya erkek koyun zekât olarak verilmez.

Zekâtın Dağıtımı توزيع الزكاة

Zekât Zengine Verilmez لا يجوز أداء الزكاة للغني

(10:51)

عن أبي حصين عن سالم عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تحل الصدقة لغني ولا لذي مرة سوي.

Ebû Hüreyre^(ra), Allah Resûlü'nün^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Zekât; zengin, güçlü ve sağlıklı kimse için helal değildir.”

(10:52)

عن عطاء بن يسار أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا تحل الصدقة لغني إلا لخمسة لغاز في سبيل الله أو لعامل عليها أو لغارم أو لرجل اشتراها بماله أو لرجل كان له جار مسكين فتصدق على المسكين فأهداها المسكين للغني.

عن أبي سعيد قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تحل الصدقة لغني إلا في سبيل الله أو ابن السبيل أو جار فقير يتصدق عليه فيهدى لك أو يدعوك.

Atâ b. Yesâr, Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu aktarmıştır: “Zekât [almak] şu beş durum dışında sağlıklı kimseye haramdır: Allah yolunda cihat eden kimse, zekât memuru, borçlu, zekât malını kendi parası ile satın alan kimse ve ihtiyaç sahibi komşusuna zekât verdiği ve karşılığında kendisine hediye gönderilen kimse.

Ebû Saîd'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Zekât şu [kişiler] dışında zengine haramdır: Allah yolunda (cihat eden) kimse, yolcu kimse ve yoksul komşusuna zekât verdiği ve karşılığında kendisine bir hediye verilen veya (yemeğe) davet edilen kimse.”

Zekât Miskine Verilir الزكاة حق المسكين

(10:53)

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ليس المسكين بهذا الطواف الذي يطوف على الناس فترده اللقمة واللقمتان والتمرّة والتمرتان قالوا فما المسكين يا رسول الله قال الذي لا يجد غني يغنيه ولا يفطن له فيتصدق عليه ولا يسأل الناس شيئاً.

Ebû Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Miskin, insanları dolaşıp bir ya da iki lokma veya bir ya da iki hurma ile baştan savulan kimse değildir.” (Ashab) “O halde miskin kimdir yâ Resûlallah?” diye sormuş, O^(sav) da şöyle cevap vermiştir: “Miskin, kendini geçindirecek bir şey bulamayan, bu durumda olduğu [dışarıdan] anlaşılmayan (cömert insanların dikkatini çekmeyen) ve insanlardan bir şeyler dilenmeyen kimsedir.”

Zekât Hz. Peygamber'in^(sav) Âl-i Beyt'ine Verilmez

لا يجوز أداء الزكاة آل البيت

(10:54)

عن أبي هريرة رضي الله عنه أن الحسن بن علي أخذ تمره من تمر الصدقة فجعلها في فيه فقال النبي صلى الله عليه وسلم بالفارسية كخ كخ أما تعرف أنا لا نأكل الصدقة.

عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال إني لأنقلب إلى أهلي فأجد التمرة ساقطة على فراشي فأرفعها لأكلها ثم أخشى أن تكون صدقة فألقياها.

Ebû Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Hasan b. Ali^(ra), zekât [için toplanan] hurmalardan birini alarak ağzına attı. Bunun üzerine Resûlullah^(sav) şöyle demiştir: “Bırak onu. At onu. Zekât [mallarını] yemediğimizi bilmiyor musun?”

Ebû Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Ailemin yanına gittiğimde yatağımın üzerinde hurma gördüm. Sonra onu yemek üzere aldım fakat sonra zekât olabileceğini düşünerek onu attım.”

(10:55)

عبد المطلب بن ربيعة بن الحارث حدثه قال اجتمع ربيعة بن الحارث والعباس بن عبد المطلب فقالا والله لو بعثنا هذين الغلامين قال لا لي وللفضل بن عباس إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فكلماه فأمرهما على هذه الصدقات فأديا ما يؤدي الناس وأصابا مما يصيب الناس قال فبينما هما في ذلك جاء علي بن أبي طالب فوقف عليهما فذكرنا له ذلك فقال علي بن أبي طالب لا تفعلوا فوالله ما هو بفاعل فانتحاه ربيعة بن الحارث فقال والله ما تصنع هذا إلا نفاسة منك علينا فوالله

لقد نلت صهر رسول الله صلى الله عليه وسلم فما نفسناه عليك قال علي أرسلوهما فانطلقا واضطجع علي قال فلما صلى رسول الله الظهر سبقناه إلى الحجر فقمنا عندها حتى جاء فأخذ بأذاننا ثم قال اخرجنا ما تصرران ثم دخل ودخلنا عليه وهو يومئذ عند زينب بنت جحش قال فتواكلنا الكلام ثم تكلم أحدنا فقال يا رسول الله أنت أبر الناس وأوصل الناس وقد بلغنا النكاح فجئنا لتؤمرنا على بعض هذه الصدقات فنؤدي إليك كما يؤدي الناس ونصيب كما يصيبون قال فسكت طويلا حتى أردنا أن نكلمه قال وجعلت زينب تلمع علينا من وراء الحجاب أن لا تكلماه قال ثم قال إن الصدقة لا تنبغي لآل محمد إنما هي أوساخ الناس ادعوا لي محمية وكان على الخمس ونوفل بن الحارث بن عبد المطلب قال فجاءاه فقال لمحمية أنكح هذا الغلام ابنتك للفضل بن عباس فأنكحه وقال لنوفل بن الحارث أنكح هذا الغلام ابنتك لي فأنكحني وقال لمحمية أصدق عنهما من الخمس كذا وكذا قال الزهري ولم يسمه لي.

Abdülmuttalib b. Rebî'a b. el-Hâris'ten nakledildiğine göre Rebî'a b. el-Hâris ile Abbas b. Abdülmuttalib bir araya gelerek şöyle dedi: "Vallahi, eğer bu iki genci (benimle Fadl b. Abbas) Resûlullah^(sav) gönderseydik ve onlar Resûlullah^(sav) ile konuşsalar, onları (zekât memuru) olarak görevlendirirdi. Onlar da diğer (memurlar) gibi [zekât] toplayarak bunları (Hz. Peygamber'e^(sav)) getirir ve diğer (memurlar) gibi (zekâtın) bir pay alırlardı." Onlar bu şekilde konuşurken Ali b. Ebû Tâlib içeri girerek karşılına geçti. Onlar da ona bu konudan bahsetti. Ali b. Ebû Tâlib de şöyle demiştir: "Bunu yapmayın. Vallahi (Hz. Peygamber^(sav)) böyle bir şey yapmaz (isteğinizi kabul etmez)." Rebî'a b. el-Hâris ise ona dönerek "Vallahi sen kıskançlık sebebiyle, bize olan kininden dolayı böyle yapıyorsun. Vallahi sen Resûlullah'ın^(sav) damadı oldun fakat biz sana karşı (böyle bir ayrıcalık elde ettiğin için) kıskançlık duymadık." dedi.

Ali şöyle dedi: “(İstiyorsanız) onları gönderin.” Onlar dışarı çıktı, Ali ise yatağa uzandı. Resûlullah^(sav) öğle namazını kıldıktan sonra biz onun odasına gittik ve O^(sav) dışarı çıkana kadar odanın yakınında bekledik. Sonra (sevgiyle ve şefkatle) bizi kulaklarımızdan tutarak “Kalbinizde tuttuğunuz şeyi söyleyin.” dedi ve odaya girdi. Biz de onunla girdik. O gün (Hz. Peygamber) Zeyneb bint Cahş’ın odasında bulunuyordu. Konuş diye birbirimizi dürttük. Sonra birimiz şöyle konuştu: “Yâ Resûlallah, sen insanların en hayırlısısın ve kan bağıını pekiştirecek en hayırlı kişisin. Biz evlilik yaşına ulaştık. Biz (sana) bizi (zekât memuru olarak) görevlendirmen için geldik. Böylece biz de diğer (memurlar) gibi zekât toplayıp onlar gibi payımızı alırız.” (Hz. Peygamber) öyle uzun bir süre sükût etti ki biz (tekrar) konuşmak istedik fakat perdenin arkasından Zeyneb bize (daha fazla) konuşmamamız için işarette bulundu. Sonra (Hz. Peygamber) şöyle dedi: “Zekât (almak) âl-i Muhammed için değildir. Zira bu, insanların kirleridir. Sen bana (ganimetlerin beytül-mâlê verilen beşte biri olan humustan sorumlu kimse olan) Mahmiye ile Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib’i çağırın.” Bu iki kişi (Hz. Peygamber’e^(sav)) geldi. (Hz. Peygamber^(sav)) Mahmiye’ye: “Kızını bu genç adamla (yani Fadl b. Abbas ile) evlendir.” dedi. O da kızını onunla evlendirdi. Nevfel b. el-Hâris’e de: “Kızını bu genç adamla (yani Abdülmuttalib b. Rebî’a ile) evlendir.” dedi. O da kızını benimle evlendirdi. Sonra Mahmiye’ye şöyle buyurdu: “İkisi adına humustan şu kadar mehir öde.” Zührî ise “O (mehir için bir miktar) belirlemedi.” demiştir.

(10:56)

عن جویریة زوج النبی صلی الله علیه وسلم أن رسول الله صلی الله علیه وسلم دخل علیها فقال هل من طعام قالت لا والله یا رسول الله ما عندنا طعام إلا عظم من شاة أعطيته مولاتي من الصدقة فقال قریبه فقد بلغت محلها .

عن أنس بن مالك قال أهدت بريرة إلى النبي صلی الله علیه وسلم لحما تصدق به علیها فقال هو لها صدقة ولنا هدية .

Resûlullah'ın^(sav) hanımı Cüveyriye^(ra), Resûlullah'ın^(sav) kendisine gelerek “Yiyecek bir şey var mı?” diye sorduğunu aktarmıştır. O da şöyle cevap vermiştir: “Yâ Resûlallah, Allah'a yemin olsun ki, azatlı köleme zekât olarak verilen koyun kemiği dışında yiyecek hiçbir şeyimiz yok.” Bunun üzerine (Hz. Peygamber^(sav)) şöyle buyurdu: “Onu getir, zira o (zekât) gideceği yere ulaşmıştır.”

Enes b. Mâlik'ten^(ra) nakledildiğine göre Berîre, kendisine zekât olarak verilen bir parça eti Nebî'ye^(sav) hediye etmiştir. Bunun üzerine (Hz. Peygamber^(sav)) şöyle demiştir: “Bu onun için bir zekât, bizim için ise hediyedir.”

Zekâtın İktisadi Etkileri الأثار الاقتصادية للزكاة

(10:57)

عن حارثة بن وهب قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول تصدقوا فيوشك الرجل يمشي بصدقته فيقول الذي أعطىها لو جئت بها بالأمس قبلتها وأما الآن فلا حاجة لي فيها فلا يجد من يقبلها.

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا تقوم الساعة حتى يكثر المال ويفيض حتى يخرج الرجل بزكاة ماله فلا يجد أحدا يقبلها منه وحتى تعود أرض العرب مروجاً وأنهاراً.

Hârise b. Vehb'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Sadaka verin, zira öyle bir zaman yaklaşmıştır ki bir kimse elinde sadaka ile dolaşacak ve kendisine sadaka verilen kimse şöyle diyecektir: ‘Eğer dün getirmiş olsaydın alırdım fakat bugün ona ihtiyacım kalmadı.’ (Böylece sadaka verecek kimse) sadaka verilecek kimseyi bulamayacaktır.”

Ebû Hüreyre^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Mal-mülk çoğalıp taşmadıkça kıyamet kopmayacaktır. [O kadar çoğalacaktır ki] malından zekât vermek isteyen kimse onu kabul edecek kimse bulamayacak, Arap toprakları da çayır ve nehir halini alacaktır.”

العشر Öşür

معدل العشر Oranlar

(10:58)

جابر بن عبد الله يذكر أنه سمع النبي صلى الله عليه وسلم قال فيما سقت الأنهار والغيم العشر وفيما سقي بالسانية نصف العشر.

Câbir b. Abdullah^(ra) Resûlullah'ın^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Nehrin ve yağmurun suladığı (mahsul) için onda bir, hayvanlar ile sulanandan ise yirmide bir verilir.”

(10:59)

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم فيما سقت السماء والعيون العشر وفيما سقي بالنضح نصف العشر.

Ebû Hüreyre^(ra) Resûlullah'ın^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Yağmur ve kaynak sularının suladığı [mahsul] için onda bir, yük devesi ile sulanandan ise yirmide bir verilir.”

العشر تخمين Takdir Etme

(10:60)

عن عبد الرحمن بن مسعود قال جاء سهل بن أبي حثمة إلى مجلسنا قال أمرنا رسول الله صلى الله عليه وسلم قال إذا خرصتم فخذوا ودعوا الثلث فإن لم تدعوا أو تجدوا الثلث فدعوا الربع.

Abdurrahman b. Mes'ûd şöyle demiştir: Sehl b. Ebû Hesme bizim meclisimize gelerek şöyle dedi: “Resûlullah^(sav) bize ‘(Mahsulün miktarını) takdir ederken üçte birini bırakın, eğer böyle yapmazsanız da en azından dörtte birini bırakın.’ buyurdu.”

(10:61)

عن عتاب بن أسيد أن النبي صلى الله عليه و سلم كان يبعث على الناس من يحرص عليهم كرومهم وثمارهم.

Attâb b. Üseyd şöyle demiştir: “Nebî^(sav) insanlara, (henüz da-
lındayken) üzüm ve meyve hasadını takdir etmek üzere bir kimse
gönderirdi.”

Fıtır Sadakası زكاة الفطر**(10:62)**

عن أبي عمار قال سألت قيس بن سعد عن صدقة الفطر فقال أمرنا رسول الله صلى الله عليه وسلم قبل أن تنزل الزكاة ثم نزلت الزكاة فلم ننه عنها ولم نؤمر بها ونحن نفعله وسألته عن صوم عاشوراء فقال أمرنا رسول الله صلى الله عليه وسلم قبل أن ينزل رمضان ثم نزل رمضان فلم نؤمر به ولم ننه عنه ونحن نفعله.

Ebû Ammâr şöyle demiştir: “Kays b. Sa’d’a fıtır sadakasını sor-
dum, şöyle dedi: ‘Resûlullah^(sav) bize (bu sadakayı vermeyi) zekât
(emri) vahyolunmadan önce buyurdu. Sonra zekât (emri) nazil oldu
fakat O^(sav) ne [bu sadakadan] bizi nehyetti ne de onu vermeyi bize
emretti. Biz de sadakayı verdik.’ Ona (Muharrem’in) onuncu günü
tutulan orucu sordum, şöyle dedi: ‘Resûlullah^(sav) Ramazan (orucu)
farz kılınmadan önce bu orucu tutmamızı buyurdu. Sonra Rama-
zan (orucu) vahyolundu. O^(sav) da ne bizi bu orucu tutmaktan neh-
yetti ne de bize tutmamızı emretti. Biz de (savmu aşûra’yı) tuttuk.”

(10:63)

عن الحسن قال قال ابن عباس وهو أمير البصرة في آخر الشهر أخرجوا زكاة صومكم فنظر الناس بعضهم إلى بعض فقال من ها

هنا من أهل المدينة قوموا فاعلموا إخوانكم فإنهم لا يعلمون أن هذه الزكاة فرضها رسول الله صلى الله عليه وسلم على كل ذكر وأنتى حر ومملوك صاعا من شعير أو تمر أو نصف صاع من قمح فقاموا خالفه هشام فقال عن محمد بن سيرين.

Hasan'dan nakledildiğine göre Basra emiri olan İbn Abbas, ay sonunda şöyle demiştir: “Oruçlarınızın zekâtını veriniz.” Bunun üzerine insanlar (şaşkınlıkla) birbirlerine baktılar. Sonra o şöyle dedi: “Burada Medine halkından kim var? Ayağa kalkarak kardeşlerine bilmedikleri bu şeyi anlatabilir misin? Gerçekten bu Resûlullah’ın^(sav) erkek, kadın; hür, köle, herkese emrettiği bir sa’ arpa veya hurma ya da yarım sa’ buğday (şeklinde verilen) zekâttır.” Böylece (diğer insanlara bunu bildirmek üzere orada bulunanlar) ayağa kalktı. Hişâm (râviden) farklı olarak şöyle demiştir: “(Bu rivayet) Muhammed b. Sîrîn’den (nakledilmiştir).

(10:64)

عن ابن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم أمر بزكاة الفطر أن تؤدى قبل خروج الناس إلى الصلاة.

İbn Ömer^(ra) Resûlullah’ın^(sav) fitir sadakasının, insanlara namaza [gitmek üzere] çıkmadan önce verilmesini emretmiştir.

(10:65)

عن أبي سعيد الخدري أن معاوية لما جعل نصف الصاع من الحنطة عدل صاع من تمر أنكروا ذلك أبو سعيد وقال لا أخرج فيها إلا الذي كنت أخرج في عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم صاعا من تمر أو صاعا من زبيب أو صاعا من شعير أو صاعا من أقط.

Ebû Saïd el-Hudrî’den^(ra) nakledildiğine göre Muâviye, yarım sa’ buğdayı bir sa’ hurma ile denk tutunca (Ebû Saïd el-Hudrî) buna iti-

raz ederek şöyle demiştir: “Ben bu (sadaka-i fitrı) ancak Resûlullah^(sav) zamanında verdiğim gibi bir sa‘ hurma, bir sa‘ kuru üzüm, bir sa‘ arpa ve bir sa‘ peynir olarak veririm.”

(10:66)

عن أبي سعيد الخدري قال كنا نخرج زكاة الفطر من ثلاثة أصناف الأقط والتمر والشعير.

Ebû Saîd el-Hudrî^(ra) şöyle demiştir: “Biz fitır sadakasını üç şekilde verirdik: peynir, hurma ve arpa.”

Humus الخمس

(10:67)

عن عبادة بن الصامت قال أخذ رسول الله صلى الله عليه وسلم يوم حنين وبرة من جنب بعير فقال يا أيها الناس إنه لا يحل لي مما أفاء الله عليكم قدر هذه إلا الخمس والخمس مردود عليكم قال أبو عبد الرحمن اسم أبي سلام ممطور وهو حبشي واسم أبي أمامة صدي بن عجلان والله تعالى أعلم.

عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده أن رسول الله صلى الله عليه وسلم أتى بعيرا فأخذ من سنامه وبرة بين إصبعيه ثم قال إنه ليس لي من الفيء شيء ولا هذه إلا الخمس والخمس مردود فيكم.

Ubâde b. Sâmit'ten^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav), Huneyn günü devesinin bir tarafındaki kürkü tutarak şöyle dedi: “Ey insanlar, gerçekten humus dışında, Allah'ın sizlere (fey olarak) bahşettiğinden şu kadarı bile benim için helal değildir. Humus da sonradan size geri verilir.” Ebû Abdurrahman şöyle demiştir: “Bir zenci olan

Ebû Selâm'ın⁴⁹ ismi Memtûr ve Ebû Ümâme'nin de Suddî b. Aclân idi. Allah en doğrusunu bilir.”

Amr b. Şuayb'ın, babasından, onun da dedesinden naklettiğine göre, Resûlullah^(sav) bir devenin yanına gelerek bir tarafındaki kürkü parmakları ile tuttu ve şöyle dedi: “Humus (beşte bir) dışında feyden bana şunun kadar bile helal olan hiçbir şey yoktur. Humus da sonradan size geri verilir.”

(10:68)

عن أبي هريرة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم أنه قال العجماء جرحها العجماء جبار والبئر جبار والمعدن جبار وفي الركاز الخمس.

Ebû Hüreyre^(ra) Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Kuyudan, madenden ve hayvandan kaynaklanan yaralanmalarda zararı karşılama yoktur. Rikâz'dan (gömülü hazine) ise (devlete) beşte bir (pay) vardır.”

الجزية Cizye

(10:69)

عن أنس بن مالك وعن عثمان بن أبي سليمان أن النبي صلى الله عليه وسلم بعث خالد بن الوليد إلى أكيدر دومة فأخذ فأتوه به فحقن له دمه وصالحه على الجزية.

[Enes b. Mâlik ve] Osman b. Ebû Süleyman'dan nakledildiğine göre Nebî^(sav) Hâlid b. Velîd'i, tutuklu bulunan Dûmmeli Ükeydir'e gönderdi. (Dûmme halkı) Ükeydir'i (Hâlid'e) getirdi. (Hâlid) onu öldürülmekten kurtararak (Dûmme halkının) cizye ödemesi karşılığında onunla bir anlaşma yaptı.

49. Müellif, ismi sehven Sellam olarak vermiştir fakat doğrusu Selâm olmalıdır (Çev.).

(10:70)

عن ابن عباس قال صالح رسول الله صلى الله عليه وسلم أهل نجران على ألفى حلة النصف في صفر والبقية في رجب يؤدونها إلى المسلمين وعارية ثلاثين درعا وثلاثين فرسا وثلاثين بعيرا وثلاثين من كل صنف من أصناف السلاح يغزون بها والمسلمون ضامنون لها حتى يردوها عليهم إن كان باليمن كيد أو غدره على أن لا تهدم لهم بيعة ولا يخرج لهم قس ولا يفتنوا عن دينهم ما لم يحدثوا حدثا أو يأكلوا الربا. قال إسماعيل فقد أكلوا الربا.

İbn Abbas^(ra) şöyle nakletmiştir: “Resûlullah^(sav) Necran halkıyla şu şartlarla bir anlaşma yaptı: (Müslümanlara cizye olarak) yarısı Safer ayında yarısı da Receb ayında olmak üzere yıllık iki bin giysi ile otuz adet zırh, otuz adet at, otuz adet deve ve savaşta kullanılmak üzere her türden otuz adet silah verecektir. Müslümanlar da dine yeni adetler sokmadıkları ve faiz yemedikleri sürece, Yemen’de herhangi bir huzursuzluk veya ayaklanma olması durumunda geriye dönüşlerini güvence altına alacak; ibadet yerleri yıkılmayıp din adamları ibadet yerlerinden çıkarılmayacak ve dinlerinden dolayı kendilerine eziyet edilmeyecektir. (Râvilerden) İsmail şöyle demiştir: “Onlar faiz yediler.”

(10:71)

عن بجالة بن عبدة قال كنت كاتباً لجزء بن معاوية على منازل فجاينا كتاب عمر ك أنظر مجوس من قبلك فخذ منهم الجزية فإن عبد الرحمن بن عوف أخبرني أن رسول الله صلى الله عليه وسلم أخذ الجزية من مجوس هجر.

عن السائب بن يزيد قال أخذ رسول الله صلى الله عليه وسلم الجزية من مجوس البحرين وأخذها عمر من فارس وأخذها عثمان من الفرس.

Becâle b. Abde^(ra) şöyle demiştir: “Ben Münâzir emiri Cez b. Muâviye'nin kâtibiydim. Halife Ömer'den bize şu mektup geldi. Mektupta şöyle yazıyordu: Vilayetinde bulunan Mecusilerin durumlarını kontrol ederek onlardan cizye al. Çünkü Abdurrahman b. Avf'ın bana haber verdiği göre Resûlullah^(sav), Hecer Mecusilerinden cizye alırdı.”

Sâib b. Yezîd^(ra) şöyle demiştir: “Resûlullah^(sav), Bahreyn Mecusilerinden cizye alırdı. Ömer de İranlı (Mecusilerden), Osman da İranlılardan cizye alırdı.”

(10:72)

عن ابن عباس قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم لا تصلح
قبلتان في أرض واحدة وليس على المسلمين جزية.

İbn Abbas'tan^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Bir bölgede iki kible olmaz ve cizye, Müslüman olanlardan alınmaz.”

العشور Öşür

(10:73)

عن حرب بن عبيد الله عن جده أبي أمه عن أبيه قال قال رسول الله
صلى الله عليه وسلم إنما العشور على اليهود والنصارى وليس على
المسلمين عشور.

Harb b. Ubeydullah'ın anne tarafından dedesinden, onun da babasından naklettiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Öşür, (yalnız) Yahudiler ve Hıristiyanlar tarafından verilir ve Müslümanlardan öşür alınmaz.”

Diğer Vergiler التكاليف الأخرى

(10:74)

عن فاطمة بنت قيس قالت سألت أو سأل النبي صلى الله عليه وسلم
عن الزكاة إن في المال لحقا سوى الزكاة ثم تلى هذه الآية التي في
البقرة ليس البر أن تولوا وجوهكم الآية.

Fâtıma bint Kays^(ra) şöyle demiştir: “Ben, Hz. Peygamber’e^(sav) zekât konusunu sordum -veya ona^(sav) [bu konu] soruldu-. O^(sav) da: ‘Malda zekât dışında bir hak daha vardır.’ diyerek şu ayeti okumuştur:

“İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir...”
(Bakara Sûresi, 2:177).

BÖLÜM XI

İKTİSADİ KALKINMA

Günümüzde iktisadi kalkınma, devletin politikaları arasında bir odak haline gelmiştir. Bununla birlikte her ne kadar “kalkınma” kelimesi bizim anladığımız şekliyle bilinmese de, halkının iktisadi refahı, geçmişte de hamiyetperver tüm yöneticilerin kaygısı olmuştur. Aynı şekilde kaynakların iktisadi kullanımına dair modern yöntemlerin menşesi de yakın tarihe aittir. Geçmişte insanların iktisadi refah ihtiyacı bilinmekle birlikte bu amaca dair bilimsel analiz yöntemleri henüz geliştirilmemişti. Alınan kararlarda başlıca rehber, yöneticinin basireti ve hikmeti idi.

Hz. Peygamber^(sav) toplumun iktisadi refahına büyük önem vermiş, insanların aç ve muhtaç olmayıp iyi durumda olmalarını arzu etmiştir. Hz. Peygamber’in^(sav) ümmetini gelişim basamaklarının daha üst bir kademesinde görmek istediğine dair rivayetler bulunmaktadır. Onun Medine Devleti’ni kurduktan sonra attığı ilk adımlardan biri de Medineli ensar (yardımcılar) ile Mekkeli muhacir (hicret edenler) arasında *muâhât* (kardeşlik) tesisi olmuştur. Nitekim bu kardeşlik aslında yeni gelen muhacirlerin iktisadi refahı için atılmış bir adımdır. Çok geçmeden Hz. Peygamber^(sav) dikkatini küçük Medine Devleti’nde bulunan kaynakların geliştirilmesine yöneltmiştir.

Medine, zirai bir yapıya sahipti ve yerli halkın büyük bir kısmı tarım ile uğraşıyordu. Hz. Peygamber^(sav) insanları, ölü arazileri (*mevât*) geliştirmeye teşvik ederek bu arazilerin onları geliştirecek kişilere verileceğini söylemiştir. Ayrıca ziraat ve zirai mahsullerin piyasaya sürülmesine dair adalet, dayanışma ve cömertlik temelinde dayanmakta olan pek çok kaide ortaya koymuştur. Böylece Hz. Peygamber^(sav) zirai sektörün gelişimine zemin hazırlamıştır (Bkz. Bu kitapta, Dördüncü Bölüm).

Aynı şekilde Hz. Peygamber^(sav) zanaate ve ticarete dair ayrıntılı hükümler koymuştur. Ticari bütün akitlerde dürüstlüğe ve yardımlaşmaya dayalı bir düzen tasavvur edilmiştir (Bkz. Bu kitapta, Sekizinci ve Dokuzuncu Bölümler). Böylece sömürüye son verilerek ticarete ve gayrete teşvik için uygun bir ortam sağlanmıştır.

Hz. Peygamber^(sav), kaynakların idareli kullanımını konusuna çok önem verir, ölü bir hayvanın derisinin dahi ziyan edilmesinden hoşlanmazdı. Farklı bağlamlardaki talimatları ile kaynakların yoğun ve etkili kullanımını konusunda ümmeti arasında belli bir tutum oluşturmuştur. Yemek yedikten sonra parmak yalamak gibi küçük meselelerden değerli herhangi bir şeyin israf edilmesi yasağına kadar, kaynaklardan azami derecede faydalanma vurgusu yapan talimatlar dizisi buluruz. Tüm kaynakların Allah Teâlâ'dan birer nimet olduğu anlayışı, bunların dikkatli bir şekilde kullanılması gerektiğine dair bir telkin barındırmaktadır.

Hz. Peygamber^(sav), maddi kaynaklar kadar insan kaynaklarının önemine de vurgu yapmış; gayrete, liyakata ve iş gücüne (Bkz. Bu kitapta, Beşinci Bölüm) büyük değer atfetmiştir. Asalaklık, tembellik ve dilencilik kerih görülmüş olup insanlar enerjilerini boş hevesler peşinde harcamak yerine sıkı çalışmaya ve rızıklarını kazanmaya yönlendirilmiştir. Bu bağlamda hiçbir faydası olmayan meşgaleler şeriat tarafından hoş görülmemiştir.

Hadislerde planlama ve kaynak tahsisi konusunda birtakım tavsiyeler buluruz. Bir sefer esnasında, müfrezenin ihtiyaçlarına ayrılan pay fazla geldiğinde Hz. Peygamber^(sav) tüm erzakları birleştirme emri vermiş sonra da buradan tamamını eşit olarak paylara ayırmıştır.

Başka durumlarda da Hz. Peygamber^(sav) böyle bir tutumu methetmiştir. İhtiyaç fazlası malı olanın bunu ihtiyaç sahipleri ile paylaşması istenir. Bu, tüm zamanları ve her türlü kaynağı kapsayan bir öğretilerdir. Bu durum ekonomide kaynak kullanımını planlamasına dair bir temel olarak düşünülebilir.

Kalkınmanın 'iktisadi' olarak adlandırılan yönünün yanı sıra Hz. Peygamber^(sav), iktisadi olmayan yönleri ile ilgili de hükümler tebliğ etmiştir. O, yatırımları ve girişimleri takdirle karşılarken kehanetlerden işaret almayı yasaklamıştır. Nitekim hurafelere inanmak hareketsizliğe ve kadcerciliğe sevkeder. Bu nedenle Hz. Peygamber^(sav), bu tür inançları yasaklarken insanları faal ve yapıcı olmaya teşvik etmiştir. Bir rivayette de Hz. Peygamber'in^(sav) bir gayrimenkulün (veya bir malın) satışından elde edilen para ile tekrar yatırım yapmaktan duyduğu memnuniyete şahit oluruz.

Hz. Peygamber^(sav) kaynak geliştirmeye dair birtakım değerler öngörmüştür. İnfak, ihsan, iktisad, teâvün, zulüm, iktinaz ve buhl'den kaçınmak ve benzeri değerler iktisadi kalkınma için zemin hazırlar (Bkz. Bu kitapta, On İkinci Bölüm). Fakat iktisadi kalkınma, şeriat-ta tüm faaliyetlerin odak noktası değildir. Hz. Peygamber^(sav) iktisadi meşgalelere önem vermekle birlikte işlevsiz yönleri konusunda da insanları uyarmıştır. İktisadi kalkınma, servet hırsına yol açmamalıdır. Faaliyetlerin bilançosu yalnızca servet kazanmaya yönelmemelidir zira bu durum kişiyi Allah Teâlâ'nın halifesi olarak sahip olduğu sorumluluklarından uzaklaştırabilir. Dünyevi zenginlikler ile aşırı alaka konusunda bilinçli olunması için Hz. Peygamber^(sav) maddi istekler ile zühd hayatı arasında bir denge kurmayı tavsiye etmiştir. Nihai hedef sadece dünyevi refah değil, aynı zamanda felaha erişmektir. Felah, bu dünyadaki iktisadi refah ile birlikte ahirette de muvaffakiyettir. Ahiretteki muvaffakiyet yalnızca Allah Teâlâ'nın iradesi karşısında tam bir teslimiyet ile mümkündür. İktisadi uğraşların, bu teslimiyetin yerine geçmesi gibi bir tehlike her zaman bulunur. Bu nedenle Hz. Peygamber^(sav) bir denge kurmayı öğütlemiştir.

Fakirlikten Korunma الاستعاذة من الفقر

(11:1)

عن أبي هريرة، قال كان رسول الله صلى عليه وسلم يقول اللهم إني أعوذ بك من الجوع فإنه بئس الضجيع وأعوذ بك من الخيانة فإنها بئست البطان.

Ebû Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle dua ederdi: “Allah’ım, açlıktan sana sığınırım. Çünkü açlık ne kötü bir arkadaştır. [Aynı şekilde] hainlikten de sana sığınırım, zira o kötü bir gizli haslettir.”

(11:2)

عن أبي سعيد الخدري عن رسول الله صلى عليه وسلم أنه كان يقول اللهم إني أعوذ بك من الكفر والفقر فقال رجل ويعدلان قال نعم.

Ebû Said el Hudri'den^(ra) gelen rivayete göre, Resûlullah^(sav) şöyle dua ederdi: “Allah’ım, küfürden ve fakirlikten sana sığınırım.” Bir adam: “Küfürle fakirliği denk mi tutuyorsun?” dedi. Resûlullah^(sav) da: “Evet” buyurdu.

(11:3)

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى عليه وسلم كان يقول اللهم إني أعوذ بك من الفقر وأعوذ بك من القلة والذلة وأعوذ بك أن أظلم أو أظلم.

Ebû Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle dua ederdi: “Allah’ım, fakirlikten, kıtlıktan ve zilletten sana sığınırım. Zulmetmekten ve zulme uğramaktan da sana sığınırım.”

(11:4)

عن جرير بن عبد الله قال جاء ناس من الأعراب إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم عليهم الصوف فرأى سوء حالهم قد أصابتهم حاجة

فحث على الصدقة فأبطلوا عنه حتى رأى ذلك في وجهه قال ثم إن رجلا من الأنصار جاء بصرة من ورق ثم تتابعوا حتى عرف السرور في وجهه فقال رسول الله صلى عليه وسلم من سن في الإسلام سنة حسنة فعمل بها بعده كتب له مثل أجر من عمل بها ولا ينقص من أجورهم شيئا ومن سن في الإسلام سنة سيئة فعمل بها بعده كتب له مثل وزر أجر من عمل بها ولا ينقص من أوزارهم شيئا.

Cerîr b. Abdullah'tan^(ra) nakledildiğine göre Bedevilerden üzerinde yün giysiler bulunan bazı kimseler Resûlullah'a^(sav) geldiler. Resûlullah^(sav), onların hallerinin kötü olduğunu ve muhtaç olduklarını görerek insanlara onlara sadaka vermeleri konusunda tavsiyede bulundu. Fakat insanlar isteksizlik gösterdiler. Resûlullah'ın^(sav) yüzünden sinirlendiği anlaşıldı. Sonra ensardan bir kimse içinde gümüş bulunan bir kese getirdi. Ardından bir başkası daha geldi. Sonra ahab, birbiri ardına geldiler ve Resûlullah'ın^(sav) yüzünde memnuniyet (izleri) görüldü. Bunun üzerine Resûlullah^(sav) şöyle dedi: "Kim İslam'da güzel bir âdet başlatırsa, bu (âdet) için ona bir sevap verilir ve ayrıca kendi sevaplarından hiçbir şey eksilmeksizin onu takip edenlerin sevapları da ona (bu âdeti başlatan kimseye) verilir. Kim de İslam'da kötü bir âdet başlatırsa, bu (âdet) için ona bir günah yazılır ve ayrıca kendi günahlarından hiçbir şey eksilmeksizin onu takip edenlerin günahları da ona [bu âdeti başlatan kimseye] yazılır.

(11:5)

عن عامر بن سعة قال كان سعد بن أبي وقاص في إبله فجاءه ابنه عمر فلما رآه سعد قال أعود بالله من شر هذا الراكب فنزل فقال له أنزلت في إبلك وغنمك وتركت الناس يتنازعون الملك بينهم فضرب سعد في صدره فقال اسكت سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول إن الله يحب العبد التقي الغني الخفي.

Âmir b. Sa'd'dan nakledildiğine göre, Sa'd b. Ebû Vakkas devele-
rinin arasındayken oğlu Ömer geldi Sa'd onu gördüğünde “Bu binek
üzerinde gelenin şerrinden Allah’a sığınırım.” dedi. (Oğlu da bine-
ğinden) inerken şöyle dedi: “Sen develerinle ve koyunlarınla meş-
gul iken halkı mülk için çekişmeye terk ettin.” Bunun üzerine Sa'd
onun göğsüne vurarak şöyle dedi: “Sus. Zira ben Resûlullah’ı^(sav) ‘Al-
lah müttaki, zengin ve gizli [bir şekilde ibadet eden] kulunu sever.’
derken duydum.”

(11:6)

عن عمرو بن العاص يقول بعث إلي رسول الله صلى الله عليه وسلم
فأتيته فأمرني أن أخذ علي ثيابي وسلاحي ثم أتيته قال ففعلت ثم أتيته
وهو يتوضأ فصعد في النظر⁵⁰ ثم طأطأه ثم قال يا عمرو إني أريد
أن أبعثك على جيش فيغنمك الله ويسلمك وأرغب لك رغبة صالحة من
المال فقلت يا رسول الله إني لم أسلم رغبة في المال ولكن أسلمت
رغبة في الإسلام وأن أكون مع رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال
لي يا عمرو نعم المال الصالح للرجل الصالح.

Amr b. el-Âs^(ra) şöyle demiştir: “Bir gün Resûlullah^(sav) beni çağırt-
tı, ben de yanına geldim. Bana giyeceklerimi ve silahlarımı alıp yanı-
na gelmemi söyledi. Ben de öyle yaptım ve yanına geldim. Bu sırada
Resûlullah^(sav) abdest alıyordu. Bana bir an bakıp bakışını indirerek
şöyle dedi: “Ey Amr, Allah’ın ganimet bahşetmesi için seni bir grup
askerle (sefere) göndermek istiyorum. Allah sana selamet versin ve
hayırlı bir zenginlik nasip etsin.” Bense: “Yâ Resûlallah, ben zengin-
lik istemiyorum. Ben zenginlik arzusuyla değil İslam arzusuyla [Bu
kısmın İngilizce tercümede yer almamaktadır.] Müslüman oldum. Ben
yalnızca Allah’ın Peygamberi’nin^(sav) yanında olmayı diliyorum.” de-

50. Kitapta müellif, hadis metninde bu ifadeyi “ني البصر” şeklinde hatalı olarak yazmıştır. Ayrıca müellif, ilgili hadisin bazı harflerinde de farklı tasarruflarda bulunmuştur (Çev.).

dim. Bunun üzerine [Resûlullah^(sav)] şöyle buyurdu: “Ey Amr, hayırlı [hak edilen] zenginlik, salih bir kimse için iyi bir şeydir.”

İktisadi Kalkınma Felsefesi فلسفة التطور الاقتصادي

(11:7)

عن أنس بن مالك، أنه حدث عن رسول الله صلى الله عليه وسلم إن الكافر إذا عمل حسنة أطعم بها طعمة من الدنيا وأما المؤمن فإن الله يدخر له حسناته في الآخرة ويعقبه رزقا في الدنيا على طاعته.

Enes b. Mâlik^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Kâfir, bir iyilik yaptığında ona (mükâfat olarak) dünyadan bir nimet verilir. Mümine gelince, Allah onun iyiliklerini (mükâfatını) ahiret için biriktirir. Ayrıca O'na olan itaatinden dolayı kendisine bu dünyada da rızık verilir.”

İktisadi Kalkınma Faktörleri عوامل التطور الاقتصادي Kaynakların Yoğun Kullanımı الاستفادة القصوى للموارد

(11:8)

عن ابن عباس، قال تصدق على مولاة لميمونة بشاة فماتت فمر بها رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال هلا أخذتم إهابها فدبغتموه فانتفعتم به فقالوا: إنها ميتة فقال إنما حرم أكلها قال أبو بكر، وابن أبي عمر، في حديثهما عن ميمونة رضي الله عنها.

İbn Abbas'tan^(ra) nakledildiğine göre, Meymûne'nin^(ra) azatlı cariyesine sadaka olarak bir koyun verilmiş fakat [koyun] ölmüştü. Resûlullah^(sav) onunla karşılaştığında şöyle dedi: “Neden onun derisini ni yüzümüyorsun? Böylece tabakladıktan sonra onu kullanabilirsin.” (Ashabı) “Fakat o ölü.” dediler. Bunun üzerine (Resûlullah^(sav)) şöyle buyurdu: “Sadece etini yemek haramdır.” Ebû Bekir ile Ömer rivayetlerinde “Bu, Meymûne'den^(ra) rivayet edilmiştir.” diye belirtmişlerdir.

(11:9)

عن ابن عباس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا أكل أحدكم طعاما فلا يمسح يده حتى يلعقها أو يلعقها .

عن أنس أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان إذا أكل طعاما لعق أصابعه الثلاث قال وقال إذا سقطت لقمة أحدكم فليمط عنها الأذى وليأكلها ولا يدعها للشيطان وأمرنا أن نسلمت القصعة قال فإنكم لا تدرون في أي طعامكم البركة .

İbn Abbas^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle söylediğini aktarmıştır: “Sizden biri bir yemek yediğinde elini yalamadıkça veya başkasına yalatmadıkça silmesin.”

Enes'ten^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) yemek yediğinde üç parmağını yalardı. O [Resûlullah^(sav)] şöyle demiştir: “Birinizin lokması düştüğü zaman üzerine bulaşanı gidererek onu yesin ve şeytana bırakmasın.” O ayrıca bize [parmakta kalan] yemeği yalamamızı söyleyerek, “Hangi parçasında bereket bulunduğunu bilemezsiniz.” buyurdu.

الإتلاف إسراف**(11:10)**

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن الله يرضى لكم ثلاثا ويكره لكم ثلاثا فيرضى لكم أن تعبدوه ولا تشركوا به شيئا وأن تعتصموا بحبل الله جميعا ولا تفرقوا ويكره لكم قيل وقال وكثرة السؤال وإضاعة المال .

Ebü Hüreyre^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu aktarmıştır: “Muhakkak ki Allah sizde üç şeyden hoşlanır, üç şeyden de hoşlanmaz. Eğer ona ibadet eder, hiçbir şeyi ortak koşmaz ve Allah'ın ipi-

ne sımsıkı sarılırsanız sizden hoşnut olur. Fakat boş konuşur, sürekli soru sorarsanız ve malınızı israf ederseniz sizden hoşnut olmaz.”

(11:11)

عن علقمة بن عبد الله عن أبيه، قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم أن تكسر سكة المسلمين الجائزة بينهم إلا من بأس.

Alkame b. Abdullah'ın, babasından naklettiğine göre Resûlullah^(sav) Müslümanlar arasında tedavülde olan sikkeleri, (kötüye kullanım gibi) bir tehlike söz konusu olmadığı müddetçe kırmayı (veya bozmayı) yasaklamıştır.

Toprak Geliştirme تنمية الأراضي

(11:12)

عن عائشة رضي الله عنها عن النبي صلى الله عليه وسلم قال من أعمار أرضا ليست لأحد فهو أحق قال عروة قضى به عمر رضي الله عنه في خلافته.

Hız. Âişe'den^(ra) nakledildiğine göre Nebi^(sav) şöyle demiştir: “Kim başkasına ait olmayan bir toprağı işlerse, o toprakta öncelik hakkına sahiptir.” Urve şöyle demiştir: “Ömer^(ra) anlaşmazlıkları bu (hadis) ile karara bağlardı.”

İş Olanaklarının Gelişimi تطور العمل

(11:13)

عن المقدم رضي الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ما أكل أحد طعاما قط خيرا من أن يأكل من عمل يده وإن نبي الله داود عليه السلام كان يأكل من عمل يده.

عن أبي عبيد (مولى عبد الرحمن بن عوف) أنه سمع أبا هريرة رضي الله عنه يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لأن يحتطب أحدكم حزمة على ظهره خير له من أن يسأل أحدا فيعطيه أو يمنعه.

Mikdâm^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Kişi elinin emeği ile elde ettiğinden daha hayırlı bir yiyecek yememiştir. Nitekim Allah'ın Peygamberi Dâvûd^(sav) da elinin emeği ile kazandığından yerdi.”

Abdurrahman'ın azatlı kölesi Ebû Ubeyd, Ebû Hüreyre'nin^(ra) şöyle söylediğini işitmiştir: “Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: ‘Sizden birinin sırtına odun yüklemesi (ve bunları pazara taşınması), kendisine (para) veren veya (vermeyi) reddeden kimselerden dilenmesinden daha hayırlıdır.’”

(11:14)

عن أنس بن مالك أن رجلا من الأنصار أتى النبي صلى الله عليه وسلم يسأله فقال أما في بيتك شيء قال بلى جلس نلبس بعضه ونبسط بعضه وقعب نشرب فيه من الماء قال ائتني بهما قال فأتاه بهما فأخذهما رسول الله صلى الله عليه وسلم بيده وقال من يشتري هذين قال رجل أنا أخذهما بدرهم قال من يزيد على درهم مرتين أو ثلاثا قال رجل أنا أخذهما بدرهمين فأعطاهما إياه وأخذ الدرهمين وأعطاهما الأنصاري وقال اشتر بأحدهما طعاما فانبذه إلى أهلك واشتر بالآخر قدوما فأتني به فأتاه به فشده فيه رسول الله صلى الله عليه وسلم عودا بيده ثم قال له اذهب فاحتطب وبع ولا أرينك خمسة عشر يوما فذهب الرجل يحتطب ويبيع فجاء وقد أصاب عشرة دراهم فاشترى ببعضها ثوبا وبيعها طعاما فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم هذا خير لك من أن تجيء المسألة نكتة في وجهك يوم القيامة إن المسألة لا تصلح إلا لثلاثة لذي فقر مدقع أو لذي غرم مفطع أو لذي دم موجع.

Enes b. Mâlik'ten^(ra) nakledildiğine göre, ensardan bir kimse Hz. Peygamber'e^(sav) gelerek dilendi. Bunun üzerine (Hz. Peygamber^(sav)) "Evinde bir şey var mı?" diye sordu. Adam: "Evet, bir kumaş var. Bir kısmını üzerimize giyiyor bir kısmını da (yatak olarak) altımıza seriyoruz. Bir de su içtiğimiz ahşap bir bardak var." dedi. (Hz. Peygamber:) "Onları bana getir." dedi. Adam onları Resûlullah'a^(sav) getirdi. O [Hz. Peygamber] da bunları alarak "Bu iki eşyayı kim satın alır?" diye sordu. Biri: "Ben onları bir dirheme alırım." dedi. (Hz. Peygamber^(sav)) "Kim bir dirheme ekleme yapar? (yani bunlara kim bir dirhemden fazlasını verir?)" diye sordu. Bunu iki ya da üç kez tekrarladı. Sonra biri: "Ben onları iki dirheme satın alırım." dedi. O da eşyaları o kimseye vererek iki dirhemi aldı ve ensariye verdi. Ona şöyle dedi: "Bunlardan biriyle ailene yiyecek al, diğeri ile de bir balta al ve onu bana getir." Adam da (baltayı) Hz. Peygamber'e^(sav) getirdi. Hz. Peygamber^(sav) kendi eliyle ona bir sap takarak "Git ve odun kesip bunları sat. Seni on beş gün görmeyeyim." dedi. Adam gitti ve odun keserek sattı. Sonra on dirhem biriktirmiş olarak geldi. Bunların bir kısmı ile elbise bir kısmı ile de yiyecek satın aldı. Resûlullah^(sav) da şöyle buyurdu: "Bu senin için kıyamet gününde yüzünde dilencilik lekesi ile gelmeden daha hayırlıdır. Dilencilik ancak şu üç kişi için caiz olabilir; çok şiddetli fakirlik içinde olan, ağır bir borç altında olan veya ızdırıplı bir kan davasından muzdarip olan kimse."

(11:15)

عن أبي أمامة قال قال النبي صلى الله عليه وسلم انطلق برجل إلى باب الجنة فرفع رأسه فإذا على باب الجنة مكتوب الصدقة بعشر أمثالها والقرض الواحد بثمانية عشر لأن صاحب القرض لا يأتيك إلا وهو محتاج وإن الصدقة ربما وضعت في غني.

Ebû Ümâme'den^(ra) nakledildiğine göre Nebî^(sav) şöyle buyurmuştur: "Bir kimse cennetin kapısına götürülüp başını kaldırdığında orada şunun yazılı olduğunu görecektir: Sadaka için on, [verilen] borç için ise on sekiz kat sevap vardır. Zira borç için gelen kimse (gerçek-

ten) ihtiyaç sahibidir. Fakat sadaka verildiğinde, alan kimsenin (gerçekten de) ihtiyaç sahibi olmaması mümkündür.”

Tembelliğin ve Dilenciliğin Kınanması

النهي عن التبطل والسؤال

(11:16)

عن حكيم بن حزام قال سألت النبي صلى الله عليه وسلم فأعطاني ثم سألته فأعطاني ثم سألته فأعطاني ثم قال إن هذا المال خضرة حلوة فمن أخذه بطيب نفس بورك له فيه ومن أخذه بإشراف نفس لم يبارك له فيه وكان كالذي يأكل ولا يشبع واليد العليا خير من اليد السفلى.

عن أبي أمامة، قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم يا ابن آدم إنك أن تبذل الفضل خير لك وأن تمسكه شر لك ولا تلام على كفاف وابدأ بمن تعول واليد العليا خير من اليد السفلى.

Hakîm b. Hizâm^(ra), şöyle demiştir: “Ben Hz. Peygamber’den^(sav) bir şeyler istedim, o^(sav) da bana [bir şeyler] verdi. Sonra ben tekrar bir şeyler istedim, O^(sav) da yine bana bir şeyler verdi ve şöyle dedi: ‘Mal-mülk hoş ve tatlıdır. Onu gönül hoşluğu ile elde eden kimse onda bereket bulur fakat kişi tamahkâr bir düşünce ile mal elde ederse onda bereket bulamaz ve lezzet almadan yemek yiyen kimseye benzer. Ayrıca, üstteki [veren] el, alttaki [alan] elden üstündür.”

Ebû Ümâme^(ra) Resûlullah’ın^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Ey âdemoğlu, malını sadaka olarak vermen, senin için hayırlıdır; elinde tutman ise şerdir. (Bununla birlikte) geçim için (gerekli olanı elinde tutmanda) bir beis yoktur. (Sadaka vermeye) velisi olduklarıyla başla. Ayrıca, üstteki (veren) el, alttaki (alan) elden üstündür.”

(11:17)

عن عبد الله بن عامر اليحصبي قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو يقول من يرد الله به خيرا يفقهه في الدين. وسمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم، يقول إنما أنا خازن فمن أعطيته عن طيب نفس فيبارك له فيه ومن أعطيته عن مسألة وشره كان كالذي يأكل ولا يشبع.

Muâviye^(ra) şöyle demiştir: “Ömer’in hilafeti sırasında bilinen hadisler dışındakiler konusunda dikkatli olun. Zira O, inananları Allah’tan -azze ve celle- korkmaya teşvik ederdi. Ben, Resûlullah’ı^(sav) şöyle derken işittim: ‘Allah bir kimse için hayır dilerse ona dinde derin anlayış [kabiliyeti] verir.’ Ben, Resûlullah’tan^(sav) ayrıca şunu da işittim: ‘Ben hazinedarım. Gönül hoşluğu ile bir şeyler verdiğim kimse onda bereket bulur. Fakat (devamlı) istediği için (mecbur kalarak) bir şeyler verdiğim kimse ise yediği halde doymayan kimse gibidir.”

(11:18)

عن حمزة بن عبد الله عن أبيه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال لا تزال المسألة بأحدكم حتى يلقى الله وليس في وجهه مزعة لحم.

عن أبي زرعة عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من سأل الناس أموالهم تكثرا فإنما يسأل جمرا فليستقل أو ليستكثر.

Hamza b. Abdullah’ın, babasından naklettiğine göre Hz. Peygamber^(sav) şöyle buyurmuştur: “Bir adam, sürekli dilenirse yüzünde bir parça et kalmamış halde Allah’a kavuşur.”

Ebû Hüreyre^(ra), Resûlullah’ın^(sav) şöyle dediğini nakletmiştir: “Başkalarının zenginliği ile kendininkini arttırmaya çalışan kimse, yalnızca yanan kömür istemektedir. Öyleyse (dileyen) az veya çok istesin.”

(11:19)

عن قبيصة بن مخارق الهلالي قال تحملت حمالة فأنيت رسول الله صلى الله عليه وسلم أسأله فيها فقال أقم حتى تأتينا الصدقة فنأمر لك بها قال ثم قال يا قبيصة إن المسألة لا تحل إلا لأحد ثلاثة رجل تحمل حمالة فحلت له المسألة حتى يصيبها ثم يمكس ورجل أصابته جائحة اجتاحت ماله فحلت له المسألة حتى يصيب قواما من عيش أو قال سدادا من عيش ورجل أصابته فاقة حتى يقوم ثلاثة من ذوي الحجا من قومه لقد أصابت فلانا فاقة فحلت له المسألة حتى يصيب قواما من عيش أو قال سدادا من عيش فما سواهن من المسألة يا قبيصة سحتا يأكلها صاحبها سحت.

Kabisa b. Muhârik el-Hilâlî^(ra) şöyle demiştir: “Sulh için diyet (hamâle) ödemeyi kabullenmiştim. Bu hususta yardım istemek için Resûlullah’a^(sav) giderek ondan [yardım] istedim. O da ‘Kabîsa, biraz bekle. Zekât gelirse sana verilmesini isteriz.’ buyurdu. Sonra tekrar şöyle dedi: ‘Ey Kabîsa! İstemek, üç kişi dışında hiç kimseye helal olmaz: Sulh diyeti (hamâle) kabullenen kimse. Buna, gereken miktarı buluncaya kadar, istemesi helaldir. Ama o miktara ulaşınca, artık istemez. Afete uğrayıp malını kaybeden kimse. Buna da maişetini temin edecek miktarı elde edinceye kadar istemesi helaldir. Bir de yoksul ve fakir olduğuna üç kişinin şahitlik ettiği kimse de geçinebilecek kadar malı toplayıncaya kadar isteyebilir. Ey Kabîsa, işte bu üçü dışında (herhangi bir sebeple) (başkalarından para) istemek haramdır; bunu yapan kimse haram yemiş olur.”

(11:20)

عن عبد الله بن مسعود قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من نزلت به فاقة فأنزلها بالناس لم تسد فاقته ومن نزلت به فاقة فأنزلها بالله فيوشك الله له برزق عاجل أو آجل.

Abdullah b. Mes'ûd'dan^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Kim, fakirlikten muzdarip olup bunu hemen halka intikal ettirirse (yani onlara açarak dilenmeye kalkarsa), onun fakirliğinin önüne geçilmez. Fakat kim de fakirlikten muzdarip olup bunu Allah’a emanet ederse, Allah ona er ya da geç rızkıyla imdat eder.”

(11:21)

عن عبد الله قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من سأل وله ما يغبنيه جاءت يوم القيامة خموش أو خدوش أو كدوح في وجهه فقال يا رسول الله وما الغنى قال خمسون درهما أو قيمتها من الذهب.

Abdullah'tan^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Kim, kendisine yetecek kadar malı olduğu halde dilenirse, (aldığı şeyler) kıyamet günü, yüzünde bir tırmalama veya soyulma veya ısırma lekesi olarak gelir.” Yanında bulunanlar: “Zenginlik [ölçüsü] nedir yâ Resûlallah?” diye sorduğunda da şöyle cevap vermiştir: “Elli dirhem veya buna mukabil miktarda altındır.”

الإقدام Girişim

(11:22)

أبو أمامة التيمي قال كنت رجلاً أكرى في هذا الوجه وكان ناس يقولون لي (إنه ليس لك حج فلقيت ابن عمر فقل يا أبا عبد الرحمن، إنني رجل أكرى في هذا الوجه وإن ناساً يقولون لي) (إنه ليس لك حج فقال ابن عمر أليس تحرم وتلى وتطوف بالبيت وتفيض من عرفات وترمي الجمار قال قلت بلى قال فإن لك حجا. جاء رجل إلى النبي صلى الله عليه وسلم فسأله عن مثل ما سألتني عنه فسكت عنه رسول الله صلى الله عليه وسلم فلم يجبه حتى نزلت هذه الآية ليس عليكم جناح أن تبتغوا فضلاً من ربكم فأرسل إليه رسول الله صلى الله عليه وسلم وقرأ عليه هذه الآية وقال لك حج.

Ebû Ümâme et-Temîmî şöyle demiştir: “Ben, hac yolcuğu esnasında bir hayvan kiraladım. Sonra insanlar bana (Hac sırasında dünyevi bir iş yaptığım için) ‘Senin haccın makbul değil.’ dediler. Sonra ben de İbn Ömer’e giderek: ‘Ey Ebû Abdurrahman, ben hac yolculuğum sırasında bir hayvan kiraladım, insanlar da bana haccımın makbul olmadığını söylediler.’ diye sordum. İbn Ömer: ‘İhrama girmedi mi? Telbiye getirmedin mi? Kâbe’yi tavaf etmedin mi? Arafat’tan geri gelmedin mi? Cemreleri taşlamadın mı?’ diye sordu, ben de ‘Evet.’ dedim. Sonra İbn Ömer: ‘Haccın makbuldür. Bir kimse Hz. Peygamber’e^(sav) gelerek senin bana sorduğun soruya benzer bir soru sordu. Hz. Peygamber^(sav) de şu ayet nazil olana kadar sessiz kalarak cevap vermedi:

Rabbinizden gelecek bir lütfu (kazancı) aramanızda size herhangi bir günah yoktur... (Bakara Sûresi, 2:198)

Resûlullah^(sav) o kimseyi çağırarak bu ayeti okudu ve şöyle buyurdu: ‘Haccın makbuldür.’”

(11:23)

عن عمرو بن حريث قال حدثني اخي سعيد بن حريث قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول من باع عقارا كان ثمنا أن لا يبارك له إلا أن يجعله في مثله أو غيره.

Amr b. Hureys’ten nakledildiğine göre kardeşi Saîd b. Hureys^(ra), şöyle demiştir: “Ben, Resûlullah’ın^(sav) şöyle söylediğini işittim: ‘Kim bir gayrimenkul satarsa parasıyla benzerini inşa etmedikçe o para da bereket bulunmaz.’”

(11:24)

عن أبي هريرة يبلغ به النبي صلى الله عليه وسلم قال المؤمن القوي خير وأحب إلى الله من المؤمن الضعيف وفي كل خير احرص على ما ينفعك ولا تعجز فإن غلبك أمر فقل: قدر الله وما شاء فعل وإياك واللو فإن اللو تفتح عمل الشيطان.

Ebû Hüreyre'ye^(ra), Hz. Peygamber'in^(sav) şöyle buyurduğu ulaştır: "Kuvvetli mümin, zayıf müminden daha hayırlı ve Allah'a daha sevimlidir. Sana fayda verecek her şeyde istekli ol ve bu konuda gevşeklik gösterme (yani gayret etmekten vazgeçme). Eğer çabana rağmen bir hedefi gerçekleştiremezsen 'Allah dilediğini takdir etti.' de ve 'Keşke şöyle olsaydı, keşke böyle olsaydı.' deme. Zira böyle bir düşünce şeytana kapı aralar."

(11:25)

عن أنس بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من أصاب من شيء فليلمه.

Enes b. Mâlik^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu aktarmıştır: "Kime (maîşet olarak) bir şey verilirse onu bırakmasın."

(11:26)

عن نافع قال كنت أجهز إلى الشام وإلى مصر فجهزت إلى العراق فأتيت عائشة أم المؤمنين فقلت لها يا أم المؤمنين كنت أجهز إلى الشام فجهزت إلى العراق فقالت لا تفعل ما لك ولمتجرك فإني سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول إذا سبب الله لأحدكم رزقا من وجه فلا يدعه حتى يتغير له أو يتنكر له.

Ubeyd b.⁵¹ Nâfi' şöyle demiştir: "Ben, Suriye ve Mısır (da bulunan pazarlar) için kumaş tedarik ederdim [fakat] sonra bunları Irak'a gönderirdim. Müminlerin annesi Âişe'ye^(ra) giderek "Ey müminlerin annesi, ben Suriye ve Mısır (da bulunan pazarlar) için kumaş tedarik ederdim [fakat] sonra bunları Irak'a gönderirdim." dedim. O da şöyle dedi: "Böyle yapma. Sana ve [eski] ticaret yerine ne oldu ki? Ben, Resûlullah'^(sav) şöyle derken işittim: 'Allah birinize bir yondan

51. Müellif, hadisin ana metninde bu ziyade yer almadığı halde zikretmiştir. Bizce doğru olan sadece Nâfi' şeklindedir (Çev.).

bir rızık ulaştırdığı zaman, o yön o kimse için değişip zorlaşmadıkça onu bırakmasın.”

Nüfus Politikası السياسية السكانية

(11:27)

عن عبد الله قال سألت رسول الله صلى الله عليه وسلم أي الذنب أعظم عند الله قال أن تجعل الله ندا وهو خلقك قال قلت له إن ذلك لعظيم قال قلت ثم أي قال ثم أن تقتل ولدك مخافة أن يطعم معك قال قلت ثم أي قال ثم أن تزاني حليلة جارك.

Abdullah^(ra), şöyle demiştir: “Resûlullah’a^(sav), Allah katında en büyük günah nedir, diye sordum, O^(sav) şöyle cevap verdi: ‘Seni yaratan Allah’a ortak koşmandır.’ ‘Gerçekten de bu büyüktür.’ dedim ve bundan sonraki (büyük günah) nedir, diye sordum. (Hz. Peygamber): ‘Yemeğine ortak olacak korkusuyla çocuğunu öldürmendir.’ dedi. Sonra nedir, diye sordum (Hz. Peygamber) şöyle dedi: ‘Sonra, komşunun hanımı ile zina etmendir.’”

Planlama التخطيط

(11:28)

عن عائشة أن النبي صلى الله عليه وسلم قال لا يجوع أهل بيت عندهم التمر.

Hız. Âişe’den^(ra) nakledildiğine göre Nebi^(sav) şöyle buyurmuştur: “Hurması bulunan aile, fakir olmaz.”

(11:29)

عن معمر قال قال لي الثوري هل سمعت في الرجل يجمع لأهله قوت سنتهم أو بعض السنة قال معمر فلم يحضرني ثم ذكرت حديثا حدثناه ابن

شهاب الزهري عن مالك بن أوس عن عمر رضي الله عنهما النبي صلى الله عليه وسلم كان يبيع نخل بني النضير ويحبس لأهله قوت سنتهم.

Ma'mer şöyle demiştir: “Sevrî, bana ‘Ailesi için bir yıl kadar (yetecek şekilde) yiyecek muhafaza eden kimseyi duydun mu?’ diye sordu. Ben de ‘Öyle biri ile karşılaşmadım.’ dedim. Sonra ona İbn Şihâb ez-Zühri’nin Mâlik b. Enes’ten, onun da Ömer’den^(ra) naklettiği, Hz. Peygamber’in^(sav) Benî Nadîr’den hurma satın alıp bunu ailesi için bir yıl muhafaza ettiğine dair hadisi zikrettim.”

(11:30)

عن أبي موسى قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن الأشعريين إذا أرموا في الغزو أو قل طعام عيالهم بالمدينة جمعوا ما كان عندهم في ثوب واحد ثم اقتسموه بينهم في إناء واحد بالسوية فهم مني وأنا منهم.

Ebû Mûsâ^(ra), Resûlullah’ın^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Eş’ariler (kabilesi) seferlerde ve Medine’de iken yiyecekleri azaldığında yanlarında ne varsa bunları bir kumaşın içine koyar, tek bir kaptan eşit miktarlarda alırlardı. Ben onlardanım, onlar da bendendir.”

(11:31)

عن أبي هرير قال كنا مع النبي صلى الله عليه وسلم في مسير قال فنفتت أزواد القوم قال حتى هم بنحر بعض حمائلهم، قال فقال عمر يا رسول الله لو جمعت ما بقي من أزواد القوم فدعوت الله عليها قال ففعل قال فجاء ذو البر ببره وذو التمر بتمره قال وقال مجاهد وذو النواة بنواه قلت وما كانوا يصنعون بالنوى قال كانوا يمصونه ويشربون عليه الماء قال فدعا عليها قال حتى ملأ القوم أزودتهم، قال: فقال عند ذلك أشهد أن لا إله إلا الله وأني رسول الله، لا يلقى الله بهما عبد غير شاك فيهما إلا دخل الجنة.

Ebû Hüreyre'nin^(ra) şöyle dediği nakledilmiştir: “Biz, Tebük seferi sırasında Hz. Peygamber^(sav) ile birlikteydik. İnsanların azıkları neredeyse tükenmişti. (Durum o kadar ciddiydi ki, ordudaki erkekler) bazı hayvanlarını kurban etmeye karar verdiler. Bunun üzerine Ömer şöyle dedi: ‘Yâ Resûlallah, keşke insanların azıklarından kalanları bir araya toplasan da Allah’a (bereketi vermesi için) dua etsen.’ (Hz. Peygamber de) böyle yaptı. Buğdayı olan buğday getirdi, hurması olan hurma getirdi. -Mücâhid şöyle demiştir, hurma çekirdeği olan hurma çekirdeği getirdi- Ben: ‘Hurma çekirdeğini ne yaptılar?’ diye sordum, onlar şöyle cevap verdi: ‘İnsanlar onu emip üzerine su içerler.’ (Hz. Peygamber, azıklarının) üzerine bereket için (Allah’a) dua etti. Sonra (mevcut yiyeceklerde öyle mucizevi bir artış oldu ki) insanlar azıklarını tam olarak doldurdular. Bu sırada (Hz. Peygamber) şöyle dedi: ‘Şehadet ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur ve ben Onun elçisiyim. Allah’ın karşısına bu iki (temel ilke) konusunda bir şüphesi bulunmadan çıkan kullar cennete girecektir.’”

Kalkınmanın İktisadi Olmayan Faktörleri

العوامل غير الاقتصادية للتطور

Hurafelerin Kınanması إبطال الخرافات

(11:32)

عن معاوية بن الحكم السلمي قال قلت يا رسول الله أمورا كنا نصنعها في الجاهلية كنا نأتي الكهان قالفلا تأتوا الكهان قال قلت كنا نتطير قالذاك شيء يجده أحدكم في نفسه فلا يصدنكم.

Muâviye b. Hakem es-Sülemî^(ra) şöyle demiştir: “Ben: ‘Yâ Resûlallah, bizim cahiliye (İslam öncesi devrede) yaptığımız şeyler vardı. Biz kâhinlere giderdik’ dedim. Bunun üzerine (Hz. Peygamber) ‘Kâhinlere gitmeyin.’ dedi. ‘Biz [kâhinlerden] kehanetler öğrenirdik.’ dedim, bunun üzerine ‘Bu nefislerinizde bulunan bir şeydir (hevestir), bu (bir şeyler yapma konusunda) size engel olmasın.’ buyurdu.”

(11:33)

عن أبي هريرة، حين قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا عدوى ولا صفر ولا هامة فقال أعرابي يا رسول الله فما بال الإبل تكون في الرمل كأنها الضباء فيجيء البعير الأجرب فيدخل فيها فيجربها كلها قالفمن أعدى الأول.

عن جابر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا عدوى ولا غول ولا صفر.

عن جابر بن عبد الله يقول سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول لا عدوى ولا صفر ولا غول و سمعت أبا الزبير يذكر أن جابرا فسرلهم قوله ولا صفر فقال أبو الزبير الصفر البطن فقيل لجابر كيف قال كان يقال دواب البطن قال ولم يفسر الغول قال أبو الزبير هذه الغول التي تغول.

Ebû Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: "(Hastalıkta) bulaşıcılık yoktur, *safer* [ayının uğursuzluğu] yoktur, *hâme* [baykuş ötmesinde bir uğursuzluk] yoktur." Bir bedevi Arap da bunun üzerine şöyle demiştir: "Yâ Resûlallah, o halde nasıl oluyor da bir deve kumdayken ceylan gibi [sağlıklı] oluyor, sonra aralarına uyuzlu bir deve girdiğinde diğerleri de uyuz oluyor?" (Hz. Peygamber^(sav) buna) şöyle cevap vermiştir: "Peki ilk deveye kim bulaştırdı?"

Câbir'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: "[Hastalıkta] bulaşıcılık yoktur; *ğuvl*⁵² yoktur ve *safer* [ayının uğursuzluğu] yoktur.

52. Ğuvl: Eski Araplar'ın inancına göre çeşitli renklere ve kılıklara girerek insanlara görünen ve onları yollarından sapıtıp helak eden bir nevi şeytandır. Bkz. Müslim b. el-Haccâc, Ebû'l-Hüseyin en-Nisâbü'rî, *Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi* (tercüme ve şerh: Ahmed Davudoğlu), İstanbul: 1980, IX, 668 (Çev.).

Câbir b. Abdullah^(ra) şöyle demiştir: “Ben Resûlullah'ı^(sav) şöyle söylerken işittim: ‘(Hastalıkta) bulaşıcılık yoktur, *safer* yoktur, *ğuvl* yoktur.’” Râvi şöyle demiştir: “Ben Ebû Zübeyr'i şöyle söylerken işittim: ‘Safer karın demektir.’” Câbir'e “Neden böyle” diye sorulmuş; o da saferin karındaki kurtlar anlamına geldiğini söyleyip *ğuvl* hakkında bir açıklama yapmamıştır. Ebû Zübeyr ise “*Ğuvl* yolcuların ölmesine sebep olan bir şeydir.” demiştir.

(11:34)

عن زيد بن خالد الجهني قال صلى بنا رسول الله صلى الله عليه وسلم صلاة الصبح بالحديبية في إثر السماء كانت من الليل فلما انصرف أقبل على الناس فقال هل تدرون ماذا قال ربكم قالوا الله ورسوله أعلم قال قال أصبح من عبادي مؤمن بي وكافر فأما من قال مطرنا بفضل الله ورحمته فذلك مؤمن بي كافر بالكوكب وأما من قال مطرنا بنوء كذا وكذا فذلك كافر بي مؤمن بالكواكب.

Zeyd b. Hâlid el-Cüheni'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav), Hudeybiye'de sabah namazı kıldırdı. Gece yağmur yağdığı anlaşılıyordu. Namazın sonunda insanlara doğru dönerek şöyle dedi: “Rabbinizin ne dediğini biliyor musunuz?” [İnsanlar] “Allah ve Resûlü daha iyi bilir.” diye cevap verdi. Bunun üzerine (Hz. Peygamber) şöyle dedi: “(Allah) ‘Kullarımdan bir kısmı bana mümin, bir kısmı da kâfir olarak sabahladı. Allah'ın fazlı ve rahmetiyle bize yağmur yağdırıldı.’ diyen kimse bana inanan, yıldızlara inanmayan kimsedir. ‘Yağmur şu şu (yıldız) hareketlerinden kaynaklanıyor.’ diyen kimse ise bana inanan, yıldızlara inanan kimsedir.’ demiştir.”

Maddiyata Aşırı Bağlılığın Kınanması النهي عن حب المال

(11:35)

عن كعب بن عياض قال سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول إن لكل أمة فتنة وفتنة أمتي المال.

Kâ'b b. İyâz^{53(ra)} Resûlullah'ı^(sav) şöyle buyururken işittiğini söylemiştir: “Her ümmet için bir imtihan vardır. Benim ümmetimin imtihanı da zenginliktir.”

(11:36)

عن أبي سعيد الخدري يقول قام رسول الله صلى الله عليه وسلم فخطب الناس فقال لا والله ما أخشى عليكم أيها الناس إلا ما يخرج الله لكم من زهرة الدنيا فقال رجل يا رسول الله أيأتي الخير بالشر فصمت رسول الله صلى الله عليه وسلم ساعة ثم قال كيف قلت قال قلت يا رسول الله أيأتي الخير بالشر فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم إن الخير لا يأتي إلا بخير أو خير هو إن كل ما ينبت الربيع يقتل حبطا أو يلم إلا أكلة الخضر أكلت حتى إذا امتلأت خاصرتهاها استقبلت الشمس ثلثت أو بالت ثم اجترت فعادت فأكلت فمن يأخذ مالا بحقه يبارك له فيه ومن يأخذ مالا بغير حقه فمثله كمثل الذي يأكل ولا يشبع.

Ebû Saïd el-Hudri^(ra), Resûlullah'ın^(sav) ayağa kalkarak insanlara şu şekilde hitap ettiğini aktarmıştır: “Ey insanlar, Allah'a yemin olsun ki, ben sizinle ilgili olarak sadece Allah'ın size vereceği dünya ziynetleri hakkında endişeleniyorum.” Bir kimse: “Yâ Resûlallah, hayır şerri getirir mi?” diye sordu. Resûlullah^(sav) bir süre sessiz kaldı, ardından “Ne dedin?” diye sordu. O adam: “Yâ Resûlallah, ‘Hayır şerri getirir mi?’ diye sordum.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah^(sav) şunları söyledi: “Hayır, ancak hayır getirir. Muhakkak ki derenin yetiştirdiği her nebat şişkinlikten ya öldürür yahut ölmeye yaklaşıtır. Yalnız yeşillik yiyen hayvanlar müstesna. (Bunlar karın dolusu) yerler, böğürleri doldu mu güneşe karşı durur, rahatça defihacet yaparlar yahut bevlederler sonra geviş getirirler ve yine (dönerek) ot yerler. Kim doğ-

53. Müellif ismi Ayd şeklinde vermiştir fakat doğrusu İyâz olmalıdır (Çev.).

ru bir şekilde mal elde ederse, Allah ona bereket verir. Kim de haksız yere kazanç elde ederse, o yediği halde doymayan kimse gibidir.”

(11:37)

عمر بن عوف وهو حليف بنى عامر بن لؤي وكان شهد بدرا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم أخبره أن رسول الله صلى الله عليه وسلم بعث أبا عبيدة بن الجراح إلى البحرين يأتي بجزيتهما وكان رسول الله صلى الله عليه وسلم هو صالح أهل البحرين وأمر عليهم العلاء بن الحضرمي فقدم أبو عبيدة بمال من البحرين فسمعت الأنصار بقدوم أبي عبيدة فوافوا صلاة الفجر مع رسول الله صلى الله عليه وسلم فلما صلى رسول الله صلى الله عليه وسلم انصرف فتعرضوا له فتبسم رسول الله صلى الله عليه وسلم حين رأهم ثم قال أظنكم سمعتم أن أبا عبيدة قدم بشيء من البحرين فقالوا أجل يا رسول الله قال فأبشروا وأملوا ما يسركم فوالله ما الفقر أخشى عليكم ولكني أخشى عليكم أن تبسط الدنيا عليكم كما بسطت على من كان قبلكم فتنافسوها كما تنافسوها وتهلككم كما أهلكتهم.

Benî Âmir b. Lüey'in müttefiki (halifi) olup (onlardan biri kabul edilen ve) Resûlullah^(sav) ile birlikte Bedir'e iştirak eden Amr b. Avf'tan nakledildiğine göre Resûlullah^(sav), Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ı cizye toplamak üzere Bahreyn'e gönderdi. Resûlullah^(sav), Bahreynliler ile anlaşma yapmış Alâ b. el-Hadramî ile Ebû Ubeyde'yi (vergi toplamakla) görevlendirmişti. Onlar Bahreyn'den pek çok mal ile döndüler. Ebû Ubeyde'nin geleceğini haber alan ensar, Resûlullah^(sav) ile birlikte sabah namazını kıldılar. Resûlullah^(sav) namazı tamamladığında (ensar) karşısına geldi. Resûlullah^(sav) onları gördüğünde gülümsedi ve şöyle dedi: “Sanırım Ebû Ubeyde'nin Bahreyn'den çokça mal ile döndüğü haberini aldınız.” Onlar da: “Evet, öyle.” dediler. Bunun üzerine (Resûlullah^(sav)) şöyle buyurdu: “Sevinin ve sizi mut-

lu edecek şeyler konusunda ümitli olun. Vallahi benim sizinle ilgili olarak korktuğum şey fakirlik değil sizden öncekilere verilen zenginliğin size de verilip sizin de onlar gibi birbirinizle çekişmenizdir. Nitekim bu, onları helak ettiği gibi sizi de (helak) edebilir.”

(11:38)

عن ابن عمر قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول إذا تبايعتم بالعينة وأخذتم أذناب البقر ورضيتم بالزرع وتركتم الجهاد سلط الله عليكم ذلا لا ينزعه حتى ترجعوا إلى دينك.

İbn Ömer^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Eğer *bey'û'l-îne*⁵⁴ yapar, sığırların kuyruklarına tutunup kendinizi ziraate adar ve cihadı terk ederseniz, Allah size zillet verir ve bunu, siz dininize dönünceye kadar üzerinizden kaldırmaz.”

(11:39)

عن عبد الله قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تتخذوا الضيعة فترغبوا في الدنيا قال ثم قال عبد الله وبراذان ما براذان و بالمدينة بالمدينة.

Abdullah'tan^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Dünyaya dalmanıza sebep olacak bir toprak satın almayın.” Bu yüzden (râvî) Abdullah'ın şöyle söylediğini aktarmıştır: “[Hâlihazırda sizin olup] Berâzân'da bulunan Berâzân'dadır ve Medine'de bulunan da Medine'dedir (bunlara dokunulmaz).”

54. *Bey'û'l-îne*; kişinin bir şeyi vadeli olarak satın sonra da daha düşük bir fiyata, peşin para karşılığında geri satın almasıdır.

BÖLÜM XII

İKTİSADİ DEĞERLER

İnsan davranışları büyük oranda toplum tarafından onaylanmış değerler ve inançlar dizisi tarafından tanzim edilmiştir. İnsan davranışlarına dair hiçbir çalışma toplumun değerlerinden bağımsız ele alındığında doğru olamaz. İktisadın mevcut ilkesi insan davranışlarını inceler fakat içinde tasarlandığı değerler dizisi nadiren net bir şekilde ortaya konur. Çeşitli iktisat teorileri Batı'da, Batılı toplumlarda bulunan insanların davranışlarını inceleyen çalışmalar temelinde geliştirilmiştir. Dolayısıyla bu teoriler, Batılı okur için değerlerin ve inançların açıkça belirtilmesine gerek kalmaksızın yerinde ve anlaşılabilir. Bu teoriler, yalnızca Doğulu bir okur tarafından incelendiğinde, analizlerin kendi bakış açılarında anlaşılabilmesi için Batılı toplumlara ait değerlerin uygun ve sarıh tanımları yapılmalıdır. Fakat bu neredeyse hiçbir zaman yapılmaz. Dolayısıyla bilgi, genellikle değer yargıları belirtilmeksizin aktarılır. Bu yanılgıya düşmemek için değer öncüllerimizi net bir şekilde açıklığa kavuşturmamız gerekmektedir.

İslam toplumu insan davranışlarını belirli değerler vasıtasıyla tanzim etmektedir. Bu değerlerden bazıları, kişilerin iktisadi tutumlarına hayati bir şekilde tesir eder. Burada iktisadiden kasıt insan-

ların mal ve üretim, alış-veriş ve tüketim faaliyetleridir. Söz konusu değerler, arzu edilen, toplum tarafından onaylanmış bir davranış modeli ortaya koymaktadır. İslam toplumunda saygın bir yaşam için sıradan bir Müslüman bu davranış modeline bağlı kalır. Bu değerlerin asıl işlevi, hukuki çerçeveyi muhafaza etmektir. Hukukun gerçek anlamda uygulanması, rızaya dayalı bir itaat ile mümkündür. Şeriat “emr-i bi'l-ma'rûf nehyi ani'l-münker” (İyiliği yayma ve kötülüğe engel olma) anlayışını tesis etmiş böylece bu anlayış vasıtasıyla insanlar üzerinde gözlemci bir toplumsal şuur oluşturmuştur. Kabul görmüş istikametten ayrılma, toplumsal kınama ile karşılaşarak, arzu edilen tutumdan sapan kişi üzerinde baskı oluşturulur. Sosyal kabul anlayışı tüm yakın ve uzak bağları kapsayan aile kurumu ile güçlendirilmiştir. Her aile fertlerinin davranışları üzerinde bir murakıp vazifesi görmektedir. Dolayısıyla kişi, tasvip edilmeyen bir davranışı, ailesi tarafından dışlanma riskiyle birlikte benimseyebilir. Bunun dışında ayrıca, bir kanunu çiğnemesi halinde hukuki bir yaptırıma da maruz kalabilir fakat hukuki yaptırım, yalnızca aşırı vakalarda devreye girer.

İslam'ın iktisadi değerleri müspet ve menfi olmak üzere iki kısma ayrılır. Müspet değerler, fiilin istenilen yönlerini ifade eder. Örneğin; kişi, diğer insanlarla ilişkilerinde adalet, ihsan, emanet, teâvün ve konukseverlik gibi prensipleri benimsemesi gerekir. Bireysel meselelerde de istikrarlı olup iktisadi sıkıntılar esnasında sabretmesi beklenir. Haram işlere bulaşmak yerine kişi sabır ve kanaat gibi meziyetleri tercih etmelidir. Bu, çoğu müsteşrikin anladığı gibi, insanların ekonomik durumları konusunda kaderci olması gerektiği anlamına gelmez; ne olursa olsun haram-helal çerçevesinin ihlal edilmemesi gerektiği anlamına gelir. Bu çerçeve içinde her türlü faaliyet kıymetlidir.

Menfi değerlere gelince, bunlar kaçınılması gereken davranışları ifade eder. Mesela; kişi, karşılıklı ilişkilerde diğer insanları aldatmamalıdır. Aynı şekilde, hırs, *iktinaz* (servet biriktirme), *şuh* (cimrilik), zulüm (insanları haklarından mahrum etmek) de menfi değerlere örnektir.

İslam'ın iktisadi değerleri, İslam iktisadının başarılı bir şekilde işleyişi için bir ön koşuldur. Bu değerler, İslam'ın iktisadi öğretilerini uygulamak için ciddi bir çaba sarfetmeden önce bir eğitim süreci kanalıyla insanlara talim edilmelidir.

Müspet Değerler القيم الإيجابية

Adalet العدل

(12:1)

عن عبد الله بن عمرو قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن المقسطين عند الله على منابر من نور عن يمين الرحمن عز وجل وكلتا يديه يمين الذين يعدلون في حكمهم وأهليهم وما ولوا.

Abdullah b. Amr'dan^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Dikkat edin, adalet dağıtan kimseler Allah katında, Rahman'ın -azze ve celle- sağ tarafında, nurdan minbere oturacaklardır ki O'nun iki tarafı da sağdır. Bunlar (adalet dağıtan kimseler) hükümlerinde ve aileleri ile ilgili konularda adaletli davrananlardır.”

(12:2)

عن عياض بن حمار المجاشعي أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ذات يوم في خطبته ألا إن ربي أمرني أن أعلمكم ما جهلتم مما علمني يومي هذا كل مال نحلته عبدا حلال وإني خلقت عبادي حنفاء كلهم وإنهم أتتهم الشياطين فاجتالتهم عن دينهم وحرمت عليهم ما أحللت لهم وأمرتهم أن يشركوا بي ما لم أنزل به سلطانا وإن الله نظر إلى أهل الأرض فمقتهم عربهم وعجمهم إلا بقايا من أهل الكتاب وقال إنما بعثتك لأبتيك وأبتي بك وأنزلت عليك كتابا لا يغسله الماء تقرؤه نائما ويقظان وإن الله أمرني أن أحرق قريشا فقلت رب إذا يئثغوا رأسي فيدعوه خبزة قال استخرجهم كما استخرجوك واغزهم

نغزك وأنفق فسننفق عليك وأبعث جيشا نبعت خمسة مثله وقاتل بمن أطاعك من عصاك قال وأهل الجنة ثلاثة ذو سلطان مقسط متصدق موفق ورجل رحيم رقيق القلب لكل ذي قربى ومسلم وعفيف متعفف ذو عيال قال وأهل النار خمسة الضعيف الذي لا زبر له الذين هم فيكم تبعاً لا يبتغون أهلاً ولا مالاً والخائن الذي لا يخفى له طمع وإن دق إلا خانته ورجل لا يصبح ولا يمسي إلا وهو يخادعك عن أهلك ومالك وذكر البخل أو الكذب والشنظير الفحاش ولم يذكر أبو غسان في حديثه وأنفق فسننفق عليك.

İyâz b. Himâr el-Mücâşi'î'den^(ra) nakledildiğine göre, bir gün Resûlullah^(sav) hutbesinde şöyle buyurmuştur: “Dikkat edin ve şundan haberiniz olsun ki Yüce Allah^(cc) bana, sizin bilmediğiniz ve O'nun bana öğrettiği bazı şeyleri sizlere bugün öğretmemi emretti. (O^(cc) bana şöyle dedi:) ‘Onlara bahşettiğim zenginlik onlar için helaldir. Bütün kullarımı “Hanifler” (Allah'ı birleyen, muvahhidler) olarak yarattım, sonra şeytanlar onlara musallat oldular ve onları dinlerinden uzaklaştırdılar. Onlara helal kıldığım şeyleri onlara haram kıldılar. Ve hakkında hiçbir delil indirmedığım şeyleri bana ortak koşmalarını emrettiler. Şüphesiz Allah -azze ve -celle dünya ehline baktı ve onlara gazap etti. Kitap ehlinden olanlar hariç, onları Arap ve Acem diye ayırdı. Allah Teâlâ buyurdu ki: “Ben sizi imtihan etmek ve sizinle diğerlerini imtihan etmek üzere (Peygamber) gönderdim. Size ayrıca uyurken ve zayıf düştüğünüz durumlarda okumanız için su ile silinmeyecek Kitabı gönderdim.’ Şüphesiz Allah bana Kureyş'i yakmamı (öldürmemi) emretti. Bense ‘Ya Rabbi, onlar benim başımı ekmek (böler) gibi kırarlar.’ dedim. Allah da bana ‘Onların seni [yurdundan] çıkardığı gibi sen de onları [yurtlarından] çıkar. Sen onlarla savaş, biz de sana yardım edeceğiz. İnfakta bulun ki sana da infakta bulunulsun. Bir ordu gönder, ben bunun beş misli büyüklüğünde bir ordu göndereyim. Sana tabi olanlarla birlikte sana tabi olmayanlara karşı savaş. Resûlullah^(sav) şöyle buyurdu: “Cennet ehli üç sınıftır: Biri otorite sahibi, adaletli ve dürüst olup iyilik yapan kimse; bir di-

ğeri ailesine ve samimi Müslümanlara karşı merhametli ve iyi kalpli olan kimse; biri de bakması gereken kalabalık bir ailesi olduğu halde cimrilik etmeyen kimsedir. Cehennem ehli de beş sınıftır : (Şerri engellemeye) gücü olmayıp zayıf (sonucunun hayır ya da şer olduğuna aldırmadan her şeyin) peşinden giden (kaygısız) kimse, ailesi ve varlığı konusunda aldırışsız kimse, en küçük meselelerde dahi aç gözlülüğü gizlenemeyen kimse ve seni, ailen ve servetin konusunda sabah-akşam aldatan kimse.' Ayrıca râvi dedi ki: "Sonra Resûlullah^(sav) cimri ve yalancı kimse ile insanları aşağılama huyı olup bayağı ve kaba bir dili olan kimseyi de zikretmiştir." Ebû Gassân, rivayetinde "İnfakta bulun ki sana da infakta bulunulsun." kısmını zikretmemiştir.

İhsân الإحسان

(12:3)

عن عبد الرحمن بن شماسة قال أتيت عائشة أسألها عن شيء فقالت ممن أنت فقلت رجل من أهل مصر فقالت كيف كان صاحبكم لكم في غزاتكم هذه فقال ما نقمنا منه شيئاً إن كان ليموت للرجل منا البعير فيعطيه البعير والعبد فيعطيه العبد ويحتاج إلى النفقة فيعطيه النفقة فقالت أما إنه لا يمنعني الذي فعل في محمد بن أبي بكر أخي أن أخبرك ما سمعت من رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول في بيتي هذا اللهم من ولي من أمر أمتي شيئاً فشق عليهم فاشقق عليه ومن ولي من أمر أمتي شيئاً فرفق بهم فرفق به.

Abdurrahman b. Şimâse'nin şöyle söylediği nakledilmiştir: "Bir şey sormak üzere Hz. Âişe'ye gittim. Bana 'Sen kimlersin?' diye sordu. Ben de 'Mısırlıyım.' dedim. 'Bu savaş esnasında [Mısır'daki] emîrin size karşı tutumu nasıldı?' diye sordu, 'Bizim onunla ilgili kötü bir tecrübemiz olmadı.' dedim. 'Birimizin devesi öldüğünde ona deve, kölesini kaybettiğinde köle verirdi. Herhangi bir temel ihtiyaç malzemesine ihtiyacımız olsa bunu tedarik ederdi.' dedim.

Bunun üzerine bana şöyle söyledi: ‘Bak, kardeşim Muhammed b. Ebû Bekir’in gördüğü muamele sana şunu söylememe engel değildir. Ben bu evimde [Bu kısım İngilizce tercümede atlanmıştır.] Resûlullah’ın^(sav) şöyle dediğini işittim: ‘Allah’ım, bir kimse ümmetime yönetici olur da onlara zorluk çıkarırsa sen de ona zorluk çıkar. Bir kimse ümmetime yönetici olur da onlara hoşça muamele ederse sen de ona hoşça muamele et.’”

(12:4)

عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال الساعي على
الأرملة والمسكين كالمجاهد في سبيل الله وأحسبه قال وكالقائم لا
يفتر وكالصائم لا يفطر .

Ebû Hüreyre’den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle demiştir: “Dul kadın ve yoksul yetim kimselerle ilgilenmek için gayret edip koşturan kişi, Allah yolunda cihat eden kimse gibidir.” [Râvi şöyle demiştir] “Sanırım O, şunu da söyledi: ‘Bu kimse, sürekli namaz kılan ve iftar etmeden oruç tutan kimse gibidir.’”

(12:5)

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم كافل اليتيم
له أو لغيره أنا وهو كهاتين في الجنة وأشار مالك بالسبابة والوسطى .

Ebû Hüreyre^(ra), Resûlullah’ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Akrabası olsun veya olmasın, bir yetime bakan kimse ile ben cennette şu ikisi gibiyiz.” Mâlik işaret parmağı ile orta parmağını göstererek (açıklama yapmıştır).

(12:6)

عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه
وسلم يقول من سره أن يبسط له رزقه أو ينسأ له في أثره فليصل رحمه .

Enes b. Mâlik'ten ^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah ^(sav) şöyle buyurmuştur: “Kim rızkının artmasını veya kendisine uzun bir ömür bahşedilmesini dilerse, akrabalık bağlarını sağlam tutsun.”

(12:7)

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يقول يا نساء
المسلمات لا تحقرن جارة لجارتها ولو فرسن شاة.

Ebû Hüreyre'den ^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah ^(sav) şöyle buyurmuştur: “Ey Müslüman kadınlar! Komşunuza ikram etmek için bir koyunun paçasını dahi değersiz görmeyin.”

Yardımlaşma التعاون

(12:8)

عن أبي موسى الأشعري قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
المؤمن للمؤمن كالبنيان يشد بعضه بعضا.

عن نعمان بن بشير قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم مثل
المؤمنين في توادهم وتراحهم وتعاطفهم مثل الجسد اذا اشتكى منه
عضو تداعى له سائر الجسد بالسهر والحمى.

Ebû Mûsâ el-Eş'arî ^(ra), Resûlullah'ın ^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Mümin, diğer bir mümin için birbirini destekleyen tuğlalar gibidir.”

Nu'mân b. Beşîr ^(ra), Resûlullah'ın ^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Müminlerin birbirlerine karşı sevgi, şefkat ve muhabbetlerindeki hal, bir beden gibidir. (Bedenin) bir uzvu ağrıldığında tüm beden bu acıdan, uykusuzluk ve ateş şeklinde müteessir olur.”

(12:9)

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن الله خلق الخلق حتى إذا فرغ منهم قامت الرحم فقالت هذا مقام العائذ من القطيعة قال نعم أما ترضين أن أصل من وصلك وأقطع من قطعك قالت بلى قال فذاك لك ثم قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اقروا إن شئتم فهل عسيتم إن توليتم أن تفسدوا في الأرض وتقطعوا أرحامكم أولئك الذين لعنهم الله فأصمهم وأعمى أبصارهم أفلا يتدبرون القرآن أم على قلوب أقفالها .

عن عائشة قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الرحم معلقة بالعرش تقول من وصلني وصله الله ومن قطعني قطعه الله .

عن محمد بن جبير بن مطعم عن أبيه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال لا يدخل الجنة قاطع قال ابن أبي عمر قال سفيان يعني قاطع رحم .

Ebû Hüreyre^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: "Allah, âlemi yarattıktan sonra sıla-i rahim (kan bağı) gelerek 'Burası sıla-i rahim'i (kan bağını korumayı) kesmekten kaçınanların yeridir.' dedi. (Allah Teâlâ) 'Evet. Seni koruyan ile bağını sürdürüp seni kesen ile bağını kesmeme razı değil misin?' diye sordu. (Sıla-i rahim) 'Evet (kesinlikle) öyle.' diye cevap verdi. Bunun üzerine Allah Teâlâ: 'O halde bu (hak) sana verildi.' buyurdu." Resûlullah^(sav) sonra şöyle dedi: "İsterseniz şu ayeti okuyun: Geri dönerseniz, yeryüzünde bozgunculuk yapmaya ve akrabalık bağlarını kesmeye dönmüş olmaz mısınız? İşte bunlar, Allah'ın kendilerini lânetlediği, sağır kıldığı ve gözlerini kör ettiği kimselerdir. Onlar Kur'an'ı düşünmüyorlar mı? Yoksa kalpleri kilitli mi? (Muhammed Suresi, 47:22-24).

Hiz. Âişe'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: "Sıla-i rahim Arş'a asılıdır ve şöyle der: 'Beni koruyan Allah da [kendisi ile olan bağını] korusun. Beni kesenin Allah da [kendisi ile olan bağını] kessin."

Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'in babasından⁵⁵ naklettiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: "Sıla-i rahimi kesen cennete giremez."

(12:10)

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من نفس عن مؤمن كربة من كرب الدنيا نفس الله عنه كربة من كرب يوم القيامة ومن يسر على معسر يسر الله عليه في الدنيا والآخرة ومن ستر مسلما ستره الله في الدنيا والآخرة والله في عون العبد ما كان العبد في عون أخيه ومن سلك طريقا يلتمس فيه علما سهل الله له به طريقا إلى الجنة وما اجتمع قوم في بيت من بيوت الله يتلون كتاب الله ويتدارسونه بينهم إلا نزلت عليهم السكينة وغشيتهم الرحمة وحفتهم الملائكة وذكرهم الله فيمن عنده ومن بطأ به عمله لم يسرع به نسبه.

عن أبي هريرة أن رجلا قال يا رسول الله إن لي قرابة أصلهم ويقطعونني وأحسن إليهم ويسيئون إلي وأحلم عنهم ويجهلون علي فقال لئن كنت كما قلت فكأنما تسفهم المل ولا يزال معك من الله ظهير عليهم ما دمت على ذلك.

Ebû Hüreyre'den^(ra) nakdedildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: "Kim bir kardeşinin dünya sıkıntılarında birini giderirse, Allah da onun ahiretteki sıkıntılarını giderir. Kim sıkıntılı bir kimse için kolaylık sağlarsa Allah da ona bu dünyada da ahirette de kolaylık verir. Kim bir Müslümanın (kusurunu) gizlerse Allah da ahirette onun kusurlarını gizler. Allah kardeşlerine yardım eden kullarına yardım eder. İlim yolunda yürüyen kimsenin Allah yolunu kolaylaştırır ve o yolu cennete çıkarır. Allah'ın evlerinden birinde (camilerde) bir

55. İngilizce tercümede râvi, Cübeyr b. Mut'im'in babası gibi görünüyor fakat doğrusu Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'in babası olan Cübeyr b. Mut'im'dir (Çev.).

araya gelerek Allah'ın kitabını okuyan ve onu öğrenip öğreten kimselelere Allah huzur verir. (Allah'ın) rahmeti onları kaplar ve melekler onları kuşatır. Allah onları kendisine yakın olanlar arasında zikreder. İşlerinin kendisini yavaşlattığı kimseyi nesebi hızlandıramaz.”

Ebû Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre bir kimse şöyle demiştir: “Yâ Resûlallah, benim kendileriyle ilişkilerimi sıkı tutmak istediğim akrabalarım var fakat onlar [Sıla-i rahimi] kesiyorlar. Ben onlara iyi davranıyorum fakat onlar bana kötü davranıyorlar. Ben onlara yumuşak davranıyorum fakat onlar bana sert davranıyorlar.” Bunun üzerine Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Eğer dediğin gibiyse sen onlara (yüzlerine) sıcak küller atıyorsun [demektir]. Ayrıca sen bu yolda olduğun sürece, yanında Allah tarafından (gönderilmiş) seni onların yanında üstün kılacak bir destekçi (melek) olacaktır.”

(12:11)

عن أبي سعيد الخدري قال بينما نحن في سفر مع النبي صلى الله عليه وسلم إذ جاء رجل على راحلة له قال فجعل يصرف بصره يمينا وشمالا فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم من كان معه فضل ظهر فليعد به على من لا ظهر له ومن كان له فضل من زاد فليعد به على من لا زاد له قال فذكر من أصناف المال ما ذكر حتى رأينا أنه لا حق لأحد منا في فضل.

Ebû Saîd el-Hudrî^(ra) şöyle demiştir: “Biz, Nebî^(sav) ile yolculukta iken, bineğinin üzerinde bir kimse gelerek sağa ve sola bakınmaya başladı. (Bu sırada) Allah Resûlü^(sav) şöyle buyurdu: ‘Fazladan bir bineği olan kimse bunu bineği olmayana versin. Fazladan yiyeceği olan kimse bunu yiyeceği olmayana versin.’ [Bu şekilde] o kadar çok şey saydı ki biz fazladan sahip olduğumuz şeyler üzerinde hiçbir hakkımız olmadığını düşündük.”

(12:12)

عن أنس بن مالك قال كان أخوان على عهد النبي صلى الله عليه وسلم فكان أحدهما يأتي النبي صلى الله عليه وسلم والآخر يحترف فشكى المحترف أخاه إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال لعلك ترزق به.

Enes b. Mâlik^(ra) şöyle demiştir: “Hz. Peygamber^(sav) zamanında iki kardeş vardı. Bunlardan biri Hz. Peygamber’e^(sav) gelir, diğeri de (kardeşine bakmak için) esnaflık yapardı. [Bir gün] esnaf olan, kardeşi(nin tembelliği) hakkında Hz. Peygamber’e^(sav) şikâyetinde bulundu. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: ‘Belki de sana kardeşin vesilesiyle rızık bahşediliyordur.’”

الأمانة Güvenilirlik**(12:13)**

عن ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم التاجر الأمين الصدوق المسلم مع الشهداء يوم القيامة.

İbn Ömer’dan^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav), şöyle buyurmuştur: “Dürüst ve güvenilir tacir, kıyamette şehitler ile birlikte olacaktır.”

(12:14)

عن إسماعيل بن عبيد بن رفاعة عن أبيه عن جده أنه خرج مع النبي صلى الله عليه وسلم إلى المصلى فرأى الناس يتبايعون فقال يا معشر التجار فاستجابوا لرسول الله صلى الله عليه وسلم ورفعوا أعناقهم وأبصارهم إليه فقال إن التجار يبعثون يوم القيامة فجارا إلا من اتقى الله وبر وصدق.

İsmail b. Ubeyd b. Rifâa'nın, babasından naklettiğine göre dedesi şöyle demiştir: "Biz, Hz. Peygamber^(sav) ile birlikte (bayram) namazı için dışarı çıktık. (Hz. Peygamber) insanların alışveriş ile meşgul olduklarını görerek şöyle dedi: "Ey tacir topluluğu!" Herkes Resûlullah'a^(sav) yanıt verdi. Başlarını kaldırmak ona baktılar. (Hz. Peygamber de) şöyle buyurdu: "Allah'tan korkup iyi işler yapan ve doğru sözlü olanlar dışındaki tacirler kıyamet gününde Allah'ın asi (kulları) olarak haşrolacaklardır."

(12:15)

عن عبد الله بن دينار أنه سمع ابن عمر يقول ذكر رجل لرسول الله صلى الله عليه وسلم أنه يخدع في البيوع فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم من بايعت فقل لا خلابة فكان إذا بايع يقول لا خيابة.

Abdullah b. Dînâr, Hz. Ömer'in^(ra) şöyle söylediğini işitmiştir: "Bir adam Resûlullah'a^(sav) bir satış akdi sırasında aldatıldığını anlattı. Bunun üzerine Resûlullah^(sav) şöyle buyurdu: 'Bir akit yaptığınızda, (İslam'da) aldatma yoktur, de.' [Bundan sonra] bu adam bir alışveriş yaptığında '[İslam'da] aldatma yoktur.' demiştir."

(12:16)

عن حميد عن رجل من أهل مكة يقال له يوسف قال كنت أنا ورجل من قريش نلي مال أيتام قال وكان رجل قد ذهب مني بألف درهم قال فوقعت له في يدي ألف درهم قال فقلت للقرشي إنه قد ذهب لي بألف درهم وقد أصبت له ألف درهم قال فقال القرشي حدثني أبي أنه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول أد الأمانة إلى من ائتمنك ولا تخن من خانك.

Yûsuf şöyle demiştir: "Benimle Kureyş'ten bir kimse yetimlerin mallarından sorumluyduk. Bir kimse benden bin dirhem aldı. Daha sonra bu kimseye ait bin dirhem benim elime geçti. Kureyşli bir kim-

seye ‘O benim bin dirhemimi alarak gitti, şimdi ise (bu para) bende. (Bunu ona vermeyeceğim.)’ dedim. Kureyşli: ‘Babam bana Resûlullah’ın^(sav) şöyle söylediğini nakletti: ‘Sana verilen emaneti sahibine iade et ve seni aldatanı sen aldatma!’ dedi.”

(12:17)

عن عقبة بن عامر قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول
المسلم أخو المسلم ولا يحل لمسلم باع من أخيه بيعا فيه عيب إلا
بينه له.

Ukbe b. Âmir^(ra), Resûlullah’ın^(sav) şöyle söylediğini işitmiştir: “Müslümanlar kardeştir. Müslümanın (kardeşine) kusurlu bir şeyi, kusuru açıkça göstermeden satması doğru değildir.”

(12:18)

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم مر على صبرة طعام
فأدخل يده فيها فنالت أصابعه بللا فقال ما هذا يا صاحب الطعام
قال أصابته السماء يا رسول الله قال أفلا جعلته فوق الطعام كي يراه
الناس من غش فليس مني.

Ebû Hüreyre’den^(ra) nakledildiğine göre, [bir gün] Resûlullah^(sav) bir öbek yiyecek (mısır) görmüş ve elini bu öbeğin içine daldırdığında parmakları nemlenmiştir. Bu yiyecek öbeğinin sahibine: “Bu nedir?” diye sormuş, adam da “Yâ Resûlallah, bunlar yağmurda ıslandı.” demiştir. (Hz. Peygamber) de şöyle demiştir: “O halde neden bunları (öbeğin ıslanan kısmını) insanların görebileceği şekilde diğer yenilebilir olanların yanına koymuyorsun? Aldatan [kimse], benden (benim ümmetimden) değildir.”

توكّل Tevekkül

(12:19)

عن عمر يقول سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول لو أنكم توكلتم على الله حق توكله لرزقكم كما يرزق الطير تغدوا خماصا وتروح بطانا.

عن حبة وسواء ابني خالد قال دخلنا على النبي صلى الله عليه وسلم وهو يعالج شيئا . فأعناه عليه . فقال لا تيأسا من الرزق ما تهزرت وءوسكما . فإن الإنسان تلده أمه أحمر ليس عليه قشر . ثم يرزقه الله عز وجل.

عن عمرو بن العاص قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (إن من قلب ابن آدم بكل واد شعبة . فمن اتبع قلبه الشعب كلها لم يبال الله بأي واد أهلكه . ومن توكل على الله كفاه الشعب.

Hız. Ömer^(ra) Resûlullah'ın^(sav) şöyle söylediğini işitmiştir: “Allah’a hakkıyla güvenirseniz sabah karnı boş bir şekilde uçup (akşam) karnları dolu olarak geri dönen kuşlara verdiği gibi size de rızık verir.”

Hâlid'in oğulları Habbe ile Sevâ' şöyle demiştir: “Biz Hız. Peygamber'i^(sav) ziyaret ettik. O sırada bir şey ile uğraşıyordu, biz de ona yardım ettik. Bize: ‘Yaşadığınız müddetçe rızığınız konusunda endişelenmeyin. İnsan annesinden kırmızı ve kabuksuz bir halde doğar. Daha sonra Allah onu besler...’ buyurdu.”

Amr b. el-Âs'tan^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “İnsanın çok sayıda arzusu vardır. Eğer kişi kendisini bu arzularının peşine düşmeye adarsa, onu hüsrana götüren bu arzuların Allah uzaktır. Eğer Allah'a güvenirse bu arzuları konusunda daha az endişe duyar.”

Kanaat القناعة

(12:20)

عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما قال أخذ رسول الله صلى الله عليه وسلم بمنكبتي فقال كن في الدنيا كأنك غريب أو عابر سبيل وكان ابن عمر يقول إذا أمسيت فلا تنتظر الصباح وإذا أصبحت فلا تنتظر المساء وخذ من صحتك لمرضك ومن حياتك لموتك.

Abdullah b. Ömer^(ra) şöyle demiştir: “Resûlullah^(sav) beni omzumdan tutarak şöyle dedi: ‘Dünyada bir yabancı veya yolcu gibi yaşa.’ İbn Ömer de şöyle derdi: ‘Akşama eriştiğinde sabahı bekleme, sabaha eriştiğinde de akşamı bekleme. Hastalık ve ölüm gelmeden sağlığına dikkat et.’”

(12:21)

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال إذا نظر أحدكم إلى من فضل عليه في المال والخلق فلينظر إلى من هو أسفل منه ممن فضل عليه.

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم انظروا إلى من أسفل منكم ولا تنظروا إلى من هو فوقكم فهو أجدر أن لا تزدروا نعمة الله قال أبو معاوية عليكم.

Ebü Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Sizden biri zenginlik ve yaratılış bakımından kendinden üstün olanlara baktığında, bu konuda kendinden düşük olan ve (onlara nispeten) kendinin üstün olduğu kimselere de baksın.”

Ebü Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Sizden daha üstün olanlara bakmaktansa daha düşük olanlara bakın. Zira bu (sizden üstün olanlara bakmak) (Allah tarafından size bahşedilen) nimetleri önemsiz görmenize sebep olur.”

(12:22)

عن عبد الله بن عمرو بن العاص أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال قد أفلح من أسلم و رزق كفافا، وقنعه الله بما آتاه.
عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اللهم اجعل رزق آل محمد قوتا .

Abdullah b. Amr b. el-Âs'tan^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Müslüman olup kendisine yetecek kadar rızık verilen ve kendisine Allah tarafından bahşedilene kanaat getiren kimse kurtuluşa ermiştir.”

Ebü Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle dua ederdi: “Allah'ım, Muhammed'in ailesinin rızkını yaşamlarını sürdürmeye yetecek kadar ver.”

(12:23)

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من يأخذ عني هؤلاء الكلمات فيعمل بهن أو يعلم من يعمل بهن فقال أبو هريرة فقلت أنا يا رسول الله فأخذ بيدي فعد خمسا وقال اتق المحارم تكن أعبد الناس وارض بما قسم الله لك تكن أغنى الناس وأحسن إلى جارك تكن مؤمنا وأحب للناس ما تحب لنفسك تكن مسلما، ولا تكثر الضحك، فإن كثرة الضحك تميت القلب.

Ebü Hüreyre^(ra) şöyle demiştir: “Resûlullah^(sav): ‘Bu kelimeleri kim benden öğrenir ve buna uygun davranır ya da bunları uygulayacak kimselere kim aktarır?’ diye sordu, ben de: ‘Ben [yaparım] yâ Resûlallah.’ dedim. Bunun üzerine elimi tuttu ve beş şey sayarak şöyle dedi: ‘Haramlardan kaçın ki insanların en çok ibadet edeni olasın. Allah'ın sana bahsettiklerine kanaat et ki insanların en zengini olasın. Komşuna iyi davran ki (iyi) bir mümin olasın. Kendin için istediğini başkaları için de iste ki (iyi) bir Müslüman olasın. Çok fazla gülme zira çok gülmek, kalbi öldürür.’”

Sabır الصبر

(12:24)

عن صهيب قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم عجباً لأمر المؤمن إن أمره كله خير وليس ذاك لأحد إلا للمؤمن إن أصابته سراء شكر فكان خيراً له وإن أصابته ضراء صبر فكان خيراً له.

Suheyb^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Müminin durumu ilginçtir. Zira her işinde hayır vardır. Bu durum müminler dışında hiç kimse için söz konusu değildir. Çünkü mümin kendisini mutlu edecek bir şey olduğunda (Allah'a) şükreder, böylece onun için bir hayır olur. Eğer bir sorunla karşılaşır sabrederse (ve sabırla katlanırsa) bunda da onun için bir hayır vardır.”

(12:25)

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم مثل المؤمن كمثل الزرع لا تزال الريح تميله ولا يزال المؤمن يصيبه البلاء ومثل المنافق كمثل شجرة الأرز لا تهتز حتى تستحص.

Ebû Hüreyre^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Mümin, rüzgârın sallayıp durduğu (başağındaki) ekin gibidir. Ekini rüzgâr sallar durur. Mümine de musibetler isabet eder durur. Münafık ise erz ağacı gibidir; kesilmediği sürece sallanmaz.”

(12:26)

عن عبد الله قال دخلت على رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو يوعك فمستسته بيدي فقلت يا رسول الله إنك لتوعك وعكا شديدا فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم أجل إنني أوعك كما يوعك رجلان منكم قال فقلت ذلك أن لك أجرين فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم أجل ثم قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ما من مسلم يصيبه أذى من

مرض فما سواه إلا حط الله به سيئاته كما تحط الشجرة ورقها وليس في حديث زهير فمستته بيدي.

عن الأسود قال دخل شباب من قريش على عائشة وهي بمنى وهم يضحكون فقالت ما يضحكم قالوا فلان خر على طناب فسطاط، فكادت عنقه أو عينه أن تذهب فقالت لا تضحكوا فإني سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ما من مسلم يشاك شوكة فما فوقها إلا كتبت له بها درجة ومحيت عنه بها خطيئ.

عن أبي هريرة قال لما نزلت من يعمل سوءًا يجز به بلغت من المسلمين مبلغًا شديدًا فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم قاربوا وسددوا ففي كل ما يصاب به المسلم كفارة حتى النكبة ينكبها أو الشوكة يشاكها قال مسلم هو عمر بن عبد الرحمن بن محيصن من أهل مكة.

عن جابر بن عبد الله أن رسول الله صلى الله عليه وسلم دخل على أم السائب أو أم المسيب فقال ما لك يا أم السائب أو يا أم المسيب تترففين قالت الحمى لا بارك الله فيها فقال لا تسبي الحمى فإنها تذهب خطايا بني آدم كما يذهب الكير خبث الحديد.

عن عطاء بن أبي رباح قال قال لي ابن عباس ألا أريك امرأة من أهل الجنة قلت بلى قال هذه المرأة السوداء أتت النبي صلى الله عليه وسلم قالت إني أصرع وإني أتكشف فادع الله لي قال إن شئت صبرت ولك الجنة وإن شئت دعوت الله أن يعافيك قالت أصبر قالت فإني أتكشف فادع الله أن لا أتكشف فدعا لها.

Abdullah [b. Mes'ûd]^(ra) şöyle demiştir: “Resûlullah’ın^(sav) yüksek ateşi varken, onu ziyaret ettim. Elimle vücuduna dokunarak ‘Yâ Resûlallah, ateşin çok yüksek.’ dedim. Bana: ‘Evet, öyle. Size kıyasla da-

ha ağır bir rahatsızlık geçiriyorum.’ dedi. Ben de ‘Bunun sebebi sana iki misli ecir olması mıdır?’ diye sordum. Bunun üzerine şöyle dedi: ‘Bir Müslüman rahatsızlandığında küçük günahları (sonbaharda) yaprakların dökülmesi gibi dökülür.’” Zübeyr’den nakledilen rivayette şu ifadeler bulunmamaktadır: “Elimle vücuduna dokundum.”

Esved’den nakledildiğine göre Kureyş’ten bazı gençler Mina’dayken Hz. Âişe’yi^(ra) ziyarete geldiler. (Gençler) gülüyorlardı, Hz. Âişe de: “Sizi böyle güldüren nedir?” diye sordu. “Falan kimse çadır ipine takıldı. Az kalsın boynunu kıracak veya gözünü kaybedecekti.” dediler. [Hz. Âişe] şöyle konuştu: “Gülmeyin. Zira ben Resûlullah’ı^(sav) şöyle söylerken işittim: ‘Bir Müslümanın (ayağına) bir diken veya bundan daha ciddi bir şey batsa kendisine (daha yüksek) bir derece verilir ve günahları silinir.’”

Ebû Hüreyre’den^(ra) nakledildiğine göre, ...kim bir kötülük yaparsa onun cezasını görür... ayeti (Nisa Sûresi, 4:123) nazil olup Müslümanlara tebliğ edildiğinde Müslümanlar endişeye kapıldılar. Bunun üzerine Resûlullah^(sav) şöyle buyurdu: “Bir musibetle karşılaştığınızda mutedil ve dayanıklı olun zira [musibetler] yolda ayağının takılması veya bir dikenin batması dahi Müslüman için bir kefarettir.” Müslim, Ömer b. Abdurrahman b. Muhaysin’in Mekkelilerden biri olduğunu söylemiştir.

Câbir b. Abdullah’tan nakledildiğine göre Resûlullah^(sav), Ümmü Saîb veya Ümmü Müseyyib’i ziyaret etmiş ve “Ümmü Saîb veya Ümmü Müseyyib, neden titriyorsun?” diye sormuştur. O da: “Humma sebebiyle [titriyorum], Allah ona bereket vermesin.” demiş, bunun üzerine (Resûlullah^(sav)) şöyle buyurmuştur: “Hummaya sövme. Çünkü o, âdemoğullarının günahlarını demirin pasını gidermesi gibi giderir.”

Atâ b. Ebû Rebâh şöyle demiştir: “İbn Abbas^(ra) bana ‘Sana cennet (ehlinden) bir kadın göstereyim mi?’ dedi, ben de ‘Evet’ dedim. Şöyle dedi: ‘İşte şu siyahi kadın, bir gün Hz. Peygamber’e^(sav) gelerek şöyle dedi: ‘Ben sara hastalığından muzdaribim, (nöbet esnasında kıyafetlerim) açılıyor. Benim için Allah’a dua et.’ Bunun üzerine (Hz. Peygamber^(sav)) ‘Gücünün yettiği kadar dayan, [böylece nihayetinde] cennete girersin. Fakat dilersen dua et ki Allah seni iyileştirsin.’ Ka-

dın ise şöyle dedi: 'Ben dayanmaya hazırım fakat (tahammülü mümkün olmayan sorun şu ki) [nöbet esnasında kıyafetlerim] açılıyor. Allah'a dua et, [kıyafetim] açılmasın.' dedi, (Hz. Peygamber^(sav) de onun için dua etti.”

(12:27)

عن أبي زر عن النبي صلى الله عليه وسلم قال الزهادة في الدنيا ليست كتحریم الحلال ولا إضاعة المال ولكن الزهادة في الدنيا أن لا تكون بما في يدك أوثق مما في يد الله وأن تكون في ثواب المصيبة إذا أنت أصبت بها أرغب فيها لو أنها أبقيت لك.

Ebû Zer'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Züht [dünyadan yüz çevirmek] helal şeyleri haram kılmak veya servetini savurmak değildir. Züht, kişinin kendi elinde olana, Allah'ın elinde olandan [imkânlardan ve nimetlerden] daha fazla güvenmemesi ve başına bir musibet gelip sıkıntılı olduğu zaman bundan ecir ummasıdır.”

(12:28)

عن أبي عبد الرحمن الحبلي يقول سمعت عبد الله بن عمرو بن العاص وسأله رجل فقال ألسنا من فقراء المهاجرين فقال له عبد الله ألك امرأة تأوي إليها قال نعم قال ألك مسكن تسكنه قال نعم قال فأنت من الأغنياء قال فإن لي خادما قال فأنت من الملوك قال أبو عبد الرحمن وجاء ثلاثة نفر إلى عبد الله بن عمرو بن العاص وأنا عنده فقالوا يا أبا محمد إنا والله ما نقدر على شيء لا نفقة ولا دابة ولا متاع فقال لهم ما شئتم إن شئتم رجعتم إلينا فأعطيناكم ما يسر الله لكم وإن شئتم ذكرنا أمركم للسلطان وإن شئتم صبرتم فإني سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول إن فقراء المهاجرين يسبقون الأغنياء يوم القيامة إلى الجنة بأربعين خريفا قالوا فإنا نصبر لا نسأل شيئا.

Abdurrahman el-Hubelî şöyle demiştir: “Bir adamın Abdullah b. Amr b. el-Âs’a şöyle sorduğunu işittim: ‘Biz muhacirlerin en yoksullarından değil miyiz?’ Abdullah da ‘Birlikte yaşadığım bir hanımın var mı?’ diye sordu. Adam: ‘Evet.’ dedi. [Abdullah da]: ‘O halde sen zenginler arasındasın.’ dedi. Adam: ‘Benim bir kölem de var.’ deyince [Abdullah b. Amr b. el-Âs] şöyle dedi: ‘O halde sen krallar arasındasın.’”

Ebû Abdurrahman şöyle demiştir: “Abdullah b. Amr b. el-Âs ile birlikte otururken üç adam gelerek şöyle dediler: ‘Vallahi, bizim ne yiyeceğimiz, ne bineğimiz ne de malımız var.’ (Abdullah b. Amr b. el-Âs) onlara şöyle dedi: ‘Ne isterseniz yapmaya hazırım. Bize gelerseniz Allah’ın size nasip ettiği şeyleri veririz. Eğer isterseniz durumunuzdan emîre bahsederim. İsterseniz de sabredebilirsiniz. Zira ben Resûlullah’ın^(sav) şöyle buyurduğunu işittim: ‘Muhacirlerin fakirleri kıyamette zenginlerden kırk yıl daha önce cennete gireceklerdir.’ Bunun üzerine onlar şöyle söylediler: ‘O halde biz, sabır gösterip bir şey istemeyeceğiz.’”

الإيثار (Özveri) İsâr

(12:29)

عن أبي هريرة قال جاء رجل إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم، فقال إني مجهود فأرسل إلى بعض نسائه فقالت والذي بعثك بالحق ما عندي إلا ماء ثم أرسل إلى أخرى فقالت مثل ذلك حتى قلن كلهن مثل ذلك لا والذي بعثك بالحق ما عندي إلا ماء فقال من يضيف هذا الليلة رحمه الله فقام رجل من الأنصار فقال أنا يا رسول الله فانطلق به إلى رحله فقال لامرأته هل عندك شيء؟ قالت لا إلا قوت صبياني قال فعليهم بشيء فإذا دخل ضيفنا فأطفئ السراج وأريه أنا نأكل فإذا أهوى ليأكل فقومي إلى السراج حتى تطفئي قال فقعدوا وأكل الضيف فلما أصبح غدا على النبي صلى الله عليه وسلم فقال قد عجب الله من صنعكما بضيفكما الليلة.

عن أبي هريرة أن رجلا من الأنصار بات به ضيف فلم يكن عنده إلا قوته وقوت صبيانه فقال لامرأته نومي الصبية وأطفئي السراج وقربي للضيف ما عندك قال فنزلت هذه الآية ويؤثرون على أنفسهم ولو كان بهم خصاصة.

Ebü Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre bir kimse Hz. Peygamber'e^(sav) gelerek şöyle dedi: “Ben açlıktan ötürü zor durumdayım.” (Hz. Peygamber^(sav)) hemen hanımlarından birine (bu kimse için yiyecek hazırlaması için haber) gönderdi. Fakat hanımı “Seni doğruluk ile gönderene yemin olsun ki sudan başka bir şeyim yok.” dedi. Hz. Peygamber bir başka hanımından yiyecek bir şeyler istedi. O da aynı cevabı verdi. Daha sonra Resûl-i Ekrem'in öteki hanımları da: “Seni peygamber olarak gönderene yemin ederim ki, evde sudan başka bir şey yok!” diye haber gönderince, Hz. Peygamber^(sav) de bunun üzerine: “Bu konuğu bu gece ağırlayacak kimseye Allah merhamet etsin.” dedi. Ensardan bir kimse “Yâ Resûlallah, ben (ağırlarım).” dedi ve adamı evine götürerek hanımına “(Bu misafire ikram edecek) bir şeylerin var mı?” diye sordu. Hanımı: “Hayır, yalnızca çocuklarımızın yiyeceği var.” dedi. O da: “Çocukları bir şeylerle oyal. Misafir geldiğinde de lambayı kaldırarak yemek yediğimiz izlenimi ver.” dedi. Böylece oturdular ve misafirleri yemeğini yedi. Sabah olduğunda (o sahabe) Hz. Peygamber'e^(sav) geldi ve (Hz. Peygamber^(sav) de) kendisine “Bu gece misafiriniz için yaptığımızdan dolayı Allah hoşnut olmuştur.”

Ebü Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre bir kimse geceyi ensardan birinin [evinde] geçirdi. [Bu ensarının] yalnızca kendisi ve çocuklarına yetecek kadar yiyeceği dışında hiçbir şeyi yoktu. [Ensari] hanımına: “Çocukları uyumaya gönder sonra da lambayı söndürerek elinde ne varsa misafire ikram et.” dedi. İşte bu durum üzerine şu ayet nazil olmuştur: “Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler...” (Haşr Sûresi, 59:9).

كۆمەرتلىك السماحة

(12:30)

عن جابر بن عبد الله رضي الله عنهما أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال رحم الله رجلا سمحا إذا باع وإذا اشترى وإذا اقتضى.

Câbir b. Abdullah^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Satış yaparken, satın alırken ve borcunu [alacağı kimseden] isterken cömertlik gösterene [kolaylık sağlayana] Allah rahmet etsin.”

(12:31)

عن أبي رافع قال استسلف رسول الله صلى الله عليه وسلم بكرة فجاءته إبل من الصدقة فأمرني أن أقضي الرجل بكره فقلت لم أجد في الإبل إلا جملا خيارا رباعيا فقال النبي صلى الله عليه وسلم أعطه إياه، فإن خيار الناس أحسنهم قضاء.

Ebû Râfi^(ra) şöyle demiştir: “Resûlullah^(sav) (bir kimseden) genç bir deve ödünç aldı. Sonra kendisine zekâtтан bir adet devesi getirildi. Daha sonra adama genç devesini geri vermeme buyurdu. Ben de: ‘Ben genç bir deve bulamadım fakat güzel bir *rabâ'iy*e (yani dört yaşında bir deve) var.’ dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber^(sav) şöyle buyurdu: “Ona onlardan birini ver. Zira insanların en hayırlısı borcunu en iyi ödeyendir.”

القيم السلبية Menfi Değerler

الظلم Zulüm

(12:32)

عن أبي أمامة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من اقتطع حق امرئ مسلم بيمينه فقد أوجب الله له النار وحرم عليه الجنة فقال له رجل وإن كان شيئا يسيرا يا رسول الله قال وإن قضيبا من أراك.

عن عبد الله عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من حلف على يمين صبر يقتطع بها مال امرئ مسلم هو فيها فاجر لقي الله وهو عليه غضبان قال فدخل الأشعث بن قيس فقال ما يحدثكم أبو عبد الرحمن قالوا كذا وكذا قال صدق أبو عبد الرحمن في نزلت كان بيني وبين رجل أرض باليمن فخاصمته إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال هل لك بينة فقلت لا قال فيمينه قلت إذن يحلف فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم عند ذلك من حلف على يمين صبر يقتطع بها مال امرئ مسلم هو فيها فاجر لقي الله وهو عليه غضبان فنزلت إن الذين يشتررون بعهد الله وأيمانهم ثمنا قليل إلى آخر الآية.

عن علقمة بن وائل عن أبيه قال جاء رجل من حضرموت ورجل من كندة إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال الحضرمي يا رسول الله إن هذا قد غلبني على أرض لي كانت لأبي فقال الكندي هي أرضي في يدي أزعرها ليس له فيها حق فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم للحضرمي ألك بينة قال لا قال فلك يمينه قال يا رسول الله إن الرجل فاجر لا يبالي على ما حلف عليه وليس يتورع من شيء فقال ليس لك منه إلا ذلك فانطلق ليحلف فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم لما أدبر أما لئن حلف على ماله ليأكله ظلما ليلقين الله وهو عنه معرض.

Ebû Ümâme'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Kim bir Müslümanın bir hakkına (yalan yere yemin ederek) el koyarsa Allah, ona cehennem ateşini vacip, cenneti ise haram kılar.” Bir kimse Hz. Peygamber'e^(sav): “Yâ Resûlallah, önemsiz bir şey olsa da mı?” diye sormuş, O^(sav) da '(Evet) misvak ağacının ince bir dalı bile olsa [böyledir].' buyurmuştur.”

Abdullah (b. Ömer'den)^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Bir Müslümanın malını elde etmek için yalan yere yemin eden ve aslında yalancı olan kimse, Allah'ın karşısına geldiğinde

onu [Allah'ı] öfkeli bulacaktır.” Eş'as b. Kays gelerek (insanlara) şöyle demiştir: “Ebû Abdurrahman (Abdullah b. Ömer'in künyesi) size ne rivayet etti?” diye sordu. Onlar da: “Şöyle şöyle.” dediler. Bunun üzerine (Eş'as): “Ebû Abdurrahman doğru söylemiş. Bu (buyruk) benimle ilgili bir durum üzerine nazil oldu. Yemen'de benimle birlikte bir başka kimsenin daha üzerinde hak iddia ettiği bir toprak vardı. Ben (bir karar vermesi için) sorunu Hz. Peygamber'e^(sav) götürdüm. O^(sav) da: '(Seni destekleyecek) bir delilin var mı?' diye sordu. Ben: 'Hayır.' dedim. (Hz. Peygamber^(sav)): '(O halde o kişinin) yemini üzerine (karar verilecek)' dedi. Ben de: 'O zaman yemin eder.' deyince Resûlullah^(sav) şöyle buyurdu: 'Kim yalan yere yemin ederek bir Müslümanın malına el koyarsa Allah'ın karşısına geldiğinde onu öfkeli bulacaktır.' Sonrasında şu ayet nazil olmuştur: “Allah'a karşı verdikleri sözü ve yeminlerini az bir bedelle değiştirenlere...” (Al-i İmran Sûresi, 3:77).

Vâil'den nakledildiğine göre Hadramevt'ten bir adam ve Kinde'den de bir başka adam Hz. Peygamber'e^(sav) gelmişler. Hadramevt'ten gelen şöyle demiştir: “Yâ Resûlallah, bu adam benim babama ait olan toprağa el koydu.” Kinde'den gelen adam ise: “Bu benim toprağımdır, sahibi benim. Ben bu toprağı ektim. Onun burada hakkı yoktur.” demiştir. Resûlullah^(sav) Hadramevtli olana: “(Seni destekleyecek) bir delilin var mı?” diye sorduğunda adam, olumsuz cevap vermiştir. (Hz. Peygamber^(sav)) “O halde sizin meseleniz onun yemini ile çözüme kavuşturulacaktır.” deyince (Hadramevtli) şöyle demiştir: “Yâ Resûlallah, o bir yalancıdır. Neye yemin ettiğini umursamaz. Onun hiçbir şeye hürmeti yoktur.” Bunun üzerine (Resûlullah^(sav)): “Senin için bundan başka (yapacak) bir şey yok.” demiştir. [Kindeli] arkası dönmüş [giderken] Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Eğer hakkı olmadan onun malını elde etmek için yemin ettiyse, Rabbiyle buluştuğunda onu öfkeli olarak bulacaktır.”

(12:33)

عن جابر بن عبد الله أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال إن بعث
من أخيك ثمرا ح وحدثنا محمد بن عباد حدثنا أبو ضمرة عن ابن

جريح عن أبي الزبير أنه سمع جابر بن عبد الله يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لو بعث من أخيك ثمرا فأصابته جائحة فلا يحل لك أن تأخذ منه شيئاً بم تأخذ مال أخيك بغير حق.

Câbir b. Abdullah^(ra) Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu aktarmıştır: “Kardeşine meyve satarsan (Câbir b. Abdullah'ın başka bir isnat ile naklettiğine göre: ‘Kardeşine meyve satacak olursan’ şeklinde) ve bunlar bir afete uğramış olursa karşılığında [kardeşinden] bir şey alman helal olmaz. Kardeşinin parasını hakkın olmadan neden alarsın ki?”

(12:34)

عن سعيد بن زيد بن عمرو بن نفيل أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من اقتطع شبراً من الأرض ظلما طوقه الله إياه يوم القيامة من سبع أرضين.

عن سعيد بن زيد بن عمرو بن نفيل أن أروى خاصمته في بعض داره فقال دعوها وإياها فإني سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول من أخذ شبراً من الأرض بغير حقه طوقه في سبع أرضين يوم القيامة اللهم إن كانت كاذبة فأعم بصرها واجعل قبرها في دارها قال فرأيتها عمياء تلتمس الجدر تقول أصابتني دعوة سعيد بن زيد فبينما هي تمشي في الدار مرت على بئر في الدار فوقعت فيها فكانت قبره.

Saîd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle söylediğini nakletmiştir: “Kim hakkı olmadan bir karış toprağa el koyarsa, Allah ona boynunda yedi arazi taşır.”

Saîd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl^(ra), Ervâ'nın (bint Üveys) kendisiyle, evi ile ilgili (içinde bulunduğu arazinin bir kısmı konusunda) tartıştığını nakletmiştir. Saîd b. Zeyd: “Onu (kadını) bırak ve iddiandan vazgeç. Zira ben, Resûlullah'ın^(sav) şöyle dediğini işittim: ‘Kim hakkı

olmadan bir karış toprağa el koyarsa, Allah ona kıyamette boynunda yedi arazi taşıtır.” (Saîd b. Zeyd) “Allah’ım, eğer [kadın] yalan söylüyorsa onu kör et ve mezarını da evine yap.” demiştir. (Râvi) şöyle anlatmaktadır: “Ben o kadını kör olmuş ve duvarlara tutunarak yürürken gördüm, şöyle diyordu: ‘Saîd b. Zeyd’in bedduası bana isabet etti.’ [Bir gün] evinde yürürken evinin içindeki bir kuyunun içine düştü ve o kuyu onun mezarı oldu.”

(12:35)

عن أبي ذر عن النبي صلى الله عليه وسلم فيما روى عن الله تبارك وتعالى أنه قال يا عبادي إني حرمت الظلم على نفسي وجعلته بينكم محرما فلا تظالموا يا عبادي كلكم ضال إلا من هديته فاستهدوني أهدكم يا عبادي كلكم جائع إلا من أطعمته فاستطعموني أطعمكم يا عبادي كلكم عار إلا من كسوته فاستكسوني أكسكم يا عبادي إنكم تخطئون بالليل والنهار وأنا أغفر الذنوب جميعا فاستغفروني أغفر لكم يا عبادي إنكم لن تبلغوا ضري فتضروني ولن تبلغوا نفعي فتنفعوني يا عبادي لو أن أولكم وآخركم وإنسكم وكنكم كانوا على أتقى قلب رجل واحد منكم ما زاد ذلك في ملكي شيئا يا عبادي لو أن أولكم وآخركم وإنسكم وكنكم كانوا على أفجر قلب رجل واحد ما نقص ذلك من ملكي شيئا يا عبادي لو أن أولكم وآخركم وإنسكم وكنكم قاموا في صعيد واحد فسألوني فأعطيت كل إنسان مسألته ما نقص ذلك مما عندي إلا كما ينقص المخيط إذا أدخل البحر يا عبادي إنما هي أعمالكم أحصيها لكم ثم أوفيكم إياها فمن وجد خيرا فليحمد الله ومن وجد غير ذلك فلا يلومن إلا نفسه قال سعيد كان أبو إدريس الخولاني إذا حدث بهذا الحديث، جثا على ركبتيه.

Ebû Zer'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) Allah'ın -azze ve celle- şöyle buyurduğunu söylemiştir: “Ey kullarım, zulmü kendime de size de haram kıldım. Bu yüzden birbirinize zulmetmeyin. Kulla-

rım, kendisini doğru yola ilettiklerim dışında hepinizin hata yapması mümkündür. Bu yüzden benden doğru yolu göstermemi dileyin ki ben de sizi doğru yola ileteyim. Kullarım, benim doyurduklarım dışında hepiniz açsınız (muhtaçsınız). Bu yüzden benden rızık dileyin ki size vereyim. Kullarım, benim giydirdiklerim dışında hepiniz çıplaksınız (giyeceğe ihtiyacınız var). Bu yüzden benden giyecek isteyin ki sizi giydireyim. Kullarım, gece ve gündüz günah işliyorsunuz ve ben sizin günahlarınızı bağışlarım. Bu yüzden af dileyin ki sizi affedeyim. Kullarım, siz bana ne zarar verebilirsiniz ne de fayda sağlarsınız. Kullarım, sizin evveliniz, ahiriniz ve tüm insanlar, hatta cinler hep birlikte, takva sahibi bir insanın kalbi üzere olsanız, bu benim mülküme bir şey katmaz. Kullarım, sizin evveliniz, ahiriniz ve tüm insanlar, hatta cinler hep birlikte, kötü bir insanın kalbi üzere olsanız, bu benim mülkümünden bir şey eksiltmez. Kullarım, sizin evveliniz, ahiriniz ve tüm insanlar, hatta cinler hep birlikte bir yerde durup benden bir şeyler istesenez, ben de her birinize isteklerinizi versem bende olandan ancak iğnenin denize batırıldığında (ucunda kalan su) kadar eksiltir. Kullarım, kayıt altına aldığım amellerinizin karşılığını alacaksınız. Kim bir hayır görürse bunun için Allah'a hamd etsin, kim de bir şer görürse bunun için kendisi dışında kimseyi suçlamasın." Saïd, Ebû İdrîs el-Havlânî'nin bu hadisi naklemeden dizlerinin üzerine çöktüğünü söylemiştir.

(12:36)

عن جابر بن عبد الله أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال اتقوا الظلم فإن الظلم ظلمات يوم القيامة واتقوا الشح فإن الشح أهلك من كان قبلكم حملهم على أن سفكوا دماءهم واستحلوا محارمهم.

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال أتدرون ما المفلس قالوا المفلس فينا من لا درهم له ولا متاع فقال إن المفلس من أمتي يأتي يوم القيامة بصلاة وصيام وزكاة ويأتي قد شتم هذا، وقذف هذا وأكل مال هذا وسفك دم هذا وضرب هذا فيعطى هذا من

حسناته وهذا من حسناته فإن فنيت حسناته قبل أن يقضى ما عليه
أخذ من خطاياهم فطرحت عليه ثم طرح في النار.

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لتؤذن الحقوق
إلى أهلها يوم القيامة حتى يقاد للشاة الجلاء من الشاة القرناء.

Câbir b. Abdullah'tan^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “Zulmetmekten sakının. Zira zulüm, kıyamet gününde karanlık olacaktır. Cimrilikten de sakının. Zira cimrilik sizden öncekileri helak etmiş, onları birbirlerinin kanlarını dökmeye, haramlarını helal kılmaya sevketmiştir.”

Ebû Hüreyre^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle dediğini nakletmiştir: “Fakir kimdir, bilir misiniz?” (Hz. Peygamber'in^(sav) ashabı) “Bizim aramızda fakir, ne dirhemi ne de malı olan kimsedir.” dediler. (Hz. Peygamber^(sav)) “Ümmetim arasında fakir, ahiret gününde namazlarla, oruçlarla ve zekâtlarla geldiği halde (o gün hasenat sermayesini tüketmesi sebebiyle kendisini iflas etmiş olarak bulacaktır çünkü (o) insanlara sövmüş, iftira atmış, hakkı olmadan insanların malını tüketmiş, kanını dökmüş ve onları dövmüştür. Onun hasenatı (zarar verdiği) insanların hesabına yazılacaktır. Hasenatının, hesaplarının görülmesine yetmemesi durumunda ise (zarar verdiği insanların) günahları kendisine (hesabına) yüklenir ve kendisi de cehenneme atılır.”

Ebû Hüreyre^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Kıyamet gününde herkes hakkını alacaktır. Hatta boynuzsuz koyun dahi boynuzlu koyundan hakkını alacaktır.”

Fesat ve Nefret البغضاء والكراهية

(12:37)

عن أنس بن مالك أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا تبأغضوا
ولا تحاسدوا ولا تدابروا وكونوا عباد الله إخوانا ولا يحل لمسلم أن
يهجر أخاه فوق ثلاث.

عن أنس أن النبي صلى الله عليه وسلم قال لا تحاسدوا، ولا تباغضوا ولا تقاطعوا وكونوا عباد الله إخوانا حدثني علي بن نصر الجهضمي حدثنا وهب بن جرير حدثنا شعبة، بهذا الإسناد مثله وزاد كما أمركم الله.

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا تهجروا ولا تدابروا ولا تحسسوا ولا يبيع بعضكم على بيع بعض وكونوا عباد الله إخوانا.

عن أبي هريرة، قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تحاسدوا ولا تناجشوا ولا تباغضوا ولا تدابروا ولا يبيع بعضكم على بيع بعض وكونوا عباد الله إخوانا المسلم أخو المسلم لا يظلمه ولا يخذله ولا يحقره التقوى هاهن ويشير إلى صدره ثلاث مرات بحسب امرئ من الشر أن يحقر أخاه المسلم، كل المسلم على المسلم حرام، دمه، وماله وعرضه.

Enes b. Mâlik^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Kin ve kıskançlık beslemeyin. Allah'ın kulları, kardeş olun. Bir Müslümanın kardeşiyle üç gün küs kalması helal değildir.”

Enes'ten^(ra) nakledildiğine göre Nebî^(sav) şöyle buyurmuştur: “Kin ve nefret beslemeyin. Sila-i rahimi kesmeyin. Allah'ın kulları, kardeş olun. Bu hadis Şu'be tarafından aynı isnatla şu ilave ile nakledilmiştir: “Allah'ın size emrettiği gibi.”

Ebû Hüreyre'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuştur: “(İnsanlarla) aranızı soğuk tutmayın. Düşmanlık beslemeyin. Bir başkası (hâlihazırda bir alışveriş yaparken) üzerine alışverişte bulunmayın. Ey Allah'ın kulları, kardeş olun.”

Ebû Hüreyre^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Kin beslemeyin. Fiyatı arttırarak insanların alışverişini kızıştırmayın. Düşmanlık beslemeyin ve başkalarının yaptığı alışveriş üzerine alışveriş yapmayın. Ey Allah'ın kulları, kardeş olun. Müslü-

man Müslümanın kardeşidir, ona zulmetmez ve onu küçük görmez.” (Resûlullah^(sav)) kalbine üç kez işaret ederek şöyle demiştir: “Takva şuradadır. Müslüman kardeşini hor görmek bir Müslüman için büyük bir kötülüktür. Müslümanın her şeyi, din kardeşi için dokunulmazdır; kanı, malı ve onuru.”

(12:38)

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال تفتح أبواب الجنة يوم الإثنين ويوم الخميس فيغفر لكل عبد لا يشرك بالله شيئاً إلا رجلاً كانت بينه وبين أخيه شحناء فيقال أنظروا هذين حتى يصطلحا أنظروا هذين حتى يصطلحا أنظروا هذين حتى يصطلحا حديثه زهير بن حرب حدثنا جرير ح وحدثنا قتيبة بن سعيد وأحمد بن عبدة الضبي عن عبد العزيز الدراوردي كلاهما عن سهيل عن أبيه بإسناد مالك نحو حديثه غير أن في حديث الدراوردي إلا المتهاجرين من رواية ابن عبدة وقال قتيبة إلا المهتجرين.

Ebû Hüreyre^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Cennetin kapıları pazartesi ve perşembe günleri açılır. Allah’a ortak koşmayıp kardeşine karşı kin besleyenler dışında her kul affedilir ve onlara şöyle denir: ‘Bu ikisinin [cennete girmelerini], araları düzelene kadar geciktirin.’” Bu hadis, Süheyl’in babasından naklettiği, Mâlik’in isnadıyla şu farklılık ile nakledilmiştir: “Birbirlerini boykot edenler (affedilmeyecektir).”

(12:39)

عن عائشة قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن أبغض الرجال إلى الله الألد الخصم.

Hiz. Âişe'den^(ra) nakledildiğine göre Resûlullah^(sav) şöyle buyurmuş: “Allah nezdinde en aşağı insan, en çok kavga eden kimsedir.”

İstifçilik الاكتناز

(12:40)

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لعن عبد الدينار لعن عبد الدرهم.

Ebû Hüreyre^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Dinarın kulu olana lanet olsun; dirhemın kulu olana lanet olsun.”

(12:41)

عن الأحنف بن قيس قال كنت في نفر من قريش فمر أبو ذر وهو يقول بشر الكانزين بكي في ظهورهم يخرج من جنوبهم وبكي من قبل أقبائهم يخرج من جباههم قال ثم تنحى فقعد قال قلت من هذا قالوا هذا أبو ذر قال فقمتم إليه فقلت ما شيء سمعتك تقول قبيل قال ما قلت إلا شيئاً قد سمعته من نبيهم صلى الله عليه وسلم قال قلت ما تقول في هذا العطاء قال خذه فإن فيه اليوم معونة فإذا كان ثمننا لديك فدعه.

Ahnef b. Kays şöyle nakletmiştir: “Kureyş'in ileri gelenleri ile birlikteyken Ebû Zer^(ra) gelerek şöyle dedi: ‘Mallarını biriktirenlere şunu müjdele: Onların sırtları (öyle derin) dağlanacaktır ki kızgın demirler yanlarından çıkacak ve boyunları dağlandığında kızgın demirler alınlarından çıkacaktır.’ Sonra (Ebû Zer) gidip (bir yere) oturdu. Ben, onun kim olduğunu sordum, Ebû Zer olduğunu söylediler. Yanına giderek: ‘Az önce söylediğin de neydi?’ diye sordum, ‘Ben yalnızca onların Peygamberinden^(sav) duyduğumu söyledim.’ dedi. Ben: ‘Bu hediye hakkında ne dersin?’ diye sordum, şöyle cevap verdi: ‘Bugün onu al, zira bu bir yardımdır. Fakat onun bedeli senin dinin haline dönüşecek olursa, onu terk et.’”

(12:42)

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم تقيء الأرض أفلاذ كبدها أمثال الأسطوان من الذهب والفضة فيجيء القاتل فيقول في هذا قتلت ويجيء القاطع فيقول في هذا قطعت رحمي ويجيء السارق فيقول في هذا قطعت يدي ثم يدعونه فلا يأخذون منه شيئاً.

Ebû Hüreyre^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Yer bütün ciğerparelerini altından ve gümüşten sütunlar olarak kusacaktır. Sonra katil olan kimse gelerek: ‘İşte bunlar nedeniyle adam öldürdüm’ diyecektir. Sıla-i rahimi kesen de gelerek: ‘İşte bunlar nedeniyle sıla-i rahimi kestim.’ diyecektir. Hırsız da gelerek ‘İşte bunlar nedeniyle benim ellerim kesildi.’ diyecektir. Sonra da bunları [altını ve gümüşü] bırakarak bir daha da bunlardan bir şey almayacaklardır.”

(12:43)

عن عقبة بن الحارث رضي الله عنه حدثه قال صلى بنا النبي صلى الله عليه وسلم العصر، فأسرع ثم دخل البيت فلم يلبث أن خرج فقلت أو قيل له فقال كنت خلفت في البيت تبراً من الصدقة فكرهت أن أبيت فقسمته.

Ukbe b. el-Hâris^(ra) şöyle nakletmiştir: “Allah’ın Peygamberi^(sav) bize ikinci namazını kıldırdı. (Namazı bitirirken) tereddüt etti. Sonra da evine girerek içeride kalmadan hemen çıktı. Ben ona neden böyle yaptığını sordum (veya ona soruldu). Şöyle yanıtladı: ‘Evde zekât-lardan kalan bir tane altın bırakmıştım, geceyi bunu dağıtmadan geçirmek istemedim.’”

(12:44)

عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال يأتي على الناس زمان لا يبالي المرء ما أخذ منه أمن الحلال أم من الحرام.

Ebû Hüreyre^(ra) Hz. Peygamber'in^(sav) şöyle söylediğini aktarmıştır: “İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecektir ki kişi (rızkını) helal yolla mı haram yolla mı kazandığına aldıriş etmeyecektir.”

Hırs الحرص**(12:45)**

عن أبي هريرة يقول كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول اللهم إني أعوذ بك من الأربع من علم لا ينفع ومن قلب لا يخشع ومن نفس لا تشبع ومن دعاء لا يسمع.

Abbâd b. Ebû Saîd, Ebû Hüreyre'nin^(ra) şöyle söylediğini işitmiştir: “Resûlullah^(sav) şöyle dua ederdi: ‘Allah’ım, dört (şeyden) sana sığınırım: Fayda vermeyen ilimden, itaat etmeyen kalpten, doyumsuz nefisten ve kabul edilmeyen duadan.”

(12:46)

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يجتمع غبار في سبيل الله ودخان جهنم في جوف عبد أبدا ولا يجتمع الشح والإيمان في قلب عبد أبدا.

Ebû Hüreyre^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Allah yolundaki toz ile cehennem dumanı bir kulun midesinde asla bir arada bulunmaz. [Aynı şekilde] cimrilik ile iman da bir kulun midesinde bir arada bulunmaz.”

(12:47)

عن أبي هريرة يقول سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول شر ما في رجل شح هالع وجبن خالع.

Abdülaziz b. Mervân'ın Ebû Hüreyre'den^(ra) naklettiğine göre Hz. Peygamber^(sav) şöyle buyurmuştur: "İnsanda bulunan (huy)ların en kötüsü, hırslı bir cimrilik ve şiddetli bir korkaklıktır."

(12:48)

عن أبي هريرة يبلغ به النبي صلى الله عليه وسلم، قال قلب الشيخ شاب على حب اثنتين حب العيش والمال.

عن أنس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لو كان لابن آدم واديان من مال لابتغى واديا ثالثا ولا يملأ جوف ابن آدم إلا التراب، ويتوب الله على من تاب.

Ebû Hüreyre^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Yaşlı bir kimsenin kalbi iki şey konusunda genç hisseder; yaşam sevgisi ve mal sevgisi."

Enes^(ra), Resûlullah'ın^(sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Âdemoğlunun iki vadi dolu malı olsa bir üçüncü vadi dolusu daha isterdi. Âdemoğlunun karnını topraktan başka bir şey doldurmaz. Fakat Allah, tevbe eden kimsenin tevbesini kabul eder."

(12:49)

عن مطرف عن أبيه قال أتيت النبي صلى الله عليه وسلم وهو يقرأ ألهاكم التكاثر قال يقول ابن آدم مالي مالي قال وهل لك يا ابن آدم من مالك إلا ما أكلت فأفانيت أو لبست فأبليت أو تصدقت فأمضيت.⁵⁶

56. Müellifin kitapta yer verdiği metin, hadisin orijinalinden bazı farklılıklar ihtiva etmektedir (Çev.).

Mutarrif'in, babasından naklettiğine göre (babası) (bir gün) Hz. Peygamber'i^(sav) ziyarete gittiğinde (Hz. Peygamber) şu ayet ile başlayan sûreyi okuyordu: "Çokluk kuruntusu sizi o derece oyaladı ki..." (Tekasür Sûresi, 102:1). Sonra şöyle dedi: "Âdemoğlu 'malım, malım' der fakat yediğiniz, giydiğiniz veya sadaka olarak verdiğiniz dışında sizin olan bir şey yoktur."

(12:50)

عن عائشة زوج النبي صلى الله عليه وسلم أخبرته أن النبي صلى الله عليه وسلم كان يدعو في الصلاة اللهم إني أعوذ بك من عذاب القبر وأعوذ بك من فتنة المسيح الدجال وأعوذ بك من فتنة المحيا والممات اللهم إني أعوذ بك من المأثم والمغرم قالت فقال له قائل ما أكثر ما تستعيز من المغرم يا رسول الله فقال إن الرجل إذا غرم حدث فكذب ووعد فأخلف.

Hız. Peygamber'in^(sav) hanımı Hız. Âişe^(ra) şöyle demiştir: "Hız. Peygamber^(sav) şöyle dua ederdi: Allah'ım, kabir azabından sana sığınırım, Deccâl fitnesinden sana sığınırım. Hayatın ve ölümün fitnesinden sana sığınırım. Allah'ım, günah işlemekten ve borçtan sana sığınırım." Bir kimse: "Yâ Resûlallah, neden borçtan bu kadar sık (Allah'a) sığınuyorsun?" diye sormuş, O^(sav) da şöyle cevap vermiştir: "Kişi borçlandığında yalan söylemek mecburiyetinde kalır, söz verir, sözünde durmaz."

KAYNAKÇA

- Ahmad b. Hanbal, *Musnad*, Cairo: 1313 AH.
- al-Bukhârî, Muhammad b. Ismâil, *al-Jâmi'us-Sahîh*, Leiden: 1826-1868.
- al-Dâraqutnî Ali b. 'Umar, *Sunan*, Multan: t.y.
- al-Dârimî, Abû Abdullah b. Abd al-Rahmân, *Sunan*, Delhi: 1337 AH.
- Abû Dâvûd al-Tayâlisî, *Musnad*, Hyderabad: 1321 AH.
- Abû Dâvûd, Ibn Ash'âth al-Sijistânî, *Sunan*, Cairo: 1280 AH.
- al-Hâkim, *el-Mustadrak*, Haydarabad: H. 1340.
- Ibn Mâjah, Muhammad b. Yazîd al-Qazwînî, *Sunan*, Cairo: 1313 AH.
- Mâlik b. Anas, Abû Abdullah, *al-Muvatta'*, Cairo: 1229 AH.
- Muslim b. al-Hajjâj, Abu al-Husayn al-Nîsâbûrî, *al-Jâmi' us-Sahîh*, Beirut: 1334 AH.
- al-Nasaî, Abû Abd al-Rahmân b. Shu'aib, *Sunan*, Cairo: 1312 AH.
- al-Tirmidhî, Muhammad b. Isâ, *Sunan*, Bulaq: 1291 AH.
- Zeyd b. Ali, *Musnad*, Milano: 1919.

HADİSLERİN TAHRİCİ

BÖLÜM I

- (1:1)** Müslim, “İman”, 259. Ayrıca bkz.
Buhârî, “Mezâlim ve'l-Gasb”, 33;
Ebû Dâvûd, “Sünnet”, 28;
Tirmizî, “Diyet”, 20;
Nesâî, “Tahrîmü'd-dem”, 21-23;
İbn Mâce, “Hudûd”, 21;
İbn Hanbel, I, 78 (k)⁵⁷, 184, 187, 189, 190, II, 163, 193, 194
(2), 205, 206, 209, 215, 216, 221, 223, 324 (k), 339, 360 (k),
V, 294 (2).
- (1:2)** Müslim, “İman”, 260.
- (1:3)** Müslim, “Hac”, 157. Ayrıca bkz.
Ebû Dâvûd, “Menâsik”, 56;
İbn Mâce, “Menâsik”, 82;
Dârimî, “Et'ime”, 34;

57. Karşılaştırma yapınız.

Buhârî, “Hac”, 132.

- (1:4)** Müslim, “Kasâme”, 157. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Diyet”, 6, 8, 22; “Fiten”, 8; “Tevhîd”, 24;
 Ebû Dâvûd, “Hudûd”, 1;
 Tirmizî, “Diyet”, 10; “Fiten”, 1, 2;
 Nesâî, “Tahrîmü'd-dem”, 2, 5, 11, 13, 14; “Kasâme”, 6, 13;
 İbn Mâce, “Hudûd”, 1; “Fiten”, 2;
 Dârimî, “Hudûd”, 2;
 İbn Sa'd, *Tabakât*, 3. Bölüm, s. 46, 48, 132, 133, 8. Bölüm, s. 227;
 İbn Hanbel, I, 61, 63, 65, 70, 163, 166, 167, 230, 382, 428, 444, 465, II, 277, 360, III, 80, 313, 371, 410, 485, 491, V, 30, 37 (2), 39, 68, 72, 113 (2), 288, 411, 412 (k), 425, VI, 58, 181 (2), 205, 214;
 Tayâlisî, *Müsned*, 72., 289., 1543. hadisler;
 İbn Hişâm, *es-Sîre*, s. 968;
 Vâkıdî, *Kitâbü'l-megâzî*, s. 430, 432.
- (1:5)** Ebû Dâvûd, “Büyü”, 32. Ayrıca bkz.
 Tirmizî, “Ahkâm”, 29;
 İbn Mâce, “Ruhûn”, 13;
 Tayâlisî, *Müsned*, 960. Hadis.
- (1:6)** Tirmizî, “Büyü”, 60;
 Buhârî, “Lukata”, 8;
 Müslim, “Lukata”, 12, 13.
- (1:7)** İbn Mâce, “Ruhûn”, 16. Ayrıca bkz.
 İbn Mâce, “Ticârât”, 68;
 Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 85;
 İbn Hanbel, III, 85, V, 364.

BÖLÜM II

- (2:1)** Müslim, “Cennet”, 66. Ayrıca bkz.
İbn Hanbel, III, 19 (k), 61, IV, 228, 229 (3), V, 61 (2).
- (2:2)** Müslim, “Sulh”, 2. Ayrıca bkz.
Tirmizî, “Zühd”, 13-15;
İbn Mâce, “Zühd”, 3;
Dârimî, “Rikak,” 27 (k);
İbn Sa’d, *Tabakât*, 1. Bölüm, s. 159.
İbn Hanbel, I, 239, II, 338, III, 365, 452 (k), IV, 94, 174, 229, 230 (2).
- (2:3)** Tirmizî, “Zühd”, 44. Ayrıca bkz.
İbn Hanbel, I, 301, 391, 441;
Tayâlisî, *Müsned*, 277. Hadis.
- (2:4)** Müslim, “Zekât”, 154. Ayrıca bkz.
Tirmizî, “Zühd”; 44, “Sıfatu’l-kıyâmet”, 30;
İbn Mâce, “Zühd”, 9;
İbn Hanbel, II, 261, 315, 389, 438, 443, 539, 540.
- (2:5)** Müslim, “Talak”, 35. Ayrıca bkz.
Buhârî, “Mezâlim ve’l-gasb”, 25; “Fezâilü’l-Kur’ân”, 66. Sure, 2; “Nikâh”, 83; “Libas”, 31.
İbn Hanbel, I, 24, 33.
İbn Sa’d, *Tabakât*, V, 131.
Tayâlisî, *Müsned*, 23. Hadis.
- (2:6)** Müslim, “Ferâiz”, 1. Ayrıca bkz.
Buhârî, “Hac”, 44; “Megâzi”, 48; “Ferâiz”, 26;
Ebû Dâvûd, “Ferâiz”, 10;
Tirmizî, “Ferâiz”, 15 (k), 16;
İbn Mâce, “Ferâiz”, 6;

Dârimî, "Ferâiz", 29;

Mâlik, "Ferâiz", 10-12 (k), 13, 14;

İbn Hanbel, II, 178, 195, V, 200, 201, 202, 208 (2), 209 (k),
230, 236 (k);

İbn Sa'd, *Tabakât*, 1. Bölüm, s. 79 (k).

Tayâlisî, *Müsned*, 568., 631. Hadisler;

Vâkıdî, *Kitâbü'l-megâzi*, s. 339;

Zeyd b. Ali, *Müsned*, 898. Hadis.

(2:7) Müslim, "Ferâiz", 2. Ayrıca bkz.

Buhârî, "Ferâiz", 15;

Ebû Dâvûd, "Ferâiz", 7;

İbn Mâce, "Ferâiz", 10;

Dârimî, "Ferâiz", 28;

İbn Hanbel, I, 292, 313, 325.

(2:8) Müslim, "Ferâiz", 5. Ayrıca bkz.

Buhârî, "Ferâiz", 1;

Ebû Dâvûd, "Ferâiz", 2, 3;

Tirmizî, "Ferâiz", 7;

İbn Mâce, "Ferâiz", 5;

Vâkıdî, *Kitâbü'l-megâzi*, 147.

(2:9) Tirmizî, "Vasiyet", 5. Ayrıca bkz.

Ebû Dâvûd, "Vasiyet", 6;

Nesâî, "Nahl", 5;

İbn Mâce, "Vasiyet", 5;

Dârimî, "Vasiyet", 28;

İbn Hanbel, IV, 186 (3), 187 (3), 238 (4), 239, V, 266;

İbn Sa'd, *Tabakât*, 2. Bölüm, s. 131;

Tayâlisî, *Müsned*, 1127., 1217. Hadisler.

- (2:10)** Müslim, “Vasiyet”, 5, 11. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Vasiyet”, 23; “Megâzî”, 77; “Nafaka”, 1; “Merdâ”, 13, 16; “Ferâiz”, 6;
 Ebû Dâvûd, “Vasiyet”, 2;
 Tirmizî, “Cenâiz”, 6; “Vasiyet”, 1;
 Nesâî, “Cenâiz”, 65; “Nahl”, 3;
 İbn Mâce, “Vasiyet”, 4;
 Dârimî, “Vasiyet”, 6-8 (k), 7;
 Mâlik, “el-Emr bi'l-vasiye”, 4;
 İbn Hanbel, I, 168, 171, 172 (3), 174, 176, 179, 184, 185, 230 (k), 233 (k), III, 372, 453, 502, IV, 60, V, 67;
 Tayâlisî, *Müsned*, 194, 195, 208, 1742;
 Vâkîdî, *Kitâbü'l-megâzî*, s. 433;
 İbn Sa'd, *Tabakât*, 3. Bölüm, s. 102.
- (2:11)** Müslim, “Vasiyet”, 20. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Vasiyet”, 22;
 İbn Mâce, “Vasiyet”, 8;
 Ebû Dâvûd, “Vasiyet”, 8;
 İbn Hanbel, “Vasiyet”, II, 186, 215.
- (2:12)** Buhârî, “Vasiyet”, 22. Ayrıca bkz.
 İbn Mâce, “Vasiyet”, 8;
 Ebû Dâvûd, “Vasiyet”, 8;
 İbn Hanbel, “Vasiyet”, II, 186, 215.
- (2:13)** Müslim, “Hibe”, 13, 18. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Hibe”, 12, 13; “Şehadet”, 9;
 İbn Mâce, “Hibe”, 1;
 Ebû Dâvûd, “Buyû”, 83;
 Tirmizî, “Ahkâm”, 30;
 Nesâî, “Nahl”, 1;

Mâlik, "Akdiye", 39;

İbn Hanbel, IV, 268 (4), 269, 270 (2), 275 (2), 276, 278, 375;

Tayâlisî, *Müsned*, 789. Hadis.

(2:14) Muslim, "Hibe", 1. Ayrıca bkz.

Buhârî, "Hibe", 14, 30; "Cihâd ve Siyer", 137; "Hiyel", 14;

İbn Mâce, "Hibe", 2, 5; "Sadaka", 1;

Ebû Dâvûd, "Büyü", 81;

Tirmizî, "Büyü", 62; "el-Velâ ve'l-hibe", 7;

Nesâî, "Hibe", 2-4; "Rukbâ", 2;

Mâlik, "Akdiye", 42;

İbn Hanbel, I, 54, 217, 237, 250 (2), 280, 289, 291 (2), 327, 339, 342 (2), 345, 349, II, 27, 78, 175, 182, 208, 259, 430, 492;

Tayâlisî, *Müsned*, 789. Hadis.

(2:15) Müslim, "Lukata", 1-4. Ayrıca bkz.

Buhârî, "Lukata", 2-4; "Edeb", 75;

İbn Mâce, "Lukata", 1;

Ebû Dâvûd, "Lukata", 4 (k), 18, 20;

İbn Hanbel, II, 180, 186, 203, IV, 115, 116, 117.

(2:16) Müslim, "Lukata", 8. Ayrıca bkz.

Buhârî, "Cezâü's-sayd", 9, 10; "Buyü", 28; "Şürb", 12; "Lukata", 1-4, 7, 9-11; "Talak", 78; "Edeb", 75;

İbn Mâce, "Lukata", 1, 2;

Ebû Dâvûd, "Lukata", 1-10 (k), 17; "Edeb", 75;

Tirmizî, "Ahkâm", 35;

Nesâî, "Zekât", 28;

Mâlik, "Akdiye", 46, 48;

İbn Hanbel, II, 180, 203, 207, IV, 116, 117 (k), 161, 173, 266 (2), V, 80, 126 (2), 127 (2), 143, 193;

Dârimî, “Ru’yâ”, 58; “Buyû”, 60;
Tayâlisî, *Müsned*, 552., 1081. Hadisler.

(2:17) Müslim, “Hibe”, 24, 25, 31. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Hibe”, 32;
İbn Mâce, “Hibe”, 3;
Ebû Dâvûd, “Buyû”, 86, 87;
Nesâî, “Umrâ”, 1, 3;
Mâlik, “Akdiye”, 43, 44;
İbn Hanbel, III, 294, V, 182 (k), 189 (3);
Tayâlisî, *Müsned*, 1687. Hadis.

(2:18) Nesâî, “Rukbâ”, 2. Ayrıca bkz.

Nesâî, “Umrâ”, 1, 2, 4;
İbn Hanbel, II, 34, 73, 357, III, 293, 302, 312, 317 (k), 360,
374 (k), 381, 385, 389, 399;
Tayâlisî, *Müsned*, 1689., 1743. Hadisler.

BÖLÜM III

(3:1) İbn Mâce, “Ticârât”, 2.

(3:2) Müslim, “Kader”, 3, 4, 6, 8. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Bedü'l-halk”, 6; “Kader”, 1;
İbn Mâce, “Talak”, giriş kısmı;
Ebû Dâvûd, “Sünnet”, 16;
Tirmizî, “Kader”, 4;
İbn Hanbel, I, 374, 382, 414, 430, III, 116, 148, 397, IV, 7 (2).
Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 298, 2073.

- (3:3)** Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 539, 540.
- (3:4)** Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 544.
- (3:5)** Müslim, “Zekât”, 81. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Tevhid”, 8 (k); “Tevhid”, 23;
 İbn Mâce, “Zekât”, 28;
 Tirmizî, “Zekât”, 28;
 Nesâî, “Zekât”, 48;
 Mâlik, “Terğîb fi’s-sadaka”, 1;
 İbn Hanbel, II, 20, 39, 51, 57, 73, 331, 381 (k), 404, 418, 419, 431, V, 74, 75;
 Dârimî, “Zekât”, 34;
 Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 49, 416.
 Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1319, 1874.
- (3:6)** Müslim, “İman”, 107, 113. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Mezâlim”, 30; “Eşribe”, 1; “Hudûd”, 1, 6, 20;
 İbn Mâce, “Fiten”, 3;
 Ebû Dâvûd, “Sünnet”, 15;
 Tirmizî, “İmân”, 11;
 Nesâî, “Kasâme”, 48; “Kat‘u’s-sârik”, 1, “Eşribe”, 42, 44;
 Dârimî, “Eşribe”, 11;
 İbn Hanbel, II, 243, 317, 376, 386, 479, III, 346, IV, 352, V, 139;
 Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 823.
- (3:7)** Müslim, “Tefsir”, 30, 31. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Buyû”, 113; “İcâre”, 20; “Talak”, 51.
 Ebû Dâvûd, “Büyû”, 39;
 Dârimî, “Büyû”, 76;
 İbn Hanbel, II, 287, 332, 347, 382, 437, 454, 480, 500 (2), IV, 118, 119, 120, 140, 141 (2), 308, 309 (2), 431 (2);

Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 609, 1005;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 969, 1043, 2509, 2520, 2755.

(3:8a) Müslim, “Müzâraa”, 46-51. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Büyü”, 25, 113; “İcâre”, 20; “Talâk”, 51; “Akika”, 86, 96;

Ebû Dâvûd, “Sehv”, 62, 63;

Tirmizî, “Nikâh”, 37; “Büyü”, 46, 49, 50.

(3:8b) Bkz. Yukarıda: (3:10)

(3:8c) Müslim, “Müzâraa”, 48, 49. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Büyü”, 25, 113; “Libas”, 86, 96;

Ebû Dâvûd, “Büyü”, 38;

Tirmizî, “Büyü”, 26, 47;

Nesâî, “es-Sayd ve’z-Zebâih”, 15; “Kasâme”, 93;

İbn Mâce, “Ticârât”, 10;

Dârimî, “Büyü”, 77;

Mâlik, “İsti’zân”, 28;

İbn Hanbel, II, 299, 332, 347, 415, 500, III, 381 (k), 464, 465, IV, 140, 141, 341, V, 345 (2), 436.

(3:8d) Müslim, “Müzâraa”, 46. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Büyü”, 113; “İcâre”, 20; “Talâk”, 51; “el-İ’tisâm bi’l-kitâb ve’s-sünne”, 46;

Ebû Dâvûd, “Büyü”, 63;

Tirmizî, “Nikâh”, 37; “Tıbb”, 33;

Nesâî, “Siyâm”, 15; “Büyü”, 90;

İbn Mâce, “Ticârât”, 9;

Mâlik, “Büyü”, 68;

Dârimî, “Büyü”, 34;

İbn Hanbel, IV, 118, 119, 120.

- (3:9)** Buhârî, “Talak”, 61.
- (3:10)** Buhârî, “Büyü”, 25. Ayrıca bkz.
Müslim, “Büyü”, 113; “Libas”, 96;
İbn Hanbel, IV, 308, 309;
Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 623.
- (3:11)** Ebû Dâvûd, “Fedilü'l-Kur'ân”, 4. Ayrıca bkz.
Tirmizî, “Ahkâm”, 9;
İbn Hanbel, II, 164, 190 (2), 194, 212, 387 (2) (k), V, 261, 279;
Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 2276.
- (3:12)** Ebû Dâvûd, “Vesâyâ”, 82.

BÖLÜM IV

- (4:1)** Müslim, “Büyü”, 147, 150, 151. Ayrıca bkz.
Buhârî, “el-Hars ve'l-müzâraa”, 18 (k);
İbn Mâce, “Ruhûn”, 7, 9, 11;
İbn Hanbel, I, 281, 286, 313, 338, 349, III, 302, 304, 312, 354,
363, 369, 373, 392, 463, 464, IV, 141 (k), 169, 341;
Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 968.
- (4:2)** Müslim, “Büyü”, 148. Ayrıca bkz.
İbn Hanbel, III, 312, 463, 465.
- (4:3)** Müslim, “Büyü”, 123-126. Ayrıca bkz.
Müslim, “Büyü”, 101, 103-106, 108-120.
Buhârî, “Büyü”, 82; “Şürb (Müsâkât)”, 17; “Hibe”, 35; “Şu-
rut”, 7;
Ebû Dâvûd, “Büyü”, 30, 31;
Tirmizî, “Büyü”, 14, 55, 63, 72; “Ahkâm”, 41, 42 (k);

Nesâî, “el-Eymân ve’n-nuzûr ve’l-müzâraa”, 45, “Büyû”, 27, 32, 93;

İbn Mâce, “Ruhûn”, 7-10;

Mâlik, “Büyû”, 23-35; “Kirâü'l-ard”, 1, 10;

Dârimî, “Büyû”, 23, 72;

İbn Hanbel, I, 178, 182, 224, II, 391, 419, 484, III, 6, 8, 60, 67, 313, 356, 360, 364, 391, 392, 463, 464 (3), 465 (2), IV, 33, 140, 141, 142 (2), 143, 169, V, 185;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 965, 1782.

(4:4) Müslim, “Büyû”, 108-120. Ayrıca bkz.

Müslim, “Büyû”, 101, 103, 106;

Buhârî, “el-Hars ve’l-müzâraa”, 10; “Şûrb (Müsâkât)”, 17, “Megâzî”, 12;

Ebû Dâvûd, “Büyû”, 33;

Tirmizî, “Büyû”, 55, 72;

Nesâî, “el-Eymân ve’n-nuzûr ve’l-müzâraa”, 45;

İbn Mâce, “Ruhûn”, 8;

Dârimî, “Büyû”, 71;

İbn Hanbel, I, 234, II, 6, 11, 64, 313, 356, 360 (k), 389, 391, 392, 465, III, 338 (2) (k), 389, 399, 464, 465, IV, 140 (2), 143 (2), 341, V, 182, 187 (2);

Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 646;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1782.

(4:5) Müslim, “Büyû”, 127, 128.

(4:6) Müslim, “Büyû”, 129, 130, 131, 132, 134, 135.

(4:7) Dârimî, “Büyû”, 73. Ayrıca bkz.

İbn Hanbel, III, 395.

- (4:8)** Müslim, “Büyü”, 136, 137, 139, 143.
- (4:9)** İbn Mâce, “Ruhûn”, 12.
- (4:10)** Müslim, “Büyü”, 146.
- (4:11)** Müslim, “Büyü”, 141, 142. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “el-Hars ve'l-müzâraa”, 19, “Şurût”, 7;
 Ebû Dâvûd, “Büyü”, 30;
 Nesâî, “el-Eymân ve'n-nuzûr ve'l-müzâraa”, 45;
 İbn Mâce, “Ruhûn”, 7, 9;
 Mâlik, “Kirâû'l-'ard”, 1-5;
 Dârimî, “Büyü”, 74;
 İbn Hanbel, I, 182, III, 463, IV, 140, 142 (2) (k), 143;
 Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 965.
- (4:12)** Nesâî, “Müzâraa”, 46. Ayrıca bkz.
 İbn Hanbel, III, 464.
- (4:13)** İbn Mâce, “Ruhûn”, 11.
- (4:14)** İbn Mâce, “Zekât”, 9.
- (4:15)** Müslim, “Müzâraa”, 1-4. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “İcâre”, 22, “Hars ve'l-müzâraa”, 8, 9, 11, 17; “Şirket”,
 11; “Şurût”, 5, 14; “Farzu'l-humus”, 19; “Megâzi”, 34;
 Ebû Dâvûd, “Harac ve'l-imâre ve'l-fey”, 23, “Müzâraa”, 34;
 Tirmizî, “Ahkâm”, 41;
 Nesâî, “el-Eymân ve'n-nuzûr ve'l-müzâraa”, 46;
 İbn Mâce, “Ruhûn”, 14;
 Mâlik, “Müsâkât”, 1;
 Dârimî, “Büyü”, 70;
 İbn Hanbel, I, 250, II, 17, 22, 30, 37, 149, 157, IV, 36;
 Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 646;

Vâkidî, *Kitâbü'l-megâzî*, s. 285;

İbn Hişâm, *es-Sîre*, s. 764.

- (4:16)** Nesâî, “Sıyâm”, 29. Ayrıca bkz.
Ebû Dâvûd, “Zekât”, 13;
Tirmizî, “Zekât”, 9;
İbn Mâce, “Zekât”, 20.
- (4:17)** Buhârî, “Şûrb (Müsâkât)”, 11. Ayrıca bkz.
Ebû Dâvûd, “Zekât”, 37;
İbn Hanbel, IV, 71 (4), 73 (3).
- (4:18)** Ebû Dâvûd, “İsti’zân”, 34 (k). Ayrıca bkz.
Tirmizî, “Ahkâm”, 39;
Dârimî, “Büyü”, 65;
İbn Hanbel, I, 306.
- (4:19)** Ebû Dâvûd, “İsti’zân”, 34 (k). Ayrıca bkz. Yukarıda (4:18).
(4: 20) Buhârî, “Şûrb (Müsâkât)”, 8. Ayrıca bkz.
Buhârî, “Şûrb (Müsâkât)”, 6, 7; “Sulh”, 12; “Tefsîru’l-Kur’ân”;
12;
Ebû Dâvûd, “Akdiye”, 31;
Tirmizî, “Ahkâm”, 26; “Tefsîru’l-Kur’ân”, 13;
Nesâî, “Âdâbü’l-kudât”, 19, 27;
İbn Mâce, Mukaddime, 2;
Mâlik, “Akdiye”, 28 (k), 34;
İbn Hanbel, I, 165, IV, 4, V, 326.
- (4:21)** Buhârî, “Şûrb (Müsâkât)”, 10.
- (4:22)** Müslim, “Müzâraa”, 41. Ayrıca bkz.
Buhârî, “Müzâraa”, 2, 10; “Şehâdet”, 22; “Hiyel”, 90, 5; “Ah-
kâm”, 48;
Müslim, “Müzâraa”, 42, 43, 44;

Ebû Dâvûd, "Büyû", 61;

Tirmizî, "Büyû", 44;

Nesâî, "Büyû", 88;

İbn Mâce, "Ruhûn", 18, 19; "Ferâiz", 42;

Mâlik, "Akdiye", 29, 30;

İbn Hanbel, II, 179, 183, 221, 244, 273, 309, 360, 420, 463, 480, 482, 494, 500, 506, III, 338, 339, 417, V, 326, 112, 139, 252, 268.

(4:23) Müslim, "Müzâraa", 42. Ayrıca bkz.

Nesâî, "Büyû", 87, 93;

İbn Mâce, "Ruhûn", 16, 18;

Dârimî, "Siyer", 68;

İbn Hanbel, III, 356, 417, IV, 138;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1043, 2509.

(4:24) Müslim, "Müzâraa", 43, 44, 45. Ayrıca bkz.

Buhârî, "Şûrb (Müsâkât)", 2, 10; "Şehâdet", 22; "Hiyel", 5; "Ahkâm", 48;

İbn Mâce, "Cihâd", 42;

Mâlik, "Akdiye", 29, 30;

İbn Hanbel, II, 179, 183, 221, 244, 273, 309, 360, 420, 463, 480, 482, 494, 500, 506, V, 326, VI, 112, 139, 252, 268.

BÖLÜM V

(5:1) Müslim, "Eymân", 58. Ayrıca bkz.

Buhârî, "İtk", 15 (k), 18;

Ebû Dâvûd, "Edeb", 123;

Tirmizî, "el-Bir ve's-sıla", 40-42;

İbn Hanbel, I, 12, II, 90, 111, IV, 35, V, 168, 173 (k), 250, 258, 377;

Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 937.

- (5:2)** Müslim, “Eymân”, 59. Ayrıca bkz.
İbn Hanbel, II, 247 (2), 342.
- (5:3)** Müslim, “Eymân”, 62. Ayrıca bkz.
Buhârî, “Et’ime”, 55;
Ebû Dâvûd, “Et’ime”, 50;
Tirmizî, “Et’ime”, 44;
İbn Mâce, “Et’ime”, 19;
Dârimî, “Eşribe”, 32;
İbn Hanbel, I, 388, 446 (2), II, 245, 259, 277, 283, 299, 316,
406, 409, 430, 464, 473, 483, 505, III, 346;
Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 2369.
- (5:4)** İbn Mâce, “Ruhûn”, 3;
- (5:5)** Buhârî, “Büyû”, 106. Ayrıca bkz.
Buhârî, “İcâre”, 10;
İbn Mâce, “Ruhûn”, 4;
İbn Hanbel, II, 358, III, 59, 68, 71.
- (5:6)** Ebû Dâvûd, “İsti’zân”, 9.
- (5:7)** Buhârî, “İtk”, 17.
- (5:8)** Buhârî, “İtk”, 16. Ayrıca bkz.
Buhârî, “Vesâyâ”, 9.
- (5:9)** Buhârî, “Vesâyâ”, 9. Ayrıca bkz.
İbn Hanbel, II, 5, 54, 111, 121.

(5:10) Müslim, “İmân”, 284.

(5:11) Ebû Dâvûd, “Vesâyâ”, 30.

BÖLÜM VI

(6:1) İbn Mâce, “Ticârât”, 20. Ayrıca bkz.

İbn Hanbel, II, 174, 178, 205;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 2257.

(6:2) Ebû Dâvûd, “Büyü”, 27.

(6:3) Ebû Dâvûd, “Büyü”, 28.

(6:4) Ebû Dâvûd, “Büyü”, 29.

(6:5) İbn Mâce, “Ticârât”, 63.

BÖLÜM VII

(7:1) Buhârî, “İcâre”, 63. Ayrıca bkz.

Ebû Dâvûd, “Libas”, 42.

(7:2) Tirmizî, “Zühd”, 19. Ayrıca bkz.

İbn Hanbel, III, 443, IV, 229 (2), V, 34, 360 (k), VI, 19, 22;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 83.

(7:3) Tirmizî, “Zühd”, 34.

(7:4) Tirmizî, “Zühd”, 30.

(7:5) Tirmizî, “Zühd”, 35.

(7:6) Müslim, “Zühd”, 22-25, 28-30, 32-34, 40. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Hibe”, 21; “Farzu'l-humus”, 2; “Menâkib”, 25; “Menâkübü'l-ensâr”, 10; “Megâzî”, 29; “Tefsir”, 2, 6; “Et'ime”, 1, 6,

23, 27, 37, 41, 57; “Rikak”, 17; “el-Eymân ve’n-nuzûr”, 22;
Tirmizî, “Zühd”, 38; “Sıfatü'l-kıyamet”, 27, 31, 32, 34; “Menâ-
kıb”, 6;

Nesâî, “Dahâyâ”, 37;

İbn Mâce, “Edâhî”, 45, 48, 49,

Mâlik, “Sıfatü'n-Nebî”, 19, 28; “Nikâh”, 48.

İbn Hanbel, I, 16, 23, 50, 51, 80, 81, 90, 92, 93, 96, 97, 104,
105, 114, 118, 119, 121, 123, 126 (2), 127, 132, 133, 134,
137, 138, 146, 154, 218 (2), 313 (2), 319, II, 20, 24, 39, 40,
49, 51, 68, 82, 99 (2), 103, 114, 127, 146, 166, 169, 208, 225,
320, 419, 432, 464, 475, 477, 503, 510, 529, III, 6 (2), 13, 46
(2), 66, 95, 96, 141 (k), 147, 157, 229, 234 (k), 237, 239, 297,
322, 342, 344, 347, 383, IV, 92, 93, 96, 99, 100, 101 (2), 131
(k), 134 (2), 135, 143, 149, 150, 156, 227, 284, 287, 299 (2),
338, 427, 429 (k), 442, 443, V, 70, 260, 267, 385, 390, 396,
397, 298, 400, 404, 408, VI, 288, 324, 430;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 43, 119, 181, 182, 429, 746, 1937,
3077.

(7:20) Müslim, “Libâs”, 1. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Nikâh”, 71; “Et‘ime”, 29; “Eşribe”, 27, 28; “Libâs”,
25, 27, 45;

Ebû Dâvûd, “Eşribe”, 17;

Tirmizî, “Eşribe”, 10;

Nesâî, “Cenâiz”, 53; “Zina”, 26, 110;

İbn Mâce, “Eşribe”, 17;

İbn Mâlik, Sıfatü'n-Nebî”, 11;

İbn Hanbel, I, 321, IV, 76, 92, 95, 99, 284, 299 (2), V, 385,
390, 396, 397, 398, 400, 404, 408, 498, VI, 98, 228, 300, 302,
304, 306, 310, 322;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 429, 746, 1601.

- (7:21)** Müslim, “Eşribe”, 249. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Eşribe”, 28;
 İbn Mâce, “Eşribe”, 17;
 Dârimî, “Eşribe”, 25.
- (7:22)** Müslim, “Libâs”, 13, 15, 16.
- (7:23)** Müslim, “Libâs”, 23, 27, 31, 38, 39. Ayrıca bkz. Yukarıda (7:12).
- (7:24)** Müslim, “Libâs”, 41, 45. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Cihâd ve'l-siyer”, 91, “Libâs”, 29;
 Ebû Dâvûd, “Libâs”, 10;
 Tirmizî, “Libâs”, 2;
 Nesâî, “Zina”, 111;
 İbn Mâce, “Libâs”, 17;
 İbn Hanbel, III, 122, 127, 180, 192, 215 (2), 252, 255, 273 (3);
 Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1972, 1973;
 İbn Sa'd, *Tabakât*, c. 3, s. 72, 92.
- (7:25)** İbn Hanbel, II, 158.
- (7:26)** İbn Hanbel, II, 167. Ayrıca bkz.
 İbn Hanbel, II, 165, 171, 172, 351.
- (7:27)** Müslim, “Libâs”, 149.
- (7:28)** Müslim, “Libâs”, 123, 126, 127.
- (7:29)** Müslim, “Libâs”, 128, 129, 131. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Libâs”, 90 (k), 93; “Edeb”, 75;
 Ebû Dâvûd, “Libâs”, 44 (k), 43, 45;
 İbn Sa'd, *Tabakât*, c. 1, 105, 158; c. 8, 344 (k).
- (7:30)** Müslim, “Libâs”, 139. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Mezâlim”, 32, “Libâs”, 91 (k), 92;

Ebû Dâvûd, "Libâs", 45;

Nesâî, "Zina", 130;

İbn Mâce, "Libâs", 45;

Dârimî, "İsti'zân", 36;

İbn Hanbel, II, 145 (k), 305, 308, 478, III, 283, 486, VI, 112, 116, 247;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1423 (k), 1424.

(7:31) Müslim, "Libâs", 119. Ayrıca bkz.

Buhârî, "Büyû", 50; "Bed'ü'l-halk", 7, 17; "Enbiya", 8; "Megâzi", 12; "Nikâh", 76; "Libâs", 88, 92, 94, 95;

Ebû Dâvûd, "Tahâret", 89; "Libâs", 45;

Tirmizî, "Edeb", 44;

Nesâî, "Tahâret", 167; "es-Sayd ve'z-zebâih", 9, 11; "Zina", 130;

İbn Mâce, "Libâs", 44;

Dârimî, "İsti'zân", 37;

Mâlik, "Sifatü'l-cehennem", 6, 7, 8 (k);

İbn Hanbel, I, 80, 83, 85, 104, 107, 139, 146, 148, 150, 277, II, 305, 308, 390, 478, III, 90, IV, 28 (2), 29, 30, V, 203, VI, 142, 246, 330;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 110, 627, 1228, 1425.

(7:32) Müslim, "Libâs", 121. Ayrıca bkz.

Buhârî, "Bed'ü'l-halk", 17;

Ebû Dâvûd, "İcâbü'l-edâhi", 22;

Tirmizî, "Sayd", 17;

Nesâî, "es-Sayd ve'z-zebâih", 9;

İbn Mâce, "Sayd", 1, 2;

Mâlik, "İsti'zân", 14;

İbn Hanbel, I, 72, II, 22, 101, 113, 116, 133, 144, 326, III, 333, IV, 86, V, 54 (2), 56 (3), VI, 9, 391;

İbn Sa'd, *Tabakât*, c. 4, s. 153 (k).

- (7:33)** Müslim, "Zekât", 78. Ayrıca bkz.
 Buhârî, "Zekât", 7, 8 (k); "Tevhid", 23;
 Tirmizî, "Zekât", 28;
 Nesâî, "Zekât", 48;
 İbn Mâce, "Zekât", 28;
 Mâlik, "et-Terğîb fi's-sadaka", 1;
 Dârimî, "Salât", 34;
 İbn Hanbel, II, 20, 39, 51, 57, 83, 268, 331, 381 (k), 404, 418,
 419, 431, 471, 538, 541, V, 74, 75.
 Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 49, 416;
 Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1319, 1874.
- (7:34)** Müslim, "Salâtü'l-havf", 45, 46.
- (7:35)** Müslim, "Bir ve Sıla", 53.
- (7:36)** Müslim, "Zühd", 4, 6.
- (7:37)** Müslim, "İman", 67. Ayrıca bkz.
 Buhârî, "İman", 5, 20; "İsti'zan", 9;
 Ebû Dâvûd, "Hudûd", 130;
 Nesâî, "el-İmân ve's-şerâihî", 11;
 İbn Mâce, "Edâhî", 1;
 İbn Hanbel, II, 159, 195, III, 372, IV, 114, 385;
 Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1777, 2272.
- (7:38)** Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 489. Ayrıca bkz.
 Buhârî, "Et'ime", 1; "Eşribe", 4.
- (7:39)** Müslim, "Zekât", 72. Ayrıca bkz.
 Buhârî, "Zekât", 27;
 Ebû Dâvûd, "Zekât", 46;

Nesâî, “Zekât”, 71;

İbn Hanbel, 159.

(7:40) Müslim, “Fezâilü’s-sahâbe”, 142. Ayrıca bkz.
İbn Sa’d, *Tabakât*, c. 8, s. 78.

(7:41) Müslim, “Zekât”, 39, 40. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Temennî”, 2;

Ebû Dâvûd, “Harac ve’l-imâre ve’l-fey”, 33;

İbn Hanbel, I, 300, 301, II, 256, 316, 349, 367, 399, 419, 450,
457, 467, 506, 530, III, 16, 107, 497, IV, 82, 84, 384, V, 148,
149, 152, 160 (2), 167, 181, 333, VI, 298, 314;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 465, 1720, 2372;

İbn Sa’d, *Tabakât*, c. 2, s. 33.

(7:42) Müslim, “Zekât”, 43.

(7:43) İbn Mâce, “Cihâd”, 4. Ayrıca bkz.

Tirmizî, “Fezâilü’l-cihâd”, 4;

Dârimî, “Cihâd”, 12;

İbn Hanbel, IV, 345 (3), 346.

(7:44) Müslim, “İmâre”, 192, 194. Ayrıca bkz.

Buhârî, “el-Cihâd ve’s-siyer”, 38;

Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 11, 30;

Tirmizî, “Fezâilü’l-cihâd”, 6;

Nesâî, “Cihâd”, 44, 47, 48;

İbn Mâce, “Cihâd”, 3;

Dârimî, “Cihâd”, 26;

İbn Hanbel, I, 20, 53, III, 15, 55, 487 (2), IV, 114, 115, 116
(3), 117, V, 192, 193, 234;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 956, 1330.

- (7:45)** Buhârî, “Cihâd”, 2 (k). Ayrıca bkz.
Tirmizî, “Fezâilü'l-cihâd”, 24;
Nesâî, “Cihâd”, 7 (k), 8;
Dârimî, “Cihâd”, 6;
İbn Hanbel, III, 16, 124, 153, 251, V, 185 (k), VI, 387.
- (7:46)** Müslim, “Zekât”, 120, 121. Ayrıca bkz.
Buhârî, “Zekât”, 18, 50; “Vesâyâ”, 9; “Farzu'l-humus”, 19; “En-biyâ”, 2;
Ebû Dâvûd, “Zekât”, 28;
Tirmizî, “Zekât”, 38;
Nesâî, “Zekât”, 50, 53, 60, 93;
Mâlik, “et-Terğîb fi's-sadaka”, 8;
İbn Hanbel, I, 446, II, 4, 67, 98, 122, 152, 230, 243, 278, 288, 319, 362, 394, 434, 475, 476, 480, 524, 527, III, 329, 346, 402 (2), 403, 434 (2), 473, IV, 137, 226, V, 262 (k), 377;
Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1257, 1317.
- (7:47)** Müslim, “Zühd”, 14.
- (7:48)** Müslim, “Zühd”, 55.
- (7:49)** Müslim, “Zekât”, 82, 88. Ayrıca bkz.
Buhârî, “Zekât”, 10, 21, 22, 27, 47; “Savm”, 4;
Ebû Dâvûd, “Zekât”, 46;
Tirmizî, “el-Birr ve's-sıla”, 40;
Nesâî, “Zekât”, 62,63;
İbn Mâce, “Zekât”, 28;
Mâlik, “et-Terğîb fi's-sadaka”, 12;
Dârimî, “Zekât”, 24;
Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 110;
İbn Sa'd, *Tabakât*, c. 4, s. 110.

- (7:50)** Müslim, “Zekât”, 94. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Zekât”, 28; “el-Cihâd ve’s-siyer”, 89; “Talâk”, 24; “Li-bâs”, 28;
 Nesâî, “Zekât”, 61;
 İbn Hanbel, II, 256, 389, 522.
- (7:51)** Müslim, “Zekât”, 92. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Hibe”, 35;
 Ebû Dâvûd, “Zekât”, 42;
 Tirmizî, “el-Birr ve’s-sıla”, 37;
 İbn Hanbel, I, 463, II, 160, 194, 242, 358, 483, IV, 272, 284, 286, 296, 300, 304, V, 77.
- (7:52)** Müslim, “Zekât”, 97. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Zekât”, 14;
 Nesâî, “Zekât”, 47.
- (7:53)** Müslim, “Zekât”, 99, 100, 101. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Zekât”, 17, 25, 26; “Büyü”, 12; “İcâre”, 10; “Vekâlet”, 15; “Hibe”, 15; “Menâkıbü’l-ensâr”, 23 (k); “Nafaka”, 5;
 Ebû Dâvûd, “Zekât”, 44;
 Tirmizî, “Zekât”, 34;
 Nesâî, “Zekât”, 57, 67;
 İbn Mâce, “Ticârât”, 65;
 İbn Hanbel, VI, 44, 99, 278 (k), 353 (2), 354 (2), 363.
- (7:54)** Müslim, “Zekât”, 105. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Mezâlim”, 18; “Nafaka”, 5, 9, 14; “el-Eymân ve’n-nuzûr”, 3; “Ahkâm”, 14, 28; “Nikâh”, 68, 84, 86;
 Ebû Dâvûd, “Savm”, 74; “Büyü”, 79, 84, 88;
 Tirmizî, “Zekât”, 34; “Savm”, 65;
 Nesâî, “Zekât”, 58; “Umrâ”, 5; “Âdâbü’l-kudât”, 31;
 İbn Mâce, “Siyâm”, 53; “Hibe”, 6;

Dârimî, “Sayd”, 20; “Nikâh”, 54; “Talak”, 65; “en-Nuzûr ve'l-eymân”, 6;

İbn Hanbel, II, 316, 444, 464, 476, 500, III, 80, 84, V, 267 (k), 326, VI, 39, 50, 206, 225;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1127, 1951, 2267;

Vâkıdî, *Kitâbü'l-megâzî*, s. 339;

İbn Sa'd, *Tabakât*, c. 8, s. 172.

(7:55) Müslim, “Zekât”, 103, 104.

(7:56) Müslim, “el-Birr ve's-sıla”, 86. Ayrıca bkz.

İbn Hanbel, II, 235, 438.

(7:57) İbn Hanbel, IV, 147.

(7:58) Tirmizî, “Zühd”, 17.

(7:59) Müslim, “Fezâilü's-sahâbe”, 67. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Vesâyâ”, 2, 3, “Megâzî”, 77, “Nafaka”, 1, “Eşribe”, 13, 16, “Kefâlet”, 3, 6;

Müslim, “Fezâilü's-sahâbe”, 68;

Ebü Dâvûd, “Vesâyâ” 2;

Tirmizî, “Cenâiz”, 6, “Vesâyâ”, 1;

Nesâî, “Vesâyâ”, 3;

İbn Mâce, “Vesâyâ”, 4;

Mâlik, “el-Emr bi'l-vasiyye”, 4;

Dârimî, “Vesâyâ”, 6-8 (k), 17;

İbn Hanbel, I, 168, 171, 172 (3), 173, 174, 176, 179, 184, 185, 330 (k), 233 (k), III, 372, 453, 502, IV, 60;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 194, 195, 208, 1742;

Vâkıdî, *Kitâbü'l-megâzî*, s. 433.

(7:60) Müslim, “Hibe”, 18. Ayrıca bkz.

Buhârî, “el-Eymân ve'n-nuzûr”, 24;

Ebû Dâvûd, “el-Eymân ve’n-nuzûr”, 23;
 Nesâî, “el-Eymân ve’n-nuzûr ve’l-müzâraa”, 36, 37;
 İbn Hanbel, II, 454 (k), 456.

- (7:61)** Müslim, “Zekât”, 47, 51, 53-57, 59, 61. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Zekât”, 44, 48, “Vesâyâ”, 10, 13, 17, 26, “Nafaka”, 13,
 “Kefâlet”, 2;
 Ebû Dâvûd, “Zekât”, 34, “Talak”, 16;
 Tirmizî, “Vitr”, 27;
 Nesâî, “Zekât”, 54, 60, 82;
 İbn Mâce, “Zekât”, 24, 28;
 Mâlik, “et-Terğîb fi’s-sadaka”, 2;
 Dârimî, “Zekât”, 23, 37;
 İbn Hanbel, II, 152, 273, 476, 480, 501, 524, 527, IV, 17, 18
 (4), V, 262, 416;
 Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 407.
- (7:62)** Müslim, “Zekât”, 117. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Zekât”, 11, 18, “Vesâyâ”, 7, “Nafaka”, 2;
 Ebû Dâvûd, “Zekât”, 40, 41, “Vesâyâ”, 3;
 Tirmizî, “Zekât”, 28;
 Nesâî, “Zekât”, 60, “Vesâyâ”, 1, 9;
 İbn Mâce, “Sadaka”, 19, “Vesâyâ”, 3;
 Dârimî, “Zekât”, 37;
 İbn Hanbel, II, 231, 245, 250, 252, 278, 415, 434 (k), 436,
 447, III, 411, V, 178, 265, 269 (k), 279, 284, VI, 8.
- (7:63)** Müslim, “Zekât”, 110, 113.
- (7:64)** Müslim, “Zekât”, 115. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Zekât”, 13, 16;
 Nesâî, “Zekât”, 68;
 İbn Hanbel, II, 439, III, 124;

Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 409;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 2462.

(7:65) Müslim, “İmân”, 195.

BÖLÜM VIII

(8:1) Tirmizî, “Büyü”, 73. Ayrıca bkz.

Ebû Dâvûd, “Büyü”, 51.

(8:2) Müslim, “Müzâraa”, 157, 158. Ayrıca bkz.

Ebû Dâvûd, “Büyü”, 44;

Tirmizî, “Büyü”, 65;

Nesâî, “Büyü”, 15, 16, 18, 20;

İbn Mâce, “Ticârât”, 14;

Mâlik, “Büyü”, 96, 97;

İbn Hanbel, I, 21, II, 108 (3), 155, 274, 277, 287, 288, 319, 379, 410, 420, 460, 487, 501, 512, 525, III, 59, 68, 71, 453, (4) (k), V, 27, VI, 400;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 55, 928, 1184, 2522.

(8:3) Müslim, “Büyü”, 33, 36, 40, 41, 44, 45, 47. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Büyü”, 49, 51 (k), 54, 55;

Ebû Dâvûd, “Büyü”, 65;

Tirmizî, “Büyü”, 56;

Nesâî, “Büyü”, 54, 55;

İbn Mâce, “Ticârât”, 37;

Mâlik, “Büyü”, 40, 46-49;

Dârimî, “Büyü”, 25;

İbn Hanbel, I, 56, 215, 221, 252, 270, 356, 368, 369, II, 46, 59, 63, 73, 79, 108, 111, 329, 337, 349, III, 327, 392, 403;

Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 556, 557;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1318, 1887, 2602.

- (8:4)** Müslim, “Büyü”, 38, 39, 42, 43. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Büyü”, 49, 56, 72;
 Ebû Dâvûd, “Büyü”, 43;
 Nesâî, “Büyü”, 56;
 İbn Mâce, “Ticârât”, 38;
 İbn Hanbel, I, 56 (k), II, 7, 15, 21, 53, 112, 135, 142, 150, 157, V, 191.
- (8:5)** Müslim, “Büyü”, 58, 60, 61, 67, 71. Ayrıca bkz.
 Müslim, “Müzâraa”, 14, 101, 103-105, 108;
 Buhârî, “Büyü”, 83, 85-87, 93 (k), “Selem”, 3, 4, “Şürb (Müsâkât)”, 17;
 Ebû Dâvûd, “Büyü”, 22 (k), 25;
 Tirmizî, “Büyü”, 15;
 Nesâî, “Büyü”, 27, 28, 34, 39, “el-Eymân ve’n-nuzûr ve’l-müzâraa”, 45;
 İbn Mâce, “Ticârât”, 32;
 Mâlik, “Büyü”, 10, 11 (k), 12, 49, 55;
 Dârimî, “Büyü”, 21;
 İbn Hanbel, I, 62, 75, 116, 249, 341, 357, II, 5, 7, 32, 37, 41 (k), 42, 46 (3) (k), 50, 51, 52, 56, 59, 61, 62, 75, 79, 80 (2), 123, 144, 150, 363, 387, 458, 472, III, 115, 161, 221, 250, 312, 319, 323 (k), 357, 360, 361, 372 (2), 381, 392, 394, 395 (2), V, 185, 190, 192, VI, 70, 105, 160;
 Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 580;
 Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1781, 1807, 1831, 1886, 2722.

- (8:6)** Müslim, “Müzâraa”, 16.
- (8:7)** Ebû Dâvûd, “Büyû”, 25;
- (8:8)** Müslim, “Müzâraa”, 160. Ayrıca bkz.
İbn Hanbel, V, 297, VI, 30;
Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 468.
- (8:9)** Nesâî, “Büyû”, 7. Ayrıca bkz.
Ebû Dâvûd, “Büyû”, 1;
Tirmizî, “Ticârât”, 4;
İbn Mâce, “Ticârât”, 3;
İbn Hanbel, IV, 6, 280;
Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1205.
- (8:10)** Müslim, “İmân”, 198.
- (8:11)** Müslim, “Büyû”, 13. Ayrıca bkz.
Buhârî, “Büyû”, 60, 64, 68, 70, “Şurut”, 8, 11, “Hiyel”, 6;
Ebû Dâvûd, “Büyû”, 44;
Tirmizî, “Büyû”, 65;
Nesâî, “Büyû”, 15, 16, 18, 20;
İbn Mâce, “Ticârât”, 14;
Mâlik, “Büyû”, 96, 97;
İbn Hanbel, I, 21, II, 108 (3), 155, 274, 277, 287, 288, 319,
379, 410, 420, 460, 487, 501, 512, 525, III, 59, 68, 71, 453
(4) (k), V, 27, VI, 400;
Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 55, 928, 1184, 2522.
- (8:12)** Müslim, “Büyû”, 20. Ayrıca bkz.
Buhârî, “Büyû”, 64, 68, 71, “İcâre”, 1, 14, “Şurût”, 11;
Ebû Dâvûd, “Büyû”, 43, 46;
Tirmizî, “Büyû”, 12;
Nesâî, “Büyû”, 15-17;

İbn Mâce, “Ticârât”, 16, “Lukata”, 32;

Mâlik, “Büyü”, 96;

İbn Hanbel, I, 368, 430, II, 20, 22, 42, 63, 91, 142, 242, 284, 379, 394, 402, 403, 410, 465, 487, 501 (k), IV, 314 (2), V, 11;

Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 610;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1930.

(8:13) Müslim, “Büyü”, 21. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Büyü”, 64, 68-71, “İcâre”, 14, “Şurût”, 8, 11;

Ebü Dâvûd, “Büyü”, 45;

Tirmizî, “Büyü”, 13;

Nesâî, “Nikâh”, 20, “Büyü”, 15-18, 20;

İbn Mâce, “Ticârât”, 15;

Mâlik, “Büyü”, 96;

İbn Hanbel, I, 163, 368, II, 42, 238, 243, 254, 274, 394, 402, 465, 481, 482, 484, 491, 501, 512, 525, III, 307, 312, 386, 392 (k), IV, 314 (2), V, 11;

Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 610;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1752, 1930.

(8:14) Müslim, “Büyü”, 10, 11. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Büyü”, 58, 64, 70, “Şurût”, 8, 11, “Nikâh”, 45;

Ebü Dâvûd, “Nikâh”, 16, “Büyü”, 43, 46;

Tirmizî, “Nikâh”, 38, “Büyü”, 57;

Nesâî, “Nikâh”, 20, 21, “Büyü”, 15, 18, 19;

İbn Mâce, “Ticârât”, 13;

Mâlik, “Büyü”, 95, 96;

Dârimî, “Nikâh”, 7, “Büyü”, 17, 33;

İbn Hanbel, II, 7, 21, 63, 71, 108, 122, 124, 126, 130, 142, 153, 176, 238, 274, 277, 311, 318, 379, 394, 410, 411, 420, 427, 457, 462, 465, 487, 489, 505, 512, 529 (2), IV, 147 (2), V, 11, 22;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 912.

- (8:15)** İbn Mâce, “Ticârât”, 18. Ayrıca bkz.
Tirmizî, “Büyü”, 27.
- (8:16)** Müslim, “Büyü”, 49, 51-53. Ayrıca bkz.
Buhârî, “Büyü”, 19, 42-47;
Ebû Dâvûd, “Büyü”, 51;
Tirmizî, “Büyü”, 26;
Nesâî, “Cum’a”, 4, 8-10;
İbn Mâce, “Ticârât”, 17;
Mâlik, “Büyü”, 79;
Dârimî, “Büyü”, 15;
İbn Hanbel, I, 56, II, 4, 9, 51, 54, 73, 119, 135, 183, 311, III, 402 (2), 403 (3), 434, IV, 425, V, 12, 17 (2), 21, 22 (k), 23;
Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 559, 564;
Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 922, 1316, 1860, 1882, 2568.
- (8:17)** İbn Hanbel, II, 536.
- (8:18)** Müslim, “Müzâraa”, 152, 153. Ayrıca bkz.
Buhârî, “Selem”, 1-3, 7;
Ebû Dâvûd, “Büyü”, 53;
Tirmizî, “Büyü”, 70;
Nesâî, “Büyü”, 62;
İbn Mâce, “Ticârât”, 59;
Mâlik, “Büyü”, 49;
Dârimî, “Büyü”, 45;
İbn Hanbel, I, 217, 222 (k), 282, 358.
- (8:19)** Ebû Dâvûd, “Büyü”, 56. Ayrıca bkz.
İbn Mâce, “Ticârât”, 61;
İbn Hanbel, II, 46, 51, 144.

- (8:20)** Buhârî, “Şûrb (Müsâkât)”, 17.
- (8:21)** Müslim, “Müzâraa”, 161, 162. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Şufa”, 2;
 Ebû Dâvûd, “Büyû”, 73;
 Tirmizî, “Büyû”, 71, “Ahkâm”, 31, 32, 34;
 Nesâî, “Büyû”, 79, 106, 108;
 İbn Mâce, “Şufa”, 1-3;
 İbn Hanbel, III, 303, 307, 310, 312, 316, 357, 397, 399, V, 326;
 Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1677.
- (8:22)** İbn Hanbel, IV, 389. Ayrıca bkz.
 İbn Hanbel, IV, 390.
- (8:23)** İbn Mâce, “Şufa”, 4. Ayrıca bkz.
 Tirmizî, “Ahkâm”, 33;
 Mâlik, “Şufa”, 4;
 İbn Hanbel, III, 296.
- (8:24)** Buhârî, “Büyû”, 96. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Şufa”, 1;
 Ebû Dâvûd, “Büyû”, 73;
 Nesâî, “Büyû”, 108;
 İbn Mâce, “Şufa”, 3;
 Mâlik, “Şufa”, 1, 2;
 Dârimî, “Büyû”, 82;
 İbn Hanbel, III, 296, 372;
 Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1691.
- (8:25)** İbn Hanbel, II, 362. Ayrıca bkz.
 İbn Hanbel, II, 512, IV, 227.

- (8:26)** Müslim, “Müzâraa”, 81-85. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Büyû”, 24, 103, 105, 112, “Tefsîru'l-Kur'an”, 49-52;
 Ebû Dâvûd, “Büyû”, 64, “Eşribe”, 2;
 Tirmizî, “Büyû”, 37, 58, 61;
 Nesâî, “el-Fera' ve'l-'atire”, 8, 9, “Büyû”, 89, 92;
 İbn Mâce, “Ticârât”, 11, “Zebâih”, 6, 7;
 Dârimî, “Eşribe”, 8, 9, 12 (k), 13, 15; “Lukata”, 35;
 İbn Hanbel, I, 25, 230, 235, 244, 289, 316, 323, II, 117, 213,
 III, 217, 324, 326, 340, IV, 227, 253, 335, V, 268, VI, 46, 100,
 127, 186, 190, 278;
 Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 557;
 Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 700, 1134, 1402, 2755;
 Vâkidî, *Kitâbü'l-megâzi*, s. 348.
- (8:27)** Ebû Dâvûd, “Eşribe”, 2. Ayrıca bkz.
 İbn Mâce, “Eşribe”, 6;
 İbn Hanbel, I, 316, II, 25, 69, 71 (2), 97, 128; III, 14 (k), V, 268;
 Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1134, 1957.
- (8:28)** Müslim, “Büyû”, 73, 74, 85, 86, 90-93, 101, 103-106. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Büyû”, 74, 75, 82, 83 (k), 91, 93; “Selem”, 3, 4; “Şûrb
 (Müsâkât)”, 17;
 Ebû Dâvûd, “Büyû”, 18, 19, 20, 22, 33;
 Tirmizî, “Büyû”, 14, 55, 63, 64, 72;
 Nesâî, “Büyû”, 27, 31-35, 38, 73;
 İbn Mâce, “Ticârât”, 54, 55; “Ruhûn”, 7;
 Dârimî, “Büyû”, 23, 24;
 Mâlik, “Büyû”, 13, 14;
 İbn Hanbel, I, 179 (2), 224, II, 5, 7, 8, 21, 63, 64, 108, 123,
 144, 150, 391, 419, 484, III, 6, 8, 67, 313, 356, 360, 364, 381
 (2), 391, 392, IV, 140, V, 185, 190, 192, 364, VI, 400;

Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 580;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 214, 1782 (k), 2170, 2189, 2218, 2722.

(8:29) Buhârî, “Büyû”, 121, 122. Ayrıca bkz.

Ebû Dâvûd, “Büyû”, 23, 33;

Tirmizî, “Büyû”, 72;

Nesâî, “Büyû”, 30, 68, 73;

İbn Mâce, “Ticârât”, 33;

İbn Hanbel, III, 356, 364.

(8:30) Mâlik, “Büyû”, 1. Ayrıca bkz.

Ebû Dâvûd, “Büyû”, 67;

İbn Mâce, “Ticârât”, 22.

(8:31) Buhârî, “Amel fi’s-salât”, 1, 5. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Büyû”, 74, 75, 82, 83 (k), 91, 93; “Selem”, 3, 4; “Şûrb (Müsâkât)”, 17;

Müslim, “Büyû”, 73, 74, 85, 86, 90-93, 101, 103-106. Ayrıca bkz.

Ebû Dâvûd, “Büyû”, 18, 19, 20, 22, 33;

Tirmizî, “Büyû”, 14, 55, 63, 64, 72;

Nesâî, “Büyû”, 27, 31-35, 38, 73;

İbn Mâce, “Ticârât”, 54, 55, “Ruhûn”, 7;

Mâlik, “Büyû”, 13, 14;

Dârimî, “Büyû”, 23, 24;

İbn Hanbel, I, 179 (2), 224, II, 5, 7, 8, 21, 63, 64, 108, 123, 144, 150, 391, 419, 484, III, 6, 8, 67, 313, 356, 360, 364, 381 (2), 391, 392, IV, 140, V, 185, 190, 192, 364, VI, 400;

Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 580.

(8:32) Müslim, “Büyû”, 7. Ayrıca bkz.

Ebû Dâvûd, “Büyû”, 24;

Nesâî, “Büyü”, 26;
 İbn Mâce, “Ticârât”, 23;
 Dârimî, “Büyü”, 29;
 İbn Hanbel, II, 376, 436, 439, 460, 496;
 Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 556.

- (8:33)** Müslim, “Büyü”, 8, 9. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Büyü”, 61, 64, 71, 75, 82, 83, 91; “Selem”, 8; “Şurût”,
 11;
 Ebû Dâvûd, “Büyü”, 24, 25, 46, 68;
 Tirmizî, “Büyü”, 16, 17, 19, 29, 41;
 Nesâî, “Büyü”, 12, 13, 15, 26, 38, 56, 66, 67;
 İbn Mâce, “Ticârât”, 20, 23, 24, 42;
 Mâlik, “Büyü”, 62, 63, 75, 85, 96;
 Dârimî, “Büyü”, 19, 20, 29;
 İbn Hanbel, I, 116, 166, 291, 302, 388, 433, II, 5, 11, 15, 63,
 76, 80, 155, 174, 178, 205, 242, 250, 274, 376, 436, 439, III,
 42, 402 (2), 434;
 Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 556, 580;
 Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 292, 2257, 2522.

- (8:34)** Müslim, “Büyü”, 27, 28. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Büyü”, 64, 65, 71;
 Müslim, “Büyü”, 8;
 Ebû Dâvûd, “Büyü”, 46;
 Tirmizî, “Büyü”, 29;
 Nesâî, “Büyü”, 13;
 İbn Mâce, “Ticârât”, 42;
 Mâlik, “Büyü”, 96;
 İbn Hanbel, I, 430, II, 242, 248, 259, 273, 317, 386, 394, 406,
 410, 417, 420, 430, 463, 465, 469, 481, 483, 507, IV, 314 (2);
 Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 558;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 2492.

- (8:35)** Tirmizî, “Büyû”, 51. Ayrıca bkz.
 Tirmizî, “Tefsîru’l-Kur’an”, 31. Sure;
 İbn Mâce, “Ticârât”, 11;
 Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 1005.
- (8:36)** Müslim, “Itk”, 19. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Itk”, 10; “Ferâiz”, 21;
 Ebû Dâvûd, “Ferâiz”, 14;
 Tirmizî, “Büyû”, 20; “Velâ ve’l-hibe”, 2;
 Nesâî, “Büyû”, 86;
 İbn Mâce, “Ferâiz”, 15;
 Mâlik, “Itk ve’l-velâ”, 20;
 Dârimî, “Büyû”, 36; “Ferâiz”, 52;
 İbn Hanbel, II, 7, 79, 108;
 Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1885.

BÖLÜM IX

- (9:1)** Müslim, “Müzâraa”, 114, 115, 117, 120.
- (9:2)** Buhârî, “Şirket”, 10.
- (9:3)** Müslim, “Müzâraa”, 91, 99, 100. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Büyû”, 8, 54, 74, 76-78 (k), 80, 81, 89; “Selem”, 4;
 “Vekâlet”, 3, 11; “Menâkıbü’l-ensâr”, 51 (k); “Megâzî”, 39 (k);
 “İ’tisâm bi’l-kitâb ve’s-sünne”, 20;
 Ebû Dâvûd, “Büyû”, 12, 13 (k), 17;
 Tirmizî, “Büyû”, 23, 24 (k), 32;
 Nesâî, “Büyû”, 40-50, “Eymân ve’n-nuzûr ve’l-müzâraa”, 45;
 İbn Mâce, “Ticârât”, 48, 50, 53 (k), 51;
 Mâlik, “Büyû”, 20-22, 28-36, 38, 39, 50-53 (k), 71;

Dârimî, "Büyü", 40, 41, 43;

İbn Hanbel, I, 24, 35, 45, II, 33, 59, 83 (k), 89, 101, 109, 139, 154, 232, 261 (k), 376, 437, 485, III, 3, 4, 9, 10 (k), 15, 45, 47 (k), 48, 49 (2), 50, 51 (2), 53, 55, 58 (2), 60, 61, 62, 66, 67, 73 (k), 81 (2), 93, 97 (k), 297, 298 (k), IV, 19, 20, 289, 368 (k), 371 (2), 372 (2), 373, 374, V, 38, 49, 200 (2), 201, 202, 204, 206 (2), 208, 209, 271, 314, 319, 320 (2), VI, 19, 22 (k), 21, 448.

Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 549;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 581, 688, 750, 1861, 1868, 2143, 2170, 2181, 2225.

(9:4) Müslim, "Müzâraa", 94, 95, 97, 105.

(9:5) Müslim, "Müzâraa", 122, 123. Ayrıca bkz.

Buhârî, "Büyü", 79;

Nesâî, "Büyü", 49;

İbn Mâce, "Ticârât", 49;

Dârimî, "Büyü", 42;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 622.

(9:6) Ebû Dâvûd, "Büyü", 53. Ayrıca bkz.

Tirmizî, "Büyü", 18, 19, 68;

Nesâî, "Büyü", 59, 70-72;

Mâlik, "Büyü", 72-74;

Dârimî, "Büyü", 26;

İbn Hanbel, I, 393, 398 (k), II, 71, 174, 178, 205, 432, 475, 503;

Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 556;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 2257.

(9:7) Ebû Dâvûd, "Büyü", 5. Ayrıca bkz.

Dârimî, "Büyü", 3.

- (9:8)** Müslim, “Müzâraa”, 126, 127. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Büyü”, 25, 113; “Talâk”, 51; “Libâs”, 86, 96;
 Ebû Dâvûd, “Büyü”, 4;
 Tirmizî, “Büyü”, 2, “Tefsîrü'l-Kur'ân”, 9. Sure, hadis no. 2;
 Nesâî, “Büyü”, 58; “Zina”, 25;
 İbn Hanbel, I, 190, V, 72, 225 (2);
 Vâkıdî, *Kitâbü'l-megâzî*, s. 338, 431;
 İbn Hişâm, *es-Sîre*, s. 698.
- (9:9)** Müslim, “İmân”, 164.
- (9:10)** Buhârî, “Büyü”, 24. Ayrıca bkz.
 İbn Mâce, “Ticârât”, 58;
 İbn Hanbel, II, 353, 363, IV, 205, V, 10, 14.
- (9:11)** İbn Mâce, “Ticârât”, 58. Ayrıca bkz.
 Ebû Dâvûd, “Büyü”, 3;
 Nesâî, “Büyü”, 2;
 Dârimî, “Büyü”, 5;
 İbn Hanbel, II, 494.
- (9:12)** İbn Hanbel, I, 395. Ayrıca bkz.
 İbn Hanbel, I, 424.
- (9:13)** Nesâî, “Büyü”, 96. Ayrıca bkz.
 İbn Mâce, “Sadaka”, 16.
- (9:14)** Buhârî, “İstikrâz ve edâü'd-duyûn”, 2.
- (9:15)** İbn Mâce, “Sadaka”, 11. Ayrıca bkz.
 İbn Hanbel, II, 417.
- (9:16)** Nesâî, “Büyü”, 98. Ayrıca bkz.
 İbn Mâce, “Ticârât”, 10;
 Dârimî, “Büyü”, 55;

İbn Hanbel, VI, 99, 131, 234, 250, 255, 332, 335;
Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1524.

(9:17) Müslim, “Müzâraa”, 142. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Vekâlet”, 56; “İstikrâz ve edâü'd-duyûn”, 3, 4, 6, 7, 13; “Hibe”, 23, 25;

Müslim, “Zekât”, 41, 42;

Ebû Dâvûd, “Büyü”, 9-11;

Nesâî, “Büyü”, 102;

İbn Mâce, “Sadaka”, 16 (k); Zühd”, 8;

Dârimî, “Büyü”, 31;

İbn Hanbel, II, 337, 393, 416, 431, 456 (k), 476, 509, III, 19, IV, 36, 127, 332, V, 267, 293, VI, 390;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 971, 1128, 2356.

(9:18) Müslim, “Ferâiz”, 16, 18. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Tefsîrül'l-Kur'an”, 33. Sure, 1; “Nafaka”, 15; “Ferâiz”, 4, 15, 25;

Ebû Dâvûd, “Ferâiz”, 8; “Harac ve'l-imâre ve'l-fey”, 14; “Büyü”, 9;

İbn Mâce, “Ferâiz”, 9;

Dârimî, “Büyü”, 54;

İbn Hanbel, II, 287, 290, 318, 334, 356, 450, 453, 464, 527, III, 215, 296, 310, 337, 371 (k), IV, 131, 133 (2), VI, 74, 151;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1150, 2338, 25246.

(9:19) Müslim, “Müzâraa”, 148. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Büyü”, 14, 33, 88; “Selem”, 5, 6; “İstikrâz ve edâü'd-duyûn”, 1; “Ruhûn”, 1, 2, 3, 5; “Cihâd ve's-siyer”, 89;

Tirmizî, “Büyü”, 7;

Nesâî, “Büyü”, 57, 58, 82;

İbn Mâce, “Ruhûn”, 1;

Dârimî, “Büyü”, 44;

İbn Hanbel, VI, 42, 160, 230, 237, 453, 457.

- (9:20)** İbn Mâce, “Sadaka”, 9.
- (9:21)** Müslim, “Müzâraa”, 39. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Havale”, 1, 2; “İstikrâz ve edâü'd-duyûn”, 12, 13;
 Tirmizî, “Büyü”, 68;
 Nesâî, “Büyü”, 99, 100;
 İbn Mâce, “Sadaka”, 8, 18;
 Dârimî, “Büyü”, 48;
 Mâlik, “Büyü”, 84;
 İbn Hanbel, II, 71, 254, 260, 315, 376, 379, 463, 464, 465.
- (9:22)** Müslim, “Müzâraa”, 20, 22, 23. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Büyü”, 16-18; “İstikrâz ve edâü'd-duyûn”, 5, 13; “Husumet”, 4, 9; “Sulh”, 10, 14; “Enbiyâ”, 50, 54;
 Tirmizî, “Büyü”, 67, 75;
 Nesâî, “Büyü”, 103;
 İbn Mâce, “Ticârât”, 28; “Sadaka”, 14, 15, 18;
 Dârimî, “Büyü”, 14, 49, 50;
 İbn Hanbel, I, 73, 327 (k), II, 23, 263, 332, 339, 361, III, 19, 61, 427 (2), 454, 460, IV, 442, V, 300, 308, 351, 360, 395, 399, 407, VI, 386, 390;
 Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 633;
 Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 2511.
- (9:23)** Müslim, “Müzâraa”, 31, 38.
- (9:24)** Müslim, “Zühd”, 92.
- (9:25)** Müslim, “Müzâraa”, 19. Ayrıca bkz.
 Ebû Dâvûd, “Büyü”, 59;
 Nesâî, “Büyü”, 29;
 İbn Mâce, “Ticârât”, 33; “Lukata”, 33;

Mâlik, "Büyü", 15, 16;

Dârimî, "Büyü", 22

İbn Hanbel, III, 209.

BÖLÜM X

(10:1) Buhârî, "Vesâyâ", 9. Ayrıca bkz.

Buhârî, "İtk", 17, 19.

(10:2) Müslim, "İmân", 261. Ayrıca bkz.

İbn Hanbel, II, 425, 431, 479, 521 (k), III, 441, 480, IV, 231, V, 25 (3), 27 (k), 238, 329, 362, 366.

(10:3) Müslim, "İmâre", 42.

(10:4) Müslim, "Cihâd ve's-siyer", 189. Ayrıca bkz.

Ebû Dâvûd, "Harac ve'l-imâre ve'l-fey", 9, 10, 11 (k); "Akdiye", 5;

İbn Mâce, "Zekât", 14;

Mâlik, "Müsâkât", 24-30;

Dârimî, "Zekât", 30;

İbn Hanbel, V, 226, 227 (2), 285 (k), 350, 423, VI, 392;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 12, 13.

(10:5) Buhârî, "Eymân ve'n-nuzûr", 33. Ayrıca bkz.

Buhârî, "Megâzi", 38;

Ebû Dâvûd, "Cihâd", 133-135, 167;

Tirmizî, "Hudûd", 28;

Nesâî, "Eymân ve'n-nuzûr ve'l-müzâraa", 38;

İbn Mâce, "Cihâd", 34;

Mâlik, "Cihâd", 22-25;

Dârimî, "Siyer", 30;

İbn Hanbel, I, 23, 30, 47, II, 160, 213 (k), 318, III, 151, 180,

IV, 127, V, 316, 318, 326, 330;

Vakıdî, *Kitâbü'l-megâzi*, s. 276, 281, 292, 366;

İbn Hişâm, *es-Sîre*, s. 761.

(10:6) Tirmizî, “Zekât”, 41.

(10:7) İbn Hanbel, I, 78.

(10:8) Müslim, “Zekât”, 98.

(10:9) Müslim, “İmân”, 8. Ayrıca bkz.

Buhârî, “İmân”, 34; “İlim”, 6; “Mevâkitü’s-salât”, 3; “Zekât”, 1, 41, 63; “Savm”, 1; “Şehâdet”, 26; “Megâzi”, 60, 69; “Hiyel”, 3; “Tevhîd”, 1;

Ebû Dâvûd, “Salât”, 1; “Zekât”, 5; “Harac ve’l-imâre ve’l-fey”, 20; “Eşribe”, 7;

Tirmizî, “Zekât”, 2, 6;

Nesâî, “Salât”, 4; “Sıyam”, 1; “Zekât”, 1, 46, 73; “Menâsiku’l-hacc”, 1; “İmân ve şerâihi”, 23; “Eşribe”, 48.

İbn Mâce, “İkâme”, 191; “Zekât”, 1; “Menâsik”, 2;

Mâlik, “Kasru’s-salat fi’s-sefer”, 94;

Dârimî, “Vudû”, 1; “Salât”, 208; “Zekât”, 1;

İbn Hanbel, I, 250, 264, 361, 382, III, 143, 168, 193, IV, 200, 384.

(10:10) Buhârî, “İmân”, 2. Ayrıca bkz.

Müslim, “İmân”, 19-22;

Tirmizî, “İmân”, 3;

Nesâî, “İmân ve şerâih”, 13;

İbn Hanbel, II, 26, 92, 120, 143, IV, 363.

(10:11) Buhârî, “Zekât”, 2.

(10:12) Buhârî, “Zekât”, 1.

(10:13) Müslim, “İmân”, 10. Ayrıca bkz. Yukarıda (10:11)

(10:14) Müslim, “İmân”, 12. Ayrıca bkz.

Buhârî, “İlim”, 25; “Edeb”, 10; “Tevhîd”, 22;

Tirmizî, “İmân”, 8;

Nesâî, “Salât”, 10;

İbn Mâce, “Fiten”, 12;

İbn Hanbel, II, 295, 323, 342 (2), III, 22, 348, 372 (3), IV, 76, 299, 423, V, 327, 372, 417, 418, VI, 383 (2).

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 560, 739, 1361.

(10:15) Müslim, “İmân”, 26. Ayrıca bkz.

Buhârî, “İmân”, 40; “İlim”, 25; “Mevâkitü's-salât”, 2; “Zekât”, 1; “Farzu'l-humus”, 2 (k); “Menâkıb”, 1, 5; “Megâzi”, 69; “Ahbâru'l-âhâd”, 5; “Tevhid”, 56;

Ebû Dâvûd, “Eşribe”, 7;

Tirmizî, “İmân”, 5;

Nesâî, “İmân ve Şerâî”, 25; “Eşribe”, 48;

İbn Hanbel, I, 361, III, 22 (k), IV, 339 (2);

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 2747.

(10:16) Müslim, “İmân”, 29. Ayrıca bkz. Yukarıda (10:11)

(10:17) Müslim, “İmân”, 36. Ayrıca bkz.

Buhârî, “İmân”, 17; “Cihâd ve's-siyer”, 102;

Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 95;

Tirmizî, “İmân”, 1, 2;

Nesâî, “Cihâd”, 1; “Kat'u's-sârik”, 15;

İbn Mâce, “Mukaddime”, 4;

Dârimî, “Siyer”, 10;

İbn Hanbel, II, 50 (2), 92, 345, 377, III, 199.

(10:18) Müslim, “İmân”, 32.

Buhârî, “Zekât”, 1, 40; “İstitâbetü'l-mürteddîn”, 3; “İ'tisâm bi'l-kitâb ve's-sünne”, 2;

Ebû Dâvûd, “Zekât”, 1;

Tirmizî, “İmân”, 1;

Nesâî, “Zekât”, 3; “Cihâd”, 1; “Tahrîmü'd-dem”, 1;

İbn Mâce, “Şufa”, 30;

İbn Hanbel, I, 11, 19, 36, 47, II, 423, 528.

(10:19) Müslim, “Zekât”, 28. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Zekât”, 3, 43; “Hiyel”, 3; “Tefsîrü'l-Kur'an”, 3. Sure, 14;

Ebû Dâvûd, “Zekât”, 32;

Tirmizî, “Zekât”, 1; “Tefsîru'l-Kur'an”, 3. Sure, 21;

Nesâî, “Zekât”, 2, 4, 6, 7, 9, 11, 19, 20;

İbn Mâce, “Zekât”, 2;

Mâlik, “Zekât”, 22;

Dârimî, “Zekât”, 3;

İbn Hanbel, I, 83, 87, 121, 133, 158, 377, 409, 446, 464, II, 98, 137, 156, 262, 276, 316, 355, 379, 383, 425, 479, 489 (2), 259, V, 2, 4 (2), 152, 157, 169 (k), 350;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1086, 2440.

(10:20) Buhârî, “Zekât”, 34; “Şirket”, 2. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Hiyel”, 3;

Ebû Dâvûd, “Zekât”, 5;

Nesâî, “Zekât”, 5, 12;

İbn Mâce, “Zekât”, 10, 11, 13;

Mâlik, “Zekât”, 23;

Dârimî, “Zekât”, 3;

İbn Hanbel, II, 11, IV, 315..

(10:21) Ebû Dâvûd, “Harac ve'l-imâre ve'l-fey”, 7. Ayrıca bkz.

Dârimî, “Zekât”, 28.

(10:22) İbn Hanbel, IIV, 109. Ayrıca bkz.

Ebû Dâvûd, “Harac ve'l-imâre ve'l-fey”, 7;

Dârimî, “Zekât”, 28;

İbn Hanbel, IV, 133, 143, 150.

(10:23) İbn Mâce, “Zekât”, 14. Ayrıca bkz.

Tirmizî, “Zekât”, 19;

İbn Hanbel, IV, 234.

(10:24) Ebû Dâvûd, “Zekât”, 9.

(10:25) Ebû Dâvûd, “Zekât”, 12.

(10:26) Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 2264.

(10:27) Müslim, “Zekât”, 1. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Zekât”, 4, 32, 42, 56;

Ebû Dâvûd, “Zekât”, 2, 5, 24;

Tirmizî, “Zekât”, 7;

Nesâî, “Zekât”, 5, 18, 21-24;

İbn Mâce, “Zekât”, 6;

Mâlik, “Zekât”, 1, 2 (k), 7;

Dârimî, “Zekât”, 11;

İbn Hanbel, I, 113, II, 92, 402, 403, III, 6, 30, 44, 59 (2), 60, 73, 74, 79, 86 (2), 97 (2), 296.

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1702, 2197.

(10:28) Ebû Dâvûd, “Zekât”, 5. Ayrıca bkz. Aşağıda (10:30).

(10:29) Ebû Dâvûd, “Zekât”, 4. Ayrıca bkz.

Nesâî, “Zekât”, 19;

Mâlik, "Zekât", 11.

(10:30) Ebû Dâvûd, "Zekât", 3;

Mâlik, "Zekât", 20.

(10:31) İbn Hanbel, V, 179.

(10:32) İbn Hanbel, V, 233. Ayrıca bkz.

İbn Hanbel, V, 230, 247.

(10:33) İbn Hanbel, V, 240 (2).

(10:34) Ebû Dâvûd, "Zekât", 5. Ayrıca bkz.

Ebû Dâvûd, "Zekât", 4;

Buhârî, "Zekât", 36;

Tirmizî, "Zekât", 4;

Nesâî, "Zekât", 4, 5, 7, 10;

İbn Mâce, "Zekât", 9, 10, 11, 16;

Mâlik, "Zekât", 23;

Dârimî, "Zekât", 3, 6;

İbn Hanbel, III, 35, V, 24 (2), 176.

(10:35) Buhârî, "Zekât", 38. Ayrıca bkz.

Buhârî, "Zekât", 37;

Ebû Dâvûd, "Zekât", 5, 12;

Tirmizî, "Zekât", 4;

Nesâî, "Zekât", 4, 5, 7, 10;

İbn Mâce, "Zekât", 13;

Mâlik, "Zekât", 23;

Dârimî, "Zekât", 6;

İbn Hanbel, I, 92, 411, II, 14, 15, III, 35, 414, V, 179.

(10:36) İbn Mâce, "Zekât", 5. Ayrıca bkz.

Tirmizî, "Zekât", 10;

Mâlik, "Zekât", 4, 6 (k), 7;

İbn Hanbel, I, 148.

(10:37) İbn Mâce, "Zekât", 7. Ayrıca bkz.

Tirmizî, "Zekât", 37;

Dârimî, "Zekât", 12.

(10:38) Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 383.

(10:39) İbn Hanbel, V, 231 (2).

(10:40) Ebû Dâvûd, "Zekât", 17.

(10:41) Müslim, "Zekât", 11, 12. Ayrıca bkz.

Buhârî, "Zekât", 45, 46;

Ebû Dâvûd, "Zekât", 11;

Tirmizî, "Zekât", 3, 8;

Nesâî, "Zekât", 16-18;

İbn Mâce, "Zekât", 4, 15;

Mâlik, "Zekât", 37-40;

Dârimî, "Zekât", 10;

İbn Hanbel, I, 18, 92, 113, 121, 132, 145, 146, 148 (2), II, 242, 249, 254, 279, 407, 410, 432, 469, 470, 477 (2);

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 124, 2527, 2528.

(10:42) İbn Hanbel, II, 423.

(10:43) Ebû Dâvûd, "Harac ve'l-imâre ve'l-fey", 7. Ayrıca bkz.

Ebû Dâvûd, "Tetavvu", 18;

İbn Mâce, "Zekât", 14;

İbn Hanbel, III, 465, IV, 143.

(10:44) İbn Hanbel, V, 424. Ayrıca bkz.

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1213.

- (10:45)** Müslim, “İmâre”, 3. Ayrıca bkz.
Buhârî, “Hibe”, 17; “Hiyel”, 15; “Ahkâm”, 24, 41;
Tirmizî, “Ahkâm”, 8.
- (10:46)** Müslim, “Zekât”, 226. Ayrıca bkz.
Buhârî, “Zekât”, 64;
Ebû Dâvûd, “Zekât”, 7;
Nesâî, “Zekât”, 13;
İbn Mâce, “Zekât”, 8;
İbn Hanbel, IV, 353-357, 381, 383;
Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 819.
- (10:47)** Müslim, “Zekât”, 228. Ayrıca bkz.
Ebû Dâvûd, “Zekât”, 6;
Tirmizî, “Zekât”, 20;
Nesâî, “Zekât”, 14;
İbn Mâce, “Zekât”, 11;
Dârimî, “Zekât”, 31;
İbn Hanbel, IV, 360, 361, 362, 364, 365;
Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 667.
- (10:48)** Müslim, “Zekât”, 35. Ayrıca bkz. Yukarıda (10:35).
- (10:49)** Buhârî, “Zekât”, 35. Ayrıca bkz
Ebû Dâvûd, “Zekât”, 5;
Mâlik, “Zekât”, 7.
- (10:50)** Buhârî, “Eşribe”, 39. Ayrıca bkz.
Ebû Dâvûd, “Zekât”, 32.
- (10:51)** Nesâî, “Zekât”, 90. Ayrıca bkz.
İbn Hanbel, II, 221, 254, 315, 377, 379, 389, 463, 464, 465,
III, 31, 40, 56, 97, IV, 62, V, 375;
Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 411;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 2194, 2271.

(10:52) Ebû Dâvûd, “Zekât”, 24. Ayrıca bkz.

Tirmizî, “Zekât”, 22;

Mâlik, “Zekât”, 31.

(10:53) Müslim, “Zekât”, 128. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Zekât”, 53; “Tefsîru'l-Kur'an”, 2. Sure, 48;

Ebû Dâvûd, “Zekât”, 24;

Tirmizî, “Zekât”, 22;

Nesâî, “Zekât”, 76, 87, 89;

İbn Mâce, “Zekât”, 26, 27;

Mâlik, “Sifâtü'n-Nebî”, 7;

Dârimî, “Zekât”, 2, 15;

İbn Hanbel, I, 384, 446, II, 260, 316, 393, 395, 445, 449, 457, 458, 469, 505;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 7371.

(10:54) Müslim, “Zekât”, 207, 209, 213, 214. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Zekât”, 57, 69; “Büyü”, 4; “Lukata”, 6; “Hibe”, 7; “Cihâd ve's-siyer”, 188; “Talak”, 14, 17;

Ebû Dâvûd, “Zekât”, 29;

Tirmizî, “Zekât”, 25;

Nesâî, “Zekât”, 4, 7, 97, 98; “Hiyel”, 29; “Umrâ”, 5;

Mâlik, “Talak”, 25; “Terğîb fi's-sadaka”, 13;

Dârimî, “Vudû”, 2, 4; “Zekât”, 16, 35;

İbn Hanbel, I, 78, 88, 94, 200 (4), 201, 225 (k), 281, II, 183, 193, 279, 302, 305, 317, 338, 406 (2), 409, 444, 467, 476, 492, III, 119, 132, 184, 189, 189, 348 (2), V, 2, 4 (2), 5, 354, 439, VI, 8, 10, 390;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 972, 1177 (k), 1336, 1999, 2482, 2600;

İbn Sa'd, *Tabakât*, c. 1, s. 106; c. 4, s. 40, 52.

- (10:55)** Müslim, “Zekât”, 214. Ayrıca bkz.
 Müslim, “Fezâilü’s-sahâbe”, 54;
 Ebû Dâvûd, “Zekât”, 25;
 Tirmizî, “Zekât”, 23;
 Nesâî, “Zekât”, 95;
 İbn Mâce, “Zekât”, 27;
 Mâlik, “Terğîb fî’s-sadaka”, 13, 15;
 İbn Hanbel, II, 164, 192, IV, 224.
- (10:56)** Müslim, “Zekât”, 217, 219. Ayrıca bkz.
 Ebû Dâvûd, “Zekât”, 30;
 Tirmizî, “Zekât”, 25;
 Nesâî, “Zekât”, 98.
- (10:57)** Müslim, “Zekât”, 73, 75. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Zekât”, 9, 16, “Fiten”, 25;
 Nesâî, “Zekât”, 64;
 İbn Hanbel, II, 174, 313, 417, 435, 457, 493, 525, 530, III,
 5, IV, 306 (2);
 Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1239, 2297.
- (10:58)** Müslim, “Zekât”, 10. Ayrıca bkz.
 İbn Hanbel, III, 341.
- (10:59)** İbn Mâce, “Zekât”, 16. Ayrıca bkz.
 İbn Hanbel, V, 228.
- (10:60)** Ebû Dâvûd, “Zekât”, 14. Ayrıca bkz.
 Dârimî, “Büyû”, 75;
 İbn Hanbel, III, 448, IV, 2, 3;
 Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1234.

- (10:61) İbn Mâce, “Zekât”, 19.
- (10:62) İbn Hanbel, VI, 6. Ayrıca bkz.
Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1211;
İbn Sa’d, *Tabakât*, c. 1, s. 8.
- (10:63) Nesâî, “Zekât”, 35. Ayrıca bkz.
İbn Mâce, “Zekât”, 21.
- (10:64) Müslim, “Zekât”, 26. Ayrıca bkz.
Buhârî, “Zekât”, 76;
Ebû Dâvûd, “Zekât”, 18, 19;
Tirmizî, “Zekât”, 36;
Nesâî, “Zekât”, 33, 45;
İbn Hanbel, II, 67, 151, 154, 157.
- (10:65) Müslim, “Zekât”, 25. Ayrıca bkz.
Müslim, “Zekât”, 22, 23;
Nesâî, “Zekât”, 38, 42;
İbn Mâce, “Zekât”, 21.
- (10:66) Müslim, “Zekât”, 24.
- (10:67) Müslim, “Edeb”, 5.
- (10:68) Müslim, “Hudûd”, 66. Ayrıca bkz.
Buhârî, “Zekât”, 65, 66; “Müsâkât”, 3; “Diyet”, 28, 29;
Ebû Dâvûd, “Lukata”, 10; “Harac ve’l-imâre ve’l-fey”, 39; “Diyet”, 27;
Tirmizî, “Zekât”, 16; “Ahkâm”, 37;
Nesâî, “Zekât”, 28;
Mâlik, “Zekât”, 8, 9; “Ukûl”, 12;
Dârimî, “Diyet”, 19;
İbn Hanbel, II, 180, 186, 203, 207, 228, 239, 254, 456, 467, 475, 482, 493, 495, 499, 501, 507, III, 128, 335, 336, 353,

470, 480, V, 326;

Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 840;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 3305.

(10:69) Ebû Dâvûd, “Harac ve’l-imâre ve’l-fey”, 29. Ayrıca bkz.

İbn Hişâm, *es-Sîre*, s. 903.

(10:70) Ebû Dâvûd, “Talak”, 28. Ayrıca bkz.

İbn Sa’d, *Tabakât*, c. 1, s. 35.

(10:71) Tirmizî, “Siyer”, 31. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Cizye”, 1;

Ebû Dâvûd, “Harac ve’l-imâre ve’l-fey”, 29;

Mâlik, “Zekât”, 41, 42;

Dârimî, “Siyer”, 57;

İbn Hanbel, I, 190, 194;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 225;

İbn Sa’d, *Tabakât*, c. 1, s. 19.

(10:72) Tirmizî, “Zekât”, 11. Ayrıca bkz.

Ebû Dâvûd, “Harac ve’l-imâre ve’l-fey”, 32;

İbn Hanbel, I, 223, 285.

(10:73) Ebû Dâvûd, “Harac ve’l-imâre ve’l-fey”, 31. Ayrıca bkz.

İbn Hanbel, III, 474 (3), IV, 322 (k), V, 52, 410.

(10:74) Tirmizî, “Zekât”, 27.

BÖLÜM XI

(11:1) Nesâî, “İsti’zân”, 14, 16. Ayrıca bkz.

İbn Mâce, “Edâhî”, 53.

- (11:2)** Nesâî, “İsti’zân”, 29. Ayrıca bkz.
Ebû Dâvûd, “Edeb”, 10;
İbn Hanbel, II, 354, IV, 403 (k), V, 36, 39, 42, 44.
- (11:3)** Nesâî, “İsti’zân”, 19. Ayrıca bkz.
İbn Hanbel, II, 354, 540.
- (11:4)** Müslim, “İlim”, 25. Ayrıca bkz.
Buhârî, “İ’tisâm bi’l-kitâb ve’s-sünne”, 15;
Tirmizî, “İlim”, 15;
Nesâî, “Zekât”, 46;
İbn Mâce, Mukaddime, 14, 15;
Dârimî, Mukaddime, 43;
İbn Hanbel, II, 504, 520, IV, 357, 358, 360, 361 (2), 362, V, 387;
Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 670.
- (11:5)** Müslim, “Zühd”, 15. Ayrıca bkz.
İbn Hanbel, I, 168 (k), 177.
- (11:6)** Hâkim, *el-Müstedrek*, c. 2, 1. Hadis.
- (11:7)** Müslim, “Sıfatü’l-münâfikîn”, 65. Ayrıca bkz.
İbn Hanbel, II, 125.
- (11:8)** Müslim, “Hayız”, 118. Ayrıca bkz.
Buhârî, “Zebâih ve’s-sayd ve’t-tesmiye”, 30;
Ebû Dâvûd, “Libâs”, 38;
Tirmizî, “Libâs”, 7;
Nesâî, “Fer ve’l-atîre”, 1-6;
İbn Mâce, “Libâs”, 25;
Mâlik, “Sayd”, 16-18 (k), 19; “Libâs”, 16;
Dârimî, “Edâhi”, 20;
İbn Hanbel, I, 219, 227, 237, 261, 270, 277, 279, 280, 314,

327, 329, 343, 348 (2), 365, 366, 372, III, 476 (2), V, 6 (4), 7, VI, 73, 148, 153, 154, 329 (2), 333, 336, 429;
Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1243, 1568, 2761.

(11:9) Müslim, “Eşribe”, 159, 168. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Et’ime”, 52, 53;

Ebû Dâvûd, “Et’ime”, 49, 51;

Tirmizî, “Et’ime”, 10;

İbn Mâce, “Et’ime”, 9;

Dârimî, “Et’ime”, 5, 6, 10;

İbn Hanbel, I, 221, 293, 346, 370, II, 7, 341, 415, III, 177, 290, 301, 315, 331, 356, 393, 454 (2), IV, 386 (2).

(11:10) Müslim, “Akdiye”, 12. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Zekât”, 18, 53; “İstikrâz ve edâü'd-duyûn”, 19;
“Rikâk”, 22;

Mâlik, “Mâ yükrâh mine'l-keâm”, 20;

Dârimî, “Rikâk”, 38;

İbn Hanbel, IV, 246, 249, 250 (2), 254 (2).

(11:11) Ebû Dâvûd, “Büyü”, 50. Ayrıca bkz.

İbn Mâce, “Ticârât”, 52;

Mâlik, “Büyü”, 37;

İbn Hanbel, III, 419.

(11:12) Buhârî, “Hars ve'l-müzâraa”, 15. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Mezâlim ve'l-gasb”, 13;

Ebû Dâvûd, “Harac ve'l-imâre ve'l-fey”, 35;

Tirmizî, “Ahkâm”, 38;

İbn Mâce, “Ruhûn”, 17;

Mâlik, “Akdiye”, 26, 27;

Dârimî, “Büyü”, 64;

İbn Hanbel, III, 304, 313, 326, 338, 356 (k), 363, 381 (2),

VI, 120 (k);

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 906, 1440.

(11:13) Buhârî, “Büyü”, 15. Ayrıca bkz.

Nesâî, “Büyü”, 1;

İbn Mâce, “Ticârât”, 1;

Dârimî, “Büyü”, 6.

(11:14) Ebû Dâvûd, “Zekât”, 26. Ayrıca bkz. Aşağıda (11:16).

(11:15) Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1141.

(11:16) Müslim, “Zekât”, 96, 97.

(11:17) Müslim, “Zekât”, 124. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Zekât”, 50, 53; “Büyü”, 15; “Şûrb (Müsâkât)”, 13;

“Farzu'l-humus”, 19;

Ebû Dâvûd, “Zekât”, 27;

Tirmizî, “Zekât”, 22, 38;

Nesâî, “Zekât”, 83, 85, 86, 88-90, 92, 93;

İbn Mâce, “Zekât”, 25, 26;

Mâlik, “Terğîb fi's-sadaka”, 7, 10, 11;

Dârimî, “Zekât”, 18, 20;

İbn Hanbel, I, 164, 388, 411, II, 231, 243, 257, 300, 395, 418,

455, 475, 496, 513, III, 7, 9, IV, 36, 138, 180, 426, 436, V, 65

(k), 172, 181, 276, 277, 279, 281 (2), 362, 430.

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 322, 994, 2161, 2211.

(11:18) Müslim, “Zekât”, 130. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Zekât”, 52;

Ebû Dâvûd, “Zekât”, 24;

Nesâî, “Zekât”, 83;

İbn Mâce, “Zekât”, 26;

Dârimî, “Zekât”, 17;

İbn Hanbel, I, 147, 167, 193, 466, II, 15, 88, 93.

- (11:19)** Müslim, “Zekât”, 138. Ayrıca bkz.
 Ebû Dâvûd, “Zekât”, 26;
 Nesâî, “Zekât”, 80, 86, 92, 93;
 İbn Mâce, “Zekât”, 26, 27;
 Dârimî, “Zekât”, 15, 36;
 İbn Hanbel, III, 126, 477;
 Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1327, 2145.
- (11:20)** Tirmizî, “Zühd”, 18.
- (11:21)** Ebû Dâvûd, “Zekât”, 24.
- (11:22)** Ebû Dâvûd, “Menâsik”, 4, 6.
- (11:23)** İbn Hanbel, III, 467. Ayrıca bkz.
 İbn Hanbel, I, 190;
 İbn Hanbel, IV, 307 (k), VI, 53.
- (11:24)** İbn Mâce, “Zühd”, 14.
- (11:25)** İbn Mâce, “Ticârât”, 4.
- (11:26)** İbn Mâce, “Ticârât”, 4.
- (11:27)** Müslim, “İmân”, 159. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Tefsîru'l-Kur'an”, 78. Sure, 20; “Hudûd”, 20.
- (11:28)** Müslim, “Eşribe”, 200. Ayrıca bkz.
 Tirmizî, “Tıbb”, 22;
 Dârimî, “Et'ime”, 25;
 İbn Hanbel, IV, 426 (k), V, 31 (3), 65 (k), VI, 77, 105, 152,
 179, 188.
- (11:29)** Buhârî, “Nafaka”, 3. Ayrıca bkz.
 İbn Hanbel, I, 25;

Vâkıdî, *Kitâbü'l-megâzî*, s. 166;

İbn Hişâm, *es-Sîre*, s. 654;

İbn Sa'd, *Tabakât*, c. 2, s. 41.

(11:30) Müslim, "Fezâilü's-sahâbe", 231.

(11:31) Müslim, "İmân", 44. Ayrıca bkz. Yukarıda (11:28).

(11:32) Müslim, "Selem", 159. Ayrıca bkz.

Ebü Dâvûd, "Tıbb", 21;

İbn Hanbel, II, 408, 429, 476, III, 443, V, 447 (2), 448 (2), 449 (2);

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 382, 1104, 1105.

(11:33) Müslim, "Selem", 134, 140, 141. Ayrıca bkz.

Buhârî, "Tıbb", 19, 43, 44, 53, 54;

Ebü Dâvûd, "Tıbb", 24;

Tirmizî, "Kader", 9;

İbn Mâce, "Mukaddime", 10; "Tıbb", 43;

Mâlik, "Vudû mine'l-ayn", 18;

İbn Hanbel, I, 174, 180, 257, 269, 303, 319, 328, 440, II, 387, 397, 404, 406, 414, 420, 434, 453, 455, 487, 506, 507, 524, 526, 531, III, 118, 130, 154, 173, 178, 251, 275, 277, 293, 312, 343, 382, 449, IV, 67, 70 (3), V, 379 (k), VI, 129.

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1961, 2395.

(11:34) Müslim, "İmân", 135. Ayrıca bkz.

Buhârî, "Ezân", 156; "İstiskâ", 28;

Nesâî, "İstiskâ", 16;

Mâlik, "İstiskâ", 4, 6;

İbn Hanbel, II, 262, 291, 421, 455, 525, 526, 531, III, 7, 429, IV, 117, V, 89, 342, 343, 344;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1262, 2395;

Vâkıdî, *Kitâbü'l-megâzî*, s. 248.

(11:35) İbn Hanbel, IV, 160.

(11:36) Müslim, “Zekât”, 155. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Cihâd ve’s-sefer”, 37; “Cizye”, 1; “Megâzî”, 12, 17, 27; “Rikâk”, 7 (k), 52;

Tirmizî, “Zühd”, 26; “Sıfatü’l-kıyâme”, 28;

Nesâî, “Zekât”, 8;

İbn Hanbel, II, 539, III, 7 (k), 19, 21, 22 (k), 61, 84, 91, 165, 167 (k), 171, 182, 224, IV, 137, 149, 153, 154, 327, V, 152, 154, 178, 368;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 2180.

(11:37) Müslim, “Zühd”, 8. Ayrıca bkz. Yukarıda (11:35).

(11:38) Ebû Dâvûd, “Büyü”, 24.

(11:39) İbn Hanbel, I, 426. Ayrıca bkz.

İbn Hanbel, I, 443.

BÖLÜM XII

(12:1) Müslim, “İmâre”, 21. Ayrıca bkz.

Tirmizî, “Ahkâm”, 4;

Nesâî, “Âdâbü’l-kudât”, 2;

İbn Hanbel, II, 26, 523, III, 22 (k), 55 (k), VI, 70, 93.

(12:2) Müslim, “Cennet”, 75. Ayrıca bkz.

Tirmizî, “Sıfatü’l-cennet”, 22; “Sıfatü’l-cehennem”, 13;

İbn Mâce, “Zühd”, 4;

Dârimî, “Rikâk”, 118;

İbn Hanbel, I, 4, 7, II, 214, 276 (k), 295, 315, 343, 369, 450, 507, 508, III, 13, 78, 79, 145, IV, 162, 175, 266, 306 (2), V, 369;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1079, 1238, 2551;

İbn Sa'd, *Tabakât*, c. 1, s. 10.

(12:3) Müslim, "İmâra", 22.

(12:4) Müslim, "Zühd", 50. Ayrıca bkz.

Buhârî, "Nafaka", 1;

Tirmizî, "el-Birr ve's-sıla", 44;

Nesâî, "Zekât", 78;

İbn Hanbel, II, 361.

(12:5) Buhârî, "Büyü", 13. Ayrıca bkz.

Buhârî, "Büyü", 98;

İbn Hanbel, I, 143, II, 208, 346.

(12:6) Müslim, "Zühd", 51.

(12:7) Müslim, "Zekât", 114;

Mâlik, "Terğîb fi's-sadaka", 4.

(12:8) Müslim, "el-Birr ve's-sıla", 80. Ayrıca bkz.

Müslim, "el-Birr ve's-sıla", 81; "Kader", 4, 5;

Tirmizî, "el-Birr ve's-sıla", 19;

İbn Hanbel, II, 91 (k), III, 491, IV, 268, 270 (2), 271, 274 (2),
276, 278, 404, 405, 409;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 503.

(12:9) Müslim, "el-Birr ve's-sıla", 18-24. Ayrıca bkz.

Buhârî, "Edeb", 11, 12, 13;

Ebü Dâvûd, "Zekât", 45;

Tirmizî, "el-Birr ve's-sıla", 9; "Sıfatü'l-kıyâme", 57;

İbn Hanbel, I, 190, II, 159, 162, 189 (k), 300, 483, III, 14, 83,
IV, 80, 83, 84, 399, V, 36 (2), 38, VI, 441;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 2758.

- (12:10)** Müslim, “Zikr ve Dua”, 51. Ayrıca bkz.
Ebû Dâvûd, “Edeb”, 36, 37;
İbn Hanbel, II, 274, 296 (k), 404, 500, 514, 522, IV, 104 (2),
V, 449, 450, 461 (2);
Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1005.
- (12:11)** Müslim, “Lukata”, 19.
- (12:12)** Tirmizî, “Zühd”, 33.
- (12:13)** İbn Mâce, “Ticârât”, 4. Ayrıca bkz.
Tirmizî, “Büyü”, 4;
Dârimî, “Büyü”, 8;
İbn Hanbel, III, 466;
Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 78.
- (12:14)** Tirmizî, “Büyü”, Ayrıca bkz.
İbn Mâce, “Ticârât”, 3;
Dârimî, “Büyü”, 7;
İbn Hanbel, III, 428, 444 (2);
Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 611.
- (12:15)** Müslim, “Büyü”, 56. Ayrıca bkz.
Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1881.
- (12:16)** Buhârî, “Büyü”, 19, 22, 44, 46, 60, 71; “Duyûn”, 19; “Husûmet”, 3; “Hiyel”, 7;
Ebû Dâvûd, “Büyü”, 26, 50, 51, 60, 66;
Tirmizî, “Büyü”, 26-28, 38, 74; “Bir ve sıla”, 46;
Nesâî, “Eymân ve'n-nuzûr ve'l-müzâraa”, 22, 23; “Büyü”, 4, 8, 11;
Mâlik, “Büyü”, 98;
Dârimî, “Büyü”, 9, 11, 15, 57;
İbn Hanbel, II, 44, 50, 61, 72, 80, 84, 107, 116, 129, 242 (k),

III, 217, 414.

(12:17) İbn Mâce, “Ticârât”, 45. Ayrıca bkz.

İbn Hanbel, III, 491.

(12:18) Müslim, “İmân”, 186.

(12:19) İbn Mâce, “Zühd”, 14. Ayrıca bkz.

Tirmizî, “Zühd”, 25;

İbn Hanbel, I, 30, 52 (2).

(12:20) Buhârî, “Rikâk”, 3. Ayrıca bkz.

Tirmizî, “Zühd”, 25;

İbn Hanbel, II, 24, 41, 132.

(12:21) Müslim, “Zühd”, 11, 13.

(12:22) Müslim, “Zekât”, 160, 161. Ayrıca bkz.

Ebû Dâvûd, “Zekât”, 28.

(12:23) Tirmizî, “Zühd”, 2. Ayrıca bkz.

İbn Mâce, “Zühd”, 19;

İbn Hanbel, II, 310.

(12:24) Müslim, “Zühd”, 80. Ayrıca bkz.

İbn Hanbel, IV, 332, 333;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 211.

(12:25) Müslim, “Sıfatü'l-münâfikîn”, 66, 68, 69. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Merdâ”, 1;

Dârimî, “Rikâk”, 36;

İbn Hanbel, II, 283, 523, III, 349, 387, 394, 454, V, 142.

(12:26) Müslim, “el-Birr ve's-sıla”, 56, 57, 66, 67, 68. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Merdâ”, 1-3, 13, 14 (k), 16;

Ebû Dâvûd, “Rikâk”, 1;

Tirmizî, “Cenâiz”, 1;

İbn Mâce, “Tıbb”, 18;

Mâlik, “el-Vudû mine'l-ayn”, 6, 8;

Dârimî, “Rikâk”, 56, 57;

İbn Hanbel, I, 11, 172, 173, 180, 185, 195, 196 (k), 201, 381, 441, 455, II, 194, 198, 203, 205, 248, 287, 303, 335 (k), 388, 402, 450, 500, III, 4, 18, 23, 24, 38, 48, 61 (k), 81 (2) (k), 238, 258, 316, 329, 330, 346, 386, 400, 412, IV, 56, 70, 123, V, 198, 199 (k), 316, VI, 39, 42 (2), 53, 88, 113, 120, 157, 159, 167, 173, 175, 203, 215, 218, 247, 254, 257, 261, 278, 279 (k), 309, 448;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 227, 370, 1380 (k), 1447, 1584, 1773.

(12:27) Tirmizî, “Zühd”, 29.

(12:28) Müslim, “Zühd”, 44. Ayrıca bkz.

Tirmizî, “Zühd”, 37;

İbn Mâce, “Zühd”, 6;

İbn Hanbel, I, 304, II, 168 (2) (k), 169, 296, 343, 451, 479, 512, 519, III, 63, 96, 324, V, 259, 366.

(12:29) Müslim, “Eşribe”, 223, 224.

(12:30) Buhârî, “Büyü”, 16-18. Ayrıca bkz.

Tirmizî, “Büyü”, 75;

İbn Mâce, “Ticârât”, 28;

Mâlik, “Büyü”, 100;

İbn Hanbel, I, 5, 58 (2), 67, 70;

Zeyd b. Ali, *el-Müsned*, Hadis no. 541.

(12:31) Ebû Dâvûd, “Büyü”, 11. Ayrıca bkz.

Mâlik, “Büyü”, 89.

(12:32) Müslim, “İmân”, 252, 254. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Şûrb (Müsâkât)”, 4;

Ebû Dâvûd, “Eymân ve'nuzûr”, 1;

Tirmizî, “Tefsîru'l-Kur'an”, 5. Sure, 19, 20;

İbn Mâce, “Ahkâm”, 8, 11;

İbn Hanbel, II, 489, 524, IV, 191.

(12:33) Müslim, “Müzâraa”, 14. Ayrıca bkz.

Ebû Dâvûd, “Büyû”, 59;

Nesâî, “Büyû”, 29;

İbn Mâce, “Ticârât”, 33;

Mâlik, “Büyû”, 15, 16;

Dârimî, “Büyû”, 22;

İbn Hanbel, III, 309.

(12:34) Müslim, “Müzâraa”, 166-167. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Bed'ü'l-halk”, 2;

Dârimî, “Büyû”, 63;

İbn Hanbel, I, 187, 188 (3), 189 (4), 190, II, 99, 387, 388, 432, IV, 140, 172, 173 (2), 202, 317, V, 341, 344 (2), VI, 64, 79, 252, 259;

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 237, 2410.

(12:35) Müslim, “el-Birr ve's-sıla”, 69.

(12:36) Müslim, “el-Birr ve's-sıla”, 71-75. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Mezâlim”, 8, 10;

Tirmizî, “el-Birr ve's-sıla”, 83;

İbn Mâce, “Zühd”, 23;

Dârimî, “Siyer”, 72;

İbn Hanbel, II, 92, 105, 136, 137, 156, 159, 191, 195, 431, III, 323.

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1890, 2272.

- (12:37)** Müslim, “el-Birr ve’s-sıla”, 26, 30, 34, 40. Ayrıca bkz.
 Buhârî, “Edeb”, 57, 58;
 Ebû Dâvûd, “Edeb”, 44, 47;
 Tirmizî, “el-Birr ve’s-sıla”, 23-25; “Sıfatü’l-kıyâme”, 56;
 İbn Mâce, “Zühd”, 22;
 Mâlik, “Hüsnü’l-hulk”, 14-17;
 İbn Hanbel, I, 405, II, 176, 222 (k), 230, 277, 287, 288, 303, 311, 312, 341, 360, 389, 393, 394, 446, 465, 469, 470, 480, 491, 501, 512, 517, 539, III, 110, 165, 199, 209, 225, 227, 483, IV, 227, V, 279;
 Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 193, 2091, 2533.
- (12:38)** Müslim, “el-Birr ve’s-sıla”, 43.
- (12:39)** Nesâî, “Âdâbü’l-kudat”, 34. Ayrıca bkz.
 İbn Mâce, “Ahkâm”, 2.
- (12:40)** Tirmizî, “Zekât”, 42.
- (12:41)** Müslim, “Zekât”, 44.
- (12:42)** Müslim, “Zekât”, 77.
- (12:43)** Buhârî, “Zekât”, 20.
- (12:44)** Buhârî, “Büyü”, 7.
- (12:45)** Nesâî, “Nikâh”, 8. Ayrıca bkz.
 Tirmizî, “el-Birr ve’s-sıla”, 41;
 İbn Hanbel, II, 256, 340, 342, 441;
 Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 2208, 2461.
- (12:46)** Nesâî, “İsti’zân”, 14.
- (12:47)** Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 25. Ayrıca bkz.
 Tirmizî, “Zühd”, 43;
 İbn Hanbel, II, 195, 302, 320, 431, III, 323.

(12:48) Müslim, “Zekât”, 144, 149. Ayrıca bkz.

Buhârî, “Rikâk”, 10, 11;

Tirmizî, “Eşribe”, 27, 28;

Dârimî, “Rikâk”, 62;

İbn Hanbel, II, 338, 339, 358, 379, 380, 394, 443, 447, 501, III, 115, 119, 122, 168, 169, 176, 192 (2), 198, 236, 238, 243, 247, 256, 272, 275, 340, 341, 456, 460, V, 117 (2), 131, 132, 218, VI, 55.

Tayâlisî, *Müsned*, Hadis no. 1983, 2005.